Nagy Ádám- Oross Dániel (szerk.)

IFJÚSÁGÜGY - SZÖVEGGYŰJTEMÉNY III.

OKTATÁSI SEGÉDANYAG

IFJÚSÁGÜGY - SZÖVEGGYŰJTEMÉNY III.

Ifjúságügy – szöveggyűjtemény III.
oktatási segédanyag

ISBN 978-963-89861-5-3

Kiadó: Neumann János Egyetem – Iuvenis Ifjúságszakmai Műhely, UISZ Alapítvány

Készült 2017-ben.

Szerkesztette: Nagy Ádám – Oross Dániel

Tördelés: Kreativity Kft.

Támogatók:

Nemzeti Együttműködési Alap (UISZ Alapítvány)

EFOP-3.6.1-16-2016-00006 A kutatási potenciál fejlesztése és bővítése a Neumann János Egyetemen” (Neumann János Egyetem)

©2017 – Minden jog fenntartva!

Tartalomjegyzék

**Előszó .. .. ..

Filip Coussée, Howard Williamson és Griet Verschelden

Ifjúsági munka: a szolgáltatás és az egyesületi élet egymást kizáró ellentéte ..146

Marti Taru, Filip Coussée és Howard Williamson

Az ifjúsági munka kapcsolata az irányelvekkel és a politikával 157

Joyce A. Walker

Nyissunk teret a vagy-vagy helyett: a szavak, a fiatalok és a közakarat. . 170

Manfred Zentner

**Észrevételek az úgynevezett „mágikus háromszög" kapcsán – avagy hová tűnt a varázslat? .. ..

Előszó

Az ifjúságügy kötetsorozat első eleme, Ifjúságügy címmel[1] jelent meg és igyekezett értelmezni magát a szabadidőben fiatalokkal végzett tevékenységrendszert. A sorban második kötet, az Ifjúságügy-módszertár[2] nonformális technikákat és szituációkat mutatott be. A harmadik elem maga is egy sorozat: az Ifjúságügy-szöveggyűjtemény szériában eddig két kötet jelent meg részben magyar (első kötet), részben külföldi, főként európai (második kötet) szerzők cikkeinek fordításaként. Mindkét kötet egyfelől a fiatalokkal kapcsolatos, másfelől az ifjúsági munka tárgykörébe tartozó publikációkat szedett csokorba[3].

Jelen kötet a History of Youth work kötetsorozat[4] (1-5) válogatott publikációit tartalmazza. Az európai ifjúságkutatók kutatási jelentéseit, beszámolóit az Európai Unió és Európa Tanács Ifjúsági együttműködése alapján évente szedik csokorba. Ezek közül válogattuk ki a legérdekesebb, legnagyobbívű, legsokatmondóbb anyagokat. A cikkek eredetijei az alábbiak[5]:

- Pierre Mairesse: Youth work and policy at European level;
- Walter Lorenz:The function of history in the debate on social work;
- Griet Verschelden, Filip Coussée, Tineke Van de Walle and Howard Williamson: The history of European youth work and its relevance for youth policy today;
- Hugh Cunningham: Youth in the life course a history;
- Greetje Timmermann: The relevance of the concept of „ being young together" for youth research, youth work and youth policy;
- Juha Hamalainen: Development psychology, youth sociology and social pedagogy – three perspectives on youth work and youth work policy;
- Lasse Siurala: History of European youth policies and questions for the future;
- Tony Taylor: From social education to positive youth development;

1 NAGY, Á., BODOR, T., DOMOKOS, T., SCHÁD, L.: Ifjúságügy, ISZT Alapítvány-Excenter Kutatóközpont, Budapest, 2014.

2 NAGY, Á., ANTAL, Á., HOLCZER, M.: Ifjúságügy–módszertár, ISZT Alapítvány-Excenter Kutatóközpont, Budapest, 2015.

3 NAGY, Á., OROSS, D. (2016): Ifjúságügy – szöveggyűjtemény I., ISZT Alapítvány; NAGY, Á., OROSS, D. (2016): Ifjúságügy – szöveggyűjtemény II., ISZT Alapítvány

4 VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H. (2009; szerk): The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today, Council of Europe, Starsbourg,
TARU, M., COUSSÉE, F., WILLIAMSON H. (2010; szerk.): The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today, Volume 4, Council of Europe-European Comission, Starsbourg,
COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G.,WILLIAMSON H. (2012; szerk): The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today, Volume 3, Council of Europe-European Comission, Starsbourg
TARU, M., COUSSÉE, F., WILLIAMSON H. (2014; szerk.): The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today, Volume 4, Council of Europe-European Comission, Starsbourg,
SIURALA, L., COUSSÉE, F,. SOURRPAA, L., and WILLIAMSON, H. (2015; szerk.): The history of youth work in Europe, Autonomy through dependency – histories of co-operation, conflict and innovation in youth work, Volume 5, Council of Europe Publishing, Strasbourg

5 Fellelhetők: http://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/history-of-youth-work

- Christian Spatscheck: Society and youth cultures – interpretations and conclusions for youth work;
- Niels Elberling: The quest for peace, democracy and socioculutral development;
- Murice Devlin: Youth work, professionalism and professionalisation in Europe;
- Mark Boes: History of youth information in Europe;
- Filip Coussée, Howard Williamson and Griet Verschelden: Youth work an oxymoronic practice between service and association;
- Marti Taru, Filip Coussée and Howard Williamson Youth work in connection to policies and politics;
- Joyce A. Walker: Crafting the space between either and or: attending to the role of words, young people and public will;
- Manfred Zentner: Observations on the so-called "magic triangle" or: where has all the magic gone?
- Tania de St Croix: Building alliances, taking sides: the effects of strong governmental guidance and control;
- Laurent Besse and Marc Carletti: Youth work as interstitial practice between borders: a historical perspective on French animation;
- Christian Spatscheck: Lifeworlds, spaces and citizenship: social pedagogy and youth work as mediating professions.

Reméljük, hogy legalább olyan izgalmas szellemi kalandot jelent az olvasás, mint a válogatás volt. A fordításért külön köszönet illeti Kölcsey Attilát és Varga Kevint, az olvasószerkesztésért Nyári Kittit, Schmidt Richárdot és Szeifer Csabát.

Nos, kedves Olvasó, kalandra fel!

a szerkesztők

Griet Verschelden, Filip Coussée, Tineke Van de Walle, Howard Williamson

Az európai ifjúsági munka története és jelentősége a mai ifjúságpolitikában*

Ez a fejezet az ifjúsági munka történetéről és kortárs európai ifjúságpolitikákban betöltött szerepéről szóló workshop kulcskérdéseit dolgozza fel. Ez a szakmai találkozó Blankenberge-ben, Belgiumban zajlott 2008 május 26-29 között. Az esemény a Belga Flamand Közösség Szocio-kulturális Munka Fiatalokért és Felnőttekért Ügynöksége (Belgian Flemish Community's Agency for Socio-Cultural Work for Youth and Adults) és az Európai Bizottság és az Európa Tanács közti Ifjúsági Partnerség közös szervezésében jött létre. Kutatók, döntéshozók és az ifjúsági munkában meghatározó szakemberek vettek részt a workshopon

A találkozó célja a nemzetközi perspektívák egyeztetése és egy az ifjúsági munka történetéről alkotott új, tágabb perspektíva kidolgozása volt, a nemzeti ifjúsági politikák vizsgálatán és az azokban rejlő paradoxonok feltárásán keresztül. Az ifjúsági munka és irányelvei a szélesebb szociális, kulturális és történelmi irányzatok keretein belül léteznek. Milyen történelmi koncepciók szolgálnak az ifjúsági munka alapjául? Hogyan viszonyulnak az ifjúsági munka visszatérő paradoxonához, miszerint az ifjúsági munka aktív és demokratikus polgárokat próbál nevelni, mindazonáltal elérhetetlennek tűnik az aktív állampolgárságból kizárt fiatalok számára? Másképp fogalmazva: a működő ifjúsági munka nem elérhető, az elérhető ifjúsági munka viszont nem működik (Coussée, Roets és Bouverne-De Bie, 2008). Az ifjúsági munka gyökereinek nyomon követése a különböző országokon belül és a közöttük megfigyelhető eltérő fejlődési irányok beazonosítása segíthet eligazodni a napjaink ifjúsági munkáját érintő vitában. A történelmi fejlemények és elgondolások jobb megértése lehetővé teszi napjaink ifjúságpolitikáinak vizsgálatát.

A bevezető előadások

A workshop célkitűzései a három bevezető előadásban egyértelműen ismertetve lettek.

Jan Vanhee (Flamand Közösség) négy célt határozott meg ezen a találkozón: az ifjúsági munka és az ifjúságpolitikák történelmére irányuló figyelem felkeltését

* Eredeti megjelenés: Verschelden, G., Coussée, F., Van de Walle,T., Williamson, H.: The history of European youth work and its relevance for youth policy today in.: VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H. (2009; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today,* Council of Europe, Starsbourg,

és azokra való reflektálást; az ifjúsági munka és az ifjúságpolitika, valamint a szocio-kulturális és történelmi trendek közötti szoros kapcsolat azonosítását; egy nemzetközi összehasonlító perspektíva építését; és végül az ifjúsági munka és az ifjúságpolitika történetének az európai ifjúságügy napirendjére tűzését.
Pierre Mairesse (Európai Bizottság) az elmúlt tíz év európai ifjúságpolitikáját áttekintő előadásának elején biztosította a hallgatóság arról, hogy az elkövetkező hónapok kulcsfontosságúak lesznek az európai szintű ifjúságpolitikák fejlődése szempontjából. Hozzátette, hogy a workshop során folytatott viták inspirációként szolgálnak majd a szakma szempontjából fontos értekezések, és az ifjúsági munka európai szintű elismerése irányában.
Bemutatva "a történelem szerepét a szociális szakmákról szóló vitákban", Walter Lorenz (Bolzanoi Egyetem) kiemelte a történeti áttekintés fontosságát a szociális problémák és intézmények esetében. Azzal érvelt, hogy a visszatekintés a reflexió alapja, és ezáltal lehetőséget nyújt arra, hogy analizáljuk a szociális szakmákat, valamint a gyerekkor és fiatalkor koncepcióját, mint társadalmi konstrukciót. Amennyiben kritikus szemléletmódot választunk az érvényben lévő értékrendek vizsgálatakor és folyamatosan újraértelmezzük az emberi lét körülményeit és feltételeit, történelmi, kulturális és társadalmi kontextusban is, akkor mindez teret enged annak, hogy megkérdőjelezzük akár a legevidensebb szokásokat és gyakorlatokat is.
Ez azt jelenti, hogy bár az ifjúsági munka és politika történelmi megközelítése önmagában is egy érdekes téma, a szakma megértése szempontjából még alapvetőbb fontossággal bír (Fisher és Dybicz, 1999: 117). Az ifjúsági munka történetében jelen van a hiányos professzionalizáció. A teljes professzionalizmus gyakran együtt jár a történelem, a múlt hátrahagyásával és a jelenkori kritériumok alapján történő identitás meghatározással. Az ifjúsági munka gyakorlata ezek alapján nem más, mint egy "szakmai projekt eredménye", melyet az ifjúságsegítők törekvései hoztak létre (lásd: Harris, 2008). Lorenz a történelemhez való viszonyt kétirányú nyílt folyamatként vázolta fel: egyfelől a múlt "kikérdezése", mely saját szubjektivitásunk észrevételére inspirál minket, az ifjúsági munka gyakorlatának részeként; másrészt viszont a jelen vizsgálata is, mely az ifjúsági munka és ifjúságpolitika ideális formájának megtalálására sarkall minket, az úgynevezett "megfelelő", vagy "helyes" modell mögött rejtőző feltevések felfedezésén keresztül. A múltra és a történelemre való visszatekintés a professzionális ifjúságsegítők és az önkéntesek munkájának alapvető fontosságú része, és mint ilyen, elengedhetetlenül szükséges oktatásuk és képzésük során.

Előadások az öt fő problémáról

Az első workshop alkalmával összegyűlt javaslatokat hét különböző nemzeti kontextusba helyezték: Belgium - Flandria (Louis Vos és Filip Coussée), Egyesült Királyság - Anglia (Bernard Davies), Málta (Miriam Teuma), Németország (Christian Spatschek), Lengyelország (Marcin Sińczuch), Finnország (Helena Helve) és Franciaország (Patricia Loncle). Az előadók az ifjúsági munka történelmi aspektusait követték figyelemmel, valamint érintették a jelenlegi és eljövendő ifjúsági munka gyakorlatát és szakpolitikai megvalósulását Európában. A találkozóra való

felkészülés keretein belül a résztvevőknek hozzáférést biztosítottak az *A century of youth work policy* (Coussée, 2008) című könyvhöz.
Az esemény során elhangzott előadások és beszélgetések öt fő problémakörbe sorolhatók.

- Az ifjúsági munka története: különböző megközelítések és perspektívák;
- Az ifjúsági munka identitása: Létezik-e egyértelműen? Avagy: ifjúsági munka, a jól körülhatárolható tevékenység és a véletlenszerű gyakorlat határán;
- Ifjúsági munka a politikában és a szakpolitikában: Autonóm területnek számít-e? Avagy: Ki határozza meg az ifjúsági munka menetrendjét?
- Az ifjúsági munka pedagógiája: Az egyéni törekvések és a társadalmi elvárások közepette. Avagy: Ifjúsági munka az emancipáció és a szabályozás keresztüzében;
- Az ifjúsági munka gyakorlata: Elhelyezkedése az életvilág és a rendszer/struktúra között. Avagy: A nonformális mind növekvő mértékű formálissá válása.

Elsőként ismertetjük azt, amit az előadók mondtak el erről az öt problémakörről. A második részben visszatérünk a fő problémák témájában felmerülő érvekre és vitákra, melyek a prezentációkat követték.

1. Az ifjúsági munka története: különböző megközelítések és perspektívák

Stanford különbséget tett a "történelem mint esemény" és a "történelem mint beszámoló" között, ahol az előbbi a világ történéseinek összessége, míg az utóbbi olyan szavak és gondolatok rendezett és rendszerezett gyűjteménye, melyek az előbbi eseményekről többé-kevésbé összefüggő leírást adnak (Stanford, 1994, lásd: Fisher és Dybicz, 1999: 106). Ezen megkülönböztetésből merítve, a workshop összes javaslata sokkal többet nyújtott, mint pusztán történelmi tényeket.: a különböző nemzeti történelmek analízise eltérő perspektívákra világított rá az ifjúsági munka gyakorlatában és szabályozásában.

Az ifjúsági kérdés és a szociális kérdés

Számos résztvevő a "szociális kérdés" témaköre felől közelítette meg az ifjúsági munka történetét. Ez alapján az ifjúsági munka meghatározható olyan gyakorlatként, mely a szociális jóléti államon belül alakul ki. Helena Helve (Finnország), Christian Spatscheck (Németország) és Miriam Teuma (Málta) például az ifjúsági munka szerepét tanulmányozta a szabadság és egyenlőség témájában folytatott értekezések és dilemmák viszonylatában. Mások az "ifjúsági kérdést" választották a történelem körülírásának fő fókuszául. Louis Vos (Flandria) és Marcin Sińczuch (Lengyelország) a diákmozgalmak történetére összpontosítottak, és ezáltal az ifjúsági munkát a fiatalok, mint különálló társadalmi csoport növekvő tudatosságára adott válaszként definiálták. Ezzel az emancipáció fogalmát az életkorral hozták kapcsolatba.
Természetesen ezen nézőpontok nem választhatók teljesen külön, sőt valójában valamilyen szinten mindkettő megjelent mindegyik előadásban. Ez egyértelműen észrevehető volt Patricia Loncle (Franciaország), Bernard Davies (Egyesült

Királyság) és FIlip Coussée (Flandria) prezentációjában is. Bemutatták, hogyan változik az ifjúság státusza a társadalomban, utalva az ifjúságügy fejlődésére és a bekövetkező változásokra. A történeteikből az is világossá vált, hogy maga az ifjúsági problémakör milyen ambivalens hozzáállást mutat az ifjúság fogalmához. Számos beavatkozás történt annak érdekében, hogy a fiatalokat egyfajta ideális fiatalkor megéléséhez segítsék. A munkásosztálybeli fiatalok gyakran kerültek az ifjúsági munka közbeavatkozásainak célkeresztjébe, kiváltképp bizonytalan időkben. Továbbá az ifjúsági munka emancipációs potenciálja a fiatalok társadalmi-gazdasági helyzetétől függött. Az újabb fejlemények esetében megfigyelhető, hogy az emancipáció és az ifjúsági munka közötti kapcsolatot minden kétséget kizáróan árnyalja az etnikai hovatartozás is. Walter Lorenz szerint ez szinte túlgondolt, túlfogalmazott problémakör, míg a nemi hovatartozás alulfogalmazott, a társadalmi osztály pedig rejtett problémaként van jelen. Lorenz amellett érvel, hogy alaposabb vizsgálatokra van szükség az ifjúsági munka identitásának több problémakörében, kifejezetten politikai értelemben is, hiszen ez felfedné azt az alapvető kérdést, vajon az ifjúsági munka gyakorlatának és szabályozásának az identitásokat reprodukáló, vagy azokat történeti reflexióra alapozott folyamatos átalakító szerepe van-e.

A mágikus háromszög

Az ifjúsági munka politikáját és gyakorlatát "felboncolták", különböző perspektívák szerint elemezték. Néhány analízis az ifjúságkutatás perspektíváját választotta, azt a kérdést téve fel, hogyan segíthet az ifjúságkutatás az ifjúsági munka gyakorlatának és szabályozásának megalkotásában. Helena Helve a finn ifjúságkutatás ifjúsági munkát és ifjúságpolitikát megalapozó történetét emelte ki, mely három ág együtt egy "mágikus háromszöget" alkot.

Néhány résztvevő saját elemzését a szakma, a gyakorlat nézőpontjából folytatta, kitérve arra a kérdésre, hogyan fejlődik az ifjúsági munka gyakorlata, és hogy mi a kapcsolat a történelem és a fiatalok meg az ifjúságsegítők valós tevékenysége között. Louis Vos a Katolikus Flamand Diákmozgalom nézőpontját választotta. A katolicizmus szintén központi szerepet töltött be Miriam Teuma a máltai ifjúsági munka gyakorlatában bekövetkezett fejlődéséről szóló történetében. Marcin Sińczuch a lengyel ifjúsági munka ideológiája és a realitás közötti kapcsolatot fedte fel.

További elemzések az ifjúságpolitika (sőt, egyenesen a politika) perspektívájából azt vizsgálták, hogyan alakítja az ifjúságpolitika (történelme) az ifjúsági munka gyakorlatát. Bernard Davies bemutatta, hogy az Egyesült Királyság "New Labour" (munkáspárti) politikája normatív kérdésekre adott gyakorlati válaszokra épül. Filip Coussée meghatározta azt a két politikai stratégiát, melyek felerősítették az ifjúsági munka ellentmondásait Flandriában: a "felfelé haladás" irányelvét - ahol az ifjúsági munka nem tekinthető önmagában egy eszköznek, hanem csak egy, a fiatal önkéntesek által vezetett, mainstream-ebb ifjúsági munkához vezető platformnak - és a "korszerűsítés" irányelvét, mely az ifjúsági munka szakmai minőségét igyekszik fejleszteni.

Ami az ifjúsági kérdés és a szociális kérdések közötti kapcsolatot illeti, az is világos volt, hogy ezen különböző perspektívák összekapcsolódnak. Az előadók nézőpontja gyakran saját hátterükből volt eredeztethető, és mind felhívták a figyelmet saját országuk szakpolitikáira, kutatásaira és gyakorlatára, azoknak fontosságára és a közöttük levő kapcsolatra. Néhány résztvevő a történetében egyik nézőpontról a másikra váltott, ezzel is szemléltetve az "egyensúly eltolódását" hazájukban. Patricia Loncle az ifjúsági munka gyakorlatának változásaival kezdte, majd fokozatosan áttért az állami és helyi hatóságok befolyásának bemutatására Franciaországban. Christian Spatscheck Németország ifjúsági munkáját mutatta be, a történelem különböző, jellegzetes társadalmi és politikai kontextusaiban. A legutóbbi időszakot tekintve nagy figyelmet fordított a modern ifjúsági munka elméleti trendjeire és fejlődésére Németországban.

Folytonosság és megszakítottság

Általánosságban véve, az ifjúsági munka történetét gyakran a haladás történeteként írják le, melyet fontos társadalmi és pedagógiai beavatkozások és fiatalokat érintő rendelkezések fémjeleznek. Az előadások mind folytonosságot mutattak az ifjúsági munka történetében, Európa-szerte. Habár az ifjúsági munka Máltán és az Egyesült Királyságban teljesen különböző léptékben, különböző időtartam alatt fejlődött, számos hasonlóság megfigyelhető - mind az egyház befolyását, mind az ifjúsági munka professzionalizálódását tekintve. Néhány országban a szélesebb társadalmi, kulturális és történelmi jellegzetességek eredményeképp a szakadások különösen hangsúlyosak. Például, a német perspektívát bemutatva, Christian Spatscheck jelentős szakadást mutatott ki az ifjúsági munka történetében, szóvá téve az összes létező struktúra megszüntetését és lecserélését különböző történelmi időszakokban: a XIX. század vége felé, mikor az első professzionális kezdeményezések leváltották az informális találkozóhelyeket, a Weimari Köztársaság idején, mikor az ifjúsági szervezetek uralták az ifjúsági munka világát, a náci rezsim alatt, mikor minden fiatalnak csatlakoznia kellett a Hitlerjugend-hez, a második világháború után, mikor az amerikaiak bevezették a "Német Ifjúsági Tevékenységeket", és végül a posztkommunista időszakban, mikor az ifjúsági munka Németország keleti részén hirtelen nyugatiasítva lett.

2. Az ifjúsági munka identitása: egyértelmű-e?

Nagy általánosságban, a workshop résztvevői megegyezni látszottak abban, hogy az ifjúsági munka identitásválsággal küzd (lásd a bevezető fejezetet). Ez a krízis különböző formákban mutatkozik meg, és látszólag az ifjúsági munka felé mutatott, folyamatosan változó - de mindig ambivalens - attitűdök táplálják. A válsággal megbirkózás módjait keresve több résztvevő is az ifjúsági munka definíciója, vagy leírása felé fordult, annak megismertetése és elismertetése érdekében, és hogy különbséget tegyenek az ifjúsági munka és más, oktatási, vagy szociális munka között. Habár minden előadó kihangsúlyozta az ifjúsági munkában bekövetkező változásokat, legtöbben mégis - többé-kevésbé határozottan - az ifjúsági munka bizonyos jellegzetességeire utaltak az évek alatt. Ezeket a következőképp foglalhatjuk össze:

- Közösen fiatalnak lenni;
- Gyakran (de nem mindig) egy ideológián, vagy projekten osztozni;
- Egyesületi lét ápolása;
- A társadalmi érintkezés, pihenés és oktatás lehetőségeinek biztosítása.

Bernard Davies (Egyesült Királyság) adta a legjobban körülhatárolható ifjúsági munka definíciót, a társadalom egy jól elkülöníthető gyakorlataként megnevezve azt. Az ő definíciója számos alapvető jellemzőt, három központi értéket foglal magába:

- Önkéntes jelenlét;
- Részvétel;
- Tagok általi önkormányzás,

és egy fő célt:

- A szórakozás és a nevelés közötti kölcsönösen előnyös együttélést.

Továbbá, Davies az ifjúsági munkát az egyéni szükségletekre és a kapcsolatok építésére fókuszáló, személyre szabott gyakorlatként írja le. Az ifjúsági munka a fiatalokkal baráti csoportjaikon keresztüli tárgyalásra épül, (lásd: Davies, 2005).
Bernard Davies felismerte, hogy az ifjúsági munka egy társadalmi konstrukció, melynek kialakulását a politika, a gazdaság és a társadalmi helyzetek tágabb kontextusában kell értelmezni. Mindazonáltal egy világos definíció, vagy koncepció meghatározása fontos lehet ahhoz, hogy az ifjúsági munkát elfogadják, hasznosságát bebizonyítsák, hiszen a változó politikai prioritások miatt a döntéshozók gyakran szűkítik, sőt aláássák az ifjúsági munka gyakorlatát. Felmerült a kérdés: segítene-e egy világos meghatározás abban, hogy eldöntsük, az ifjúsági munka mely jellemzőit akarjuk megvédeni, és melyeket vagyunk hajlandók feláldozni, ha szükséges?
De az identitás kérdése az ifjúsági munka esetében, mint minden szociális szakma identitása esetén, nem semleges és jól meghatározható, hanem esetleges és az ifjúsági munka politikai jellegéhez szorosan kapcsolódó. Ezen a ponton a prezentációk rávilágítottak az ifjúsági munka társadalmi funkciójára. Több résztvevő különbséget tett a célok és gyakorlatok között (a "felszín" és a "valóság", ahogy Marcin Sińczuch hívta őket). Helena Helve (Finnország) megmutatta, hogy szakadék van az ifjúsági munka célja (szociális oktatás) és gyakorlata (szabadidős tevékenységek) között. Más országok tapasztalatai is megerősítik, hogy ez a szakadék kiszolgáltatottá teszi az ifjúsági munkát a külsőleg előírt meghatározásnak, melyek nem mindig veszik alapul az ifjúsági munka jelentőségét a fiatalok életében.
Marcin Sińczuch (Lengyelország) nem az ideális ifjúsági munka modellt alátámasztó hiedelmek és eszmék szempontjából alkotta meg a maga definícióját, hanem az ifjúsági munkának kiszabott társadalmi küldetést vizsgálta meg. Megmutatta, hogy a szakmát gyakran a társadalompolitika eszközévé alacsonyították le. A lengyel ifjúsági munka tevékenységei a szabadidőt célozták, de a küldetésük olyan ideológiai jellegű volt, amia nacionalizmusnak kedvezett.
Filip Coussée (Flandria) bemutatta annak veszélyét, ha az ifjúsági munkát egy eljárás szintjére redukálják, mellyel szem elől veszítik annak hatáskörét. Ez a "módszeresítés" eltussolja az ifjúsági munka küldetését, helyette olyan gyakorlati és technikai kérdésekre fókuszál, mint például hogy mi módon növelhető a részvétel

az egyes tevékenységekben. Az ifjúsági munka gyakorlatait összekapcsolva a fiatalok életének valós körülményeivel, és tágabb társadalmi, kulturális és történelmi trendekkel, Coussée megmutatta, hogy az ifjúsági munka módszerei gyakran a felső és középosztály értékein alapulnak. A Louis Vos (Flandria) által bemutatott diákmozgalom jellemzőire az ifjúsági vezetők, döntéshozók és kutatók hatására, nagyon hamar úgy tekintettek mint a flandriai ifjúsági munka alapvető jellegzetességeire. A fiatalok közösségi életét és a szabadidős önképzést tekinteték az ifjúsági munka módszereinek alapjaként, melynek célja az összes fiatal zökkenőmentes integrációja volt a kívánt társadalmi rendbe.
A németek esetében, ahogyan azt Christian Spatscheck (Németország) bemutatta, világos volt, hogy az "eszközzé alakítás" depolitizálja az ifjúsági munka gyakorlatát, ezáltal egy minden célra alkalmas "fegyverré" alakítva az ifjúsági munkát. A berlini fal leomlása után a keletnémet ifjúsági munka gyorsan "nyugatiasítva" lett, tehát a gyakorlatai megmaradtak, de explicit ideológiai dimenziója implicitté, és ezáltal vitathatatlanná vált.

3. Az ifjúsági munka politikája és szakpolitikája: autonóm területnek számít-e?

Mi is az a szakpolitika? Belgiumban 1945 óta létezett hivatalos ifjúságpolitika. Németországban ennek kezdőpontjaként 1911-et tekinthetjük. Mondhatjuk, hogy Anglia ifjúságpolitikája 1939-ben kezdődött. Máltán a Parlament Ifjúságpolitikai Titkárságát 1990-ben alakították ki az Oktatási Minisztériumon belül, majd 1992-ben átalakult Ifjúsági és Művészeti Minisztériummá, ami a hivatalos ifjúságpolitika kezdőpontjaként tekinthető. De egyik felszólaló sem korlátozta az ifjúságpolitikát kormányzati beavatkozásokra.
Walter Lorenz kijelentette, hogy az ifjúsági munka mindig politikai jellegű, ezért az azt érintő politikákat kritikus vizsgálatnak kell alávetni. Az ifjúsági munka egy eszköz, de kinek az eszköze? Több résztvevő megemlítette az ifjúsági munka instrumentalizálását, mint erőteljes gazdasági, politikai és társadalmi erők hatására bekövetkező átalakítást. A fentebb említett "módszeresítés" egy belső egyeztetéssé alacsonyítja az ifjúsági munkáról szóló vitát, kizárva a képből a tágabb értelemben vett, mögöttes misszióját. Ezáltal az ifjúsági munka egy általános célú "fegyverré" válik (Dewe és Otto, 1996; Nörber, 2005; Coussée és mtsai, 2008). A workshop alatt felmerült a kérdés: Milyen mértékben dönt az ifjúsági munka a saját napirendjéről?
A Bernard Davies által bemutatott brit perspektíva megmutatta, hogy az ifjúsági munka a "New Labour" idején az állam által meghatározott célokra összpontosított, az "összekapcsolt" szolgáltatások és folyamatos működés elképzelésén alapulva. Eszerint az ifjúsági munka szolgáltatások integrált csoportja, melyet a fiatalság szükségletei és problémái mentén szabályoznak. Néhány országban, bizonyos történelmi korszakokban az egyház - ahogy azt Marcin Sińczuch (Lengyelország), Louis Vos (Flandria), Miriam Teuma (Málta) és Helena Helve (Finnország) szemléltette -, vagy a hadsereg (amit Christian Spatcheck említett meg) határozta meg és szabályozta az ifjúsági munka programját. Más nemzeteknél

több szabadságot hagytak a szakmának, részben a "szubvencionált szabadságjogok" elvére alapozva, az egyesületek működésének és a kollektív szabad tér megőrzésének érdekében, ahogy Patricia Loncle érvelt a franciák esetében.
Számos országban az ifjúsági munka programjának kívülről történő meghatározása a mérhető eredmények iránti igényhez vezetett (sőt akár statisztikailag definiált célokhoz és célterületekhez). A pedagógiai gyakorlat megalkotása legtöbb esetben az ifjúságsegítőkre (és fiatalokra) maradt, de a kívánt eredményeket világosan megszabták. Több felszólaló is rámutatott arra, hogy az ifjúsági munkát a "speciális" csoportokkal való foglalkozás irányába terelik, azokra a fiatalokra utalva, akik a leginkább igénylik az ifjúsági munka értékes hozzájárulását (munkásosztálybeli fiatalok, a veszélyeztetett, vagy sebezhető csoportok, etnikai kisebbségek és hasonlók).

4. Az ifjúsági munka pedagógiája: egyének és társadalmi elvárások

Nem meglepő, hogy az évszázados pedagógiai paradoxon - emancipáció és irányítás - hosszasan vitatott téma volt a találkozó során. Az ifjúsági munka támogatja a fiatalok függetlenségét és társadalmi korlátozásoktól való szabadulását. Mindeközben megmenti őket az erkölcsi hanyatlástól, lehetőséget nyújtva nekik az ésszerű szabadidős tevékenységekre. Mindegyik előadás megmutatta, hogy ez a feszültség az ifjúsági munkában már kezdetektől fogva létezett. Baden-Powell ezt a "parancsolás nélküli iránymutatás" egy formájaként látta. Ezzel a kijelentéssel rátapintott az ifjúsági munkán belül a fiatalok önszerveződése és felnőttek általi szervezés között megbújó feszültségre.
Minden esetre az ifjúsági munka történelme biztosan nem tekinthető az irányítás és fegyelem felől az emancipáció és felszabadítás felé haladó történetnek. Az ifjúságsegítők mindig ellátnak felszabadító, és fegyelmező feladatokat is, de sajnos úgy tűnik, hogy az ifjúsági munka specifikus céljai elkerülhetetlenül lecsúsznak egy társadalmi integrációs erő szintjére, és kevésbé hangsúlyos az, hogy ők maguk miként határoznák meg a fiatalok és az ifjúságsegítők érdekeit, aggályait és prioritásait. Az ifjúságsegítést főként az összes gyermek és fiatal meglévő társadalmi rendbe való zökkenőmentes integrációjának megkönnyítésére használják (és ezen funkcióját ismerik el), megszilárdítva ezzel a meglévő hatalmi viszonyokat és társadalmi egyenlőtlenségeket.
Ennek eredményeképp az emancipáció és irányítás közti egyensúly máshogy működik, attól függően, hogy kik a beavatkozás célcsoportjai, és mik a feltételezett emancipációs szükségleteik. Filip Coussée (Flandria) felvázolta, hogy a fiatalok igényeit a társadalmi középosztály antinómiai és társadalmi beilleszkedési normáitól való távolságuk alapján határozzák meg. Ezáltal, ironikus módon, minél nagyobb az emancipációs igényük, annál inkább irányító, ellenőrző jellegű lesz a beavatkozás - mintha rá tudnánk erőltetni a fiatalokra az emancipációt. Spatscheck (Németország) megmutatta, hogy az emancipáció fogalmának jelentését nem függetleníthetjük a társadalmi kontextustól. Évtizedeken át, a fiatalok több autonómiáért küzdöttek. Mára a függetlenség társadalmi elvárássá lett: a fiatalokat folyamatosan arra ösztönzik, hogy önálló egyénekként dolgozzanak és cselekedjenek. És ugyanakkor ez a fiataloknak azon csoportja, akik e társadalmi

elvárásoknak kiszolgáltatottak, és akik szembesülnek ezeknek az aktivációs politikáknak az irányító, ellenőrző oldalával.
Patricia Loncle beszélt arról, hogy Franciaországban az 1960-as évektől kezdve, az állam fiatalok ifjúsági munka általi szervezésére vonatkozó kapacitásában bízva különbséget tettek a különböző típusú szakemberek és szakirányok között: az önkéntes szektor ifjúsági vezetői dolgoztak a szervezett ifjúsággal, a szociokulturális tevékenységek koordinátorai szolgáltattak szabadidős, kulturális és sport tevékenységeket a nem szervezett, de szervezhető ifjúságnak, és a speciális igényű oktatás szakemberei dolgoztak a hátrányos helyzetű fiatalokkal, vagy az úgynevezett nem szervezett és nem szervezhető fiatalsággal.
Az emancipáció és irányítás pedagógiai paradoxonának teljes megértéséhez nem szabad elfelejtenünk, hogy a pedagógiai beavatkozások nem egyoldalúak. Még ha a döntéshozóknak és az ifjúságsegítőknek nem is volt semmiféle emancipációs céljuk, a fiatalok akkor is találhattak módot önmaguk fejlesztésére, és "bűntársak" fellelésére. A francia és flamand munkásosztálybeli gyerekek nem azért vettek részt a programokban, hogy imádkozzanak és tanuljanak, hanem hogy találkozzanak a barátaikkal. Még a Hitlerjugend kötelező tagsága is felruházta a fiatalokat némi szabadsággal: kimenekülhettek az anyjuk szárnyai alól. Davies (Egyesült Királyság), Sińczuch (Lengyelország) és Spatscheck (Németország) szerint a fiatalok – még az olyan időszakokban is, amikor az ifjúsági munka egyre inkább leszűkült egyetlen modellre vagy ideológiára – figyelemre méltó rugalmasságot mutattak arra, hogy alternatív formában szervezzék meg maguknak a közös létet, a közösen megélt fiatalságot.

5. Az ifjúsági munka gyakorlata az életvilág és a struktúra között

Az összes prezentáció rámutatott, hogy az ifjúsági munka szorosan kapcsolódik az "integrációs problémák" (akár az ifjúsági, akár a társadalmi kérdés részeként) "pedagógiai kérdésekké" történő átalakításához. A "pedagogizálódás" ezen folyamata az ifjúsági munka gyakorlatát egy, az életvilág és a rendszer közötti átmeneti térré alakítja. Ahogy Walter Lorenz kifejtette, az életvilág fontos szerepet játszik az ifjúsági munka gyakorlatában: tartalmazza a civil társadalmat, a mozgalmakban és egyesületekben gyakorolt önkéntességet, továbbá lehetőséget ad a kulturális reprodukcióra (beleértve az ellenkultúra lehetőségeit) és a fiatalság, mint társadalmi hajtóerő komolyan vételére is. A struktúra vagy rendszer tartalmazza a társadalmi rend, a beilleszkedés és az egyenlőség kérdését. Ebben az analitikai megkülönböztetésben mindkét perspektíva hordoz magában buktatókat.Az életvilág perspektíva elősegíti az eredetiséget és az identitás fejlődését, valamint komolyan veszi a fiatalokat, mint társadalmi erőt, de a rendszert nélkülöző életvilágban felvirágozhatnak a banda-szubkultúrák, és jelen van a diszkrimináció, a nacionalizmus, a gyarmati rendszer és a rasszizmus. A strukturált rendszer nézőpont sokkal inkább eredményközpontú, könnyen vezethet tekintélyelvűséghez, ideológiai kizsákmányoláshoz, és az életkörülmények kritikus vizsgálati lehetőségeinek megszűnéséhez. Az életvilág és a rendszer összefonódik: az egyik a másik nélkül nem lehet élhető.

Több felszólaló is felvetette, hogy a pedagógiai aggodalmak elkerülhetetlenül az ifjúsági munka nonformális folyamatainak formalizálásához vezetnek: a népművelléstől az ifjúsági ellátásig (Bernard Davies), az informális találkozóhelyektől a nyilvános ifjúsági munkáig (Christian Spatscheck), az ifjúsági mozgalmaktól az ifjúsági szervezetekig (Louis Vos és Filip Coussée). Az ifjúsági mozgalmak megvitatása szemléltette ezt az evolúciót. Vos és Coussée különbséget tettek az "ifjúsági mozgalom" két értelme között. Mások ifjúsági egyesületeket és ifjúsági szervezeteket emlegettek.
Bernard Davies kiemelte az Egyesült Királyság ifjúsági szolgálatát. Az életvilág és a rendszer közötti analitikus feszültségben elmerülve, az ifjúsági egyesületek vannak a középpontban. Ennek tisztázása érdekében, pár résztvevő azt hangoztatta, hogy az egyesületek nyitva tartják a határokat és teret engednek a társadalom megkérdezésének és közös építésének. A mozgalmak a társadalom elleni tiltakozásról, vagy akár a társadalom elhagyásáról szólnak, míg a szervezetek - különösképp, ahogy Davies megmutatta, az Egyesült Királyság konkrét ifjúsági szolgálata - a már meglévő társadalmi rendbe való beilleszkedésről szólnak. Az ifjúsági munka gyakorlatának minden területén a "részvétel" egy fontos kulcsszó, de ennek jelentése az ifjúsági munka életvilág és rendszer közötti elhelyezkedésének függvényében változhat. Ha az ifjúságsegítők a rendszerszemléletű hozzáállást választják, a részvétel csak előre meghatározott szolgáltatásokban való részvételre korlátozódik, a létező társadalomba való beilleszkedés végső céljával. Egyértelműnek tűnik, hogy ebben az esetben az ifjúsági munka kiváltképp kiszolgáltatott a formalizálódás veszélyeinek.
Záróbeszédében Rui Gomes (Európa Tanács) számos dilemmát vázolt az ifjúsági munka területén, melyek ezt a formalizációs veszélyt érintik: univerzális és konkrét megközelítések; a nonformális oktatás értékei és elismerése a kreativitással szemben; szakértői és tudásalapú megközelítések a részvétel és képviselet ellenében; az oktatási tapasztalat a politikai orientációval szemben. Gomes kifejezetten a "dilemma" (mint kényszerhelyzet) szót használta, ezzel szemléltetve, hogy az ifjúsági munka nem tudja megakadályozni a formalizációt egyszerűen azzal, hogy elszabadul a társadalomtól. Több résztvevő is visszatért erre a pontra a beszélgetés során, azzal érvelve, hogy ha az ifjúsági munka kizárólag az életvilágra fókuszál, a részvétel elválik közvetlen társadalmi jelentőségétől.

Zárszó

A fentebb felvázolt öt kérdéskör történelmi, politikai, pedagógiai és módszertani gondolatokhoz kapcsolódik az ifjúsági munka és ifjúságpolitika területén. Világossá vált, hogy ezen problémák összefonódnak. Lehetetlen az ifjúsági munkát más társadalmi beavatkozásoktól és szakmáktól, vagy ezek történelmi és társadalmi kontextusaitól függetlenül értelmezni, ezért meg kell vizsgálnunk, hogy az ifjúsági munka hogyan működik társadalmi szereplőként, hogyan szabályozza a társadalmi szférát (lásd: Harris, 2008). Az ifjúsági munka, mint pedagógiai tevékenység egy tágabb társadalmon belül, azon keresztül jön létre, melyet történelmileg a pedagógiai folyamatokkal lehet jellemezni. A társadalmi aspektus

eltörlése ezekben a folyamatokban olyan kétpályás politikához vezet, amely a formalizálás és instrumentalizálás veszélyével fenyegeti az ifjúsági munkát, megerősítve az ifjúsági munka és a fiatalok csoportjai között feszülő határvonalakat. Hogy ezen átléphessünk, vissza kell hoznunk egy szociálpedagógiai nézőpontot.

1. Pedagógiai identitás: az ifjúsági munkára, vagy a társadalom felé tekintsünk?

Az ifjúsági munka résztvevői megpróbálták megkülönböztetni az ifjúsági munka néhány széles körben elterjedt pedagógiai jellemzőjét, de ezek a meghatározások többnyire a fiatalok és ifjúságsegítők közti pedagógiai kapcsolatokra korlátozódtak, ezekbe ágyazódtak be. A blankenberge-i szeminárium megmutatta, hogy lehetetlen elkülöníteni az ifjúsági munka pedagógiai akcióját saját társadalmi kontextusától. Valóban, a történelmi perspektívát és a nemzeti határok átlépését kombinálva, új szemszögből láthatjuk az ifjúsági munkát. Ez felhívja figyelmünket arra, hogy a problémák és a rájuk adott oktatási szempontú válaszok társadalmi szinten épülnek fel.

A német Wandervögel ("Vándormadarak", 1901) és az angol Boy Scouts (Cserkészek, 1908) elemzésével Gillis (1973) rávilágít, hogy első látásra a német és az angol ifjúsági mozgalmak két nagyon különböző tendenciát mutatnak, ha a kontextusukból kiragadva értelmezzük őket: "A Cserkészet, a maga tipikusan brit, fegyelmezett kompromisszumával a középosztály haszonelvűsége és az arisztokrácia versenyszelleme között, stílusában különbözött a Wandervögel-től, amelynek dacos szokatlansága, viselkedésben és megjelenésben egyaránt, a korai tizenkilencedik század Németországában megjelent radikális diákmozgalmak újjáéledését tükrözte" (Gillis, 1973:249). Másrészről, ezt a két, látszólag oly különböző mozgalmat demográfiai, társadalmi és gazdasági változások (melyek egész Európában hatással voltak a fiatalok életére a 20. század elején), és a fiatalok társadalmi és politikai rendben betöltött helyének szempontjából elemezve Gillis megmutatta, hogy a Cserkészek és a Wandervögel közötti stílusbeli különbségek sokkal kevésbé fontosak, a társadalmi és pszichológiai hasonlóságokhoz képest: "Mindkét csoport középosztálybeli volt értékeit tekintve, osztozva bizonyos közös álláspontokon a fiatalok helyzetét illetően, mind a gazdaságban, alkotmányban és a társadalmi rendben. Mind a két esetben, a fiatalokra osztott szerep a politikai passzivitás és a társadalmi függőség volt, az a norma, ami egyre inkább elterjedt mintává vált a serdülők számára a század elején" (Gillis, 1973:251).

Gillis arra a következtetésre jutott, hogy a stílusbeli különbségek nem annyira a két ország fiatalsága közötti különbségekből eredtek, mint inkább a felnőtteknek a serdülő tömegek első megjelenésére adott reakciójában. A két mozgalom eltér formában és stílusban, de a működésük kontextusait nézve láthatjuk, hogy a Cserkészek és a Wandervögel kifejezetten hasonlítottak abban, ahogy felismerték és hasznosították a fiatalok egyre növekvő szegmensének függő és passzív helyzetét (Gillis, 1973:258).

2. Az ifjúsági munka története: a pedagogizációtól a választóvonalak megerősítéséig

Az ifjúsági munka történelmének elemzésekor kiindulópontnak vehetjük napjaink ifjúsági munkájának fogalmait és onnan haladhatunk visszafelé, vagy kezdhetünk az első, fiatalok felé irányuló társadalmi beavatkozások követésével. Nem meglepő módon, a vélemények eltérnek abban, hogy lehetséges-e beazonosítani azt a pillanatot, amit az ifjúsági munka születésének nevezhetünk. Davies (Egyesült Királyság) az ifjúsági munka őstörténetéről beszélt, mikor megemlítette azokat az ifjúsági munkaformákat, melyek megelőzték az iparosodást. Valóban, a legtöbb felszólaló számára az ipari forradalom tűnt a leginkább egyértelmű kiinduló pontnak az ifjúsági munka történetében. Ez a gyors társadalmi átalakulások időszaka volt, mely a szociális kérdések megjelenéséhez vezetett, valamint nagyrészt az ifjúsági kérdés megjelenéséért is felelős volt.

Ez a két kérdéskör a pedagogizáció mechanizmusában találkozott, azt az egyre növekvő hitet kifejezendő, hogy a pedagógiai beavatkozások megoldhatják az integrációs problémákat. A pedagogizáció az ifjúsági munkát a társadalompolitika eszközeként alakítja, melynek célja a fiatalok problémamentes integrációja. De ezzel egy időben az ifjúságsegítés a társadalmi változások színtere is, mely megkérdőjelezi a domináns diskurzusokat arról, hogy mit jelent az integráció, és hogy milyen társadalomban értelmezzük azt. Ez a kulcsfontosságú, de kétértelmű álláspont mindenütt jelen van az ifjúsági munkában, de tisztán jelzi, hogy az ifjúsági munka természeténél fogva szociális, azaz a személyeset köti össze a politikaival és vice versa. Tehát az ifjúsági munka egy kontingens gyakorlat, aminek egy apolitikus (és történelem nélküli) tevékenységgé redukálása kontraproduktív következményekkel jár:

- A kétpályás politika;
- Ami az ifjúsági munka formalizálásával és instrumentalizációjával jár;
- Megerősíti a választóvonalakat az ifjúsági munka és a különböző fiatalok csoportjai között.

Kétpályás politika

Az ifjúsági munka több különböző gyakorlatból ered, olyan fegyelmezett szervezetektől kezdve, melyek az erkölcsi hanyatlástól védik a fiatalokat és képzési programokat nyújtanak a polgároknak; a fiatalok saját erőfeszítéseit és mozgalmait támogató, nagyobb részvételt elősegítő, emancipációs kezdeményezésekig bezárólag. Számos felszólaló rámutatott, hogy az ifjúsági munkának nem szabad egy formális szervezet alakját magára öltenie, de nem is lehet egy elvadult mozgalom sem.

A legtöbb országban megfigyelhető egy kétpályás szakpolitika. Mivel a pedagógiai fellépésként értelmezett ifjúsági munka elszakadt a társadalmi kapcsolatokról szóló cselekvés jelentésétől, az egyetlen fennmaradó kérdés az, hogy hogyan válhat belőle a cél eléréséhez szükséges leghatékonyabb eszköz, így felosztva az ifjúsági munka területét különböző módszerekre, melyek megfelelnek a beazonosított célcsoportok feltételezett igényeinek. Tehát egyfelől vannak az ifjúsági

szervezetek, melyek fokozatosan felszabadultak a felnőtt szervezetekhez, iskolákhoz és egyházakhoz való szoros kapcsolatuk alól, de növekvő önállóságukkal feladták törekvéseiket a nagyobb társadalmi kérdésekkel és a nagyobb társadalmi kép befolyásolásának képességével kapcsolatban. A másik oldalon azok az ifjúsági kezdeményezések álltak (gyakran professzionalizált formában), melyek a szervezetlen fiatalság megszervezésére, az ifjúsági munkában való ifjúsági részvétel növelésére törekedtek, de miközben bevonták őket az ifjúsági munkába, ugyanakkor ezen fiatalokat "rendellenesként" címkézték, ezáltal marginalizálva, társadalmi kontextusuktól elkülönítve őket és megerősítve a társadalmi választóvonalakat.

Az ifjúsági munka formalizálása és instrumentalizálása

Coussée (Flandria) kifejezetten az ifjúsági munka formalizációjának veszélyeivel kapcsolta össze a differenciált megközelítést, mely egy kétpályás ifjúságpolitikához vezet. Kijelentette, hogy az ifjúsági munkát és az ifjúságpolitikát a nonformális tanulás kiemelkedő értékébe vetett meggyőződés vezérli. Azonban ha az informális és nonformális közeg, melyben a fiatalok szocializálódnak, nem "pozitív és ösztönző" környezetként jelenik meg, a formalizáció az egyetlen megoldás.
Még ha az ifjúsági munka "túl is lép a jobb- és baloldalon", akkor is hatalmas politikai tartalommal bír. Ezt Lorenz külön kihangsúlyozta, az FDJ (Freie Deutsche Jugend - Szabad Német Ifjúság) és a mai English Youth Service (Angol Ifjúsági Szolgálat) összehasonlításával illusztrálva. Spatscheck (Németország) megmutatta, hogy ez a probléma az ifjúsági munka céljainak külső meghatározásával kezdődik. Példaként hozta fel az FDJ-t, melyet a Német Demokratikus Köztársaság fő eszközeként tartottak számon társadalmi projektjeik megvalósításában. A fiatalságban a jövőt látták, éppen ezért az ifjúsági munkának kellett őket ideális szocialista személyiségekké formálnia, akik csak értelmes és hasznos tevékenységeket folytatnak majd. Az ifjúsági munka fő célja az NDK-ban az ilyen fiatal személyiségek nevelése és képzése volt, akik követik és megtestesítik a kormány ideológiáját. Miután világossá vált, hogy nem minden fiatal kész arra, hogy ilyen szocialista személyiséggé alakuljon, az állami kontrollt egyre inkább megerősítették.
Ez a példa egy kommunista államszervezetből származik, de sok hasonlóságot mutat a jelenlegi brit helyzettel, melyet Davies ismertetett. A társadalmi projekt esetében kevésbé körülírt, de hasonló mechanizmusokat láthatunk. Amint az ifjúságsegítők elérik azokat a fiatalokat, akik nem felelnek meg az autonóm "vállalkozói én" eszményének, úgy tűnik, mintha az ellenőrző és formalizáló tevékenységek fokozatosan átvennék az irányítást: egyéni értékelés, szemtől szembeni válaszok, sőt, akár a kötelező részvétel sem elképzelhetetlen az Egyesült Királyság ifjúsági szolgálatában.

A választóvonalak megerősödése az ifjúsági munkán belül és a fiatalok között

Érdekes módon úgy tűnik, hogy az ifjúsági munkát a szociális munka és a szociálpolitika keretei közé szorították, de egyben ki is szorították (és önmagát is kiszorította) ebből a diskurzusból, ahogy pusztán a szociálpolitika ügyintézőjévé válik, a társadalmi változás ügynöke helyett. Felmerült a kérdés: hogyan

működhet és léphet kölcsönhatásba az ifjúsági munka, hogyha céljai és erőforrásai nem állnak egymással kapcsolatban? Ez a fejlemény, úgy tűnik, figyelmen kívül hagy minden pedagógiai vonatkozást egy formalizáltabb, technikai szükséglet-alapú megközelítés érdekében. A fiatalok pedagógiai támogatása elmozdul a minden fiatalt érintő strukturális szempontoktól a különleges szükségletű fiatalokat érintő beavatkozások felé (az egyéni szükségleteket és nem a kollektíveket tekintve).
A formalizáció veszélye nem egyforma mértékben fenyeget minden ifjúsági munka kedvezményezést. A workshop résztvevői hangsúlyozták, hogy minden fiatal különböző, ezért a differenciált ifjúsági munka hatálya alá tartozik. Az ebben rejlő kockázat kétszeres:

- Elsőként, a differenciált megközelítés megerősítheti a választóvonalakat a fiatalok között, növelve ezzel a különbségeket - vagy akár kölcsönös elidegenedéshez is vezethet.
- Másodszor, nem magától értetődő, hogy a differenciált megközelítés a fiatalok szükségleteit veszi kiinduló pontként, de úgy tűnik, hogy elkerülhetetlenül a társadalmi elvárások területén működik. Azok a fiatalok, akik ezekkel az elvárásokkal összhangban állnak, és sikeres, "normális" ütemben fejlődnek, élvezhetik a pedagógiai paradoxon emancipációs oldalát. Azok a fiatalok, akik nem konstruktív módon viselkednek, azok egy ellenőrző megközelítésnek vannak kitéve. Ez egy improduktív megkülönböztetéshez vezet a fiatalokkal együttműködő ifjúsági munka és a fiatalok érdekében működő ifjúsági munka között.

Ennek eredményeképp a legtöbb országban szélesedő szakadék figyelhető meg az önkéntes és a professzionális ifjúsági munka között, mely együtt jár az általános és kategorikus, az egyetemes és célzott, a szükségvezérelt és költségvetés vezérelt, normális és speciális ifjúsági munka stb. közötti töréssel. A professzionális ifjúsági munka a munkásosztálybeli embereket, az alacsony képzettségű fiatalokat, az etnikai kissebségek fiataljait, valamint egyéb olyan fiatalokat céloz meg, akiket implicit módon "veszélyeztetettként", vagy "veszélyesként" tart számon.

3. A formalizáláson és instrumentalizáción túl: nonformális tanulás, kulturális tevékenység és szociális pedagógia

Az a tény, hogy az ifjúsági munka identitását nehéz meghatározni, sok szakmabelit, kutatót és döntéshozót arra buzdít, hogy az ifjúsági munka módszertani identitására fókuszáljanak. Ez elkerülhetetlenül az elszámolhatóság és hatékonyság kérdéseihez vezet. Már 1964-ben a német társadalomtudós Hermann Giesecke felhívta a figyelmünket a jelenségre, melyet ő *Prakticizmus*-nak hívott. Mindez nagyjából ugyanarra a problémára vezethető vissza: az ifjúsági munka elméletének hiányára, mely összekötné a kutatásokat, gyakorlatokat, irányelveket és amely túlmutathatna az ágazati választóvonalakon, de egyben megakadályozhatná az ifjúsági munka, mint különálló gyakorlat eltűnését.
Az ifjúsági munka hozzájárulása magában foglalja az egyéni és társadalmi fejlődést: egyaránt nyújt egyéni és kollektív eredményeket is. Legtöbbször a társadalmon

belül (és nem kívül) működik: hozzájárul a fiatalok társadalmi neveléséhez, szociális és kulturális fejlődésükhöz. Davies (1979) egy mérföldkövet jelentő értekezésében, az *In whose interest?*-ben (elérhető az Encyclopaedia of Non-formal Education archívumában, www.infed.org) azzal érvelt, hogy a társadalmi nevelésnek abban a társadalmi, gazdasági és politikai közegben kell gyökereznie, amelyben működik.

A legtöbb országban annak lehetünk tanúi, hogy a történelem újra meg újra a fiatalok egyéni fejlődésének holisztikus nézőpontját hangsúlyozza, segítve az egyéneket abban, hogy saját útjukat találják meg a társadalomban, vagy akár megmentve őket mindenféle társadalmi problémától és elhajlástól. Az ifjúsági munka minden bizonnyal segíti az egyéneket és hozzájárul társadalmi mobilitásukhoz, de a kérdés megmarad: jobb-e így a társadalomnak? A társadalom leginkább az egyénekből származik: a holisztikus megközelítés egy eszközzé alacsonyodik és az egyéneknek a (kívánt) társadalomba való zökkenőmentes integrációjának általános célját szolgálja. Az ifjúsági munka inkább szól, úgy tűnik, a társadalmi integrációról, mint a társadalmi változásokról (Smith és Whyte, 2008): úgy van kialakítva, hogy stabilizálja a hatalmi viszonyokat és a létező társadalmi rendet, ne pedig destabilizálja vagy megváltoztassa őket. Az ifjúsági munka csak korlátozott emancipációt biztosít a fiataloknak, anélkül, hogy kollektív fellépésre buzdítana a kultúra és struktúra megváltoztatására, vagy a hatalom és irányítás újrarendezésére.

Lehetséges-e, hogy az ifjúsági munka kitörjön a funkcionalista paradigmából? A társadalmi ügyeknek hátat fordítani nincs értelme, hiszen azzal elvágja a fiatalokat a társadalomtól. Jobb megoldásnak tűnik elfogadni, hogy az ifjúsági munka mindig is egy specifikus probléma-meghatározás eszköze lesz. Tovább kell részletezni azt, hogy az ifjúsági munkának milyen problémák esetében van lehetősége beavatkozni, és hol kell beavatkoznia. A német szociális pedagógusok gondolatai (lásd: Giesecke, 1970; Böhnisch és Münchmeier, 1987; Thole, 2000; Cloos et al., 2007; Lindner, 2008) arra ösztönözhetnek bennünket, hogy kritikus szemmel álljunk ezekhez a kérdésekhez, az ifjúsági munkát mint szociális munkát a szó tágabb értelemben meghatározva, úgy, mint a „társadalom alakítóját" (Law és Urry, 2004). A szociálpedagógiai gondolkodásmód arra buzdít minket, hogy feltegyük a következő kérdéseket az ifjúsági munka és ifjúságpolitika történetével kapcsolatban. Milyen probléma-meghatározások támasztják alá az ifjúsági munkát? Ki határozza meg a problémát és kivel kapcsolatban? Milyen valóságot teremt és az megfelel-e a változatos körülményeknek, melyekben a fiatalok felnőnek?

A szociálpedagógia gyümölcsöző perspektívának tűnik az ifjúsági munka és az ifjúságpolitika történetének megvitatására, mert megvitatja azt a társadalmi, politikai és kulturális projektet, amely alátámasztja ezeket a fejleményeket, és kritikus gondolkodást von maga után a pedagógiai intézmények szerepét illetően a társadalomban (Coussée et al., 2008; Hämäläinen, 2003; Mollenhauer, 1985). A "kulturális cselekvést" (Freire, 1972, 1995), mint a dehumanizáló folyamatokat kérdőre vonó és megváltoztató erőt tekinti, a valóság feltárásával és kritikus álláspontra helyezkedvén az ember társadalmi kontextusban való megértésében. Ebből a szempontból az ifjúsági munka - és nem a fiatalok és az ifjúságsegítők (kö-

zötti kapcsolat) - válik az elemzés középpontjává. Ez megteremti a lehetőségeket arra, hogy kitörjünk az uralkodó ifjúsági munka definíciók kereteiből, kihozva az ifjúsági munkát (és a tágabb értelemben vett szociális munkát) az intézményekből és újragondolva a pedagógiai beavatkozásokat a fiatalok életvilágában/életterében, támogatva a fiatalokat a cselekvésben és az életrajzi, intézményi és politikai kompetenciák megszerzésében. Ez az, amire Christian Spatscheck az ifjúsági munka társadalmi térbeli megközelítéseként utal (lásd: Böhnisch és Münchmeier, 1990).
Ily módon az ifjúsági munka történetéről való elmélkedés is hozzájárulhat az ifjúsági munka gyakorlatra épülő elméletének kidolgozásához, egy absztrakt, a történelmi és társadalmi kontextusából kiszakított elmélet helyett. Mindez fontos ahhoz, hogy támpontot adjunk a gyakorlatban való fellépéshez és a formalizáció és instrumentalizáció elleni küzdelemhez, anélkül, hogy az ifjúsági munka hátat fordítana a társadalomnak.

Következtetések: a második Blankenberge találkozó napirendje

Ezen az első workshopon az előadók felismerték az ifjúsági munka őstörténetének és a fiatalokkal való, nem ifjúsági munkán belüli együttműködésnek a jelentőségét, de ez nagyon változó módon történt, mely még nehezebbé teszi az összehasonlítást. Az ifjúsági munka egy kontingens gyakorlat. A jobb összehasonlíthatóságért vívott harc ellentmondásokkal terheltnek tűnhet, de lehetővé kell tenni, hogy a vita néhány általános irányvonal mentén folyjon.

Az ifjúsági munka őstörténete, identitása és a nonformális tanulás

Az ezen fogalmakat értelmező vita érintette a különbséget az úgynevezett valós és eredeti ifjúsági munka (ifjúsági munka önkéntesekkel), és a professzionális ifjúsági munka (a veszélyeztetett fiatalok megcélzása és elkülönítése különálló ifjúsági munka kezdeményezésekbe) között.
Valóban, a legtöbb országban az ipari forradalom és az ahhoz kapcsolódó társadalmi kérdések, mint a serdülőkor felépítése, a kötelező oktatás bevezetése, a gyermekmunka tilalma és az ifjúságkutatás és ifjúságpolitika szerepe az ifjúsági kérdés megalkotásában, mind befolyásolták az ifjúsági munka társadalmi kialakítását. A kérdés az, hogy inkább az akkor érvényes ifjúsági munka definícióra és annak belső fejlődésére és felülvizsgálatára összpontosítsunk, vagy a fiatalokkal való munka "őstörténeti" aspektusait is figyelembe vegyük, a diskurzus ösztönzése és gazdagítása céljából? Mit vesztettünk, vagy dobtunk el a fiatalok életének pedagogizálásasával? Egy kőbe vésett ifjúsági munka definícióval vajon továbbra is figyelmet szánunk a "közös fiatalkor", vagy a "fiatalokkal való munka" egyéb aspektusaira?
Ezek a kérdésfeltevések egy másik kérdésre mutatnak, mégpedig arra, hogy az ifjúsági munkát külön szakmának és/vagy módszernek, vagy inkább egy tudományágnak kell-e tekinteni. Másképp fogalmazva, lehetséges-e az ifjúsági munkát

sportban, kulturális központokban, iskolákban, javítóintézetekben, gyárakban, stb. megszervezni? Ez a vita természetesen kapcsolódik az ifjúsági munka és a nonformális oktatás/tanulás viszonyához, de az ellátás és oktatás kapcsolatához is. Fontos lehet ezt a kérdést is figyelembe venni a következő történeti workshop alkalmával.

A szakpolitikai döntéshozatal és az állam szerepe

A (ifjúságot és ifjúsági munkát érintő) politikai döntéshozatal egy komplex és sokrétű terület, melynek helyi, régiós, nemzeti és európai szintjei (és országok közti eltérései), valamint különböző szereplői (kormányok, közalkalmazottak és köztisztviselők, politikusok, ifjúságsegítők és fiatalok) vannak. A jogszabályalkotás különböző módokon történik: a műszaki szakértelem által ihletett társadalom tervezetén alapulhat, mely egy társadalmi problémára próbál megoltást alkotni, vagy egy nyílt és reflexiós folyamatból indulhat ki, figyelembe véve a normatív kérdéseket.
Meg tudjuk-e különböztetni a történelmi változásokat az állam szerepében, a szociális kérdés és az ifjúsági kérdés tekintetében: a szociális államtól a megengedő, vagy az elhatárolódó államig? Mi a helyzet a centralizációval és decentralizációval? Meghatározhatjuk-e az ifjúsági munka történetét az egyenlőségért vívott társadalmi és politikai küzdelemben, az államon belül és kívül is? Újra be kell-e engednünk az államot erre a területre, hogy az ifjúsági munka még inkább az államban gyökerezzen?

Az ifjúsági munka mint szakmai projekt emancipációja?

Néhány kérdés a beszélgetések során az ifjúsági munka, mint szakmai projekt emancipációjáról szólt. Hogyan minősítik és képzik az ifjúságsegítőket? El tudjuk-e különíteni a szakma egy töredékét, és fenyegető-e ez az ifjúsági munka identitására, vagy inkább lehetőséget nyújt egy különálló gyakorlat megalkotására? Hozzájárul-e a professzionalizáció az ifjúsági munka megerősítéséhez, ami, mint a társadalmi változás egyik eszköze, az egyenlőtlenség minden formájával foglalkozik, vagy elkerülhetetlenül a társadalmi status quo védelmének szerepébe kényszerül ?

Az ifjúsági munka támogatása, kutatása, érvényesítése és megtapasztalása

A workshop során megemlítettek egy rést az ifjúsági munka szakpolitikai szintű támogatása és a szakemberek általi megvalósítása között. Az ifjúságsegítők nagyon fontos szerepe kevéssé tűnik hangsúlyosnak az ifjúsági munka története során. Az ifjúsági munka végrehajtása és a fiatalok általi megtapasztalása között is különbség mutatkozik. A fiatalok számára az ifjúsági munka jelentősége gyakran nagyban különbözik a szakma dolgozóinak és a döntéshozóknak az eredeti szándékától. Maguknak a fiataloknak és az ifjúsági munkát végző szakembereknek a nézőpontjai is megerősítésre kerülhetnek a következő találkozón. Ez elvezet minket

az ifjúsági munkával kapcsolatos kutatások szerepéhez. Milyen szerepet töltenek be az ifjúsági munka kutatásai a politikai irányelvek és a gyakorlat között? Tényeken alapuló szakpolitika alkotást ösztönöz, vagy csupán a bizonyítékokat szállítja a szakpolitikai döntéshozók számára?

Hivatkozások

Böhnisch, L. és Münchmeier, R. (1987). *Wozu Jugendarbeit? Orientierungen für Ausbildung, Fortbildung und Praxis*. Weinheim/München: Juventa Verlag.

Böhnisch, L., és Münchmeier, R. (1990). *Pädagogik des Jugendraums. Zur Begründung und Praxis einer sozialraumlichen Jugendpädagogik*. München: Juventa Verlag.

Cloos, P., Köngeter, S., Müller, B. és Thole, W. (2007). *Die Pädagogik der Kinderund Jugendarbeit.* Wiesbaden: VS Verlag.

Coussée, F. (2008). *A century of youth work policy*. Gent: Academia Press.

Coussée, F., Bradt, L., Roose, R., és Bouverne-De Bie, M. (2008). "The emerging social pedagogical paradigm in UK child and youth care: Deus ex machina or walking the beaten path?" *British Journal for Social Work*, doi:10.1093/bjsw/bcn147 (21 November).

Coussée, F., Roets, G., és Bouverne-De Bie, M. (forthcoming). "Empowering thepowerful: challenging social closure and marginalisation of vulnerable young people in youth work policy and practice in Belgium." *Critical Social Policy.*

Davies, B. (1979). *From social education to social and life skills training: in whose interest?* Leicester: National Youth Bureau. Available in the informal education archives: www.infed.org/archives/bernard_davies/davies_in_whose_interests.htm (utoljára frissítve: 11 February 2006).

Davies, B. (2005). *Youth work: a manifesto for our times.* Leicester: National Youth Agency.

Dewe, B. és Otto, H.-U. (1996). "Sozialpädagogik: Ueber ihren Status als Disziplin und Profession: Thematische Differenzierungen, vergleichendes Beziehungsdenken und angemessene Vermittlungsformen." *Neue Praxis*, Vol. 36, No. 4: 3-16.

Fisher, R., és Dybicz, P. (1999). "The place of historical research in social work." *Journal of Sociology and Social Welfare,* Vol. XXVI, No. 3: 105-24.

Freire, P. (1972). *Pedagogy of the oppressed.* Harmondsworth, Middlesex: Penguin.

Freire, P. (1995). *Pedagogy of hope. Reliving pedagogy of the oppressed.* New York: Continuum Publishing.

Giesecke, H. (1964) "Verschuche 1" itt: W. Müller, H. Kentler, K. Mollenhauer és H. Giesecke (szerk.) *Was ist Jugendarbeit? Vier Versuche zu einer Theorie*. München: Juventa.

Giesecke, H. (1970) *Die Jugendarbeit.* München: Juventa Verlag.

Gillis, J.R. (1973). "Conformity and rebellion: contrasting styles of English and German youth, 1900–33." *History of Education Quarterly*, Vol. 13, No. 3: 249-60.

Hämäläinen, J. (2003). "The concept of social pedagogy in the field of social work." *Journal of Social Work*, Vol. 3: 69-80.

Harris, J. (2008) "State social work: constructing the present from moments in the past." *British Journal of Social Work*, Vol. 38, No. 5: 662-79.

Law, J. és Urry, J. (2004). "Enacting the social." *Economy and Society*, Vol. 33, No. 3: 390-410.

Lindner, W. (szerk.) (2008). *Kinder- und Jugendarbeit Wirkt. Aktuelle und ausgewählte Evaluationsergebnisse der Kinder- und Jugendarbeit.* Wiesbaden: VS Verlag.

Lorenz, W. (2007). "Practising history – memory and contemporary professional practice." *International Social Work*, Vol. 50, No. 5: 597-612.

Lorenz, W. (2008). "Paradigms and politics: understanding methods paradigms in an historical context: the case of social pedagogy." *British Journal for Social Work*, Vol. 38, No. 4: 625-44.

Mollenhauer, K. (1985). *Vergeten samenhang. Over cultuur en opvoeding*. Amsterdam: Boom.

Nörber, M. (2005). "Was ist Jugendarbeit? Eine aktuelle Auseinandersetzung mit den vier Versuchen zu einer 'Theorie der Jugendarbeit'". *Deutsche Jugend*, Vol. 53, No. 1: 26-34.

O'Brien, M. (2004). "What is social about social work?" *Social Work and Social Sciences Review*, Vol. 11, No. 2: 5-19.

Smith, M., and Whyte, B. (2008). "Social education and social pedagogy: reclaiming a Scottish tradition in social work." *European Journal of Social Work*, Vol. 11, No. 1: 15-28.

Thole W. (2000). *Kinder- und Jugendarbeit. Eine Einführung.* Weinheim/München: Juventa Verlag.

Pierre Mairesse

Az ifjúságsegítés és szakpolitika európai szinten*

A 2008. májusi workshopot követő hónapok döntő jelentőségűnek tekinthetők az európai ifjúságpolitikákat illetően. Az EU tagállamoknak ebben az időszakban kell elkészíteniük az európai ifjúsági együttműködés első ciklusáról szóló jelentéseiket. Az Európai Bizottság mindezek alapján fogja megtenni javaslatait 2009-ben az európai ifjúságpolitikai együttműködés jövőbeni keretrendszerével kapcsolatban. Ily módon ideális esetben e workshop eredményei is hozzájárulhatnak közös munkánkhoz a közeljövőben, és segítségünkre lehetnek az európai ifjúságpolitika fejlesztésében.

Az ifjúságpolitika fejlődésének tíz éve

Ma Európában az ifjúságpolitika körülbelül tíz évre tekint vissza. E folyamatok hátterének mozgatórugója kezdettől fogva a mobilitás volt.

A programok három generációja

2007-ben ünnepeltük annak az Erasmus-programnak a huszadik évfordulóját, mely elsőként tette lehetővé európai diákok számára tanulmányaik alatt más országok megismerését, eltérő országok diákjaival való találkozást, és egy másfajta egyetemi rendszerben való tanulást. Egyúttal rámutatott Európa igazi gazdagságára: az emberi erőforrásaira, melyeknek a lehető legjobb képzésben kell részesülniük.

Az elgondolás más szektorokban is hamar teret nyert. Az emberek nem csupán az iskolarendszeren belül részesülnek képzésben, hanem az informális tapasztalataik és tanulásuk során is. Azoknak a határokon átívelő ifjúsági csereprogramoknak a megszületése, amelynek diákjai korábban ifjúsági klubokban és ifjúsági szervezetekben tudtak találkozni, a kiinduló projektnek természetes következménye volt csakúgy, mint az ifjúságsegítők képzése. Ennek eredményeképpen jött létre az első európai csereprogram, amelynek találóan az „Ifjúság Európáért" elnevezést adták.

A programok második generációja, a 2000-ben útjára indított Ifjúság- (Youth), Socrates- és Leonardo da Vinci-programok jelentős hatást könyvelhettek el. Az Európai Unió 2006-ban 500 000 ember számára biztosított pénzügyi támogatást az európai mobilitás megtapasztalására – kétharmaduk fiatal. 2007-ben az Európai Bizottság a „Fiatalok Lendületben Programjával" (a továbbiakban: FLP) együtt elindította programjainak harmadik generációját.

* Eredeti megjelenés: MAIRESSE, P.: Youth work and policy at European level, in.: VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H. (2009; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today,* Council of Europe, Starsbourg,

A programok hatása

Ha egy generációt tíz éves periódusban határozunk meg, akkor 3-4 millió fiatal már részesülhetett az európai programok előnyeiből. Minthogy minden fiatal előtt nyitva állnak, tekintet nélkül a szociális, oktatási és kulturális hátterükre, ezek az ifjúsági programok egyedülálló lehetőséget biztosítottak a fiataloknak arra, hogy felfedezzék és maguk is megtapasztalják a befogadás jelentőségét és a sokszínűség iránti tiszteletet.

E programok kétségkívül segítették a fiatalabb generációt olyan tapasztalatok megszerzésében, amelynek két dimenziója van: készségek elsajátítása nem formális vagy informális tanulás révén, illetve a saját maguk aktív állampolgárrá fejlesztése. A programok lehetőséget biztosítanak új készségek és kompetenciák informális közegben való fejlesztésére is. A tanulás kiegészítő forrásaként az FLP tevékenységei különösképpen lényegesek a hátrányos helyzetű fiatalok számára.

Az európai ifjúsági programok így tehát nagymértékben hozzájárultak a civil társadalom megszilárdításához és általában az ifjúsági munka szakmai továbbfejlesztéséhez. A fiatalokra és az ifjúsági területre gyakorolt hatásukon kívül azonban politikai jelentőségük is van. Nem létezne Bologna Erasmus nélkül, ahogy Fehér Könyv sem lenne a „Fiatalok lendületben Program" nélkül.

A Fehér Könyv története és hatása

A Fehér Könyv az ifjúságról című dokumentumot 1999 végén jelentették be az Európai Parlamentnek, mint annak a türelmes politikai munkának az eredményét, mely az akkor 15 tagállam közötti optimális konszenzus révén jött létre. Elkészülte egyúttal hozzájárult egy olyan koalíció létrejöttéhez, ami megteremtette az ifjúságpolitika közös európai megközelítését. Ennek eredményeképpen a tagállamok kérelmezték a Bizottságtól a Fehér Könyv közzétételét, amit az 2001 novemberében meg is tett.

A Fehér Könyv prioritásává tüstént az aktív állampolgárság fiatalok közti előmozdítása vált, bár voltak olyan viták is, melyek során felmerült, hogy az ifjúság esetleg más lényeges szociálpolitikai terület integráns részévé váljon. A Fehér Könyv az együttműködés keretét is létrehozta: a nyitott koordináció módszere az ifjúsági szektorban is alkalmazásra került.

Kezdetben 15, majd 25 vette és ma 27 tagállam veszi a Fehér Könyvet alapul. A fiatalok részvétele mára a nemzeti ifjúságpolitikák központjába került. A minisztériumok és a nemzeti ifjúsági tanácsok, illetve a Bizottság és az Európai Ifjúsági Fórum közötti kapcsolatok jelentős mértékben megerősödtek általa.

Ami talán még inkább szembetűnő, hogy az Európai Unióhoz 2004 óta csatlakozott új tagállamok többsége ifjúságpolitikáját szintén a Fehér Könyvre alapozta. Ennek eredményeképpen mindazon törvények, stratégiák és cselekvési tervek, melyek háttértámogatást nyújtanak az ifjúsági szervezetek, az ifjúsági részvétel és az önkéntes munka segítésére, valamint az ifjúsági munka minőségének javítására, jelentős mértékben fejlődtek ezekben az országokban.

Szükségtelen megemlíteni, hogy a Fehér Könyv önmagában nem oldotta meg az összes problémát. A kérdéses országoknak új szakpolitikájuk meghatározásában

nagy segítségére volt az Európa Tanács figyelemre méltó munkája általában, különösen pedig Peter Lauritzen tevékenysége.

Változó paradigmák: az ifjúságot érintő kihívások

Régóta nyitott kérdés, hogy a fiatalok aktív állampolgárságára vagy a szakmai és szociális integrációjára való összpontosítás-e a fontosabb? 2004-ben, érthető módon, ez ismét felmerült. A demográfiai változások – számban kevesebb, ámde több felelősséget viselő fiatalság Európában – válaszlépésre kényszerítették a tagállamokat és a Bizottságot. A célkitűzés most már a fiatalok átfogó szociális és szakmai integrációja annak érdekében, hogy minden egyes fiatal teljeskörűen részt vehessen a társadalmi életben.
Európában túl magas a korai iskolaelhagyók száma: 2006-ban nagyjából 6 millió fiatal szakította meg tanulmányait idő előtt. A legtöbb tagállamnak még mindig fokoznia kell erőfeszítéseit; már most nyilvánvaló, hogy Európa 2010-ben meg fogja haladni a kitűzött maximum 10%-ot a korai iskolaelhagyók számának tekintetében. A munkanélküliség szintén kihívást jelent. A fiatalok közötti munkanélküliség 17,4%, kétszerese az európai átlagnak.
Az oktatásban és az elhelyezkedésben jelentkező akadályok viszont a társadalmi integrációs problémákból erednek. Azok a fiatalok, akik lemaradtak a tanulásban, és a munkanélküliség miatt egyúttal kirekesztetté is válnak, hogyan is lennének képesek úgy érezni, hogy valódi szerepük van a társadalomban, és hogy a társadalom törődik velük?

Az Európai Ifjúsági Paktum

Az ifjúságpolitikai kérdéseket 2005-ben lényegesen felerősítette, amikor az Európai Tanács elfogadta az Európai Ifjúsági Paktumot. Ez egy kivételes történelmi pillanat volt: a fiatalság első ízben kapott különös figyelmet az Európai Tanácson belül. A tagállamok részéről ez jelzés értékű volt, miszerint a fiataloknak részesülniük kellene a szükséges reformok előnyeiből, hogy Európa elérhesse a további növekedést, vagyis a több és jobb munkalehetőséget jelentő lisszaboni célkitűzéseit. Az Ifjúsági Paktum a fiatalok foglalkoztatását hangsúlyozta a veszélyeztetett helyzetű fiatalok társadalmi befogadásának elősegítésében, illetve a korai iskolaelhagyók számának csökkentése érdekében.

Közlemény a teljes körű részvételről

Mindezek alapján, tekintettel a foglalkoztatás, az oktatás és a részvétel területeire, az Európai Bizottság 2007 szeptemberében egy újabb nyilatkozatot fogalmazott meg a fiatalok számára, amely a társadalmi befogadásukra, szakmai integrációjukra, autonómiájuk elősegítésére és aktív állampolgárságuk ösztönzésére irányult.
Annak ellenére, hogy az Unió komoly erőfeszítéseket tesz a fiatalkori munkanélküliség leküzdésében, az eredményeken még bőven van mit javítani. A tagállamoknak módszeresebben és széleskörűbben kellene kezelnie a fiatalok munkanélküliségének okait.

Ifjúsági munka

Az európai szintű ifjúsági szakpolitikai dokumentumok az ifjúságsegítőt nem kezelik szakmaként, és nem tekintenek a fiatal dolgozókra a stratégiaalkotás megkülönböztetett célcsoportjaként sem.

A dokumentumok leggyakrabban az önkéntes tevékenységek és az ifjúsági munka közötti kapcsolatra utalnak, és képzési lehetőségeket, nagyobb összehangoltságot és irányítást, valamint a helyi szervezetek számára erőteljesebb támogatást kérnek – az ifjúságsegítőket és az ifjúsági vezetőket is beleértve. Az ifjúságsegítő munka egyfajta szerepét tehát felismerik az ifjúsági tevékenységekkel kapcsolatban, de általánosságban nem vizsgálják mélyrehatóan és nem is foglalkoznak vele kellő mértékben.

Az ifjúsági munka fő célkitűzése, hogy a fiataloknak megadja a lehetőséget saját jövőjük alakítására. Általános célja a fiatalok integrációja és befogadása a társadalomba. Az ifjúságsegítés hagyományos értelemben kapcsolódik a szociális jóléti területhez és az oktatási rendszerbe is beletartozik.

Az iskolából a munka világába való átkerüléssel kapcsolatos növekvő problémák ugyancsak hatással vannak az ifjúságsegítő munkára, hiszen most már egyre fokozottabban kell foglalkoznia a munkanélküliséggel, az iskolai kudarccal, a marginalizációval és a társadalmi kirekesztettséggel. Ennek eredményeképpen elmondható, hogy az ifjúságsegítői tevékenység egyre inkább az elhelyezkedés elősegítésére és a munka világába való gördülékenyebb átkerülésre fókuszál.

A jövő perspektívái

Az ifjúsági szakpolitika gazdag és ígéretes története alapján szeretnék rámutatni az elkövetkezendő évek kihívásaira, amelyekben az ifjúságsegítő munkának kulcsfontosságú szerepe lesz.

A diagnózis már a kezünkben van, minden szükséges kérdést nyilvánvalóan megfogalmaztunk. Most már sebességet kell váltanunk és a következő lépcsőfokra kell lépnünk, ami a problémamegoldás.

- Csökkenteni kell a fiatalok munkanélküliségét.
- A gyerekek és fiatalok szegénységét fel kell számolni.
- Az oktatási rendszerek változásra szorulnak.
- Az önkéntes munkát támogatni kell.
- A nem formális oktatás lényegességét fel kell ismerni.
- A fiatalok részvételének hatékonynak kell lennie.
- Strukturált párbeszédet kell kialakítanunk.
- Az ifjúsági munkát pedig európai szinten kell továbbfejleszteni.

Jelenleg egyes ifjúsággal foglalkozó szabályozásokat nemzeti, másokat európai szinten kezelnek. Vertikális szemléletre van szükség: fel kell ismernünk, hogy sok ilyen kérdés hatékonyabban kezelhető regionális, vagy akár lokális szinten.

A hagyományos ifjúságsegítéstől való elmozdulás

Az ifjúságsegítésnek új tevékenységformái fejlődnek a különböző szinteken. Azon vélemény alapján, miszerint az ifjúságsegítő munka megfelelő készségeket és kompetenciákat képes nyújtani az alapvető lehetőségeken kívül az iskolából a munka világába való átkerüléshez, a foglalkoztathatóság javításának és a kulcskompetenciák elsajátításának fontossága egyre inkább előtérbe kerül, különösképpen, mert az elvárt kompetenciákat a formális oktatási rendszerek nem képesek megfelelően átadni.

Az ifjúsági munka ebben fontos szerepet játszik, – a tevékenységek ellátójaként és elősegítőjeként is működik – de ez a folyamat magával hozza annak rizikóját is, hogy olyan projekteket és tevékenységeket fog támogatni, melyek túlságosan csak meghatározott oktatási célkitűzésekre fókuszálnak.

Néhány országban megfigyelhető az önkéntes és professzionális ifjúságsegítő munkát érintő rendelkezések közti mélyülő szakadék. Az ifjúságsegítésnek adaptált fogalmakkal és olyan megközelítéssel kell válaszolnia, amely képes arra, hogy a hagyományos ifjúságsegítő munkát és a feltörekvő, új megközelítéseket kiegyensúlyozza.

Az ifjúságsegítés színvonalának emelésére irányuló szakpolitikának európai szinten kell figyelembe vennie a követelményeket, hogy a legfontosabb kihívásoknak megfeleljen. Ez elősegítené az ifjúságsegítő munkát és a fiataloknak is lehetővé tenné a szorosabb együttműködést európai szinten.

Különböző szükségletek és célcsoportok

A befogadás és az aktív munkaerőpiaci politikák csak akkor hatékonyak, ha valójában elérik a célcsoportjaikat. Különösen a bevándorló és az etnikai kisebbségekhez tartozó fiatalok, illetve a fiatal nők azok, akik gyakorta alulreprezentáltak ezekben a kérdésekben - kevésbé részesülnek valós eredményekből.

A jövő kulcsfontosságú kihívása a fiataloktól és a különböző piaci szereplőktől származó növekvő igény a segítségnyújtásra és tanácsadásra.

A hátrányos helyzetű fiatalok hatékonyabb bevonása érdekében az innovatív ifjúságsegítő tevékenységeknek alkalmazkodniuk kell az egyéni és személyes igényekhez, csak úgy, mint a társadalom és munkaerőpiaci igényekhez. Csak ebből a nézőpontból válik lehetségessé a hátrányos helyzetű fiatalok elérése és a különböző célcsoportokból származó fiatalok részvételének növelése.

Az ifjúságsegítés szakmai fejlődése

Számos kihívást kell kezelnünk ahhoz, hogy az ifjúságsegítő munkát mint szakmát fejleszthessük nemzeti és európai szinten egyaránt:

- Szükséges a szakpolitikák összehangolása. A hátrányok együttállásának összetettsége integrált, multidiszciplináris szolgáltatásokat igényel. A társadalmi integráció kérdését átfogóan kell megértenünk és kezelnünk, belefoglalva az egyéni és társadalmi jelentőségű problémákat is.
- Az ifjúságsegítők képzését és segítését a fiatalok változó igényeihez kell igazítani. Fontos jobban elérnünk a fiatalokat és felismerni a bennük rejlő lehetőséget az együttműködésre.

- Az ifjúságsegítésnek hatékony és vonzó lehetőségeket kell kínálnia a további oktatásra és képzésre, és folyamatos útmutatást és motivációt kell nyújtania a különböző célcsoportok számára.
- Az ifjúságsegítőknek a gyakorlatban rendelkezniük kell azzal a szükséges tudással, eszközökkel és készségekkel, amelyek segítenek egyensúlyt tartani a résztvevők és a piaci szereplők releváns érdekei és motivációi között.

Az ifjúságsegítői munka szakmai fejlesztésének és európai szintű előírások lefektetésének elősegítése érdekében azt javasolnánk, hogy az ifjúságsegítő képzés tanulási eredményeinek kritériumait egyértelműen rögzítsék a nemzeti és európai képzési tervekben. Az ifjúságsegítő tudását, készségeit és kompetenciáit az európai képesítési keretrendszer (EKKR) vonatkozó szintjeinek megfelelően szükséges meghatározni.

Az ifjúsági munka elismerése

Az elmúlt években egyre növekvő fontosságot nyert európai szinten a nem formális tanulás elismerése. Az ifjúságsegítés sokféleképpen hozzájárult ehhez a fejlődéshez, eltérő példákkal minden szinten.
Elegendő bizonyítékkal rendelkezünk az ifjúságsegítő szervezetek és a formális oktatási rendszeren kívüli szervezetek által működtetett, fiataloknak szóló tevékenységek sikerességéről a tanulási folyamatot és eredményeket illetően. Mindezidáig sem a piac, sem a társadalom nem értékelte megfelelően e tudás értékét. Szükséges az ifjúságsegítés formális és társadalmi elismerésének jelentős javítása.

Összegzés

Mint ahogyan az ifjúsági, oktatási és kulturális ügyek jelenlegi főigazgatója, Odile Quintin oly részletesen kifejtette, e szabályozások a verseny, foglalkoztatás és állampolgárság keresztútján nyugszanak. Éppen ezért elemi érdekünk a multidimenzionális megközelítés alkalmazása, még ha a lehetőségek közül nem is ez a legegyszerűbbnek tűnő.
Mindaz, amit a mai napig eredményként mutathatunk fel, nem értéktelen, hanem sok szempontból kiemelkedő. Az együttműködés létezik és működik, de még mindig meglehetősen törékeny: éppen ezért továbbra is úttörőkként kell gondolkodnunk, tovább kell növelnünk a koalícióra és konszenzusra való hajlandóságunkat, hogy a dolgok lépésről-lépésre tovább fejlődhessenek az európai fiatalok és teljes Európa javára.
Az ifjúságsegítő munka tanúbizonyságát adta, hogy gyakorlati szinten, tapasztalaton alapulóan képes hozzájárulni a vitához és a fejlődéshez. A fokozott európai szintű együttműködés azonban a munkaerőpiaci és önkéntes munkát is egyaránt képes javítani.
Továbbra is várnak ránk tennivalók ebben a kérdésben, de az együttműködési tapasztalatainkat tekintve úgy gondolom, bizakodóak lehetünk abban a tekintetben, hogy helyes úton járunk, és hogy az eredmények Európa fiatal számára igazolni fogják a megoldásba fektetett erőfeszítéseinket.

Walter Lorenz

A történelem szerepe a szociális munkával kapcsolatos vitában*

A szociális szakmák európai történetére való visszatekintés kockázatos vállalkozás, hiszen láthatjuk: ez a történet összetett, nem egyenes vonalú; ráadásul e szakma fejlődése olyan momentumokkal tarkított, melyeket ma már elfoghadhatatlannak és valószínűleg kínosnak tartanánk. Valójában számos szociális szakma esetén az sem egészen egyértelmű, hogy a teljes professzinalizálás volt-e cél, vagy az olyan szakmai ágak, mint az önkéntes szektor, csupán egy alkotóelem volt-e a területet alkotó szereplők közül.

Professzionalizáció

Tárgyilagosan szemlélve azt mondhatjuk, hogy a hagyományos szakmák, mint például az orvoslás vagy jog szakmai sztenderdjeinek tükrében a szociális terület szakmává válása korántsem lezárult folyamat. E referenciapontként szolgáló szakmákkal összehasonlítva a szociális területen dolgozóknak szüntelenül bizonyítaniuk kell a társadalom előtt hivatásuk jó megítélését. Nem rendelkeznek a szakma gyakorlásának elkezdésére vonatkozó előírásokkal, sem a szakmai anyagok, és a gyakorlat által kijelölt területek fölötti ellenőrzéssel.
Azonban mindig is a szociális terület hosszú távú céljai közé tartozott, hogy gyakorlatának szakmaiságot megelőző lépcsőfokáról elmozdulva működését a tényeken és elméleten alapuló megközelítésre helyezze, valamint elismert szakképzésen alapuló, jóváhagyott formában működhessen. Ez a függetlenedési törekvés megfelelt egyrészről a modern társadalmakban egyre inkább előre törő racionalitásnak, valamint annak a vágynak is, hogy végre uralni tudjuk a társadalmi problémákat és a társadalom ideálisabb működését pedagógiai módszerekkel segítsük elő. Minden hivatásra igaz azonban, hogy a racionalizás folyamata során eltávolodnak töréneti gyökereiktől, és ezáltal egyfajta időtlen tevékenységként tűnnek fel – kikerülve tehát a nyelv, a tradicionális szokások és az egyéni narratívák esetlegességének befolyása alól. A modern szakmák jellemzője, hogy hátuk mögött hagyják a történelmet: minden egyes új fejlődési szakasznak új fejezet is nyitnak, hogy az általuk használt fogalmak univerzális érvényét, időtlenségét és kontextustól való függetlenségét hangsúlyozzák.

---

* Eredeti megjelenés: LORENZ, W.:The function of history in the debate on social work, in.: VERSCHELDEN, G., COUSSÉE, F., VAN DE WALLE, T., WILLIAMSON H. (2009; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today,* Council of Europe, Starsbourg,

Bizalmi válság

A történeti távolságtartásnak azonban ára van, ugyanis a szakmai szolgáltatásokat igénybevevők nem biztos, hogy teljes mértékben azonosulnak majd az új gyakorlatokkal. Egyfelől a társadalom megköveteli az univerzalitást a racionalitásba és a tudomány absztrakt törvényeibe vetett hit miatt, amely a betegségek; a társadalmi instabilitás és a tudatlanság megoldására kínál megoldást. A modernitás és fejlődés koncepciójának hajtóereje ugyanis a racionalitás és a tudományok voltak. Ma azonban a modernitás és alapítóelvei is válságban vannak – a hagyományos szakmákkal együtt. Mivel már nem beválthatók azok az ígéretek, melyekre alapozva a hagyományos szakmák megszülettek, a hiányosságaikat egyre nagyobb mértékben tárják fel. A napvilágra került mulasztások és szabálytalanságok hosszú sora kedvezőtlenül érintette megítélésüket, ami miatt a társadalom már nemcsak a hagyományos szakmák saját gyakorlatát érintő kontroll megbízhatóságát vonják kétségbe, hanem már a racionalitás és haladás elveit is.

A kiszámíthatatlanság minden szakmai gyakorlat területét fenyegeti, és aláássa az alapkőként szolgáló egyetemességet. E kihívások és a velük járó társadalmi bizalom csökkenése nem csupán a véletlen szülte, mellékes problémák. Nem oldhatók meg szigorúbb szabályozással; a kutatásban és ismeretanyagban való előre lépéssel, mint ahogyan egyes szociálpolitikák a közszolgáltatások modernizációjának szükségességét hangsúlyozzák. Ezeket a kihívásokat érdemesebb inkább egyfajta bizalmi válság jelének tekinteni: a társadalom és a szakemberek között nem sikerült megtalálni a közös nevezőt.

Másfelől a válság összefügg az identitás növekvő jelentőségével, ami minden társadalmi kontextusban és szociális szakpolitikában megjelenik. A globalizáció előretörésével terjedő, egyetemes egyformaság fenyegetésével szembeni ellenmanővernek tekinthető egy jól azonosítható csoporthoz való tartozás. Egyre jelentősebb szerepe van annak, hogy az egyén egy közös identitással rendelkező csoportban leljen megértésre. Egy szakma gyakorlatában például a szakképesítés és minőségbiztosítás tényezői mellett az etnikai hovatartozás, a nem és az élettapasztalatok is jelentőséget kapnak. Éppen ezért fontos megjegyezni, hogy a válság tehát a történeti dimenzió visszatértét jelzi, magával vonva a szakmai hitelesség és identitás felülvizsgálatának szükségességét.

A változás korszaka

A bizalmi válságot tovább mélyítik a szakmák önmagukról kialakított képét és autonómiáját érintő további kihívások. Legfontosabb közülük magának a modernitásnak a függetlenedési törekvése, amely nem csupán a privilegizált csoportokra szűkül, hanem az állampolgárságnak válik meghatározó jellemzőjévé. Az állampolgárok a politikusok általi és az egyes szervezeteken belüli hierarchikus ellenőrzésen túlmenően egyre komolyabb mértékben igénylik a közszolgáltatások és a szakértői hálózatok elszámoltathatóságát a társadalom egésze felé. A fogyasztói mozgalmak a kontroll ugyanezen mértékét követelik meg a magánjellegű ügyletek esetén, legyenek azok kereskedelmi vagy professzionális jellegűek. Így válik a termék vagy szolgáltatás minősége ellenőrizhetővé: nemcsak a kereslet és kínálat

egyensúlya alapján, hanem a társadalom és fogyasztók érdekeit képviselő, független szervezetek megfigyelőinek munkája által.
A fogyasztói mozgalmak, valamint az állampolgárok jogainak hangsúlyozása másodsorban az Európán végig söprő neoliberális politika elveivel csengenek egybe, amelyek a gazdasági stratégiákon kívül a köz- és szakmai szolgáltatásokra, különösen a szociális területre vannak hatással. A neoliberalizmus a piaci elveket olyan szolgáltatásokra és ügyletekre is kiterjesztené, amelyek szervezésekor korábban a szakmai hozzáértéssel nem rendelkező felhasználók véleménye csekély súllyal esett latba. Ezeket a neoliberális elveket ezért (szándékuknak nagymértékben megfelelően) a privilégiumok és az önálló szervezetek elleni (főként, de nem kizárólagosan) állam részéről érkező támadásnak tekintik. Az e tényezők szülte összetett kihívások idézik elő azon elvek felülvizsgálatát, melyekre a szakmák hitelességüket és tekintélyüket alapozzák.
Az ifjúsági munkát közvetlenül érintik e fejlemények, ezért van változóban. Mondhatnánk azt is: kész szerencse az ifjúsági szakma jelenére és jövőjére nézve, hogy a szakmákban megjelenő átfogó, fent vázolt válság éppen akkor jelenik meg, amikor az ifjúságsegítés komolyan a professzionalizáció felé halad. A válság meggátol minden olyan automatikus feltételezést, miszerint az ifjúsági szakma előbb vagy utóbb eléri teljes szakmai státuszát, és minden ezirányú ellenvetés a maradiság kifejeződése.

Egy lehetőség

Mindezen indokok alapján azt állíthatjuk: az ifjúságsegítés szakmai státuszát körülvevő ellentmondások és a teljes professzionalizálás körüli viszontagságok nem a terület gyengeségét jelzik. Sokkal inkább lehetőséget biztosítanak arra, hogy egyrészt felmérjük: az elmélet szintjén mit is jelentene a szakszerűsítés az ifjúsági munkára nézve; de leginkább hogy miképpen válhatnak összeegyeztethetővé az ifjúságsegítés és a professzionalizáció elvei. Éppen ez a megfelelő pillanat annak vizsgálatára, hogy az ifjúsági munka a szakszerűsítés eredményeképpen milyen programokhoz csatlakozik (vagy csatlakozna) a jelen szociális politikák kontextusában. Ennek végrehajtásához szükséges nyomon követnünk ezen elvek fejlődését a különböző kulturális és nemzeti kontextusokban, és nem csupán a fejlődés elvont szálaként vizsgálni azokat.
Az ifjúságsegítés szakszerűsítésének felülvizsgálatában a kihívást a kulturális sajátosságok és az egyetemesség összeegyeztetése jelenti. Az egyenlőségre való törekvés egy olyan politikai elköteleződés, amely azoknak a társadalmi folyamatoknak és struktúráknak az átalakítását célozza meg, amelyek az ifjúságot kizárják a felnőtt társadalomban való teljes jogú részvételből, és megakadályozzák képességeik kibontakoztatását. E struktúrák megváltoztatása mellett figyelembe kell venni és támogatni kell a fiatalok individualitását és kulturális hovatartozását is.
Vélhetőleg nem csupán a véletlennek köszönhető, hogy a szociális szakmákon belül felélénkülő történeti tanulmányok hulláma éppen egybeesik a társadalom és a történelem kapcsolatában beálló törésvonallal. Az 1989 utáni időszakot „a történelem végének" nevezték; egy olyan korszak hajnalának, amiben a nagy ideológiák

közötti küzdelem abbamaradt (vagy éppen egyetlen ideológia, a kapitalizmus győzedelmeskedett, melyre néhányan nem a történelem szülötteként, hanem a természet törvényeként tekintenek. A kapitalizmus igazsága a piac semmiféle központi állami irányítás által nem befolyásolt láthatatlan keze, végül előbb-utóbb érvényt szerez magának.). Az elmúlt 150 év történelmét és politikáját meghatározó, ideológiai vezérszerepért folytatott küzdelem feltehetően véget ért.
Ehhez képest azonban a társadalmak éppen a történelem (vagyis inkább történelmek) erdejének legsűrűjében (különösen a nemzeti és etnikai történelmek mélyén) találták magukat. Ez a jelenség nemcsak a posztkoloniális és poszt-szovjet térségekre érvényes, ahol az autonómiáért és államiságért folyt a küzdelem, hanem az olyan látszólag megszilárdult kötésekkel rendelkező nemzetállamokra is, ahol a szeparatizmus és nacionalizmus drámaian újjáéledt. Hirtelen úgy tűnik, hogy a történelem, amit hol területi követelések igazolásának eszközeként, hol pedig az etnikai és kulturális sokféleségével egyre inkább tisztában levő társadalmak kétségei és félelmei elleni védőpajzsként használnak, mindenhol körülvesz bennünket.

A válság kétféle megközelítése

A szakmák társadalmi átalakulása (lásd fent) így kapcsolódik a változások tágabb történeti és politikai folyamataihoz, ami egyúttal hatással van a tudományos diszciplinák mibenlétére (így e az ifjúsági munkára kétszeresen is hat). Az identitások nemcsak új meghatározásokat nyernek, hanem az identitás és tekintély iránti igényt és alapvetően új fogalmak alapján kell megindokolni. E folyamat során két meghatározó megközelítést különböztethetünk meg a mai vitákban, melyek a szolgáltatások hitelességét és az azokba vetett bizalom visszaállítását célozzák meg, egyúttal viszont a történelemhez, és ezáltal magához az identitás kérdéséhez való kritikus viszonyulást elmulasztják.

A funkcionális megközelítés

Az egyik megközelítés a funkcionalitáson alapul. A szolgáltatók a piaci választás uralkodó gondolatrendszerében a hatékonyság oldalára pozicionálják magukat. A vásárló – az állam, egy közösség vagy egyén – igénybe vesz egy bizonyos szolgáltatást egy bizonyos célra; a szolgáltató pedig ajánlatot tesz és szolgáltatást nyújt a legjobb áron. E megközelítés (talán szándékoltan) nem veszi figyelembe az elvek és módszerek fennálló hagyományait, az értékrendszereket vagy szellemi folytonosságot, ehelyett a „Mi az, ami működik?" kritériumát vagy (kifinomultabb, az orvoslásból származó szakkifejezéssel élve) a tényeken alapuló gyakorlatot szándékozik alkalmazni.
Álláspontom szerint ez egy történelem ellenes megközelítés, ami negatív következményekkel fog járni. Nem amiatt, mert *per se* figyelmen kívül hagyja a fejlődés történelmi vonulatait, hanem mert egy lényeges társadalmi dimenzió figyelembevétele nélkül hivatkozik a kulturális sokszínűségre A hiányzó dimenzió, melyet a látszólag semleges „tényekre" hivatkozva homályosítottak el, csak egy mély,

döntő jelentőségű és differenciált történelemszemlélet előfeltételezése esetén ragadható meg. Úgy vélem, hogy e megközelítés csak látszólag vezet el a személyre szabott szolgáltatások, mint például a kulturálisan specifikus ifjúsági klubok és programok megszületéséhez a vallási vagy etnikai közösségek tagjai számára. Valójában azonban a kulturális különbségeket teszi alapvetővé, amivel a társadalmi szolidaritás széttöredezését okozza, illetve a kulturális sajátosságokat az életvitelhez kapcsolódó döntések körébe sorolja.
Mindenesetre azt mondhatjuk, hogy épp szociális szakmák központi feladata a „társadalmi" mozzanat megteremtése tűnik így el, hiszen a szolgáltatást igénybevevőket egyénekként, vagy a sajátosságaik által definiált egyének csoportjaként tekinti, holott kulcsfeladata éppen az alapvetően különböző emberek közötti kötelékek kialakítása érdekében való szociális dimenzió megteremtése volna. A funkcionális nézőpontból szemlélve a társadalom egyének összességének; közösségek szigetvilágának látszik, amit az ideológiai vagy létező falak szigetelnek el.
A társadalmi szolidaritás kialakítása nem mérnöki feladat – szörnyű következményekkel járhat, ha mégis akként kezelik, ahogyan azt a nácik rasszista alapú társadalmi beavatkozása és iparoszerűen működtetett haláltáborai is bizonyítják. Ugyanez vonatkozik az etnikai tisztogatások félelmetes, ma is aktuális eseteire is, melyek a társadalmi konfliktus-zónákban a volt jugoszláv országoktól kezdve Észak-Írországon át Afrika számos részéig napjainkban is megtörténnek.

Az ikonikus megközelítés

A másik megközelítést a történelem „képromboló" szemléletű használataként nevezem meg. Ugyancsak rendelkezik aktuális politikai párhuzamokkal: e megközelítés valóban utal a történelemre és kontinuitásra, de a történelem szerepét túlhangsúlyozza annak érdekében, hogy legitimáljon vagy követeljen egy sajátos, privilegizált vagy domináns jelenlegi pozíciót. „Mi voltunk itt előbb!" – hangzik fel a csatakiáltás: a hagyomány szerint a kompetenciák e tartománya a miénk, a birtoklást firtató további kérdésekre nincsen szükség. Rá kell azonban kérdeznünk, hogy a történelmi tanulmányok fent említett újjáéledését – nem csak a szociális munka területén – részben nem motiválja-e hallgatólagosan a privilegizált pozíció elvesztésétől való félelem? A neoliberális szociálpolitikák ugyanis a feladatok és a megegyezések szolgáltatók felé történő elosztását a szakmai kötöttségek és konvenciók legcsekélyebb figyelembe vétele nélkül oldják meg.
Ebben a szemléletmódban a szakma saját érdekei győzedelmeskednek, míg a társadalmi célok felelősségteljes véghezvitele háttérbe szorul. A történelem és az identitás elvont képzete a privilégiumok megszilárdítására szolgál. Mindez megakadályozza a történelmi folyamatok megismerését. A történelmi folyamatok feltételezik a mai világ folyamataival való szembesülést (vagy az azok általi beszennyeződést) is, bár a szakmák éppen e folyamatoktól akarják magukat függetleníteni.
Ez a történelem bevonásának buktatója, történjen az nemzeti-politikai vagy szakmai nézőpontból. Közvetlen hatással van a fennálló politikai vagy szakmai gyakorlatra; konstruktívvá viszont csak akkor válhat, ha a történelemmel kialakított

párbeszéd kritikus, hermeneutikai alapokon nyugszik. A ma közvetlenségét kritikus távolságtartással; a fejlődés rögzült, lineáris eszméit pedig viszonylagosan kell szemlélni. A történelemmel való kapcsolatnak ezért kétirányú folyamatnak kell lennie. Egyrészt a múlt kutatása során a kérdésfeltevők szubjektivitásánát végig szem előtt kell tartani. Másrészt pedig a jelen vizsgálata során a történeti előzmények és a párhuzamok felszínre hozzák a jelen „fakticitását". Az e folyamatból levont következtetések az információ igazságára és az állítások jogosságára nézve folyamatosan megkérdőjeleződnek.
A társadalom szövete úgy épül fel, ahogyan e kérdések fonalát vetik, és ahogyan a közös, jelentőséggel bíró szimbólumok megszületnek benne. A társadalmi kohézió nem történelmi tényekből jön létre (a biológia tényszerűségei alapján), hanem a közös elvekből, értékekből és célokból születik. Csakis a közös megértés (soha be nem befejeződő) kutatása az, ami képes a folyton fejlődő társadalom összetartására.

A kétféle irányba „feszített" ifjúsági munka

Az ifjúságsegítésnek mindebben döntő szerepe van. E területen a legszembetűnőbb a társadalmi integrációról alkotott kétféle megközelítés közötti feszültség – a kihívás, mellyel a modern társadalomnak számolnia kell.
Másrészt azonban az ifjúsági munka rendelkezik azzal a felhatalmazással, hogy a valós élet folyamatait a maga idejében és ritmusában hagyja bekövetkezni, így biztosítva a társadalom számára a megújulás forrását. E tekintetben az ifjúságsegítés gyökereit az ifjúsági mozgalmakban találjuk: az autonómia, identitás és autenticitás utáni kutatásban, amely a serdülőkor alapköve. Az ifjúságsegítés e típusának megszervezése, kontrollálása vagy szakszerűsítése nem történhet meg anélkül, hogy az asszimiláció és helyreigazítás eszközévé ne váljon. Mindez magában hordozza azonban annak rizikóját is, hogy az ifjúságsegítés zavart kelt a fennálló társadalmi rendben, ezáltal instabilitást okoz – egyúttal viszont a megújulás és kreativitás forrása is lesz.
Másrészt azonban az ifjúsági munka képviseli a rendszer érdekeit is, amely az integrációra struktúrát, racionális tervezést és utilitárius célkitűzéseket megkövetelő szervezési feladatként tekint. Az ifjúságot vezetni és okítani kell. Az ifjúság olyan gyümölcsfa, amit ha beoltanak: megterem. Európa minden régiójának ifjúsági szakpolitika-történetében és ifjúsági szakszolgálatainak fejlődésében tetten érhető a két pólus közötti ingázás mozzanata, szemléltetve e kétféle megközelítés ígéreteit és veszélyeit.
Az ifjúsági mozgalmaknak az életvilág-folyamatok kapcsán jelentős szerepe volt az ifjúsági szakpolitikák formálásában, de általában a nemzeti szakpolitikák fejlődésében is. Németországban vagy Olaszországban például a nemzetállam-eszme hajtóerejének energiáit a romantikus ifjúsági mozgalom szolgáltatta – a nácizmusban és fasizmusban kulminálódó negatív kihatásokkal együtt. Az 1968-as eseményeket szintén a lázadó ifjúsághoz kötik: egy olyan rendszer ellen lázadáshoz, amely a résztvevők meglátása szerint a múlttal való szembenézés elmulasztásából fakadóan továbbra is a gyarmatosítás, az elnyomás és az önkényuralom eszközeivel

operált. Ezáltal válik érthetővé, Nagy-Britannia és a hasonló országok milyen megfontolásból korlátozták az állam befolyását az ifjúsági szakszolgálatokra, és miért nem vitték végbe szándékosan a szakszerűsítésüket. Pontosan amiatt, mert ezáltal elfojtották vagy korlátozták volna az ifjúság teremtő erejét és kreativitását, amely végső soron a kulturális megújulás forrása.
Érthető az is, hogy az irányítás és integráció folyamatosan növekvő problémáival küzdő legtöbb komplex modern társadalom előbb-utóbb elérkezik arra a pontra, hogy anyagi befektetéssel ösztönözze az ifjúsági szakszolgálatok fejlődését, hogy aztán azokat – több-kevesebb sikerrel – a társadalmi integráció rendszerének részévé tegye. Sikerrel, amennyiben ahelyett, hogy az életvilág-folyamatokat hagyná a maguk spontán dinamikája mentén működni, ami gyakran társadalmi egyenlőtlenségeket eredményez, a tágabb értelemben vett egyenlőség iránt elkötelezett állam képes mindezt ellensúlyozni; sőt, a társadalmi kitaszítottsággal fenyegetett, marginalizált ifjúságot pozitív diszkriminációban részesíteni. E tekintetben tehát kedvezőnek tekinthető az ifjúsági szakszolgálatok társadalmi integrációban betöltött szerepe. Mindehhez szakpolitikákra, képzési tervekre, intézményekre és módszerekre van szükség. Kudarcnak tekinthető azonban mindez abban a tekintetben, hogy a totalitárius rezsimek mind felfigyeltek a korai ideológiai manipuláció lehetőségére az ifjúsági szakszolgálatokon keresztül, ezért váltak a fiatalok célcsoportjukká, mint az új társadalom központi tényezői és a politikai mozgalmak potenciális szövetségesei.
Miért is nem léphetnénk túl ezen a zavarbaejtő ambivalencián, melyet a történelem oltott az ifjúságsegítésbe, hogy ehelyett az ifjúsági munka ésszerű, hatékony és teljesen szakszerűsített megközelítésével élhessünk? A válaszom: azért, mert e feszültséget nem lehet, de nem is szabad egyik vagy másik oldal melletti állásfoglalással feloldani. Az ifjúságsegítés és ifjúsági szolgálatok „helyes" megközelítéseinek paramétereit minden környezetben az érdekek, a mozgalmak, az erőforrások és a múltbeli tapasztalatok tükrében kell részletesen vizsgálni, amik a jelenlegi körülményekhez vezettek
Mindez olyan rendkívül speciális készségeket igényel, amelyek nem az ifjúságsegítés eszköztárához adódnak hozzá, hanem az elvárt ifjúságsegítő kompetenciák kulcsfontosságú részét képezik. Ezek az „értelmezéshez" szükséges alapvető jelentőségű hermeneutikai készségek, amelyek abban segítenek, hogy a fiatalok életének megértése ne objektivizáló vagy pszichologizáló perspektíván keresztül történjen meg – bár a pszichológiai és szociológiai referenciapontok jelentőséggel bírhatnak a megértés folyamata során. Ehelyett célszerű az összekapcsoló értelmezés útjára lépni, mely a múltbéli reménységeket, életfelfogásokat és eredeteket fűzi össze, hogy aztán azokat meghaladva egy olyan új, a jelenben relevanciával bíró jelenséggé gyúrja egybe, ami a fiatalok életére különösen jellemző számtalan ellentmondásos ösztönző és gátló tényező között hasznosnak bizonyul.
Csak néhányat szeretnék bemutatni azok közül az ellentmondásos kérdések közül, amelyek mindig is az ifjúságsegítés történeti megközelítésének részét képezték; majd gyakorlati jelentőségű felfedezésekhez vezettek és elrugaszkodási pontokká váltak.

Identitás

Ahogyan minden szakmára, úgy az ifjúsági munka területére is igaz, hogy a történelmi változások az identitás kérdésének számos problémájával szembesítenek bennünket: a társadalmi nemmel, az etnikummal és az osztályok kérdésével. Ezekben az esetekben mindig az jelenti az alapkérdést, hogy az ifjúsági szolgálatok az identitások újratermelődését vagy átalakítását szolgálják-e.

A társadalmi nem

Míg a szociális munka szakterületére történelmileg jellemző, hogy döntő többségben nők dolgoznak benne, addig az ifjúságsegítés esetén a férfiak bírtak nagyobb befolyással, és maguk az ifjúságsegítő szervezetek sem gondolkodtak egységesen a gender kérdéséről. Ez a felállás eredményezte, hogy a gender identitás csekély súllyal jelent meg az ifjúságsegítésben – még csak napjainkban kezd figyelmet érdemlő kérdéskörként felbukkanni. Fel kell tennünk a kérdést: miért nem váltak vita tárgyává a társadalmi nemhez köthető problémák az ifjúsági munkában? Vajon egy ilyen vita hasznos kiindulópontként szolgálna-e a jövőbeli fejlődéshez?

Etnikai hovatartozás

Az etnicitást gyakran új keletű problémaként tüntetik fel, különösen azokban a bevándorló-közösségekben, ahol az ifjúsági szolgálatok kulcsfontosságú szerepet játszanak a különböző etnikai háttérrel rendelkező fiatalok integrálásában, és ahol a különálló, adott etnikumokra specializálódott szolgálatok kérdését tárgyalni kell. Közelebbről szemlélve azonban az ifjúsági szolgálatok mindig is szem előtt tartották az etnicitás kérdését a nemzetépítés érdekében vagy olyan kulturális tradíciók ápolása esetén, ahol például a bizonyos identitás-orientációk esetén a vallás egyfajta etnikai jelzővé vált.
A kulturálisan meghatározott identitások alapvető szerepet játszottak az ifjúsági munka fejlődésében. Az etnikumok szerint bevándorlók számára szervezett programok csupán az „ott élőkre" szabott ifjúság munka alapvető tételeit utánozzák; nevezetesen azt, hogy a vallási felekezeteknek és a kulturálisan meghatározott csoportnak joguk van arra, hogy az ifjúság speciális hagyományaihoz kulturális referenciapontot biztosítsanak. Olyan kínos kérdések tisztázásába még nem is kezdtünk bele, mint a valahová tartozás korlátai – és ennek kirekesztő, diszkrimináló hatásai. Pontosan rá kell kérdeznünk, hol húzódik az a vonal, ahol a kulturális tradícióknak megfelelő identitások kialakulásának referenciapontokkal való segítése kirekesztő, akár rasszista tendenciák gyakorlatává válik.

Osztályok

Történelmileg visszatekintive az ifjúságsegítés és ifjúsági mozgalmak számos összetett repedést mutatnak az osztályok mentén. Mindig is jelen volt egyfajta ellentét azon ifjúsági kezdeményezések között, amelyek a munkásosztálybeli lét pozitív értékeit hangsúlyozták az indentiás kialakításának folyamatában, és a szocializáció e formáját megkérdőjelezők között, akik a hátrányos helyzetű fiatalok

helyzetének „javítására" tesznek javaslatot. Utóbbi elgondolás általában befogadást támogató, osztálysemleges identitást eredményezett - mégis minden szándék nélkül ugyan, de gyakran diszkrimináló hatásokkal is együttjárt.
Különösen a sport területén voltak megfigyelhetők a társadalmi megosztottság jelei, a nacionalista érzületek mellett. Az olyan sporttevékenységekben elért sikereket, mint a boksz vagy labdarúgás, gyakran az osztálykötöttségekből való kiszabadulás lehetséges útjaként tüntették fel. Ennek ellenére csak egyéni szinten ért el sikert és gyakran olyan ideologikus kontextusban teljesedett be, amelyet éppen a strukturális osztálytagozódás igazolása vagy akár megerősítése érdekében hoztak létre.
Számos társadalomban felfedezhető, hogy a privilegizált vagy elitista sportszervezetekhez való tartozás biztosította az utat a jövőbeni karrierbeli sikerekhez oly módon, hogy kiváltságot és fölényt biztosító pozíciók felé szocializálták a középosztálybeli fiatalokat. A sportok és szabadidős tevékenységek üzleti szférába való beemelése gyakran elmosta ezeknek a különbségeknek a múltbéli nyomait, és az identitás-kialakítás egyéni megközelítését eredményezte. Ugyanakkor számos közösségben, és különös mértékben a migráns csoportok között az ifjúsági klubok megtartották az identitásformáló szerepüket és ha az osztályhoz való tartozás tekintetében nem is, legalább a kirekesztéssel járó névtelenség elleni védelemben hatékonynak bizonyultak

A politika elkerülhetetlensége

Miképpen azt a bemutatott példák is mutatják, ahol az ifjúságsegítés felveti az identitás kérdésének problémáit – még abban az esetben is, ha az identitás nem politikai értelemben szerveződik – ott menthetetlenül a politikai programok hálójába csavarodik. E területen tehát a történelmi reflexióknak a politikai szándékokat láthatóvá kell tenniük, vagy az ifjúsági munka azon változatára kell rámutatniuk, amelyek kétségtelenül politikailag semlegesek. Az ifjúságsegítés számos formájára jellemző kettősség könnyen felhasználható politikai célokra, hiszen egyrészt a társadalmi közrend egyik eleme, másrészt a társadalmi mozgalmakból vagy a civil társadalom más kezdeményezéseiből spontánul született terület.
Az uniformizált ifjúsági mozgalmak, egy ellentétes módon is értelmezhető jelenség példájaként itt különös figyelmet érdemelnek: tekinthetők a fiatalok identitásfejlődéséhez szükséges egyértelmű referenciapontok iránti igényre adott spontán válaszadásként – így tehát a tevékenységek, rituálék és egyenruhák formái az ifjúság lényegi jellemzőjeként. Másik nézőpontból pedig az identitásformáló elemet tekinthetjük a rendszer irányításra törő probálkozásaként, illetve mint a fiatalok szükségleteinek becsatornázását abba a mederbe, ahol végeredményben az államnak is megfelelő, jól alkalmazkodó ifjúság formálása folyik.
A totalitárius rezsimek különös érdeklődéssel aknázták ki ezt a kettősséget, azonban az ifjúsági munka különböző formáinak és az ifjúsági mozgalmaknak megítélése nem szorítkozhat csupán azok megjelenítésére, hanem a pontos történelmi és politikai kontextusukba kell ezeket helyezni. Az ifjúsági munkát és szakpolitikát formálisan és informálisan hajtó, mögöttes motívumok, stratégiák és programok

feltérképezése nem kizárólag teoretikus érdeken alapul, hanem a gyakorlati vonatkozásokhoz közvetlenül is kapcsolódik, hiszen segít (kifejezetten az ifjúságsegítés esetén) finomítani azokat a kompetenciákat, amelyek segítségével felismerhető és értelmezhető az igények és identitások társadalmi konstrukciója.
Egy ilyen differenciált elemzés alapján akár a keleti és nyugati történelmi tapasztalatok összefűzése is lehetővé válhat Európában. Az ifjúságsegítésben, de még inkább a szociális szakmákra általánosan jellemzően a Kelet múltbéli tapasztalatainak lehetséges előnyeit kétségbe vonta az a vélemény, miszerint a kommunizmus alatt az ifjúságsegítés minden formája ideológiailag meghatározott volt, ezáltal pedig nem összehasonlíthatóak a nyugati gyakorlatokkal – legalábbis a nemtotalirárius országokkal és időszakokkal. Ez az attitűd gyakran neo-koloniális színezetet is kap olyan törekvések formájában, amelyek teljesen nyugati rendszereket, többek között ifjúsági szolgálatokat akarnak poszt-kommunista országokban alkalmazni – mintha lehetséges volna mindent teljesen átírni. Az ideológiailag meghatározott ifjúsági szolgálatok teljes mértékben soha nem voltak előre megszabottak és reagáltak a fiatalok identitás, autonómia vagy akár lázadást iránti vágyára éppúgy, mint az ifjúsági tevékenységek látszólag nem ideologikus formái, amelyek mindig rezonáltak a politikai programokkal. Ezekben a párbeszédekben rejlik a gyakorlat megújításának hatalmas lehetősége.

A bűntudat kérdései

E megfontolások végezetül rátapintanak az ifjúság – és a legszélesebb értelemben vett ifjúsági munka – megközelítéseinek legérzékenyebb, történeti tényezők és tanulmányok által is árnyalt kérdésére. Ha visszatekintünk a fiatalokkal való bánásmód múltbéli példáira, azonnal nyomasztó bűntudattal kell szembesülnünk. Rálátást nyerünk arra, hogy a felnőttek gyakran jó pedagógiai szándék által vezérelve, „csak a saját érdekükben" milyen mértékű szenvedésnek tették ki a gyerekeket. E folyamatok sok esetben szisztematikusan elnyomó és kizsákmányoló rendszerek megszületéséhez vezettek. Gyakran az „ifjúkori lelkesedés és buzgalom" álcája mögé bújtatva találunk rá ezeknek a módszereknek az alattomos és kizsákmányoló természetére. Történelmük az 1212-es, groteszk elnevezésű „gyerekek keresztes hadjáratától" kezdve a kínai kulturális forradalom ifjúsági mozgalmán keresztül elvezet egészen a gyermekkatonák egyre szélesebb körben észlelhető jelenségéig. A szélsőségektől eltekintve azonban a gyermekgondozás, oktatás és ifjúsági munka az évszázadok folyamán mégis számottevően fejlődött. A korábban elfogadottnak vagy akár felvilágosultnak tekintett gyakorlatokat ma már szégyenkezve vetjük el. Csupán az elmúlt évek fejleményének tekinthető, hogy az állami gondozásban, sportszervezetek berkein belül, az egyházakhoz köthető tevékenységek során vagy máshol bántalmazott gyermekek történeteinek komoly figyelmet szentelnek. A bántalmazott gyerekek beszámolói a módszerek bizonytalan voltát alátámasztó történelmi perspektíva fontos részei. Magunk számára is fel kell tennünk a kérdést: a jövő nemzedéke miként fogja megítélni korunk ifjúságsegítő és gyermekvédelmi elgondolásait? Miként tekint majd az ifjúsági klubokban szabadon elérhető számítógépes játékokra vagy az interneten

„spontánul" űzött számítógépes szabadidős tevékenységekre; a szociális munkások szüntelen felügyeletére mint védelmi metódusra; a belvárosokban elrendelt kijárási tilalomra vagy a hiperaktivitás kezelési módszereire?
Az, hogy létezik-e egyensúly aközött, ahogyan több felelősséget biztosítunk a gyerekeknek és fiataloknak életcéljaik elérését illetően, valamint a veszélyektől való megóvás két pontja között, nem válaszolható meg a pozitivista tudományos vagy elvont morális elvekre való hivatkozással. Ezt az egyensúlyt minden új generációban és minden kulturális és politikai kontextusban szüntelenül újra kell gondolni. Azonban a történelemre való reflexió az, ami segít a nézőpontok viszonylagosságát felismerni – ami hasznos és feltehetően szükséges kiindulópont ahhoz, hogy a kockázatok teljeskörű ismeretében szembenézhessünk történelmi bűntudat jelentette súlyos felelősséggel.

Következtetések

Úgy tűnik, e területeken a történelmi reflexió a bizonytalanság és a viszonylagosság mélységébe vezet bennünket. Az örökké érvényes, megkérdőjelezhetetlen igazságok keresése ezért a kezdettől fogva kudarcra ítélt vállalkozás. Miért is kutatnánk hát tovább? A válasz egy törékeny, történeti és szubjektív vonatkozásban rejlik: a humanizmusban. Mert antropológiai szempontból a gyermekkor és az ifjúság nem biológiai adottságok, hanem társadalmi konstrukciók. Minden kor és kultúra az éppen uralkodó értékeinek mentén igyekszik formálni. Ennek eredményeképpen az ifjúsági munka olyan szükséges, de körültekintést igénylő feladattá válik, amely komolyan veszi a meghatározó értékeket, de egyúttal megengedi velük szemben a kritikus hozzáállást is – és ez az attitüd már önmagában a történelmi viszonylagosságok tudomásul vételéből táplálkozik. Az ifjúságsegítés dialektikus erők működése közepette bontakozik ki: egyrészről az ifjúsági szélesebb körű irányítása felé tendál, melynek során a fiatalok a felnőttek által meghatározott realitásnak és szükségleteknek megfelelően alkalmazkodnak; másrészt nem felejti el azt sem, hogy a spontenaitás szolgáltatja a megújulás, az újítás és a haladás lehetőségét. A két megközelítés egyszerre határozza meg a humanizmust; azt a félreértésekkel övezett elgondolást, ami mindennek ellenére kulturális inspirációt és valódi tudományos törekvéseket táplált. A humanizmus befejezetlen és rögzített referenciapontok nélküli; folyamatosan tágítja a határok és kategóriák korlátjait. Egy olyan kihívás, amely felülmúlja (szükségszerűen is) a technikai kompetenciát abban az esetben, ha hű marad eredeti célkitűzéséhez: az ember társadalmi kontextusban való felfogásához ahelyett, hogy az ember képzetét a technikai, alapvetően dehumanizáló folyamatban oldjaná fel. A történelemmel való szembesülés magával vonja a az alázatosság szükségességét – de csak az alázatosságét, a lemondását nem.

Hugh Cunningham

Az ifjúság az életút során – történeti áttekintés*

Az „ifjúsági munka" egy különös kifejezés. A „gyermekmunka" megnevezéssel arra a munkára utalunk, amelyet gyermekek végeznek. Az ifjúsági munka azonban mást jelent; ráadásul több évszázad telt el ifjúságsegítők nélkül. Nem volt magától értetődő, hogy egy ifjúsági munka nevű jelenség felbukkan a huszadik században. A története ugyancsak rövid, előzményei az én életemet megelőzően alig fél évszázadra tekintenek vissza. Éppen ezért kell rákérdeznünk: pontosan mi vezetett az ifjúsági munka megjelenéséhez a késő tizenkilencedik században és a huszadik század közepén, illetve mi táplálta és indította növekedésnek a huszonegyedik században?

E kérdéseket az ifjúságra vonatkoztatva, az azt megelőző és követő tényezőkön keresztül vizsgálom meg. Az ifjúságot gyakran „átmeneti kor"-ként emlegetjük. Ezzel implicite és és félrteérthetetlenül arra utalunk, hogy ez a gyermek- és felnőttkor közötti átmenet, mintha a gyermek- és felnőttkor valójában stabil és változatlan kategóriák lennének. Tanulmányom hipotézise szerint egyrészt e kategóriák épp annyira nehezen megfoghatók és ingatagok, mint az ifjúság fogalma maga, valamint a gyermek- és felnőttkorról való gondolkodásunk mélyen befolyásolja az ifjúságról megfogalmazott gondolatainkat is.

Az „ifjúság" fogalma nem tartozik egy kategóriába a „gyermek" vagy „felnőtt" kifejezésekkel: az óangolból és ónémetből ered, és a latin *iuventus*-hoz kapcsolódik (ami véletlenül a 20-45 éves korosztályra vonatkozik). Gyakran mondjuk magunkra, hogy „gyerek vagyok" vagy éppen „felnőtt vagyok" – de nem hallottam még senkitől, hogy „ifjúság"-ként írta volna le önmagát. Rejtély, hogy például egy tizenöt éves a tizennyolcadik században miként határozta meg magát; hogyan gondolkodott magáról. Az ifjúsági munkához hasonlóan a „tinédzser" fogalma is egy huszadik század közepi találmány. Míg ma valóban jellemezhetjük magunkat „serdülő"-ként, azonban azt hiszem, ilyen a huszadik századot megelőzően azonban nem létezett. „Fiatal személy"-ként gondolhattak magukra korábban is, bár tudtommal ez az 1833-as brit gyári törvényből származó bürokratikus megnevezés. Annak ellenére, hogy a fiatalok nem gondolnak és valószínűleg soha nem is gondoltak magukra úgy, mint „fiatalok"-ra; ennek ellenére az idősebbek gyakran nosztalgikus örömmel hivatkoznak a saját ifjúságukra: „Fiatal koromban régen…" vagy emlegetik a „mai ifjúság"-ot. Ilyen és ehhez hasonló szalagcímek csengenek fülünkbe: „Fiatalokból álló banda terrorizálta a városközponban békésen vásárlókat." Ezzel azt akarom mondani, hogy az „ifjúság" kifejezést azok használják, akik

* Eredeti megjelenés: CUNNINGHAM, H.: Youth in the life course a history, in.: COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G.,WILLIAMSON H. (2012; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Volume 3, Council of Europe-European Comission, Starsbourg

nem tartoznak ebbe a kategóriba: az egy kívülállók által használt megnevezés. Tehát az éppen hogy az „ifjúság"-ról szónoklók maguk nem fiatalok. Az ifjúságnak egyébként is meghatározóan maszkulin asszociációi vannak: az „ifjúsági banda" szalagcímet olvasók arra következtethettek, hogy csupa férfiról van szó. Engem is érdekel annak lehetősége, Lehet, hogy így van, minden esetre érdekelne, vajon: a latin nyelvekben, (hiszen az angol „ifjúság" szó a latin *iuventus*-ból ered) más társításokkal és fogalmi tartalommal találkozunk-e?

Alapvetően a tizennyolcadik századtól napjainkig terjedő időszakra fókuszálok, bár némileg a kora modern korszakot (1500-1700) is érintem. Esetenként találkozhatunk azzal az állítással, hogy az iparosítást megelőzően könnyű és fájdalommentes volt a gyermekkorból a felnőttségbe való átmenet. Az ifjúság e szemlélet alapján csak a modern korban vált problémává. Ezen elgondolás szerint a gyerekek már korai életkortól kezdve hozzájárultak a család fenntartásához. Először a ház körül kezdtek el segédkezni, majd ahogyan növekedtek és erősödtek, egyre több feladat jutott rájuk. Ezután a korai házasságkötéssel pedig a felnőttségbe való átkerülésük is lezárult. Ez azonban nagyrészt képtelenség, mivel a házasságkötés átlagéletkora Észak- és Nyugat-Európában a huszas évek közepére-végére tehető, másodsorban pedig mert rendkívül magas volt a házasságot nem kötők száma. Harmadsorban pedig tényekkel alátámasztva állíthatjuk: a családi házat átlagosan 14 éves korban szokás volt elhagyni, majd gazdaságban vagy másik családnál szolgálóként elhelyezkedni. A szolgálói lét egyik meghatározása a felnőtt felügyeletet jelentette, csakúgy mint a tanoncság esetén. A negyedik cáfolat alapján bőséges bizonyíték áll rendelkezésünkre szerte Európából, hogy a fiatalok úgy szerveződtek a társadalmakban, hogy néha a felkelések középpontjaként, máskor az erkölcsi kódok megerősítőiként működtek. Az ifjúság sajátosságát tehát felismerték. Végezetül pedig széleskörű – főként helytelenítő – diskurzussal találkozunk az ifjúság kérdését illetően (Mitterauer 1992; Ben-Amos 1994). Vegyük például Philip Stubbes 1595-ös felkiáltását: „Láttak-e valaha ily csekély engedelmességet az ifjaktól: férfinépségtől és asszonynépségtől, feljebbvalóik, szüleik és gazdáik iránt?" (Underdown 1985, p. 116). Megjegyezni érdemes, hogy szokatlan módon Stubbes nem korlátozza az ifjúság fogalmát kizárólag a férfiakra, illetve a mögöttes feltételezése alapján a fiataloknak „feljebbvalóik, szüleik és gazdáik" fennhatósága alatt kellene lenniük. A tizenhatodik és tizenhetedik században nem kellett volna sok időt eltölteni felnőttek társaságában, hogy kiderüljön: az ifjúság nyomot hagyott bennük, és hogy a kitüntetett életszakasznak a felnőttkort tekintették.

Hadd térjek át most a tizennyolcadik századra. 1741-ben az angol arisztokrata Lord Chesterfield levelet írt az akkor nyolc éves fiának, Fülöpnek latinul, amit most fordításban közlök (Pollock 1987, p. 147):

> *Ma írok neked utoljára úgy, mint kisfiamnak. Holnap, ha nem tévedek, betöltöd a kilencedik életévedet, ezért innentől kezdve a jövőben ifjúként bánok veled. Új életszakaszba kezdesz; új ismeretek várnak rád. A komolytalanságok időszaka lejárt: a gyerekes játékokat, játékszereket most el kell dobnod, elmédet pedig komoly célok felé fordítsd. Ami egy gyermektől illetlennek számított, az egy ifjútól most már szégyenletes.*

Arra a gyermek és ifjú közötti éles megkülönböztetésre szeretnék rámutatni, amit Lord Chesterfield híres levelében megtesz – és amit kétlem, hogy mi ugyanígy képesek lennénk megtenni: „Ami egy gyermektől illetlennek számított, az egy ifjútól most már szégyenletes." Pál Korinthusiakhoz írott levelének sorai visszhangzanak benne: „Amikor gyermek voltam, úgy szóltam, mint gyermek, úgy gondolkodtam, mint gyermek, úgy értettem, mint gyermek; amikor pedig férfivá lettem, elhagytam a gyermeki dolgokat" (1Kor 13:11). Míg Pálnál a gyermek egyenesen férfivé válik, addig Chesterfieldnél fia gyermekből ifjúvá cseperedik; azonban mindkét esetben egyértelműen látszik az a pillanat, amikor is a gyermekkort hátrahagyva a gyermeki évek véget érnek.

A huszonegyedik században nem tudjuk megmondani, hol ér véget a gyermekkor. Nemrégiben megkérdeztem egy öt évesekből álló csoportot arról, véleményük szerint hány éves korukban zárul le a gyerekkoruk: válaszaik 12 és 21 év között ingadoztak. A gyermekek jogairól szóló hivatalos egyezmény szerint a gyermekkor 18 éves korban fejeződik be. De én azt feltételezem, hogy sokak számára nem a gyermekkor, hanem az ifjúkor ér 18 évesen véget.

Lord Chesterfield nézetét, miszerint az élet folyamán a gyermekkor végén egy egyértelmű törés van, egy tőle egészen eltérő tizennyolcadik századi kortársa, Jean-Jacques Rousseau is osztotta. Rousseau-t gyakorta és méltán emlegetik a serdülőkorról alkotott huszadik századi nézetek forrásaként, így érdemes rá hallgatni. Az Emil, avagy a nevelésről című regény negyedik könyvének elején, majdnem a könyv felénél Rousseau azt állítja, hogy kétszer születünk meg: *„Egyszer arra, hogy létezzünk, másodszor arra, hogy éljünk… Ám az embert általában nem arra teremtették, hogy mindig a gyermekkorban maradjon. Kilép belőle a természet előírta időpontban… Miképp a tenger morajlása jóval előtte jár a viharnak, ezt a viharos fordulatot is előre jelzi az ébredő szenvedélyek moraja. Tompa erjedés figyelmeztet a veszély közeledésére"*[1]. A serdülőkor ettől fogva válik veszélyessé.

Ezek a gondolatok később sok esetben visszaköszönnek majd – de azt gondolom, nem közvetlenül. Az *Emil*t 1763-ban fordították le angolra, és azóta 200 angol nyelvű kiadást ért meg. A tizennyolcadik század vége bizonyítja a hatását: ez azonban a gyermekkorról szóló fejezeteire értendő, a serdülőkorral foglalkozókra nem.

A tizenkilencedik század végén és a huszadik század elején fedezték fel újra Rousseau serdülőkorral foglalkozó írásait, amikor is a hangsúly a felnőtté válás gyorsaságáról átkerült a felnőttségbe való átkerülés meghosszabbítására. Addig a pontig a gyors felnőtté válás mellett érvelők munkái voltak túlsúlyban. A tizenkilencedik századi angol iskolák megalapítójaként emlegetett Thomas Arnold például határozottan nem értett egyet az elnyújtott gyermekkorral. 1839-ben azt mondta a fiú növendékeknek: „Az a gyermekkor és férfikor közötti köztes állapot veszélye, hogy igen gyakran… túlzottan elnyúlik … Ha a gyermekkorból a férfikorba való átlépés biztonságosan meggyorsítható, akkor azt meg is kell gyorsítani. Bűn az mindenkinek, ha nem gyorsítják meg" (Musgrove 1964).

1 Rousseau: Emil, avagy a nevelésről, Papírusz Book, 1997

A gyermekkor újrameghatározása volt az, ami a tizenkilencedik századot jellemezte. Idejét múlt elképzeléssé vált, hogy minden gyermek az eredendő bűn pecsétjével születik, ezért mindenekelőtt fegyelmezésre van szükségük, hogy ráébresszék őket a megváltás szükségességére. Ehelyett egy másik gondolat vált uralkodóvá, nagy részben William Wordsworth hatása nyomán, miszerint a gyerekek „fénycsóvát vonva" érkeztek a mennyekből. A gyermekkor megítélése is megváltozott: a felnőttkorba való bevezetés helyett az élet legjobb, legboldogabb és leggondtalanabb időszakának tekintették. Ha pedig ezt valóban így gondolták, akkor a gyermekkort nem volt érdemes csakúgy a hátunk mögött hagyni, ahogyan azt Pál apostol, Lord Chesterfield és Rousseau szorgalmazta. Charles Dickens mesélte el olvasóinak annak történetét, mi történik azzal, aki nem őrzi meg magában gyermeket: Scrooge válik belőle. A pszichoanalitika is részben erre épül, amikor azt állítja: elfogadjuk vagy sem, a gyermekkor meghatározó az élet egészére nézve. Ezért kell folyamatosan résen lennünk, hogy nyomon követhessük ennek folyamatát. A gyermekkor státuszának megváltozására az önéletrajzokban találhatjuk a legékesebb bizonyítékokat, hiszen míg a tizennyolcadik századig rendkívül kevés figyelmet szenteltek ennek az időszaknak, addig ma a gyermekkori leírások garmadáját olvashatjuk.

A tizenkilencedik század úgy kezdett el gondolkodni a gyermekkorról, hogy arra nem csak emlékezni érdemes, hanem meghosszabbítani is: végtére is ez az élet legjobb időszaka. Az Arisztotelészig visszanyúló, ezeréves elgondolások, melyek szerint ember életútja a felnőttkor magaslatai után a vénség mélységeibe vezet, most megkérdőjeleződnek – a hangsúly egy jól induló, majd lejtmenetbe kapcsolt életútra kerül át.

A késő tizenkilencedik és korai huszadik században született meg az ifjúság fogalma úgy, ahogy mi azt ma is ismerjük. A középosztálybeli kortársak elkezdtek probléma tárgyává tenni olyan dolgokat, amelyeket korábban természetesnek tartottak. Ennek elsődleges időszerűségét a kötelező iskoláztatás és a hosszabbra nyúló iskolai tanulmányok megjelenése adta: Angliában 1880-ban a kötelező iskoláztatás életkora 10 évnél megtorpant, majd szakaszonként 1918-ig 14 éves korig emelkedett. Az iskolából a munka világába való átkerülés a tizenkilencedik század nagy részében, a népesség munkásosztálybeli tagjainak többsége számára viszonylag problémamentes volt. A gyerekek akkor kezdtek el dolgozni, amikor ők maguk vagy szüleik lehetőséget láttak rá. Gyakran vegyítették az iskolát a munkával: a mezőgazdasági területeken bevett szokás volt télen iskolába járni, nyáron pedig dolgozni. A kötelező iskoláztatás újszerűsége a nappali jellegében rejlett, kevésbé a „kötelező" érvényében. Igaz azonban, hogy ennek alkalmazása némi időbe tellett. Az anyák például egészen sokáig jogosnak gondolták hétfőnként iskola helyett otthon fogni a lányokat, hogy a mosásban segédkezzenek. A tizenkilencedik és huszadik század fordulópontjára azonban az „iskoláztatás szokásrenszere" megszilárdult. A gyerekek gyakorta dolgoztak részmunkaidőben iskola előtt vagy után. A teljes munkaidős munkavállalásukhoz azonban a tankötelezettség korhatárától függetlenül egyfajta rituálé kötődött, amely a gyermekkor végét jelezte. A lancashire-i James Brady 1898-ban így írta ezt le (Burnett 1982):

Tudtam, hogy amikor betöltöm a 13 éves kort, búcsút kell mondanom a Spotland Board Schoolnak és a tanulásnak, hogy teljes munkaidőben a Heaps textilgyárban helyezkedjem el. Alá kellett vetnem magam a „megnyújtás" serkentő szertartásának: a buggyos térdnadrágot, hosszú zoknit és a vérkeringést elszorító gumi zoknitartót lecseréltem egy hosszú és szagos kordbársony nadrágra, melyet vaskos bőr nadrágtartó fogott rám. Járt még ezzel egy nehéz új barna sapka gombbal a tetején; és egy vastagabb sál, hogy legyen minek felfognia a jeges széllökéseket. Ez volt a hagyományos lancashire-i dolgozó férfi örömtelen, de teljes mértékben a hasznosság elvét szem előtt tartó öltözete – amelyet felöltve az ember fiúból egy nap alatt férfi vált.

A saját elmondása alapján az ifjúság időszaka kimaradt Brady életéből. Valójában, ahogyan más források is bizonyítják, a teljes munkaidőben elhelyezkedők az idősebb munkások kegyeire voltak bízva – és az ő ugráltatásainak és vicceinek voltak kitéve. Innentől kezdve azonban valóban felnőtt férfinak számítottak; ez nem maradt csupán illúzió. A fizetésükkel most már a családi költségvetésben és számoltak, de a maguk számára is több költőpénzük maradt.

A 18 éves korukig iskolába járó korabeli középosztálybeli közírók mély aggodalommal olvasták a fiú beszámolóját, miként vált férfivé a teljes munkaidős állásba lépéskor. A londoni tapasztalatokkal felvértezett Reginald Bray 1912-ben így írt erről:

„… a kor egyik adottsága a fiatal legények függetlensége. Ugyanilyen fontossággal bír az, hogy milyen hirtelenséggel következik be ez a függetlenség. A fiúk 14 éves korukig az állami felügyelet alaposan megtervezett rendszerében maradnak, melyet az iskolavezetés ültet át a gyakorlatba; míg az esetek nagy többségében az otthoni fegyelmezés jelentette a fiúk létezésének egyik fajsúlyos elemét. Általános szabályként elmondható, hogy 14 éves korban az otthoni és iskolai felügyelet együtt szűnik meg. A legény fiúként tér aludni, majd férfiként ébred fel."

Alexander Paterson a brit iskolákban szerzett saját tapasztalatát szem előtt tartva határozta meg, hogy az iskola elsődleges feladata a „fiúkból férfiakat teremteni. Ez egy általános iskolában felettébb bonyolult feladat, hiszen a fiú 14 évesen férfivá akar válni" (Paterson 1911). Az állami iskolák 17-18 éves korukig tanították a növendékeiket. „Milyen apa az, aki a 16 éves középiskolás fiát felnőttnek tartja?" – kérdezte aggódva az aggódó középosztálybeliek egyike, Charles Russell. Bár eredendően nem erre célzott, mégis azok a bűnözésbe sodródó 16 évesek, akikkel összefutott: a saját és a külvilág benyomása alapján is férfinak tartották őket. (Russell and Rigby 1906). A politikai következmények világosak voltak: mindent el kell követni annak megakadályozása érdekében, hogy ezek a munkásosztálybeli tinédzserek férfiként, felnőttként tekinstenek magukra. Viszont ha nem voltak már gyerekek, akkor mégis miként határozhatók meg? „Legények" – ez volt a kedvelt kifejezés rájuk – Russell pedig nagy népszerűsítője volt a Lad's Club-oknak. A kifejezésnek volt egy kellemesen régies és vidékies íze – eszünkbe juthatnak falusi mezőn játszó „legények és leányok".

Azt hiszem, e középosztálybeli férfiak szorongásai segítenek megmagyarázni azokat a kész válaszokat, amelyek a tinédzserekkel kapcsolatos új gondolatokra érkeztek, és a késő tizenkilencedik és a korai huszadik században kezdtek szélesebb körben is elterjedni. G. Stanley Hall a serdülőkről írott hatalmas és nagy jelentőségű két kötetes munkája 1904-ben jelent meg. Hall elképzelései azonban csak elmélyítették ezeket a szorongásokat. Hall véleménye szerint a serdülőkor 14-24 éves korig tart, tehát a fiúk, akik már tizennégy éves korukban felnőtt férfinak tekintették magukat, ezek szerint már tíz éves előnyben voltak. Rousseau-tól kölcsönözve Hall azt mondta, a serdülőkor egy második születés, és a jövőbeli felnőtt sikerét vagy bukását az serdülőkorban eltöltött tíz év fogja meghatározni. A modern időkben a serdülőkör szükségszerűen hosszabb volt a korábbi századokban megszokottaknál. Ez abból adódott, hogy az egyéni felnövekedés megismételte a felnőtté válási versenyt, és a verseny minél kiélezettebbé vált, annál hosszabb időbe telt elérni a célt. A modern „koraérési tendenciát" ezért meg kellett akasztani. De ha még ez be is következik, a serdülőkoron keresztül vezető út emberi roncsokkal van kikövezve – olyan emberekkel, akik valamilyen módon nem voltak képesek megküzdeni a serdülőkor állította összetett kihívásokkal.

A tizenkilencedik és huszadik század derekának időszakából származnak az egyre növekvő ifjúsági krízisre adott legjellemzőbb intézményi válaszok. Angliában olyan klubok jöttek létre, mint a Boys' Brigade, a Church Lads' Brigade, a Jewish Lads' Brigade, a megszámlálhatatlan mennyiségű Lads' Clubs, majd aztán mindennek megkoronázásaként a Boy Scouts és a Girl Guides – hogy némileg formálják és átvegyék az irányítást a fiatalok szabadideje felett. Rögtön szembetűnő közös tulajdonsága majdnem mindegyik említett klubnak a katonai szerveződés nyílt átvétele. Figyelemre méltó továbbá a vallási kötődésük is: a Boys' Brigade presbiteriánus, a Church Lads' Brigade pedig anglikán – egyfajta módon így szerették volna visszanyerni azoknak a fiataloknak a hűségét, akik kinőtték már a vasárnapi iskolát. Egyszerű ezeknek a szervezeteknek a társadalmi irányító aspektusaira koncentrálni, azonban nem szabad elfelejteni azt sem, hogy a fiatalok örömmel csatlakoztak hozzájuk: a szerényebb háttérrel rendelkező fiúk például áldozatokat is képesek voltak hozni azért, hogy meg tudják venni a cserkész egyenruhájukat.

Az „ifjúság" szót akkoriban nem használták a jelenség leírására. Ha a 20. század elején mégis felbukkant a kifejezés, akkor pozitív hangvételben, a viktoriánus korszak elavult maradványait hátrahagyó korszellemhez igazodva használták. Az ifjúság az új, modern kor megtestesítője volt, amit ünnepelni kellett. A zeneszerzők az ifjúságnak vagy az ifjúságról alkottak műveket – Elgar The Wand of Youth című művét először 1907-ben játszották. Az új reménytől eltelt költők egészen Wordsworth-ig mentek vissza, a francia forradalom kitöréséig, amikor „fiatalnak lenni maga volt a Mennyország".

A később a 20. században az ifjúság fogalmának középpontjába kerülő főbb elemek már az első világháború előtt megjelentek. A problémák gyökere már jelen volt a születő biológiai és pszichológiai munkákban valamint a gazdasági körülményekben. Megjelent az érzet, hogy a nemzet jövője forog kockán vele; születőben voltak azok az intézmények, amiket később (akkoriban még nem) ifjúsági

mozgalmaknak neveztek el; továbbá a hangsúly az ifjúság férfias jellegén volt (férfiak munka zsákutcájában és az általuk rosszul felhasznált szabadidő), miközben a nőkkel kapcsolatban szinte kizárólag a korai szexuális érés szerepelt napirenden. A fiatal fiúk és lányok közötti kapcsolatot érzékletesen jellemzi a *Tanulmányok a városi fiúk életkörülményeiről* címmel a század elején megjelent könyv, aminek egyik fejezete a „lányok a háttérben" címet kapta (Urwin, 1904). Ami azonban az első világháború előtt hiányzott, az a jelenségek „ifjúsággal" való azonosítása volt, valamint nem létezett olyan bürökratikus struktúra sem, amit (legalábbis részben) az állam finanszírozott volna.

Az első vilgáháborút követő három évtizedben azonban az „ifjúság" előtérbe került, hogy aztán a '40-es években számba vegyék. A háború (a század folyamán másodszor) aggodalmat keltett a fiatalok jóléte felől (Wall, 1948). Körülbelül 1939 novemberében jelent meg az Angol Oktatási Felügyelet „A fiatalok szolgálatában" című felhívása, amit hamarosan a „Fiatalok előtt tornyosuló kihívások" követett, az a két alapdokumentum, „amire később az ifjúsági munka épült" (Brew, 1958). 1940-ben a Times már arról írt, hogy „ az ifjúsági klubok már a nagyváros minden kerületben létrejöttek". A *Keresztény Ifjúsági Vezetők"* című, 1942-ben megjelent kiadványban H.C.Warner leírta, miként voltak szemtanúi az Ifjúsági Központok, Ifjúsági Szolgálatok, Ifjúsági Önvédelmi Egységek születésének. Aztán 1943-ban megjelent a felhívás „a fiatalok igényeinek megfelelő szolgáltatásokra" majd 1944-ben az „ifjúsági munka fejlesztésére". 1948-ban (vagy talán korábban?) megszületett a „Nemzeti Ifjúsági Zenekar" (OED 1958).

Az ötvenes években született a probléma újabb eleme, az 'ifjúsági kultúra', aminek létrejöttét egy 1958-ban született mű (OED 1958) az évtized legfontosabb jelenségének nevezte. Az ifjúsági kultúra szorosan kapcsolódott az ötvenes évek másik felfedezéséhez, a Mark Abrahams által elkeresztelt „tinédzser fogyasztóhoz". Némely történészek vették a fáradtságot, hogy egészen a 19. század végéig vezessék vissza a fiatal fogyasztók témakörét, de a köztudatban ez a jelenség az ötvenes években tűnt fel (Fowler 1995).

Ezen a ponton meg kell állnunk, hogy reflektáljunk az ifjúság életútban betöltött szerepére a 20. század közepén, amikoris az ifjúkor magára öltötte mindazon jellemző jegyeket, amelyeket ma is ismerünk. Az életre az érettség (ami majdhogynem a felnőttség szinonimája) felé vivő útként kezdtek tekinteni. Amikor Arnold Gesell és munkatársai 1956-ban megírták *„Fiatalok: a 10 és 16 év közötti életszakasz"* című munkájukat, azt a felnőttség felé vezető út mentén dolgozták ki, akárcsak az azt megelőző kisgyermek és gyermekkort. Minden életszakaszhoz rendeltek érettségi jellemző jegyeket és trendeket. A 11 évesen serdülőként induló egyén egy évtized alatt elérte az érettség határát. De ezt követően még hosszú út vezetett addig, míg az egyén 25 évesen elérte a teljes érettséget. „A 16 éves fiatal – írta Gesell – ha lábujjhegyre áll, szinte eléri a felnőttek horizontját. Ő önmagában egy elő-felnőtt". Az utat jól jellemzi Bunyan A zárandoklat útja (Pilgrim's progress) című műve, melyet megoldandó kihívások szegélyeztek. A születéstől fogva meghatározott állomásokat kellett teljesíteni, azok teljesülését lejegyezték és pipálták: a mosolygás, a fogzás, a járás, a beszéd, stb. mind a fejlődés fizikai jelei voltak, melyek jelezték az anya felé az egyén fizikai állapotát. A megfigyelők

problémákat jelző jegyek után kutattak: ujjszopás, ágyba vizelés, stb. A bébikorból a kisgyerekkorba áthaladva 5 éves kor körül veszi kezdetét a gyermekkor. A gyermeknek inttektuálisan végig kellett haladnia Jean Piaget állomásain. Fizikailag az idővel zajló fejlődés vált domináns motívummá. Érzelmileg ezek az évek a boldogság, a gondtalan szabadság időszakát jelentették. Gyermekkorunk, nyaralásaink, azt mondták, életünk legszabadabb perceit jelentik. De ahogy a gyermekkor túlhaladt a 10. életéven, valami meglehetősen ijesztő történt, amit nem fiatalkornak, hanem serdülőkornak neveztek. A serdülőkor, azt mondták, pokoli lesz, ugyanakkor túljutva rajta, talán a szimbolikus 21. életévet elhagyva, ott vár majd ránk a felnőttkor és az érettség biztos időszaka.

Az érettség, amint az egyén egyszer elérte, egész hátralévő életében tulajdona lesz, egészen az öregkori szenilitásig. A felnőttkor fennsíkja kitárult. Ha a 21 év előtti időszak a változások ideje volt, akkor a felnőttkor épp az ellenkezőjét jelentette. Ez az egyén újonnan elért érettségére és felelősségére alapozódott: a férfi számára a munka, a karrier, az otthon, a feleség és a gyermekek, a nő számára az anyaság kora volt. Idővel az egyén középkorúvá vált, aztán a férfi nyugdíjba vonult. A végén aztán persze az egyén meghalt, talán keresztülhaladva a megszépítően „második gyerekkornak" nevezett szakaszon, elveszítve az érettséget és a felnőtt státuszt az életút legutolsó szakaszára.

Ugyanakkor voltak egyének, akiknek nem sikerült elérniük az érettséget: például a bűnözők, az alkoholisták és a hozzájuk hasonlók. Közülük némelyek annyira éretlenek voltak, hogy szükségesnek bizonyult elzárni vagy bebörtönözni őket. De a feltételezés szerint a legtöbb felnőtt érettnek számított. De tulajdonképpen mi is volt az a sokat emlegetett érettség? Akárcsak az „igazság", írta a *Serdülő gyermek* című kötet szerzője, „az érettség is nehezen definiálható", majd művében megkülönböztetett fizikai, intellektuális és érzelmi érettséget. Mindháromnak a személyiség érettsége állt a középpontjában, ami „az én olyan szakmai, szexuális, társadalmi és morális integrációja, amire minden egyén törekszik, és amit, ha elér, olyan egyensúlyhoz és belső harmóniához vezet, ami az érett felnőtt megkülönböztető jegye (Wall, 1948). Az érettség talán legfontosabb jellemzője a megbízható és racionális döntés volt. A felnőttek ezért voltak megbízhatóak autóvezetés, a szavazás, a nyilvános alkoholfogyasztás, a szerencsejáték, a szex, a házasság vagy a szülővé válás terén. A kora-felnőttekkel szemben, bár talán ők álltak legközelebb a felnőttkorhoz, a fiatalok megroppantak a serdülőkor okozta vihar és stressz alatt, ezért hiányzott belőlük az ítélőképesség, és a társadalom törvény útján óvta meg őket attól, hogy olyan dolgokat tegyenek, mint a felnőttek.

A felnőttkorral társított érettség hatalmat adott a felnőttek kezébe a náluk fiatalabbak felett. De a hatalomhoz felelősség is társult, ami nagy súllyal esett a latba. Ebből a szempontból pedig sokakban nosztalgia ébredt a gyermekkor gondtalansága iránt. Az érettség elégedettségérzettel járhatott együtt, de az már kevésbé egyértelmű, hogy boldogságot is hozott. A boldogság a gyermekkorhoz tartozott, amint azt a gyermekeknek sokszeor el is mondták. Freud ellenére (vagy talán éppen az általa megfogalmazott „látenciaperiódus" miatt) a gyermekkort aggodalmak nélküli, örömteli időszakként gondolták el. Ez volt az ártatlanság, a tudatlanság kora.

Miután a gyermekkort a boldogság időszakaként írták le, a felnőttkort pedig az érettséggel azonosították, nehéz volt elkerülni azt a következkeztetést, hogy a serdülőkor és az ifjúkor az a nehéz időszak, amin a siker vagy a bukás áll. Így nem lehetett más, mint probléma. A gyermekkor ártatlansága véget ért, a felnőttkorral járó érettség még előtte áll. Milyen pozitív üzenetet lehetett volna társítani a kettő közötti időszakhoz? Egyik sem volt kézenfekvő. A problémákat viszont könnyű volt azonosítani. Frank Musgrove már 1964-ben megfogalmazta, hogy az akkori időszak „az ifjúság problémái ma" című könyvek és kutatások sorát termelte ki (Musgrove, 1964). Elég belelapozni a Nemzetközi Társadalomtudományi Enciklopédia tartalomjegyzékébe, hogy megláthassuk, annak idején milyen mértékben láttak problémát az ifjúkorban. Az ifjúkor alcím alatt ezeket találjuk:

- Polgári engedetlenség;
- Kohorszvizsgálat;
- Bűnözés;
- A bűnözés pszichológiai aspektusai;
- A bűnözés szociológiai aspektusai;
- Intellektuális fejlődés;
- A szexuális elhajlás pszichológiai aspektusai.

Körülbelül a második világháborút követő 30 évig a fiatalok viszonylag gyorsan átestek a felnőttkorba vezető átmeneten. A munkaerőpiaci feltételek kedvezők voltak, és a házasságkötések rendkívül koraiak voltak a hetvenes évek elejéig. De a hetvenes évek közepétől a gazdasági körülmények rosszabbra fordultak, és egyre nehezebbé vált elérni a felnőttséget jelző jegyeket. Az otthon elhagyásának várható ideje, az első munkába állás, a házasságkötés időszaka kitolódott. Elkezdték azt mondogatni, hogy a fiatalok képtelenek felismerni és elfogadni a felnőttkorral járó kötelezettségeket. Az érettséget meghatározatlan ideig elhalasztották. Ám ezek egyike sem gátolta meg a piaci szereplőket abban, hogy a romló gazdasági körülmények közepette is kihasználják a fiatalok fogyasztási szokásait. A fiatalokra ma is használt kifejezések a piaci szereplők találmányai: tinédzserek, fiatal felnőttek, stb.

Lehetséges, hogy a fiatalok előtt ma álló lehetőségek kedvezőbbek, mint korábban, nem nagyon jók, de az élet más szakaszaihoz képest nem olyan rosszak, mint egykor voltak. Az életszakasz egészét tekintve ma a gyermekkor az aggodalmak időszakává kezd válni. A gyerekekről szóló hírek (túlsúlyosak, vadak, önmagukra vezsélyesek, szexuálisan korán érők, az általuk még nem értett piac fogyasztási szokásainak kitettek, mentális betegségekben szenvedők, és egyes brit nézetek szerint általában is „mérgezettek") mind olyan rossz üzeneteket hordoznak, amik korábban az ifjúkorhoz tartoztak. A felnőttkor egyre kevésbé vonzó a benne élő felnőttek miatt. Időhiányban szenvednek, fogyasztás-orientáltak, bizalomhiányosak, az elérhetetlen munka/ szabadidő egyensúly iránt vágyakozók (merthogy az életük a család által meg nem fizett önkéntes munkává válik): a felnőttek tehát nem kifejezetten boldogok. Ha tehát a boldogság mértékét az egyéni életútra vetítjük, akkor U alakú görbét kapunk, ahol a boldogság az élet kezdetén és a végén a legmagasabb, és a közepén, kb 44 éves korban a legalacsonyabb. Valami furcsa

módon éppen az ellekezőjét látjuk az életúton belül bekövetkezni annak, mint ami az európai gondolkodást évszázadokon át jellemezte: korábban a felnőttkor volt az életút csúcsa. Ma a boldog, a legszebb idők az élet elején és végén vannak, nem a közepén. Az ifjúkor elég közel került az élet elejéhez ahhoz, hogy része legyen a boldogságban.

Hivatkozások

Ben-Amos I.K. (1994): *Adolescence and youth in early modern England*, New HAven, Yale University Press

Brew J. Macalister (1957): *Youth and youth groups*, London, Faber and Faber

Bray R. (1912): *Boy labour and apprenticeship*, London, Constable

Burnett J (1982): *Destiny obscure: autobiographies of childhood, education and family from the 1820s to the 1920s*, Harmonsworth, Penguin

Fowler D (1995): The *first teenager: the lifestyle of young wage-earners in interwar Britain*, London, Woburn Press

Gesell A. Frances L. and Bates Ames L. (1956): *Youth: the years from ten to sixteen London*, Harper and Brothers

Gillis J. R. (1974): *Youth and history*, New York and London, Academic Press

Hall G. S. (1904): *Adolescence: its psychology and its relations physiology, athropology, sociology, sex, crime, religion, and education.* New York. Aplleton

Mitterauer M. (1992): *A history of youth*, Oxford, Blackwell

Musgrove F. (1964): *Youth and the social order*, London, Routledge.

Oxford English Dictionary (OED), Oxford, Oxford University Press

Patterson A. (1911): *Across the bridges or life by the South London river side*, London, Edward Arnold

Pollock L. (1987): *A lasting relationship: paremts and children over three centuries*, Hanover and London, University Press of New England

Rousseau J.-J. (1974/1762): *Emile,* London, Everyman Library

Russel C. E. B. and Rigby L. M. (1906): *The making of the criminal*, London, MAcMillan and Co. Ltd.

Underdown D. (1985): *Revel, riot and rebellion: popular politics and culutre in England 1603-1660*, Oxford, Oxford University Press

Urwin E. J. (1904) (ed.): *Studies of boy life in our cities,* London, Toynbee Trust

Wall W. D. (1948): *The adolescent child,* London, Methuen and Co.

Gretje Timmerman

A „közösen megélt ifjúság" koncepciójának jelentősége az ifjúságkutatásban, az ifjúsági munkában és az ifjúságpolitikában*

Bevezetés

Csakúgy, mint a gyermekkort, az ifjúság kérdését is újra meg újra, visszatérően felfedezték a történelem folyamán. Mivel a különböző meghatározások használata („serdülők", „ifjúság", „fiatalok," „fiatal felnőttek, „kamaszok") némileg bonyolította a kérdést, az ifjúsági korszak különböző tudományágak nézőpontjából eltérő meghatározásokat kapott. Bár egymástól számottevően különböznek, e meghatározások között mégis csak van egy közös pont: az, hogy ifjúságról alkotott elképzelések társadalmi konstrukciók.

Számomra ez problémaként jelenik meg. Amellett szeretnék érvelni, hogy az ifjúságról alkotott kulturális elméletek, társadalmi koncepciók nem adnak teljes képet az ifjúságról. Továbbá pedig ezek a kulturális elképzelések egyoldalúak, hiszen általában nem a fiatalok perspektívái és tapasztalatai felől, hanem a felnőttek nézőpontjából képződnek meg (Coussée 2006). Az ifjúságról szerzett tudásunk tehát hiányos.

Ebben a tanulmányban azt az ifjúsági koncepciót szeretném tárgyalni, ami Hollandiában második világháború után népszerűvé vált. Ezen elképzelés alapján az ifjúságot nem csupán kulturális, hanem társadalmi kategóriaként is tekintik. Az ifjúsági világot olyan társadalmi rendszerként szemlélik, amelyet a saját társadalmi szerkezete jellemez. Sőt, ez a nézőpont azért is érdekfeszítő, mert a csoport-élet értelmezése egyenesen a fiatalok perspektívájából ered – az ifjúság közös megélésének formájaként (Van Hessen 1965). E szociológiai ifjúságfelfogás azonban két évtizednyi népszerűség után az ifjúságkutatásból és az ifjúságpolitikákból is eltűnt.

* Eredeti megjelenés: TIMMERMANN, G.: The relevance of the concept of „ being young together" for youth research, youth work and youth policy, in.: COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G.,WILLIAMSON H. (2012; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Volume 3, Council of Europe-European Comission, Starsbourg

Számos oka van, amiért hanyatlásnak indult e szociológiai ifjúságfelfogás népszerűsége. Először isaz ifjúságkutatásban az 1970-es évektől a mai napig létező tendencia, hogy az ifjúságot elsősorban kulturális, különösen ellenkulturális fogalmak mentén írták le. Másodsorban pedig az „együtt megélt ifjúság" elképzelésének hanyatlása értelmezhető a második világháborút követően felerősödött individualizáció következményeként is. E tanulmányban a közösen megélt ifjúság kérdésének jelentőségét szeretném újragondolni az ifjúságkutatás és a kortárs ifjúsági munka számára három generáció ifjúsági együttlétével foglalkozó kutatási projektem előzetes eredményeinek bemutatásával. Ha a közös ifjúsági lét az ifjúság „alapvető" vonása és ha az ifjúsági munkának olyan alapokon nyugvó legitimációra van szüksége, amely a fiatalok saját ifjúságuk megélésének tapasztalatait veszi kiindulópontként, akkor az ifjúságsegítésnek érdemes megfontolnia az ifjúság közös megélésének elméletét.

Terminológia

Habár a „gyermekkor" és „ifjúság" fogalmait egymással felcserélhetően használják, a különböző életkori csoportok tárgyalása esetén a legtöbb szerző a „gyermekkor" fogalmát a csecsemőkorhoz vagy korai gyermekkorhoz köti, míg az „ifjúság" kifejezést gyakran a kicsit idősebb gyermekkorosztályra használja, 12-13 éves kortól felfelé. E periódust a pszichológia gyakorta „serdülőkor"-nak nevezi, mely bár nem új megnevezés, Stanley Hall 1904-ben született serdülőkorról készült publikációja nyomán vált rendkívül népszerűvé, majd a huszadik század szaknyelvi szóhasználatát uralta.

Az ifjúság vizsgálatát nemcsak a különböző fogalmak bonyolítják, hanem maguknak a fogalmaknak is eltérő jelentésük van. Stanley Hall (1904) a „serdülőkor" fogalmát biológiai és érzelmi szempontból használta, ezáltal is jelezve azokat az emocionális nehézségeket, amelyekkel a serdülőknek meg kell küzdeniük a fejlődési szakaszaik során, a *Sturm und Drang* időszakában. A huszadik század második felében a „serdülőkor" fogalmát a szociológusok is felfedezték például James Coleman (1961) a csoport-élet kollektív formáinak jelölésére használta. Olyan új terminusokat is bevezettek, mint például a „teenage" Amerikában (Parsons 1959). A fogalmak sokféleségének bemutatására az alábbi áttekintés két nyelvterületen, a hollandban és angolban mutatja be a jelentések használatát történelmi korszak és tudományág függvényében (1. táblázat).

Kor	Hagyományos holland kifejezés	Hagyományos angol kifejezés	Angol változat	Holland változat
11-12	pubescentie vagy pre-puberteit	pre-puberty	pre-adolescence	pre-puberteit
(12-13) ---------- 12-17	puberteit	puberty adolescence	adolescence	pubereit ---------- adolescentie
17-21 (18-30)	adolescentie	adolescence young adults	adolescence late adolescence emerging adulthood	adolescentie oudere jeugd (older youth)
21-30	jong volwassenen	young adults	emerging adulthood	jong volwassenen

1. Táblázat : Ifjúsági terminológia (Forrás: Brentjes, 1978)

Az áttekintést tovább árnyalhatnánk olyan fogalmak beillesztésével, amelyek a korai és középső serdülőkor megkülönböztetésére használnak, vagy más, régebben használt terminusokkal: „kamaszok," „fiatalkorúak," „teenagerek," stb. Bármelyik kifejezést is használjuk, úgy tűnik: a családból a kortársak alkotta külvilágba történő átmenet az ifjúság azon jellemzője, ami átvezet bennünket az „ifjúság" szociológiai kategóriaként való értelmezéséhez.

Az „ifjúság" mint szociológiai kategória

Bár az „ifjúság" fogalmának használata nem korlátozódik kizárólag a huszadik század második felére, azt láthatjuk, hogy a pszichológiai értelmezések mellett az ifjúság szociológiai megközelítése vált népszerűvé ebben az időszakban. Részben a családi élet demokratizálódásának eredményeképpen vált nyilvánvalóvá, hogy a serdülők nagy része nem konfliktusok és érzelmek viharaként élte meg a saját serdülőkorát (*Sturm und Drang*).

A 60-as években a szociológus J.S. van Hessen mutatott rá a fiatalok egymás közötti kapcsolatainak fontosságára a *Samen jong zijn* (Ifjúság, együtt) című 1965-ös munkájában. A 300 férfi és nő között végzett kutatása azt mutatta, hogy amikor az 1900-es években a résztvevők fiatalok voltak, életüknek volt olyan része, melyekben rendkívül csekély mértékben vagy akár egyáltalán nem játszottak szerepet a felnőttek. Úgy utaltak magukra, hogy „mi." A szolidaritás érzését a családhoz, a szomszédsághoz vagy ahhoz a faluhoz kötötték, ahol felnőttek; de mindez kifejezheti a „mi, a fiatalok" érzületét is.

Más szociológusok is kiemelték már a fiatalok külön világának fontosságát a szocializációjukra és identitásfejlődésükre nézve. Egyikőjük, Coleman (1961), az amerikai szociológus *The Adolescent Society* című könyvében a fiatalok csoportéletét a tömegoktatás elterjedéséhez kötötte. Ugyanakkor Van Hessen felhívta a

figyelmet a fiatalok egy másik, különálló világára, amely az iskola falain kívül működött. Van Hessen szociológiai nézőpontja szerint a serdülőkör több a gyermekkor és a felnőttkor közötti átmenetnél, több, mint egy életkorhoz köthető szakasz az életúton belül, ami a felnőtté váláshoz vezet. A „serdülőkornak" ugyanis megvan a „maga közösségi tere." Más szóval az ifjúság társadalmi jelenség.

Az oktatási rendszerrel analóg példaként Van Hessen helyenként az „ifjúsági rendszer"-t említi. Az ifjúsági rendszert tekinthetjük egyfajta „mini társadalom"-nak, amely bár nem különül el teljesen a társadalomtól, mégis külön áll. Egy olyan időleges közösségi és kulturális tér, melynek ablakából a társadalomra nyílik kilátás. Ahogyan minden közösségnek megvan a maga szerkezete és kultúrája, úgy a serdülők világát is leírhatjuk a maga közösségi szerkezete és kultúrája alapján. Van Hessen úgy jellemezte az általa „ifjúsági szub-struktúrák"-nak nevezett jelenséget, mint több alcsoport által alkotott szabályos egészet, amit például az életkor strukturál. Mikortól veszi kezdetét és mikor ér véget a serdülőkor? A serdülőket életkoruk is rendszerezi: például a 14-15 éves és 16-17 éves korosztály között éles elválás tapasztalható. További felosztásokat végezhetünk még a nemek szerint (fiúk és lányok csoportjai), illetve az iskolával kapcsolatos feszültségek mértéke szerint.

Az ifjúság világának nemcsak szerkezete, hanem „ifjúsági szubkultúrája" is van. Legtöbbünk az ifjúsági kultúra vagy ifjúsági szubkultúra koncepcióját viszonylag új keletűnek tekinti, melyet az 1960-as és 1970-es években megerősödő ifjúsági kulturális tanulmányokhoz kötünk. Van Hessen viszont rámutat, hogy mindig is léteztek a társadalomban a fiataloknak olyan csoportjai, akik a mainstream kultúrától eltérő értékekkel és normákkal rendelkeztek. Nem feltétlenül voltak összeütközésben az uralkodó kultúrával: az ifjúsági kultúra nem szükségszerűen ellenkulturális töltetű. Gyakran tisztán látszik, hogy a fiatalok meg akarják magukat különböztetni, de nem egyértelmű, milyen módját választanák a különbségtételnek. A fiatalok a külvilág szemében különálló csoportként, gyerekek és felnőttek kizárásával szeretnének működni, azonban az, hogy mi képezi a különbözés kulturális alapját – gyakran megfoghatatlan. Ezt a „megfoghatatlanság"-ot tekinti Van Hessen a történelem folyamán feltűnő sokféle ifjúsági szubkultúra közös nevezőjének.

Van Hessen kiemeli a serdülők szub-struktúrájának közelebbi vizsgálatának fontosságát, mert ahogy megállapítja: hajlamosak vagyunk szemet hunyni felette. Gyakran csak a kulturális megnyilatkozásait: a zenei ízlést, küllemet, divatot és fogyasztói szokásokat vesszük észre – és ezt hívjuk röviden „ifjúsági szubkultúrának." Számos példát láthatunk arra, hogy az ifjúságot kulturális konstrukciónak tekintik, gyakran „generációk"-ként emlegetve: a szkeptikusok generációja, az elveszett generáció, a lázadó generáció, és legújabban az „én, én és én" individualista generációja, illetve a nárcisztikus generáció. Azonban amit mi kulturális mintázatként észlelünk az valójában egy szerkezeti elem, ami Van Hessen álláspontja szerint egy minden korszakban létező állandó: a különbözőség (Van Hessen és Klassen 1991).

Végezetül pedig, a szerkezet és kultúra mellé Van Hessen egy harmadik aspektussal is szolgál az fiatalok világának megértéséhez: a perszonalizációval. A fiatalok a közösségi terekben, különálló csoportokként jelennek meg, gyakran feltűnő

külsőségekkel felhívva magukra a figyelmet. Van Hessen alapvetően olyan csoportokban gondolkodott, mint a cserkészek, dandyk és Teddy fiúk. Úgy gondolta, hogy a „szcénák" koncepciója az ifjúsági lét nyilvános és kollektív bemutatását jelenti. A mai kor fiataljai ugyancsak különálló csoportokként mutatkoznak – hiphopperek és gótok –, csoportjuknak megfelelő közös élményekkel a közösségi terekben, nagy rock koncerteken és diszkókban. A fiatalok a közösségi terekben erős vizuális gesztusokkal akarják tudatosítani identitásukat. Van Hessen szerint a „dramatizáció" a fiatalok csoportjainak legkiválóbb személyiségformáló tevékenysége.

Van Hessen fontossága az ifjúságkutatásban és az ifjúságpolitikában

Meglepő, hogy mennyire csekély mértékű volt Van Hessen elméleti éleslátásának és empirikus kutatásának a visszhangja. Bár az „együtt megélt ifjúság" kifejezés hamar elterjedt – számos kormányzati dokumentumban fellelhető volt, kiváltképp a publikáció megjelenését követő néhány évben, ennek ellenére mintha az ifjúságszociológiai kutatásai megtorpantak volna az 1980-as évek folyamán.

Feltételezem, ennek oka az 1960-as évektől kezdve Hollandiában megjelent tendencia lehet, amely során az ifjúságot a kultúra fogalmaival határozták meg. Az ifjúsági kultúrát mindenek előtt ellenkultúraként fogták fel. A történész De Rooy (1986) szerint ennek fő oka az lehetett, hogy a fiatalokat eljövendő hősökként akarták látni. Számos ifjúsági szubkultúrát más országokban is ebből a nézőpontból jellemeztek, gyakran igen élénken.

Aztán kettévált az ifjúságkutatás: az egyik ága az ifjúsági kultúrákra vagy ifjúsági szubkultúrákra fókuszált, míg a másik a fiatalok sokféle csoportjának strukturálisabb felépítését hangsúlyozta. A kortárs csoportokon belüli szerkezeti jellemzők és kapcsolatok iránti elmélyülő érdeklődés számos új, gyermek és serdülő csoportokon belüli network-analízis megszületését eredményezte, amelyek gyakran segítették az olyan viselkedési problémákkal kapcsolatos kutatásokat, mint a bullying vagy agresszió. Több pszichológiai jellegű kutatást végeztek továbbá az egyes kortárs-csoportok jellemzői és a viselkedési problémák közötti kapcsolatról – azaz az „anti- vagy proszociális viselkedésről" vagy „veszélyeztetett fiatalok" kérdésköréről.

Ugyanakkor elvétve találhatunk olyan kutatásokat, amelyek Van Hessen ifjúságszociológiai megközelítését használják fel: az ifjúság világát elkülönült közösségi térként szemlélve; kulturális és szerkezeti jellemzőit egyaránt szem előtt tartva. Ez több szempontból is igen sajnálatos. Nemcsak annak okán, hogy a fiatalok világáról szerzett tudás valószínűsíthetően termékenyen járulna hozzá a társadalmi fejlődéshez és a fiatalok saját, külön világában való közösségi létezéshez, hanem azért is mert amennyiben szocializációs kontextusban hiányosak ismereteink a fiatalok világáról, akkor az könnyen mítoszgyártáshoz vezethet napjaink fiatalságáról.

Az együtt megélt fiatalság egy család három generációjának szemszögéből

Kutatásunk során azt a következtetést vontuk le, hogy az ifjúsági világ a legidősebb és a legfiatalabb generációban egyaránt létezett.
Van Hessen kutatását vettük alapul, amit megismételtünk, továbbá az elemzést kiterjesztettük egy család három különböző generációjára, akiket a fiatalságukról (a 14-24 év közötti időszakról) kérdeztünk: egy nagyszülőt, egy szülőt és 17-18 éves gyereküket. A kutatásunk 375 (ifjúsági) életút-interjút ölel fel három generáción keresztül. A kutatásban részt vevő családok Hollandia északi, keleti és középső régióiban élnek.
Elsőként az ifjúsági élet jelentőségéről igyekeztünk benyomást szerezni azáltal, hogy a (14 évnél idősebb) korosztály időtöltésének mintázatait vizsgáltuk. Az interjúk során heti és éves naptárakat használtunk a kortársakkal, szülőkkel és egyedül töltött idő feltérképezésére.
Hogyan tölti az ifjúság az olyan nagy ünnepeket, mint a karácsony, újév és a húsvét? A keresztény ünnepeken kívül rákérdeztünk holland nemzeti ünnepek, például a Királynő napjának eltöltésére is. Kitértünk továbbá az olyan események fontosságára is, mint a vurstli

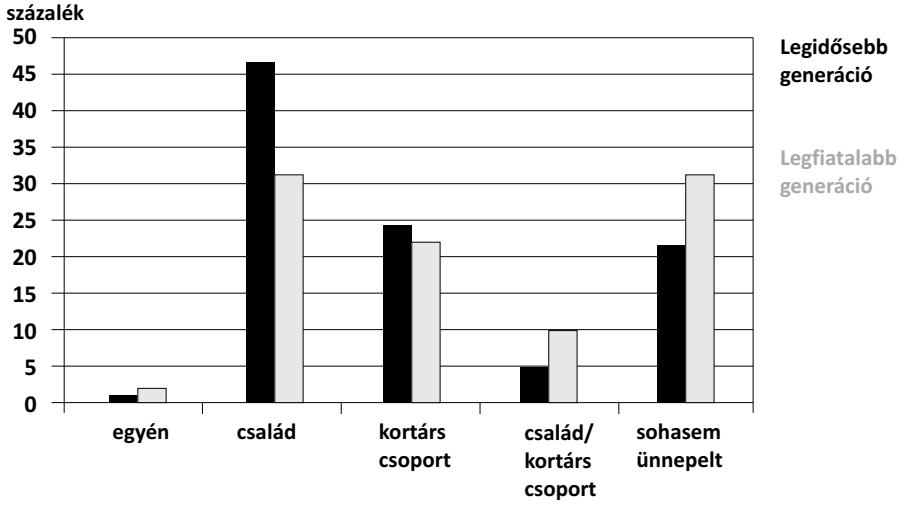

1. ábra: Társas és egyéni tevékenységek az ünnepek és speciális napok során

Az adatokból megerősítést nyert, hogy az ifjúsági életnek lényeges összetevője volt az együtt megélt ifjúság. A jelenlegi és a legidősebb generációban is a fiatalok 25%-a töltötte az ünnepeket kortársaival. Ettől függetlenül töretlenül a család a legfontosabb közösségi kontextus a speciális napok és ünnepek eltöltésére, bár a családi kör jelentősége a korábbi 46%-ról jelen kutatásunkban 32%-ra csökkent. A fiatalok a családdal és barátokkal eltöltött időt kombinálják – ma azonban

ez inkább jellemző (11%) a múlthoz képest (6%). Nem jellemző, hogy a fiatalok egyedül töltenék az ünnepeket: ez az arány a legidősebb és legfiatalabb generációban is rendkívül alacsony, bár némileg valóban tapasztalható némi növekedés e tekintetben.

Másodsorban minden résztvevőt megkértünk, mesélje el: miként, társas formában vagy egyedül töltötték idejüket a hétköznapokon, szombaton és vasárnap?

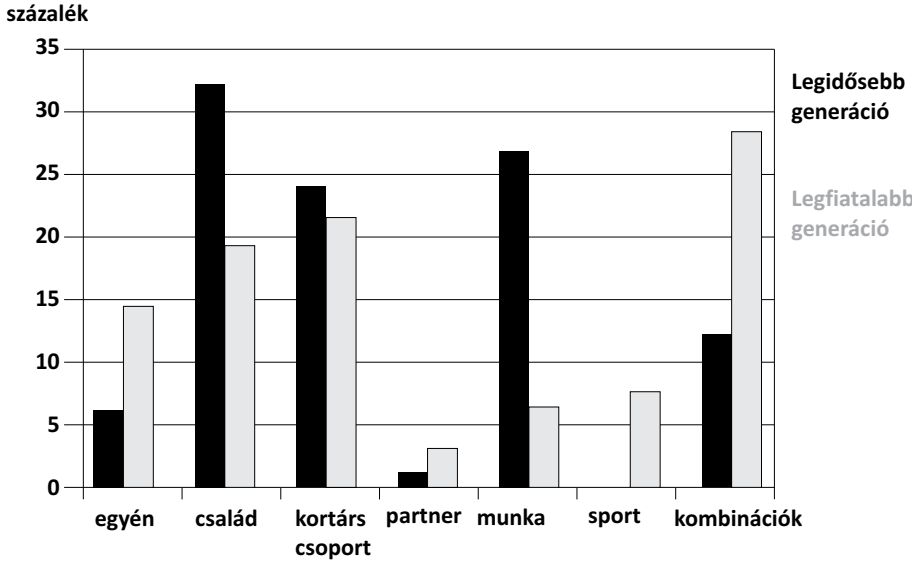

2. ábra: Társas és egyéni tevékenységek hétköznap és hétvégén

Nagyjából ugyanazzal a motívummal találkozunk: hétköznap és hétvégén is lényeges volt az együtt megélt ifjúság. A mai és a legidősebb generáció tekintetében is a fiatalok 25%-a töltötte társas idejét más fiatalokkal. A család azonban némiképp teret veszített: jelentősége 32%-ról 18%-ra csökkent. A legidősebb generáció számára volt a legfontosabb szociális környezet a család, ugyanakkor ők töltötték a legtöbb időt is a munkában. Az egyedül töltött idő tekintetében azonban növekvő tendenciát látunk: 6%-ról 14%-ra nőtt az egyedüli időtöltés aránya. Mindezzel együtt korai volna levonni azt a következtetést, miszerint ma a család kevésbé fontos. Úgy tűnik, hogy a legfiatalabb generáció gyakorta a két legfontosabb társadalmi közeg kombinációjával: a családdal és a kortárs közeggel tölti idejét. Végezetül, az ifjúsági világ jelentőségének illusztrálására sorra vettük azokat a helyszíneket, ahol a fiatalok egymással találkoznak.

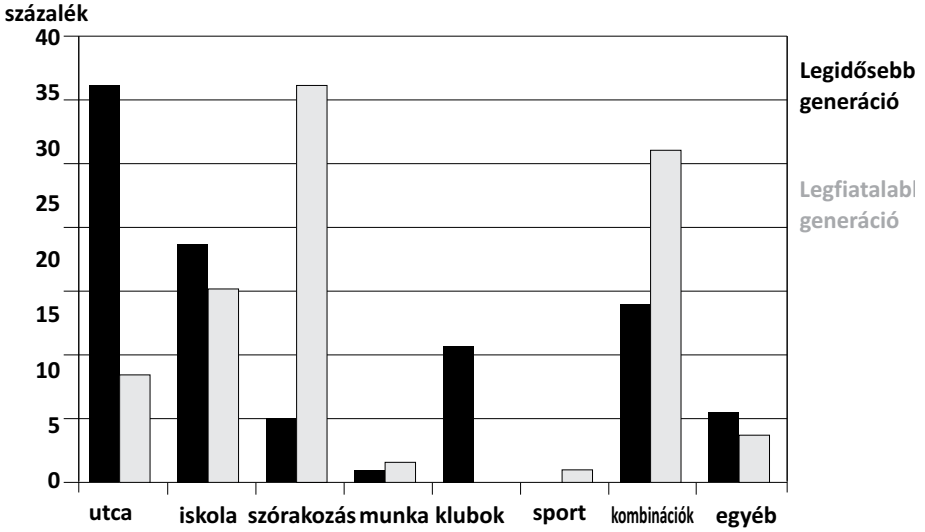

3. ábra: A fiatalok találkozóhelyei

Következtetések

Van Hessen tanulmánya azt mutatta be, hogy ifjúsági élet az 1900-as években is létezett, míg a mostani kutatás megerősítette, hogy az az idősebb generáció, mely a huszadik század első felében, 1930 és 1955 között élte ifjúságát, illetve a fiatal, 1990 körül született generáció egyaránt rendelkezett saját társas világgal – a családon kívül, de mégis annak kiegészítéseként. Mindkét kutatás társadalmi szerkezetként fogja fel az ifjúság társas világát – ami bár nem túl látványos, de nem kevésbé fontos megállapítás. Jelen kutatásunk felhívja a figyelmet az „együtt megélt ifjúság"-koncepciójának aktualitására és jelentőségére.

Talán az „együtt megélt ifjúság"-elgondolás korábbi eltűnése mutat rá arra az ifjúságkutatási tendenciára, mely az általa (gyakran generációkként) kutatott kulturális kifejeződéseket az ifjúsággal kapcsolatos újabb és újabb felfedezésekként mutatták fel. Az ifjúság kulturális konstrukcióként való bemutatása azonban csak az érem egyik oldala. Van Hessen ifjúságszociológiai elképzelésének jelentősége, hogy az ifjúságra, mint társadalmi jelenségre hívta fel a figyelmet. Ebből a perspektívából szemlélve az ifjúság nem kifejezetten a gyermekkor és felnőttkor közötti életszakasz, hanem egy önálló társadalmi jelenség. A társadalmi betagozódás mellett a fiatalok saját életüket is élik. A fiatalság kollektív formái, például az „együtt megélt ifjúság," nem deviáns viselkedés, hanem az ifjúság normális megnyilvánulása. Ez ugyanúgy vonatkozik a csoportviselkedés negatív és pozitív formáira is. A gyermek- és serdülőkori szocializáció, melyben az ifjúság egymásra van hatással, ugyanolyan fontossággal bír a fiatalok fejlődésére nézve, mint a szülők vagy az iskola.

Végezetül, az ifjúság társadalmi kategóriaként való megfogalmazása azt is jelenti, hogy a kifejezés nem használható szinonimaként a gyermekkora és vice versa. Az ifjúságról alkotott elképzelés magában foglalja a fiatalok szociális világát, amely egyértelműen az ifjúsági élet társadalmi szerkezetéből épül fel – többé-kevésbé külön a családtól, gyerekektől és felnőttektől.

Hivatkozások

Brentjes J. H. (1978), *Visies op jeugd: een systematische vergelijking van theorieën over jeugd en maatschappij*, Deventer, Van Loghum Slaterus.

Coleman J. S. (1961), *The adolescent society. The social life of the teenager and its impact on education,* New York, Free Press.

Coussée F. (2006), *De pedagogiek van het jeugdwerk*, Ghent, Academia Press.

Hall G. S. (1904), *Adolescence: Its psychology and its relations to physiology, anthropology, sociology, sex, crime, religion, and education*, New York, Appleton.

Hessen J. S. (van) (1965), *Samen jong zijn: een jeugdsociologische verkenning in gesprek met vorigen*, Assen, Van Gorcum & Comp. N.V. 30

Hessen J. S. (van) and Klaassen C. (1991), "Jeugd in verleden en heden: een historisch- sociologische benadering", in Klaassen C. (ed.), *Jeugd als sociaal fenomeen: identiteit, socialisatie en jeugdcultuur in theorie en onderzoek*, Amersfoort, Acco, pp. 105-28.

Parsons T. (1959), "The school class as a social system", *Harvard Educational Review*, 29, pp. 297-318.

Rooy P. (de) (1986), "Vetkuifje waarheen? Jongeren in Nederland in de jaren vijfig en zestig", *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, 101, pp. 96-104.

Juha Hämäläinen

Fejlődéslélektan, ifjúságszociológia és szociálpedagógia – az ifjúsági munka és szakpolitika háromféle megközelítése*

Az ifjúsági munka elméleti hátterének történeti szempontból háromféle megközelítése létezik: a fejlődéslélektan, ifjúságszociológia és szociálpedagógia. E tudományágak különféleképpen járultak hozzá az ifjúságsegítés elméletének és gyakorlatának fejlődéséhez. Tanulmányom tárgyalja e tudományterületek jellegzetességeit, valamint bemutatja egymással való kapcsolatukat, illetve áttekinti történeti szempontból hozzájárulásukat az ifjúsági munkához – különös tekintettel a szociálpedagógiai fogalmi és elméleti önmeghatározására.

Bevezetés

Rousseau *Emil*jét tartják a gyermeknevelésről és ifjúsági oktatásról való modern gondolkodás kiindulópontjának. Legfontosabbnak azt tartotta, hogy a gyermeket a társadalom fejlődésének szempontjából kell szemlélni: a gyermek egy fejlődő teremtmény, amelyre hat a társadalom. Tárgyalta a társadalom romboló hatását a gyermekre nézve, az oktatást pedig e negatív hatások elleni védekezés lehetőségeként tekintette. Mindezzel együtt új ablakot nyitott a gyermekfejlődés dinamikájának vizsgálatára, amellyel egy új kutatási terület nyílt meg: a fejlődéspszichológia. Az egyéni fejlődés és társadalmi kérdések perspektívájának egybevetése nyitotta meg az utat a társadalmi irányultságú pszichológia, az oktatási szociológiai és szociálpedagógia előtt. Ez utóbbit az egyéni pedagógia alternatívájaként tartották számon, amely a társadalmi valóság figyelembevétele nélkül, kizárólag a gyermek egyéni fejlődését helyezte érdeklődésének középpontjába. Az ifjúságszociológia, mint a szociológiai kutatás egy olyan speciális területe, amely magában foglalja az empirikus vizsgálatot, a kritikai elemzést és a szocializáció elméleti hátterét, valójában csak sokkal később alakult ki.

* Eredeti megjelenés: HAMALAINEN, J.: Development psychology, youth sociology and social pedagogy – three perspectives on youth work and youth work policy, in.:COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G.,WILLIAMSON H. (2012; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Volume 3, Council of Europe-European Comission, Starsbourg

Az ifjúságkutatás olyan többdimenziós terület, amelyben számos perspektíva, érdek és tevékenység keresztezi és egészíti ki egymást – így értesülve egymás létezéséről is.
Az ifjúsággal és fiatalokkal kapcsolatos elméletalkotás legfőbb területeit a fejlődéspszichológia, az ifjúságszociológia és a szociálpedagógia (utóbbi kifejezetten az európai kontinensen) jelentik.E tudományágak az ifjúsági munka és ifjúsági szakpolitika alapvetően különböző elméleti kereteit képviselik.
Elméleti szempontból egyikük sem egységes: sokkal inkább a kutatás és elmélet egymással versengő nézeteit ütköztetik. Az ifjúságkutatás területén belül különböző ágakat formálnak, sajátos jellemző jegyekkel rendelkeznek történeti, elméletalkotási és episztemológiai szempontból. Az ifjúság, a fiatalok és ifjúságsegítés különböző perspektíváit testesítik meg: egyfelől kiegészítve egymást, másfelől pedig a másik alternatívájaként.

A pszichológiai perspektíva

A fejlődéspszichológia az emberi fejlődés életkori szakaszaira jellemző lelki folyamatokkal foglalkozik. A fejlődéspszichológusok a személyiség különböző részeinek eltérő fejlődési szakaszait ismerték fel. A fejlődéslélektan az élet teljes ciklusát lefedi: a csecsemők fejlődésétől kezdve a gyermekek, serdülők, felnőttek, valamint az idősek fejlődésével is foglalkozik.
Az ifjúkorral foglalkozó pszichológia ezért a fejlődéslélektan olyan speciális területe, amely az ifjúság pszichológiai fejlődését meghatározó folyamatokkal foglalkozik. A korai elméletek az emberi fejlődéssel kapcsolatban a csecsemőkorral és a gyermekkorral foglalkoztak, bár az ifjúkorral kapcsolatos elméletalkotás nem sokkal később érkezett meg. Legfőképpen Erik H. Erikson pszichoanalízás által áthatott fejlődéselmélete volt az, amely új horizontot nyitott az ifjúkori fejlődés speciális dinamikájának vizsgálatában. Eriksont különösen az emberi fejlődésben lényeges szerepet játszó szociális faktorok érdekelték, s a pszichoszociális fejlődés elméletét is használta.
Már a kezdetektől fogva tettek kísérleteket a pszichológiai tudás és elméletalkotás ifjúsági munkába való beépítésére, különösen a gyermek- és ifjúsági jóléti területen. Bécsben például a fejlődéslélektan 1920-as évekbeli megjelenésével Alfred Adler és Viktor E. Frank fejlesztett ki ezzel kapcsolatos oktatási tevékenységeket. Ezen kívül a gyermek- és serdülőkori pszichiátriát is az emberi fejlődés elméletének úttörői hozták létre. A pszichoanalitikus, behaviorista és Gestalt mozgalmakat tetten érhetjük a korai ifjúsági pszichológiában és alkalmazott területein is.

A szociológiai perspektíva

Az ifjúságszociológia különálló kutatási területként csak a második világháborút követően alakult ki. Mint a társadalomtudományok egyik ága, általánosságban hasonló tendenciát követett tudományfilozófiai, episztemológiai és metodológiai szempontból, mint a társadalomtudományok általában. Az ifjúságszociológusok munkája nyomán számos empirikus tanulmány és elméleti fejlemény született.

Egyes országokban az állam támogatja az ifjúsági tanulmányokat annak érdekében, hogy elméleti alapot képezzen az ifjúsági és oktatási szakpolitika számára.
Az ifjúságszociológia számos társas tényezővel foglalkozik: a mikroszintű társas interakcióktól kezdve a makroszintű szociális struktúrákig és rendszerekig, melyek mind a fiatalok körülményeinek és élettapasztalatainak jobb megértését segítik elő. E tudás szükséges a fiatalok jólétének fejlesztéséhez. Történeti szempontból különösképpen a pedagógiai törekvések irányították rá a figyelmet a fiatalok lakhatási körülményeit, társas kapcsolatait, életstílusát, szubkultúráit, valamint viselkedési problémáit érintő kérdésekre.
A szociológiai kezdeteitől fogva fontos szerepet játszottak olyan kérdések, mint az ifjúság, a generációs problémák és a szocializáció. A tudományos szociológia alapító atyja, Emile Durkheim a szociológiát és pedagógiát egyaránt tanította, illetve a tizenkilencedik század végén bekövetkező iskolareformhoz is nagy mértékben hozzájárult. Az első szociológusok más országokban is támogatták az ifjúság köreiben végzett pedagógiai és jóléti tevékenységeket. A korai modernizációs folyamatok újfajta társadalmi problémák megjelenését okozták, ezáltal az ifjúság került a figyelem középpontjába: a pedagógusok és politikusok előtt az ifjúsági oktatás új intézményeinek létesítése állt kihívásként. Az ifjúságszociológia már akkor különösen fontos volt e törekvések megvalósulásának szempontjából, mielőtt még a gondolkodás és kutatás különálló ágaként tartották volna számon.

A pedagógiai perspektíva

A pedagógia az oktatás művészetének tudománya. Azokat a törekvéseket foglalja magában, amelyek az emberi fejlődés útját az oktatásban látják. A pedagógia emberi tevékenység, ezért valóságmegközelítése tekintetében eltér a tudás-létrehozással foglalkozó tudományágaktól. A pedagógia gyakorlati célok elérése érdekében alkalmazza tudásanyagát. Az elmélet és gyakorlat kapcsolata alapvető összetevője a pedagógiai gondolkodásnak és tevékenységnek.
Az oktatás története hosszú múltra tekint vissza, bár pedagógia modern időszaka csak a tizenkilencedik század elején köszöntött be. Ezt az időszakot egyrészt a német pedagógus, Johann Friedrich Herbarthoz kapcsolhatjuk, aki az etikára és pszichológiára alapozva az oktatás rendszerezett elméleti hátterének megalkotására törekedett, másrészt pedig a svájci elméletalkotó, Johann Heinrich Pestalozzi munkásságához köthetjük, aki a gyermekközpontú módszer és a személyiségfejlődés fizikai, morális és intellektuális harmonikus hármasának koncepciójára alapozva alkotta meg pedagógiaelméletét. Herbart szerint az etika mutatja fel az oktatás céljait, a pszichológia pedig ennek eszközeit, míg Pestalozzi az emberi természet alapján alkotta meg pedagógiai elveit.
Különböző értelmezései okán a szociálpedagógia fogalma nem teljesen tisztázott. Tulajdonképpen számtalan nézet foglalkozik a szociálpedagógiával, melyek az emberrel, társadalommal, erkölcsről, tudásról és a pedagógia természetével kapcsolatos különféle elképzelésekből indulnak ki – közös nevezőjük mégis a társadalmi és pedagógiai problémák együttese lehet. A szociálpedagógia a pedagógiába társadalmi megfontolásokat, a szociális ügyekbe pedig oktatási perspektívát olt.

Az alapvető szándék az, hogy a pedagógia „társadalmivá" váljék, valamint a társadalmi élethez pedagógiai tevékenységeken keresztül járuljon hozzá.

A szociálpedagógia eszméjének őstörténete

Platón, Arisztotelész és más görög filozófusok számára a klasszikus antikvitásban teljes mértékig egyértelmű volt, hogy a társadalom jövője döntően az oktatáson múlik; szocio-filozofikus műveikben az etika, a politika és a pedagógia szerves egységet képezett. Ez a hármas megtalálható a *paideia* fogalmában, amely a kultúra és társadalmi élet fejlődésére utal minden tekintetben. Az ifjúság oktatását az állam érdekeit figyelembe véve az állampolgári nevelésből kiindulva szervezték meg. Bár a szociálpedagógia (illetve a keresztény jótékonyság) antropológiai gyökerei is visszavezethetők e ponthoz, mégsem lenne szerencsés kiindulópontjaikat itt meghatározni.

A szociálpedagógia eszméje történeti szempontból az ember aktív koncepciójából sarjadzik, messze távol bármely fatalista elképzeléstől. Az emberi történelmet az emberi tevékenység következményének tekintik, az embereket pedig felelősnek tartják a saját földi sorsukért, amire végső soron befolyással bírnak. A nyugati eszmetörténet szerint ez a fajta gondolkodás az ókori Görögországban öltött testet, később a reneszánsz, majd a reformáció alatt erősödött meg, szorosabb értelemben véve pedig a felvilágosodáskor tört utat magának.

Mindezért indokolt azt állítanunk: a szociálpedagógia eszméje öregebb magánál a koncepciónál, így aztán hasznosabb lehet a szociálpedagógia eszmetörténeti eredetét kutatni, mintsem nyelvészeti analízisbe kezdeni. A görög filozófusok például alig foglalkoztak a hátrányos helyzetű emberek kérdésével, ezért ha arra a következtetésre jutunk, hogy a hátrányos helyzetűek problémája szükségszerűen hozzátartozik a szociálpedagógia önmeghatározásához, akkor kutatásainkat történeti értelemben az ókori Görögországon kívül érdemes folytatnunk.

A szociálpedagógia elméleti önmeghatározásának gyökerei

A szociálpedagógia elméleti önmeghatározása felé tett kezdeti lépések a nyomor enyhítésének jegyében születtek, olyan elméletalkotók tollából, akik fontosnak tartották az oktatás szerepét az emberek társadalmi és morális szenvedéseinek megelőzésében és enyhítésében. A szocio-pedagógia szándékú, de nyílt szociálpedagógiai koncepció nélküli oktatási programokat *inter alia* Vives, Comenius, Rousseau, Pestalozzi és Fröbel hozták létre.

A szociálpedagógia fogalmát először a két német pedagógus és tanfelügyelő, Karl Mager és Adolph Diesterweg használta a tizenkilencedik század közepén. Úgy gondolták, a szociálpedagógia a pedagógia individualista, egyéni fejlődés pedagógiai dinamikájára összpontosító elméletének az alternatívája. Bár Mager és Diesterweg különbözőképpen használták a szociálpedagógia fogalmát, mindketten megegyeztek a tekintetben, hogy az individuális pedagógiát szűklátókörűnek tartották, és a pedagógiai kutatás és elméletalkotás folyamatában a szociális

aspektusok jelentőségét hangsúlyozták. Ezért aztán a szociálpedagógia fogalmának legkoraibb időszakától kezdve a legfőbb célkitűzés az individualista pedagógiai gondolkodás alternatívájának megtalálása volt. A szociálpedagógia később az ifjúság oktatásának elméleti keretévé vált, amelyben szoros figyelemmel követték a fiatalabb generáció lakhatási körülményeinek és szociális szükségleteinek kérdéseit. A szociálpedagógia német hagyományában a fogalom eredetét úgy értelmezték, mint ami a modernizációhoz és az indusztrializmus megszületéséhez, ezáltal a dolgozó osztályokhoz és az úgynevezett „szociális kérdéshez" köthető. Úgy tekintik, a szociálpedagógia abból az igényből származik, hogy a modernizáció során felbukkant egyéni autonómia és a társadalmi elvárások közötti eltérések az oktatással egyensúlyba kerüljenek (Mollenhauer 1959; Reyer 2002; Dollinger 2006). Eredetileg minden olyan pedagógiai elmélet közös nevezőjét jelentette, mely elutasította ezen problémák individualista megoldását: kizárólag az egyéni fejlődés természetének vizsgálata helyett a szociális kérdéseket is a látókörébe vonta. A pedagógiai gondolkodás olyan módját jelentette, amely egyensúlyt képezett az egyéni emancipáció és a szociális integráció között.

A huszadik század fordulóján a korai német teoretikusok munkája folytán a szociálpedagógia számos elmélete és fogalmi rendszerezése született meg. Szembetűnő azonban, hogy az elméleti konstrukciók a fogalom rendkívül eltérő értelmezésén alapultak. A huszadik század első évtizedeiben jónéhány kísérletet tettek a szociálpedagógia elméleti önmeghatározásának rendszerezésére. Már a tizenkilencedik század végén a szociálpedagógia alapgondolatát adó rendszerezés során fellelhetők voltak a következő kategóriák (Gottschalk 2005, pp. 46-47):

- Hozzájárulás a fiatalok jólétéhez oktatáson keresztül;
- A szocializáció folyamatainak megerősítése;
- Az oktatási demokrácia mértékének növelése;
- A szociális és kulturális fejlődés kiterjesztése;
- Az oktatás társadalmi feltételeinek elemzése és e feltételek láthatóvá tétele, valamint
- A szociális és morális nélkülözésben szenvedő emberek oktatási segítségének megszervezése.

Két meghatározó elméleti vonulat

A szociálpedagógia korai német történetében a vizsgálat két fő meghatározó elméleti vonulat a Paul Natorphoz köthető etikai-normatív, valamint a Herman Nohl nevéhez kapcsolódó hermeneutikai megközelítés volt. Natorpot leginkább a munkásosztály oktatása, valamint a közösségi és társadalmi reformok érdekelték, míg Nohlt a kulturális kritika, az ifjúsági mozgalom, ifjúsági jólét és ehhez kapcsolódó szervezetek, valamint a szociális munka szakszerűsítésének folyamatai foglalkoztatták (Niemeyer, Schröer and Böhnisch 1997, p. 11).

Ezeket az elméleti iskolákat a mai napig úgy tartják számon, mint amelyek a szociálpedagógia elméleti önmegismerésének későbbi fejlődését meghatározták. Az „önmegismerés" kifejezéssel arra utalok, ahogy a szociálpedagógia megérti saját működését. E fogalom kiegészíti az „önmeghatározás" kifejezést, melyet

annak leírására használok, ahogyan a szociálpedagógia felfogja önmagát. Ugyanez vonatkozik Németországra és egyéb más országokra is, ahol a szociálpedagógia koncepcióját alkalmazták.
Így jött létre a szociálpedagógia, különös módon a premodern és a modern társadalmi rend közötti átmenet folyamatában. Az életstílusok pluralizmusának, az egyéni szabadság és társadalmi mobilitás kérdéseit tekintve a modern pedagógiai gondolkodást képviseli. Az 1920-as évektől kezdve egyesítették a jóléti állam korai konstrukciójával. A szociálpedagógia szakszerűsítése e kontextusban elméletben és gyakorlatban is végbement. Németországra ez különösen igaz volt. Más országokban is megtörtént, bár a koncepciót nem használták szükségszerűen. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy a modernizálódó társadalomban a szociális kérdéseket az oktatáson keresztül közelítették meg. A professzionális szociálpedagógiának a német hagyományban Herman Nohl és kollégái követték ki az utat.
Herman Nohl a kulturális és pedagógiai erő és energia forrásának tekintette az ifjúsági mozgalmat, s éppen ezt az erőt hasznosította a professzionális szociális munka és ifjúsági jólét fejlődése is (Böhnisch and Schröer 1997, p. 59). Nohl számára az ifjúsági jólét a pedagógia egyik formája volt abban a tekintetben, hogy a szociálpedagógia a „kulturális kritika" és a kulturális alkotás" ifjúsági mozgalom által kifejeződő eszméire alapult (Böhnisch and Schröer 1997, p. 63).
A szociálpedagógiát a pedagógia olyan új területének tekintették, amelyben „az ifjúság társadalmi, pedagógiai és pszichológiai problémaként jelenik meg", mint a pedagógiai és pszichológiai kutatás új területe, „diagnosztikus és megelőző törekvésekkel" rendelkezik (Dudek 1997, p. 54). Hasonlóan inspirálta a társadalmi kutatás, különösen a korai ifjúságszociológia is (Niemeyer, Schröer and Böhnisch 1997, pp. 30-32). Így aztán az 1920-as évek során a szociálpedagógia szakszerűsítésének folyamata a fejlődéslélektan és az ifjúságszociológia megjelenését is hatékonyan be tudta építeni.
A szakszerűsítés folyamatának keretén belül a szociálpedagógia koncepcióját aztán elkezdték elsősorban a szociális munka professzionális rendszerére, annak kiváltképp a gyerekekkel, fiatalokkal és családokkal foglalkozó területére vonatkoztatni. Egyes, például az ifjúsági problémákra és ifjúsági oktatásra vonatkozó értelmezések korlátozottak voltak (lásd például Mollenhauer 1959, 1964). Általánosságban szólva a szociálpedagógia a szociális és ifjúsági munka elméletének és gyakorlatának részévé vált, mint a szociális munka egy különleges ága.

A második világháborút követő időszak

A második világháborút követő nyugat európai társadalomnak társadalmi rendje az 1950-es évektől az 1990-es évekig irányított szociális fejlődés függvényében jellemezhető. Ez magába foglalja a társadalmi tervezésének, az az alkotmányos jólét állapotának, a parlamentáris demokráciának, a szociális piacgazdaságnak és az emberi jogok fejlődésének fogalmát. A társadalmak a szociális biztonság és jólét szempontjait követve fejlődtek. Az 1990-es évek óta előidéztek egy új társadalmi rendet, a "második modernitást". Ez éppúgy megváltoztatta a fiatalság helyzetét a társadalomban, mint a fiatalság oktatásának természetét.

A náci korszak és a második világháború "halálos csapásként" érintette az eredeti emberközpontú Németországi szociálpedagógia hagyományát. Ez új kapukat nyitott az elméleti önmegértésnek a szociálpedagógiában. A második világháború után az antropológiai filozófiai és humanisztikus orientációt lecserélte a pragmatikus. A koncepció összeköttetésben volt a szociális munka angol-amerikai tradícióival és ezt alapjául véve fejlődtek új metódusok és technikák. Ezen kívül, valamennyi Európai ország adaptálta és országspecifikus jellemzőkkel fejlesztette a szociálpedagógia fogalmát.
Ezután, az 1960-as években, legfőképpen a szociálpedagógia kritikai elméletét erősen befolyásolták a társadalomtudományok, különösképpen a kritikai szociológia. Ez a "szociologizáció" fokozatosan eltérítette a szociálpedagógiát a filozófiai antropológiai gyökereitől. Figyelmet szenteltek az emberek valós életkörülményeinek és a társadalmi egyenjogúság szempontjait bevezették az oktatásban. Új paradigmák keletkeztek, mint például a "mindennapi életvilág" és az "alany irányultság" féle gondolkodásmód, amit Klaus Mollenhauer, Paulo Freire, Herman Giesecke, Hans Thiersch, José Maria Quintana és mások fejlesztettek ki. Ezzel egyidejűleg a szociálpedagógia önképkialakítási kísérlete darabjaira esett szét. A szociálpedagógia koncepciója teret nyert a németül beszélő országokon kívül is.
Az 1960-as évektől több szociálpedagógus hangsúlyozta az emancipációs természetét a szociálpedagógiának. Ahelyett, hogy a "gonosz" és "vétkező" embereket rávegye, hogy a társadalom normáit kövessék és "kigyógyítsák" a viselkedési zavaraikat az oktatás irányításával, ők úgy vélik a szociálpedagógia feladata az emberek és a társadalom közötti kapcsolat kezelése a társadalomkritikai perspektívájából, rámutatni a társadalmi veszélyekre és akadályokra az emberi fejlődést illetően, felszabadítani az embereket az emberhez nem méltó életkörülményekből és biztonságot nyújtani azok ellen. Herman Giesecke szerint ez változást jelentett a szociálpedagógiában, "defenzív" magtartása "offenzívre" váltott (Giesecke 1973). Az előbb említett magatartásváltozás megjelent a társadalom és az oktatástudomány terén is. Az 1970-es években a szociálpedagógia elméletét általában véve a radikális politikai eszmék formálták. Az önkényuralmat és az elnyomást ellenző gondolatok teret nyertek a szociálpedagógia elméletében és gyakorlatában.

Szociálpedagógia a mai társadalomban

A kései-modern társadalom egyre többet vár el a fiatalságtól, a fiatalok oktatásától és a fiatalok oktatáselméletétől. Az elméleti önmegértése a kései-modern szociálpedagógiának szorosan összekapcsolódott a kortárs társadalmi valóságról írt ismeretekkel. A társadalmat "rizikótársadalomként" jellemezik és az ennek részét képező szociálpedagógiát látják segítő eszközként. A szociálpedagógia nemcsak a szociológiai elemzésekből, hanem önállóan is állított elő tudásanyagot. A pedagógiai prizmán visszatükröződött, hogy a társadalmi valóság miként teszi próbára az embereket a mindennapi életben, továbbá felhívta a figyelmet arra, hogy hogyan lehet, illetve hogyan kell számukra segítséget nyújtani. Sokszínű válaszok kerültek napvilágra az elmélet és a gyakorlat terén egyaránt.

Az ifjúsági munka szemszögéből fontos, hogy a kései-modern társadalmi rend súlyos elvárásokat támaszt a fiatalokkal szemben a szociális kockázatok és problémák tekintetében. A szociálpedagógia eredeti kérdése az egyének és a társadalom közötti kapcsolatról aktuálissá válik. A szociálpedagógiai kérdéseket ismételten fel kell tenni minden újonnan kialakuló társadalmi kontextusban. A 21. század elején próbálkoztak a szociálpedagógiai fogalom bevezetésével az angolul beszélő területeken (mint például Hämäläinen 2003; Coussée et al. 2010). A koncepció országspecifikus különbségeiről készült már dokumentáció, viszont máig nincs szisztematikusan elemezve az összehasonlító kutatások szempontjából.
A kortárs társadalmi rend felveti az ifjúsági munka és a szociális munka közötti kapcsolat kérdését. Az ifjúsági munka természetét egyre többször a lehetőségeire tekintettel határozzák meg, mint például a társadalmi problémákkal való foglalkozásban, a fiatalság munkanélküliségében, a viselkedési zavarokban, és a fiatalokat érő társadalmi kockázatok kezelésében. Ennek következményeképp az elméleti önmegértése a szociálpedagógiának egyre aktívabban formálódik azon próbálkozásai hatására, hogy közbelépjen és csökkentse a fiatalok társadalmi kirekesztését.
A szociálpedagógia elméleti önmegértésének egyre nagyobb szétesésével párhuzamosan tudományos szakmává fejlődött és egy nemzetközi egység irányába növekedett. A professzionalizálás megnövekedett specializálódáshoz vezetett a kutatás, oktatás, szaktudás és a szakmai gyakorlat területén. A kései-modern társadalom komplexitása a többszöri szociális és pszichológiai problémák formájában mutatkozik meg, amik megkövetelik a szociális oktatást és az egyre nagyobb intellektuális, metodológiai és intézményi specializációt. Talán ez a fő oka annak, amiért a szociálpedagógia több országban nagyobb teret nyert az utolsó két évtizedben.

A szociálpedagógia koncepciójának kétértelműsége

Történeti szemszögből a szociálpedagógia egy új típusú társadalmi szemléletként alakult meg a pedagógiában. Külön figyelmet fordítottak arra a tényre, hogy az oktatásnak társadalmi korlátjai vannak, amik megmutatkoznak a pedagógiai elméletépítésben. Szociáltörténelmi szemszögből a szociálpedagógia az újfajta szociális problémák, az iparosodás által okozott növekvő társadalmi igény és a társadalmi rend összeomlásának hatására alakult ki. Összeségében a szociálpedagógia egy új oktatásfilozófiát mutatott be. A koncepciót már a kezdetektől fogva nehéz volt átlátni.
A szociálpedagógia megkérdőjelezhetetlen heterogenitása (Niemeyer, Schröerand Böhnisch 1997, p. 9) miatt nehézkes foglalkozni a koncepcióval és eldönteni, hogyan kezdjük tanulmányozni. Történelmi szemszögből megtudhatjuk, hogy a szociálpedagógia eredetileg német koncepció volt, amit 19. századi német filozófusok teóriái öntöttek formába. Ezután, a 20. században főként a némettudósok elméletei fejlesztették tovább. A koncepcióról bebizonyosodott, hogy kétértelmű a különböző tárdadalomelméletek, politikai érdekek, morális értékek, továbbá az emberről és tudományfilozófiákról alkotott koncepciók szempontját tekintve. Mindenesetre

a szociálpedagógia temérdek lehetőséget kínál átgondolni az oktatást és az oktatás körüli területeket, mint például az ifjúsági munka elméletét és gyakorlatát.
Voltak, akik azt állították, hogy a szociálpedagógia nem képes definiálni, hogy mi is valójában (Hamburger 2003, p. 11), viszont azt is hangoztatták, hogy nagyon hasznos volt a fejlődés szempontjából az, hogy a kezdetektől elfogadjunk egy ilyen teóriát. Hisz ennek hatására a szociálpedagógia próbálja igazolni magát a belső természetére vonatkozó teóriák megfogalmazásával, ami lényeges, mivel az első látásra a koncepció nem ad tiszta képet arról, hogy mi is valójában (Rauschenbach 1991, p. 1). A szociálpedagógia koncepciójára többfelé keppen tekinthetünk:

- Oktatáselméletként, ahol a figyelem a társadalmi problémákra és azokból adódóan a gyakorlati oktatásra irányul, hiszen a társadalmi problémák kiemelkedő helyet kapnak;
- Doktrínaként, ami az oktatás fontosságát hangsúlyozza a társadalmi életben és a társadalom fejlődését illetően;
- Szociális mozgalomként, ami kiemeli a oktatással kapcsolatos problémákat a társadalom fejlődésének tekintetében;
- Egy alapelvként az oktatáselméletben, egy speciális oktatásterületként, vagy egy különálló diszciplínaként;
- Professzionális szociális munka rendszereként, ami a társadalmi kirekesztés kezelésével foglalkozik oktatási eszközök segítségével.

Eszmetörténeti szemszögből két fővonal különböztethető meg a szociálpedagógia elméletének fejlődésében. Az első gyarapítani akarja a résztvevő, aktív állampolgárokat és a társadalom felnőtt tagjait, amíg a második a szociális problémákkal, azok megelőzésével és a társadalmi kiközösítés csökkentésével foglalkozik. Ez a két ág keresztezi egymást az elméletben és a gyakorlatban is. Az első az oktatás és az emberek szociális orientációjú növekedésének általános elméletének nevezhető, míg a második egy speciális oktatáselmélet az oktatásorientált szociális munkában, a társadalmi jólétben és biztonságban. Az első ág az általános oktatáselméletet, a második az általános jóléti elméletet használja ki. Az első vonal keretrendszerén belül az ifjúsági munka elsősorban az oktatáspolitika részeként, amíg a másodikban a társadalompolitika részeként jelenik meg.

Szociálpedagógia az oktatási metódusok oldaláról

A professzionalizáció folyamatával egyidőben a szociálpedagógiai metódusok és technikák fejlesztése felkeltette az érdeklődést. A korai metodológiai fejlődést a szociálpedagógiában a német ifjúsági mozgalmak befolyásolták, Herman Nohlnak köszönhetően. Ezt a történészek a fiatalok autodidakta mozgalmaként nevezik. Az önmagát igazgató és autodidakta fiatalság ötlete az elméleti szociálpedagógiában fejlődött ki. A szociálpedagógia mind elméleti, mind metodológiai oldalról kihasználta a reformpedagógiai mozgalmakat, pontosabban azt az ötletet, hogy megbízhatunk a fiatalok önigazgatásában.
A professzionális szociális munka már a kezdetektől támogatta a különböző formájú közösségalapú fellépéseket. Már Natorp is kiemelte a közösség jelentőségét

az oktatásban. Meglátása szerint minden oktatás közösségben történik, és ezt alapul véve minden pedagógia közösségi a természetében, és ennek is kell lennie elméletben és gyakorlatban egyaránt. A szociálpedagógia Noahli tradíciójában a csoport és a közösségi munka az ifjúsági mozgalom megnyilvánulásaiként adaptálódott és fejlődött (Böhnisch and Schröer 1997, pp. 65-68). A közösségben, közösségen keresztül, a közösségért történő oktatás metodológiai alapelvvé vált.
Emellett használatos volt Nohl koncepciója a pedagógiai kapcsolatról (der pädagogische Bezug), ami a spontán és nyitott interakció ötletéről szólt a tanító és a tanított között. Nohl minden szempontból elutasított bármiféle manipulációt a pedagógiai interakcióban. Nohl-t valamiképpen inspirálta a pszichoanalitikus filozófia, abból a szempontból, hogy a szeretet és a bizalom oldaláról értelmezte az oktatási kapcsolatot. Feszültség volt a gyógyítás-orientáció metódusaiban és technikáiban, amik a gyermek fejlődéstani rendellenességeit kezelik, és egy edukációs pedagógiai orientáció között, ami a gyermek oktatási kapcsolatára és azon körülményeire helyezi a hangsúlyt, ahol felnő. Általános jelleggel azt lehet mondani, hogy a professzionális szociális pedagógiai eredetileg egy gondolkodásmód volt a szociális oktatás területén, és nem pedig a metódusok és technikák halmaz. A metódusok helyett a spontán, kreatív, kontextusszenzitív orientáció volt kihangsúlyozva. A Nohl után következő szociálpedagógusok adaptálták ezt a metodológiai gondolkodásmódot.
A szociális munka metódusai szempontjából azt állították, hogy minél változatosabbá, széleskörűbbé és szociálisan mérvadóbbá válik a modernizáló folyamatok hatására a szociális munka annál szétszórtabb, megtévesztőbb és nehezebb lesz megválaszolni a speciális metódusainak arzenáljára és a fellépéseinek repertoárjára vonatkozó kérdést. A társadalmi oktatás (vagy szociális munka) már nem lesz többé speciális metódusok arzenáljaként felvázolva és, nem lesz többé lekicsinyítve fellépéseinek metodikai részére (Rauschenbach, Ortmann and Karsten 1993, p. 7). A metódus-alapú gondolkodásmód helyett a „szociálpedagógiai szemléletet" (der sozialpädagogische Blick) vezették be. A "szociálpedagógiai szemlélet" egyszerre szeretné megragadni a szubjektív és szociális aspektusokat az életvilág orientáció szempontjából (Rauschenbach, Ortmann and Karsten 1993, p. 9). Az 1980-as évektől ez vált elsődleges paradigmává a német szociálpedagógiában.

Szociálpedagógia mint kutatási terület és elméletépítés

A 18. századtól az újfajta gyermekkoron és a fiatalságon alapuló pedagógiai reflexiók következtében a gyerekek és a fiatalság életét egyre jobban befolyásolták az oktatási törekvések, amiknek köszönhetően a fiatalság egyre képzettebb lett (Dudek 1997, pp. 43-45). A szociálpedagógia koncepciójának megfogalmazásával egyidejűleg a társadalomtudományok befolyásolták a tradicionális oktatásfilozófiát és ennek köszönhetően az oktatástudomány elmélete és gyakorlata szemszögéből egy új korszak vette kezdetét. (Reyer 2002, pp. 89-92). A koncepció változatos természetének és az elméletépítés sokféleségének ellenére a szociálpedagógia oktatáskutatói és tudományos területként egyaránt fejlődött.

A német diszkurzusokban a szociálpedagógia egy személyközpontú tudományként szerepel a hozzá tartozó szakmával. A szociálpedagógiára a tudományos értelemben „történelmi tudományként", „empirikus tudományként", „érvelő tudományként", és „elméleti tudományként" szoktak utalni (Niemeyer 2003, pp. 18-49). Mind az önmegértésének történetével, mind az aktuális társadalmi problémákkal foglalkozik. Ésszerű ezért "akciótudományként" definiálni és kiemelni azt, hogy arisztotelészi értelemben ez egy gyakorlati tudomány. Ebből a szemszögből az alapvető tárgya az emberi növekedés folyamata, aminek köszönhetően az emberek képességeket szereznek az élet menedzseléséhez, a részvételhez és az emancipációhoz a társadalom tagjaként, valamint az előbbiekhez szükséges pedagógiai fellépés.
Ésszerű különválasztani a szociálpedagógia teóriáját és a teóriát a szociálpedagógiában. A szociálpedagógia teóriája a belső természetéről szóló teória. Ez egy szimmetrikus válasz a „mi a szociálpedagógia mint diszciplína, kutatásterület, professzionális tevékenység, gondolkodásmód, és társadalmi rendszer?" kérdésre. A teória a szociálpedagógiában a pszichológiai, szociológiai, oktatási és más elméletekre és metódusokra mutat rá, amik alkalmazva vannak a szociálpedagógiai gondolkodásban és fellépésben. Ezen elméletek közül sok foglalkozik az emberi fejlesztéssel és az emberek életkörülményeivel.

Hozzájárulásai az ifjúsági munkához

Az elméletben és a gyakorlatban az ifjúsági munka felhasználja a fejlődéspszichológia, ifjúságszociológia és társadalompedagógia legjobbjait. Viszont ezekből csak a szociálpedagógia nyújt elméleti keretrendszert az ifjúsági munkának az akcióteória területén. Mint a pszichológia, mint a szociológiai hasznos tudásbázist biztosít az ifjúsági munka területére, viszont ezt a tudást alkalmazni kell az oktatás nyelvezetére és a politikai cselekvésekre, ami eredményes lehetne a szociálpedagógiai kérdésfeltevésre és elméletépítésre nézve.
A szociálpedagógia nem csupán a metódusok halmaza vagy csak egyszerűen egy szakmai igyekezet. Leginkább filozófia vagy gondolkodásmód, ahol az emberi fejlődésre és oktatásra a társadalmi kontextusból tekintünk, és amiben a szociális kontextus az emberi növekedés kontextusaként van kidolgozva. Pedagógiai kritériumokkal kiértékeli a közösségek minőségét és az emberek szociális kapcsolatát az emberi növekedés és szociális haladás szempontjából. A szociálpedagógia egyesíti a teóriai és empirikus tudást a fiatalságról és a szociális környezetükről, amiket a fejlődéspszichológia és az ifjúságszociológia elemez az egyénnek és az ifjúságoktatás céljainak tekintetében egy etikai értékrendszert használva.
A valóságban a fejlődéspszichológiai, az ifjúságszociológia és a társadalompedagógia egy kevert egészként járul hozzá az ifjúsági munkához. A pszichológia és a szociológia politika alkalmazást nyer gyakorlati hozzájárulásáért az ifjúsági munka és a szociálpedagógia terén. Szignifikánsan átlépnek a pedagógia területére, hiszen kiépítik az oktatási megoldásokat a fiatalok különböző szociális és pszichológiai problémáira. A szociálpedagógia, mint akciótudomány már a kezdetektől hozzájárult az ifjúsági munkához. Olyan akció-orientált filozófusokat és

koncepciókat alakított ki, mint például Hans Thiersch "mindennap--orientált" szociálpedagógiai és Albert Scherr "alany irányultságú" paradigmája az ifjúsági munkában.
A fejlődéspszichológia (a fiatalságnak, mint életszakasznak a tanulmányozása) és az ifjúságszociológia (a fiatalságnak, mint társadalmi kategóriának a tanulmányozása) világszerte uralkodó jellegű az ifjúsági munka elméleteiben. Ezzel szemben a szociálpedagógia (a fiatalságnak pedagógiai reflexiónak szempontjából történő tanulmányozása) német tradíció, viszont ezt a koncepciót lassacskán más országok is adaptálják. A szociálpedagógia mint kutatási terület és elméletépítés lehetőséget ad az ifjúságra és az ifjúsági munkára vonatkozó kérdésfeltevés szempontjából, egyesítve a szociális problémákat a pedagógiai kérdezéssel. A pszichológiai, szociológiai és pedagógiai ifjúságelméletek másképp fogalmazzák meg a kapcsolatot a személy és a társadalom között. A társadalmi problémák természetére, eredetére és mechanizmusára többé-kevésbé személyorientált vagy társadalomorientált módon tekintenek, épp úgy, mint az intervenciós stratégiákra. A határok, amik megkülönböztetik őket önmagukban nem a diszciplínák között helyezkednek el, inkább a teóriákat érintik a diszciplínákon belül. Bizonyos típusú feszültség a különböző politikai érdekekből fakad a társadalomkritika, a politizálás, az állampolgári ismeretek és a szociális ideológiák terén.

Hivatkozások

Böhnisch L. and Schröer W. (1997), "Sozialpädagogik unter dem Einfluss der Jugendbewegung", in Niemeyer C., Schröer W. and Böhnisch L. (eds), *Grundlinien Historischer Sozialpädagogik. Traditionsbezüge, Reflexionen und übergangene Sozialdiskurse*, Weinheim and Munich, Juventa, pp. 59-70.

Coussée F. et al. (2010), "The emerging social pedagogical paradigm in UK child and youth care: *deus ex machina* or walking the beaten path?", *British Journal of Social Work,* 40 (3), pp. 789-805.

Dollinger B. (2006), *Die Pädagogik der Sozialen Frage. (Sozial-)Pädagogische Theorie vom Beginn des 19. Jahrhunderts bis zum Ende der Weimarer Republik*, Wiesbaden, VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Dudek P. (1997), "Jugend und Jugendbilder in der pädagogischen Reflexion seit dem späten 18. Jahrhundert", in Niemeyer C., Schröer W. and Böhnisch L. (eds),

Grundlinien Historischer Sozialpädagogik. Traditionsbezüge, Reflexionen und übergangene Sozialdiskurse, Weinheim and Munich, Juventa, pp. 43-48.

Giesecke H. (ed.) (1973), *Offensive Sozialpädagogik*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht. Gottschalk G. M. (2005), "'Sozialpädagogik'. Systematische Kategorien eines historischen Begriffs", in Konrad F-M. (ed), *Sozialpädagogik im Wandel. Historische Skizzen*, Münster, Waxmann, pp. 35-54.

Hämäläinen J. (2003), "The concept of social pedagogy in the field of social work", *Journal of Social Work,* 3 (1), pp. 69-80.

Hamburger F. (2003), *Einführung in die Sozialpädagogik*, Stuttgart, Verlag W. Kohlhammer.

Kornbeck J. and Rosendal Jensen N. (eds) (2009), *The diversity of social pedagogy in Europe. Studies in comparative social pedagogies and international social work and social policy. Vol VII*, Bremen, Europäischer Hochschulverlag.

Mollenhauer K. (1959), *Die Ursprünge der Sozialpädagogik in der industriellen Gesellschaft. Eine Untersuchung zur Struktur sozialpädagogischen Denkens und Handelns*, Weinheim and Basel, Beltz Verlag.

Mollenhauer K. (1964), *Einführung in die Sozialpädagogik. Probleme und Begriffe der Jugendhilfe*, Weinheim and Basel, Beltz Verlag.

Niemeyer C. (2003), *Sozialpädagogik als Wissenschaft und Profession. Grundlagen, Kontroversen, Perspektiven*, Weinheim and Munich, Juventa.

Niemeyer C., Schröer W. and Böhnisch L. (1997), "Die Geschichte der Sozialpädagogik öffnen – ein

Zugangstext", in Niemeyer C., Schröer W. and Böhnisch L. (eds),
Grundlinien Historischer Sozialpädagogik. Traditionsbezüge, Reflexionen und übergangene Sozialdiskurse, Weinheim and Munich, Juventa, pp. 7-32.
Rauschenbach T. (1991), "Sozialpädagogik – eine akademische Disziplin ohne Vorbild? Notizen zur Entwicklung der Sozialpädagogik als Ausbildung und Beruf", *Neue Praxis,* 21 (1), pp. 1-11.
Rauschenbach T., Ortmann F. and Karsten E. (eds) (1993), *Der sozialpädagogische Blick. Lebensweltorientierte Methoden in der Sozialen Arbeit*, Weinheim and Munich, Juventa.
Reyer J. (2002), *Kleine Geschichte der Sozialpädagogik. Individuum und Gemeinschaft in der Pädagogik der Moderne*, Baltmannsweiler, Schneider Verlag Hohengehren.
Treptow R. (1993), *Bewegung als Erlebnis und Gestaltung. Zum Wandel jugendlicher Selbstbehauptung und Prinzipien moderner Jugendkulturarbeit*, Weinheim and Munich, Juventa.

Lasse Siurala

Az európai ifjúsági szakpolitikák múltja és jövője*

A sérülékeny ifjúsági terület

Griet Verschelden és kollégái „A mai ifjúsági munka jelentősége" című, 2009-es tanulmányukban azt állítják, az ifjúságsegítés identitásválságban szenved: eleddig ugyanis sem a célcsoportjaira, céljaira, módszereire vonatkozóan nem volt képes meghatározni a sajátosságait, valamint hatékonyságát sem tudta bemutatni. A cikk szerzőinek meglátása szerint a krízis az ifjúsági munka történeti fejlődésének eredménye, amely során szolgáltatásainak szerkezete megosztottá vált. Bár a civilszervezetek tevékenységei elismerést nyertek, azonban csak az ifjúság tehetősebb rétegeit érték el. A nyitott ifjúsági munka képes szélesebb közösség elérésére is, eddig mégsem tudott pozitív pedagógiai eredményeket felmutatni. A civilek által működtetett tevékenységek melletti legfőbb érv, hogy lényeges nemformális tanulási környezetet szolgáltatnak a társadalmi készségek és kompetenciák elsajátításához. A szerzők azonban hozzáteszik: ez előzetes szelekció eredménye lehet, hiszen az aktív és rátermett fiatalok csatlakoznak a szervezetekhez, akik aztán tevékeny tagokká válnak. A nyitott ifjúsági munkát végzők, (az ifjúsági központok) a hátrányos helyzetű fiatalsággal foglalkoznak, viszont megfelelő pedagógiai beavatkozás nélkül a „bűnözés akadémiájává" válhatnak. Ez az, amit a szerzők a „hozzáférhetőségi paradoxonnak" hívnak, ugyanis „a hatékony szolgáltatás nem elérhető, a hozzáférhető szolgáltatás viszont nem hatékony" (Verschelden et al. 2009, p. 151). A tanulmány fontos kérdésekkel szembesíti az olvasót: Mi az ifjúságsegítés jelenlegi státusza? Honnan ered az ifjúsági munka, és hová tart? Az ifjúsági munka legfontosabb egzisztenciális kérdéseire világít rá: Mire való az ifjúságsegítés? Mit is jelent valójában a „hétköznapi ifjúság" számára? Jelent-e tanulási kontextust? Miben rejlik az ifjúságsegítés lényege?

Az ifjúságsegítés identitásválsága

E megosztottságra és identitásválságra az ifjúsági terület nagyjából háromféleképpen reagált: 1. szorgalmazzák a nem kormányzati szervek ifjúságsegítő tevékenységének támogatását és megerősítését 2. lényegesnek tartják az ifjúsági integráció célzott módszertanának kialakítását 3. elősegítenék a nemformális tanulás elismertségét.

* Eredeti megjelenés: SIURALA, L.: History of European youth policies and questions for the future in.: COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G.,WILLIAMSON H. (2012; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today,* Volume 3, Council of Europe-European Comission, Starsbourg

A kormányok egyre növekvő számban vették figyelembe az ifjúsági törvényalkotás során az ifjúsági nem kormányzati szervezetek jelentőségét és megfelelő finanszírozását. Annak ellenére, hogy Európa-szerte tapasztalható a fiatalok érdeklődésének csökkenése az ifjúsági-, különösen az ifjúsági politikai szervezetek iránt, az ifjúsági szervezetek és akciócsoportok mégis számos településen járulnak hozzá a helyi élénk és sokszínű ifjúsági élethez. A nemzeti és nemzetközi ifjúsági szervezetek tevékenysége egyaránt sikerrel tűzte a politikai napirendre az ifjúsági kérdéseket; továbbá jól körülírható egyeztetési struktúrákat és gyakorlatokat fejlesztett ki a nemzeti kormányokkal, valamint az olyan nemzetközi szervezetekkel, mint az Európa Tanács („co-management") és az Európai Unió („strukturált párbeszéd"). Ebben az értelemben tehát az ifjúsági szervezetek a „fiatalok hangjaként" legitimálták magukat. A helyi szintű ifjúsági munka vezérlőelve elsősorban az, hogy az ifjúsági szervezeteket támogassák annak érdekében, hogy a fiatalok számára tevékenységeket szervezzenek, másodsorban pedig hogy önkormányzati vagy közösségi ifjúsági szolgáltatásokat nyújtsanak. Ez a rendszerezési mód a nem kormányzati szervek által nyújtott ifjúsági szolgáltatásokat tekinti „elsődleges" ifjúságsegítésnek. Ezért bár tapasztalható fejlődés, mégis számos olyan alapvető probléma koptatja a még fennálló ifjúsági terület identitását és hitelességét, mint az ifjúsági munka egyes formáinak elismertségét illető hierarchikus különbségek, valamint a fiatalokat képviselő nem kormányzati szervezetek gyenge képviselete.

Az olyan kritikák ellenére, amelyek szerint a nyitott ifjúsági munka nem alkalmas a hátrányos helyzetű fiatalok problémáinak megoldására, illetve miszerint az ifjúsági központok a „bűnözés akadémiájává" válnak, a terület mégis képes volt célzott módszereket kialakítani az ifjúság integrációjára. Az utcai ifjúságsegítés elfogadottá vált az ifjúsági és szociális munka területén, továbbá hatékonyan használta az internetet a segítséget igénylő fiatalok elérésére. A szociális ifjúságsegítők együttműködést alakítottak ki az iskolákkal. A személyes élményszerzésen alapuló oktatás úgy tűnik, képessé vált a környezettudatosságot előtérbe helyezni a pedagógia terén, miközben olyan új módszereket is kifejlesztett, mint a városi környezetben megélt, élményszerzésen alapuló pedagógia. Más, ifjúságot megcélzó, sikeres példákat találhatunk a szakmaközi együttműködések során: jellemzően a szociális és egészségügyi ágazatok ötvözetében. A tudományközi együttműködések hatékonyan működnek az olyan növendékek motiválásában és a megfelelőbb életpálya-választás támogatásában, akik lemorzsolódók vagy iskolaelhagyók, munkanélküliek, agresszív magatartásúak vagy halmozott problémákkal küzdenek. A finn ifjúságsegítők az 1970-1980-as években tapasztalható elképesztő méreteket öltő ifjúsági munkanélküliségre való válaszul a dán termelési iskolák mintájára „ifjúsági műhelyeket" hoztak létre, amelyekbe a szak- vagy felsőoktatásból kiszoruló fiatalokat várták. Az empirikus kutatások alapján ma már kijelenthetjük, hogy ezek a legtöbb finn településen ma is elérhető műhelyek bizonyultak az egyik legsikeresebb megoldásnak a karrierépítés, illetve a fiatalok munkaerőpiaci integrációjának tekintetében. Egy nemrégen bevezetett ifjúsági szabályozás az utcán dolgozó ifjúságsegítők és egyéb támogatórendszerek segítségével szándékozik megerősíteni az ifjúsági műhelyek rendszerét.

A célzott ifjúságsegítés fenti példái azt jelzik, hogy az ifjúságsegítők pedagógiai kompetenciái átláthatóbbá váltak, maga a terület pedig elismerést nyert. Az ifjúsági munkások különösen szívesen fogadott felekké váltak a szakmaközi együttműködések során.
A probléma azonban akkor ütötte fel a fejét, amikor az ifjúságsegítés és a szociális munka között határvonalat szerettek volna meghúzni. Ennek indoka, hogy amennyiben az ifjúsági munka összeolvad a szociális munkával – nemcsak az Egyesült Királyságban, hanem mindenütt máshol is –, akkor ennek következményeképpen az ifjúságsegítés elveszíti szellemiségét, identitását és függetlenségét. Mindezzel együtt jár annak rizikója is, hogy az ifjúságsegítés elveszíti szerepét úgy, mint a minden fiatal számára elérhető általános jóléti szolgáltatás, és az ifjúsági munka ehelyett a veszélyeztetett fiatalokkal foglalkozó projektek tárházává válik.
Az európai ifjúsági terület és különösen a nemzetközi szervezetek régóta fennálló, alapvető célkitűzése, hogy a nemformális tanulás elismertségét, hivatalossá és átláthatóvá tételét sikerüljön megvalósítani, valamint hogy hatékonyabban tudjon kapcsolódni a formális oktatáshoz. Olyan vonatkozó kérdésekre keresik a választ, hogy a nemformális oktatás esetén miként lehet jobban megítélni a tanulási eredményeket; hogyan állítható össze a nemformális tanulás tananyaga; miképp illeszthető be a meglévő formális oktatási tananyagba; valamint, hogy mily módon valósítható meg, hogy a munkaadók, oktatási intézetek és a társadalom komoly és hasznos tanulási módként tekintsenek a nem formális tanulásra.

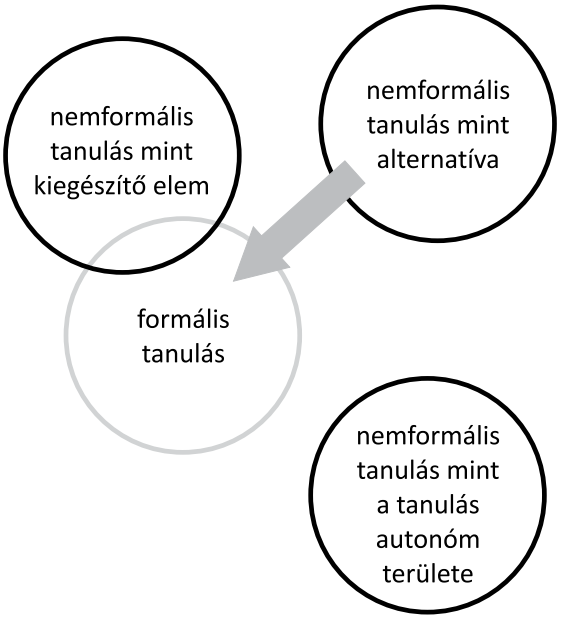

1. ábra: Különbségek az oktatási gondolkodásban: a nemformális és formális tanulás viszonya

Az alapvető stratégia úgy tűnik, a nemformális tanulás formális oktatáshoz kapcsolásának eredményeképpen a gyakorlati alapú és tanulóközpontú tanulási megközelítés újjáéledését várja. Egyes pozitív kezdeményezések ellenére az alapvető problémák mégis fennmaradtak: egyrészt a retorika és a valóság között továbbra is ellentmondás áll fent, ugyanis a két tanulási megközelítés között valódi közeledés nem tapasztalható, másrészt pedig a nemformális tanulás és a formális oktatás közötti kapcsolat problémásnak tűnik. Bár a meghatározó retorika szorgalmazza a nemformális tanulás formális oktatásba való integrációját (kiegészítő kapcsolat), a kritikai hangok arra figyelmeztetnek, hogy a nemformális tanulás formalizálása igazából veszélyezteti annak önkéntes természetét és szabadidős jellegét. A kritikus oktatáskutatók még arra is felhívják a figyelmet, hogy a nemformális tanulás népszerű árucikké vált az élményalapú turizmus, a személyzeti képzések és élményalapú oktatás területén, mégpedig oly mértékben, hogy ezáltal dekontextualizált, történelmietlen és apolitikus tevékenységgé vált. Ebben az értelemben a nemformális tanulásnak a tanulás önálló területeként nem szabad karnyújtásnyinál közelebb kerülnie a formális oktatáshoz. Végül pedig a kritikus oktatási szakemberek azok, akik állítása alapján a formális oktatás válságát éli meg, csillaga pedig leáldozóban van, ezért szükséges egy alkalmasabb alternatívával, a nemformális tanulási megközelítéssel felváltani. E szempontok mentén nemrégiben Hager és Holliday „kopernikuszi fordulatot". (2009, p. 248) szorgalmazott az oktatási megközelítések területén.

Egyszóval, az olyan történelmi gyökerű problémákat, mint az ifjúsági terület megosztottsága, a hozzáférhetőség nehézségei, a hatékonyság felmutatása és az ebből adódó identitásválságok kérdését eddig a szakpolitikai kezdeményezéseken és a módszertani fejlődésen keresztül vizsgálták. Ahhoz azonban, hogy az ifjúsági terület mibenléte szilárd alapokon nyugodjon, az ifjúsági szektornak le kell számolnia belső hierarchiájával, lehetővé téve a fiatalok fair képviseletét és új munkamódszereket kell magáévá tennie a független ifjúsági szféra kulcskompetenciájaként. Az identitásprobléma megoldásának további fontos lépcsőfokai a nemformális tanulás pedagógiai lényegének megerősítése; átláthatóságának elősegítése, valamint a területén belüli kapcsolatainak megerősítése. A nemformális tanulás sajátossága hatékonyságában rejlik: alkalmazásával hatékonyan fejleszthetők a társadalmi, politikai és morális identitások és kompetenciák, ezen túl pedig sikeresen készíti fel az ifjúságot a cselekvésre – azaz az aktív állampolgárságra.

Az ifjúsági szakpolitika identitásválsága

Az ifjúságsegítés egyik hitvallása, hogy az „ifjúságot a maga teljességében" közelíti meg: az ifjúságsegítők büszkén vállalják magukénak az ifjúság átfogó szemléletét. Az ifjúsági munka – más szakmákkal ellentétben – a fiatalokat átfogó egészként tekinti, nem pedig a vonatkozó szervezeteik kompetenciái alapján osztályozza. Az ifjúságsegítő éppen ezért válik a fiatalokra egyedi, és rendkívül sokszínű élettapasztalattal és elvárásokkal rendelkező emberként tekintő szakemberré. Ezen elgondolás alapja, hogy kizárólag a fiatal életszituációjának teljeskörű megértését követően lehet valódi, megvalósítható tanácsot adni és igazi támogatást nyújtani.

Ugyanennek megfelelően az ifjúság számára az ifjúsági információs és tanácsadó központ jelenti azt a helyet, ahol minden kérdésüket felteheti – más ilyen közszolgáltatás nem létezik.
Az átfogó ifjúságszemlélet egyéni szintű megközelítése az „átfogó ifjúsági szakpolitika" vagy „integrált ifjúsági szakpolitika" koncepcióján keresztül egy szélesebb társadalmi szemponttá alakul át. Leírható úgy is, mint „tudatos és strukturált ágazatközi szakpolitika más szektorokkal való együttműködés érdekében, valamint a fiatalok folyamatba való bevonása a szolgáltatások összehangolásával" (Siurala 2006, p. 12). Ebből adódóan az ifjúsági ágazat felel a szektorok összehangolásáért; ugyancsak az ifjúsági szféra viseli magán a fiatalok életkörülményei és célkitűzései megismerésének felelősségét. Ezek az erőfeszítések szükségesek az ifjúsági munka identitásának megalapozásához, az ifjúsági ügyek szakértőinek együttműködéséhez.
A nemzeti és helyi integrált ifjúsági szakpolitikai tervek, felmérések meglehetősen hosszú múltra tekintenek vissza; egészen a társadalmi tervezés aranykoráig, az 1960-70-es évekig vezethetők vissza. Az integrált ifjúsági szakpolitikai tervek koncepciója Finnországban például egyrészt Kari Rantalaihóhoz köthető, aki a fogalmat bevezette 1969-ben („Ifjúsági szakpolitikák az 1970-es években"), valamint Juha Vartolához, aki 1971-ben felvázolta a helyi integrált ifjúságpolitikai tervekkel kapcsolatos útmutatást. Az elkövetkezendő évtizedekben ezt követte majd száz település integrált ifjúságpolitikai tervezete.
Egy utókövetést végző tanulmány azonban kimutatta, hogy csupán néhány ilyen tervezetet tudtak hatékonyan használni a végrehajtásban. „Egyes országok tapasztalatai alapján leszűrhetjük, hogy az ifjúsági szakpolitikai tervek elősegítették az ifjúsági szektor és az ifjúsági ügyek láthatóságát más ágazatokon keresztül, viszont nehézséget okoz e más ágazatokkal elfogadtatni, hogy a javasolt intézkedéseket végre is hajtsák" (Siurala 2006, p. 36).
1995-ben az Európa Tanács Ifjúsági Kormányzó Testülete (CDEJ) Finnország javaslata alapján úgy határozott, hogy áttekinti a nemzeti ifjúsági szakpolitikákat. Az első ilyen ország Finnország lett 1997-ben, majd azóta tizenhat ilyen felmérést végeztek, amelyek hatásairól azonban sajnos nem készült vizsgálat. Howard Williamson viszont elvégzett két utókövetési vizsgálatot, amelyeket a szakpolitikai felmérések dokumentumaira, kérdőívekre, valamint az Európa Tanács által felállított értékelő csoportok jelentéseinek referenseként a saját tapasztalataira is alapozott. Egyik összefoglaló következtetésében azt állítja: „A nemzeti jelentésekben foglaltaknak valójában csupán csekély köze van a gyakorlati tapasztalatokhoz" (Williamson 2008 p. 55). Williamson gondolata két aspektusra irányítja a figyelmünket. Egyrészt a feltételes mód használata jelzi, hogy nem rendelkezünk elegendő kutatási adatokkal ahhoz, hogy e következtetésre jussunk. Másrészt ennek alapján pedig megalapozott az a nézet, miszerint a nemzeti jelentések végeredményben nem érték el igazán a céljukat.
Általánosságban elmondható, hogy az integrált szakpolitikai tervezetek hiányosságainak négy legfőbb okát különböztethetjük meg. 1. Az integrált szakpolitikai tervek túlzottan globálisak és elvontak voltak. 2. A (z állami vagy helyi) adminisztrációs folyamat felelőseként az ifjúsági ágazat túlságosan súlytalan volt

ahhoz, hogy a folyamatokat véghez vigye. 3. A résztvevők (szolgálatok, politikusok, fiatalok) bevonása nem volt megfelelő. 4. Hiányoztak a költségvetési folyamatok és a kormányzati/önkormányzati prioritást élvező programok közötti kapcsolódási pontok.
Összegezve azt mondhatjuk, bár az ifjúsági terület megkísérelte szakpolitikai identitásának megszilárdítását az integrált ifjúságpolitikai koncepción keresztül, a végrehajtási problémák miatt azonban a stratégia végeredményben nem tekinthető sikeresnek.

Az ifjúsági terület identitásválságai

Az ifjúsági terület sajátosságát, identitásának meghatározó elemét az ifjúságkutatás, ifjúságpolitika és ifjúságsegítés „arany háromszögé"-ben ragadhatjuk meg. A második világháborút követően köszöntött be az időszak, amikor is megnövekedett az ifjúságkutatás iránti érdeklődés. Az Európa Tanács kibocsátott egy, az 1960 és 1970 között elvégzett ifjúsági kutatásokat feldolgozó tanulmányt, amely a következő megállapítással zárta sorait: „Ama feltételezés, amely szerint a serdülők kutatásának központi társadalmi funkciója a múltban és a jelenben is egyaránt a politikai döntések és a már végrehajtott intézkedések igazolását jelenti, megfelelően magyarázza, mi az oka e kutatási terület (rossz) körülményeinek – ahogyan azt empirikusan is bemutattuk" (ibid., p. 129). Ezért aztán történetileg az ifjúságkutatás szorosan vagy túlságosan szorosan kapcsolódott az ifjúságpolitikai döntésekhez és intézkedésekhez.
1972-ben az Európa Tanácson belül megalakult az Európai Ifjúsági Központ, valamint az Európai Ifjúsági Alapítvány – amelyek elnevezéseiben az „ifjúsági" elnevezés az „ifjúsági szervezetek"-et jelölte. Az 1970-es és 1980-as évek a civilszervezetek időszaka volt. Ennek kapcsán Peter Lauritzen meg is jegyzi (Milmeister és Williamson 2006, p. 15), hogy a kutatók és szakértők gyakorlatilag kiszorultak, ugyanis „az ifjúságnak nincsen jobb szakértője, mint az ifjúság maga… ahogyan azt az 1968-at követő korszellem is megsúgja nekünk". E pillanattól kezdve aztán a civil szervezetek feleltek a Tanács ifjúsági napirendjéért.
Az 1980-as években a kormányok megerősödtek, amikor is az ad hoc bizottság (CHJE) átalakult Ifjúsági Kormányzó Testület (CDEJ) néven. A Tanács közös irányítású ifjúsági területén belül az ifjúsági szervezetek számára a kormányok váltak kiegyenlítő erővé. Az Ifjúsági Kormányzó Testület egyre inkább szívesen fogadta az új partnerségeket. Az 1985-ös Ifjúságért Felelős Miniszterek Első Konferenciáján napirendre tűzték az ifjúságkutatás kérdését. A legutolsó előadás szövege felvetette „az ifjúsági ügyek kutatásának és dokumentációjának" kérdését (Council of Europe 1988, p. 130), és „az ifjúságkutatók és kutatási létesítmények közötti információcsere biztosítását" (ibid. p. 134) javasolta; továbbá a csatolt középtávú tervben „kutatási kérdések vonatkozásában" megemlítette „az európai ifjúságsegítők együttműködési hálózatának létrehozását" (ibid., p. 151). Vessünk e gondolatra még egy pillantást: javaslat születik arról, hogy jöjjön létre az ifjúsági munkások hálózata az ifjúságkutatás kapcsán, viszont szó sincs az ifjúsági munka kérdéseivel foglalkozó, kutatókat tömörítő hálózat

megszületéséről. Ennek ellenére egyre fokozódott a nyomás az ifjúságkutatókkal kötött kapcsolatok létesítésére is. Az Ifjúsági Kormányzó Testület bízta meg az első Ifjúságkutatási Szakértői Bizottságot, amely a legkiválóbb ifjúságkutatók, és néhány állami, valamint nem kormányzati képviselő részvételével állt fel. Az 1988-as, Oszlóban megrendezett Ifjúságért Felelős Európai Miniszterek Második Konferenciájának fő témája „az európai ifjúságpolitikai stratégiák áttekintése a 2000-es évhez közeledve" volt. A konferencián felszólalt a finn kulturális miniszter, Anna-Liisa Piipari is, aki előadásában kiállt az ifjúságkutatás szerepének az Európa Tanács ifjúsági ágazatán belüli megerősítése mellett. Az előadás a CDEJ megbízásából hangzott el.

Az erőteljes politikai támogatás eredményeképpen a kutatói együttműködés fokozatosan fejlődött: az ifjúságkutatás tudósítói hamarosan rendszeres találkozókon vettek részt, visszajelzéseiket pedig elküldték a CDEJ-nek is. Tevékenységeiket a két ifjúsági központ programjain keresztül szélesítették ki, amely végül 1999-ben az Európai Bizottsággal kötött első partnerségi megállapodás megkötéséhez vezetett.

Megszületett a szakpolitika, ifjúságsegítői gyakorlat és kutatás mágikus háromszöge – ez a történet rövid változata. Némileg részletesebb történeti bemutatás szükséges azonban ahhoz, hogy megismerjük, 1972 után hogyan jöttek létre a háromszög csúcsait jelentő területek jelenlegi szerepei, felhatalmazásai és hatalmi pozíciói. De hogyan is működik napjainkban a mágikus háromszög? Mondhatjuk-e róla, hogy közös érdekeket előtérbe helyező, összehangolt hálózat – vagy éppen ellenkezőleg, a társadalmi „kisülések" csatatere, ahol minden résztvevő a saját előnyeit maximalizálja a többiek rovására? A híres román ifjúságkutató, Fred Mahler volt az még az 1980-as években, aki a „juventology" fogalmát megalkotta. Mahler egy olyan globális tervet fogalmazott meg, amelyben a fiatalok minden őket érintő folyamatban részt vehetnek, s részvételüket egy szintén világszintű tudásközpont támogatja (Mahler 1982). Komoly igény mutatkozott arra, hogy az ifjúsági szakpolitika – ahogyan ma is nevezzük – „tényeken alapuló szakpolitiká"-vá váljon. Azonban, ahogy Lynne Chisholm is figyelmeztet, nem reális elvárás a szakpolitikára nézve, hogy szigorúan tényeken alapuló legyen, viszont a kutatásnak megvan a kapacitása arra, hogy a szakpolitikát információval lássa el (Millmeister és Williamson, 2006, p. 28). Mindennek ellenére fel kell tennünk a kérdést: az ifjúságpolitika alakítása során a döntéshozók, az ifjúsági dolgozók és ifjúsági szervezetek felhasználják-e a kutatási jelentéseket vagy az ifjúságkutatók szaktudását? Netán az ifjúságkutatók szoros együttműködésben dolgoznak az ifjúságsegítőkkel és politikai döntéshozókkal a problémák azonosítása és a kutatási tervek összeállítása során? A mágikus háromszög csúcsai összeköthetők-e?

Lynne Chisholm amellett érvel (Millmesiter és Williamson 2006, pp. 28-29), hogy a kutatók, döntéshozók és gyakorlatiszakemberek eltérő normatív világban munkálkodnak, hiszen tevékenységük logikája is eltérő. Kiváltképpen a kutatók és segítők kapcsolata bonyolult, ugyanis „eltérő kulturális terekben lakoznak… mindketten jórészt megfoghatatlan nyelvezetet használnak, és különböző készségeket és kompetenciákat birtokolnak, melyeket a másokéval összevetve mind felülértékelnek."

Mindez tehát azt jelenti, hogy minden fél a saját különálló érdekére koncentrál? A nemzetközi ifjúsági szervezeteket és lobbicsoportjaikat az a kritika éri, hogy a nyílt interakció és együttműködés helyett régi szólamokat hangoztatnak, valamint a saját képviselőiket tartják nemcsak az ifjúság legfőbb képviselőinek, hanem az ifjúsággal kapcsolatos tudás létrehozójának is. Sokan ellenzik azt is, ha a kutatók az ifjúságsegítőkkel való eszmecsere nélkül, önállóan határozzák meg a kutatási problémákat, gyűjtenek adatot és értelmezik azokat, kisajátítva maguknak a tudást – amivel valójában nem rendelkeznek. A miniszteri szintű szakpolitikai döntéshozóknak esetenként vajmi kevés kapcsolata van a helyi szintű ifjúsági munkával, ezért aztán gyakorta megfelelő párbeszéd lefolytatása nélkül olyan irányelveket szabhatnak meg, melyeket helyi szinten valóságtól elrugaszkodottnak és tévesnek érzékelnek. Végezetül pedig a szolgáltatásokhoz érve azt mondhatjuk, az ifjúsági munkások gyakran olyannyira az ifjúsággal való személyes kapcsolattartás hagyományos módozataira fókuszálnak, hogy nehézséget okoz nekik az ifjúságpolitikai prioritásokkal és kutatási eredményekkel összhangban megújítaniuk munkamódszereiket. Ésszerű ezért felvetnünk, hogy a mágikus háromszög a gyakorlatban igazából nem felel meg a támasztott elvárásoknak: az ifjúsági terület ehelyett sokkal inkább tűnik a „társadalmi zárlatok" halmazának. Max Weber nyomán Frank Parkin használta a „társadalmi zárlat" kifejezést 1979-ben azon folyamat leírására, melynek során adott társadalmi csoportok mások számára kizárják, korlátozzák vagy feltételekhez kötik a részvételt; saját előnyeiket úgy próbálják maximalizálni, hogy másokat a javakhoz való hozzájutásban korlátozzák.

Ha sorra vesszük a kutatás, a szakpolitika és gyakorlat közötti különbségeket és egymással ütköző érdekeiket, akkor nem könnyű vállalkozás annak meghatározása: a háromszög miképpen tudna közös identitást, irányelvet és gyakorlatot építeni.

Feltehetjük azonban a kérdést, hogy vajon az ifjúsági ágazat olyan társadalmi zárlatokból áll-e, amelyek a megalkuvást nem ismerő lobbitevékenyre korlátozódnak, vagy netalán a saját szakmai érdekeiket és kritériumaikat védelmezik? Esetleg az is meglehet, hogy az ifjúsági terület egyáltalán nem képes a meglévő gyakorlatait és tudományos kliséit meghaladóan új szemléletmód kialakítására?

Korszerűtlen koncepciók, maradi struktúrák?

Miként az fentebb is megjegyeztük, az ifjúsági szervezetek erőteljes pozíciókat szereztek meg az EU-n és Európa Tanácson belül. Nemzeti szinten elmondható, hogy az ifjúsági szervezetek átfogó szervezetei, a nemzeti ifjúsági tanácsok gyakorta befolyásos nemzeti lobbisták is. Helyi szinteken a szervezetek kapcsolatot tartanak a helyi politikusokkal annak érdekében, hogy a helyi önkormányzat támogatását az ifjúsági szervezetek számára szavatolják. Az ifjúságkutatók státusza azonban eltérő, és a lobbitevékenységeken is kívül esnek. A kutatók legfőképpen a kutatási tevékenységeiken és szakmai szervezeteik révén működnek. Az ifjúságkutató közösségnek hagyományosan van egy képviselője az Európa Tanács

co-menedzsmenten alapuló struktúrájában, ami azonban csupán korlátozott befolyásolási lehetőséget rejt magában. Egy másik hiányzó elem a települési ifjúsági munka, ami változó mértékben fordul elő a legtöbb Európai országban. A legtöbb országban a települési ifjúsági munkát a helyi adókból finanszírozzák. Például Finnországban a jövedelmüknek csak 4%-a jön az államtól. Ebből adódóan az államnak nincs erős mandátuma, hogy képviselje a települési szintű ifjúsági munkát. Továbbá, a helyi ifjúsági munka és a minisztériumi szint kapcsolatainak a hiánya miatt az ifjúsági munka hangja nem hallható az ifjúságpolitika nemzetközi dimenziójának megtervezésében.
A finneknél főként a települési ifjúsági munka jelenti az ifjúsági munka legjavát. . Finnországban 3400 települési szintű ifjúságügyi munkás van. Németországban a 45000 professzionális ifjúságügyi munkásnak nagyrésze a közszférában dolgozik, akárcsak a franciáknál, ahol 120000 *animateurs socioculturel* és 55000 *éducateur specialisé dolgozik*. Nagyságrendje ellenére a települési ifjúsági munka majdnem teljesen láthatatlan a döntéshozó szervek és a nemzetközi szervezetek ifjúsági struktúráinak konzultációs folyamatainál, mint például az Európai Bizottságnál, és az Európai tanácsnál. Nagyon keveset lehet hallani arról is, hogy a nem fiatalok által vezetett szervezetek szolgáltatásokat nyújtanának a fiataloknak. A tradicionális ifjúsági szervezetek nagyon jól szervezett elitje valahogyan képes volt a fiatalság erejét és hangját saját magának megtartani.[54] Ugyanakkor az ezen szervek által elfogadott alapfogalmak és struktúrák határozzák meg az ifjúsági munka elfogadott módszereit és elzárnak minket attól, hogy alternatív megközelítéseket láttassunk.[1]

A „fiatalok szerepvállalásától" az „ifjúsági ügynökségekig"

A nem kormányzati ifjúsági szervek (NGO) mellett szól elsőként az az 1968-as hitvallásból adódó érv, miszerint „nincsenek az ifjúságnak jobb szakértői, mint

1 A hatalomhoz való ragaszkodás stratégiájára egy példa: 1998-ban a Miniszteri Bizottság (a legfelsőbb döntéshozási szerve az Európai Tanácsnak) nem volt megelégedve az Európai Ifjúsági Fórum erős dominanciájával az ifjúsági szektorban és új alapszabályokat fogadott el. A fő cél az volt, hogy felnyissa az ifjúságpolitikát "az új helyzetekre az ifjúság életben és ifjúsági munkában Európában". Az egyik hatás az lett, hogy bemutattak "új partnereket" az előző Európai Ifjúsági Fórum által dominált döntéshozó szerveknek. Az új partnerek olyan hálózatokra és nem kormányzati ifjúsági szervekre mutattak rák a kutatókkal együtt, akik nem voltak részesei az Európai Ifjúsági Fórumnak. A Tanács Tanácsadó csoportjának nevezett szervezet már 20, az Európai Ifjúsági Fórum által kinevezett képviselőből és 10 új partnerből állt, akiket a Titkárság nevezett ki. És hogy mi lett ennek a vége?
Először is az Európai Ifjúsági Fórum folytathatta a domináló szerepét a szervben, mivel a képviselők kétharmadát ő irányította. Továbbá, az új partnerek tapasztalatlanok és felkészületlenek voltak, amíg az Európai Ifjúsági Tanácsnak fizetett személyzete, speciális bizottságai és gyűlései voltak Brüsszelben, hogy biztosan teljesen felkészülve érkezhessenek Strasbourgba. Egy további példa: A tanácsadó csoport a Titkárság kívánságai és a Tanács jogi tanácsadójának "erős ajánlása" ellenére döntött arról, hogy elfogadják a 35 éves korhatárt az irodába vagy a tanácsadó csoport más munkacsoportjába való megválasztásának lehetőségéhez. E határozat alapján, az új partnereknek a legtapasztaltabb része kiszorult a kulcsfontosságú pozíciókból. Ugyanekkor, a korhatár kategorizációhoz vezetett és kialakított a tagokból két csoportot: a valós ifjúsági képviselőket és a másodrendű ifjúsági képviselőket.

maguk a fiatalok" és másodikként az a tény, miszerint az ifjúsági szervezetek alkotják az egyetlen demokratikusan megszervezett képviseletét a fiataloknak. Ebből következik, hogy a fiatalok szerepvállalása csak az ifjúságügyi szervezeteken keresztül történhet. Viszont, felvethetjük a kérdést, hogy hogyan reprezentálhatja az ifjúsági szervezetek a fiatalokat, ha a fiataloknak csak 5, illetve 20%-uk tagja, és ennél még kisebb a szervezetekben aktív résztvevők aránya. Vagy hogyan képviselhetik általánosságban a fiatalokat, ha szelektíven történik a tagok bevonódása? És hogyan lehet az, hogy az egyre jobban elöregedő formáknak (formális szervezetek) megmarad az uralma a fiatalság hangja felett, mikor a fiatalok az új, változatos kifejezési formák felé nyúlnak a politikai identitásukat illetően? És miért nem releváns az ifjúságkutatók, ifjúsági szakértők tudása, vagy azon felnőtteké, akik a fiatalokkal dolgoznak az ifjúságpolitika fejlődését illetően?

Az Európa Tanácsnak az ifjúsági szektorban meghonosított „co-menedzsment" struktúrája egy inspiráló modell a modern részvételen alapuló irányításra, amiben az államok és az ifjúságügyi szervezetek képviselői közösen határozzák meg a költségvetést és a feladatokat. Viszont nagyon sok véleményt ignorálnak, nagyon sok szakértelem a szőnyeg alá van söpörve, és nincs megragadva egy elég nagy része annak, ami valósan, az ifjúság színterén történik.

Igaz, hogy az 1968-as korszellem, miszerint „nincsenek az ifjúságnak jobb szakértői, mint maguk a fiatalok", valamint az 1985-ös, első fiatalságért felelős európai miniszterek konferenciájának elve, azaz a "fiatalok társadalmi részvétele" máig domináns az ifjúságpolitikai szövegekben. De vajon nem érkezett-e el az idő arra, hogy kritikusan megvizsgáljuk a fenti fogalmakat?

A „fiatalok részvétele" kifejezés ifjúságpolitikai címszóvá, érinthetetlen közhellyé vált. Lehet bárki is a fiatalok részvétele ellen? Képes lehetne bárki is kigondolni egy alternatívát? Az előnye a címszavaknak az, hogy olyannyira általánosak, hogy az ember nem köteles semmi konkrétumot ígérni. Jól hangzik a fiatalság szerepvállalásának támogatása a nemzetközi ajánlásokban és nyilatkozatokban, viszont a fogalom senkit sem kötelez arra, hogy tegyen bármit is. A fiatalság részvétele, mint kifejezés ebben az értelemben ki van ragadva a kontextusából. De paradox módon, a fogalom túl absztrakttá és túl konkréttá is vált egyidejűleg. Az ifjúsági munka gyakorlatában a fiatalság szerepvállalása formális részvételi struktúrákat jelöl, így az iskolatanácsokat, települési ifjúsági tanácsokat, ifjúsági parlamenteket, ifjúsági meghallgatásokat, amik mind a képviseleti demokrácia eszköztárába tartoznak. Amint a fiatalság szerepvállalásához ilyen jelölők társulnak, úgy formálódik meg egyfajta kettőség arról, hogy mi is a részvétel és mi nem az. Az önkormányzatokban a fiatalság szerepvállalása nem más, mint egy ifjúsági tanács: amint a polgármester megalapítja az ifjúsági tanácsot a településen, megoldja a fiatalság részvételének a kérdését. És ezután nincs szükség több kiegészítő, vagy alternatív intézkedésre az ifjúsági részvételt illetően, esetenként az ilyen kezdeményezéseket még csak nem is tolerálják.

A kiemelkedő európai ifjúságkutatókból álló UP2YOUTH (2009) néven elnevezett, Európai Unió által finanszírozott kutatási projekt is felhívta a figyelmet arra, hogy van egy „nyilvánvaló különbség az intézmények elvárásai és a fiatalok valódi tevékenységei és prioritásai között a fiatalok részvételét illetően" (ibid., 121.o.).

A szerzők folytatják a vitát azokról "a valódi tevékenységekről", amik eltérnek a hagyományostól, a következőt írják: "Javasoljuk, hogy a fiatalok választását és akcióformáit ne tekintsük úgy, mint ami nem részvétel, hanem vegyük úgy, mint az állampolgárságról és a részvételről alkotott fogalmak tartalmi és formai szempontból is új jelentéseit. A tanulmány azt javasolja, hogy érdemes volna meghaladni a részvétel/ nem részvétel dichotómiát és elfogadni a valódi típusú részvétel változatosságát. „mert a különböző típusú részvételek elfogadása jelenti a kulcsot a változó szerepvállalások értelmének megértéséhez, amihez a kései-modernben társul a politika, kollektivizmus és nyilvánosság változó jelentése is" (ibid., o. 126). Követve ezt a tanácsot, az "ifjúság részvételének elősegítése" fogalmat felválthatná egy új kifejezés, ami magába foglalná a részvétel új és feltörekvő formáit és stimulálná, hogy újragondoljuk az ifjúság tevékenységét és az azt segítő struktúrákat. Hogyan hangzik az, hogy "engedjünk teret az ifjúsági ügynökségnek"? Itt felmerülhet a kérdés, hogy miért is változtatnánk meg egy jól ismert politikai címszót egy érthetetlen politikai szociológiai zsargonná. A válasz abban rejlik, hogy az "engedjünk teret az ifjúsági ügynökségnek" fogalom kontextushoz igazított és nyitott. Kapcsolódik a szerkezeti korlátokhoz, és az egyéni életutakhoz ahhoz a számtalan módhoz, ahogy a jelenben a fiatalok tárgyalnak és cselekednek a jövőjüket illetően. Ugyanekkor, felnyitja a szemünket az ifjúsági munka új szerepeire, megbecsüli a helyi szintű változatosságokat, hozzáköti a virtuális és más társadalmi közösségekhez. Belevonja a közigazgatást és a fiatalságot az együttműködő gyakorlatba, hogy dolgozzanak a társadalmi igazságosságért, hogy lehetőséget adjanak a jövő megtárgyalására, hogy készítsenek egy tágasabb tudásbázist és gyakorlatot az ifjúságpolitika kialakításához, és ehhez hasonló dolgokra.
Összességében, az ifjúságügyi struktúrák és menedzsment modellek modernizálására lenne szükség, hogy jobban tükrözzék az ifjúságügyi szerepek változatosságát, és hogy újra gondoljuk az ifjúsági munka és az ifjúságpolitika alapkoncepcióit és átvizsgáljuk a hozzá kapcsolódó nyelvezetet abból a célból, hogy jobban visszaadja azt, ami az ifjúság színterén történik.

Strukturális nyomások

A fent említettek, vagyis (1) az ifjúsági munka a történelmileg kialakult identitásválságai, (2) a „koordinációs ifjúsági/ifjúságügyi szakember" szerep népszerűsítésének kudarca az integrált ifjúságpolitikában (3) az ifjúsági terület identitásválságai valamint (4) a korszerűtlen koncepciók, maradi struktúrák mind hozzájárultak az ifjúsági munka sebezhetőségéhez a strukturális nyomások ellenállásával szemben. Ezek magába foglalják a következő két közpolitikai irányzatot:

- A szociálpolitikáról „ellenőr" szakpolitikára váltás:
    - A politikák sokkal inkább az „integrációs problémákra" és az „ellenőrzésre" koncentrálnak, mintsem az „identitás fejlesztésére " és az „emancipációra"
- A szakpolitikák menedzsmentjének reformjai és a növekvő politikai irányítás:
    - A szociális és jóléti szolgáltatások csökkentése
    - A kormányzati politikák lépcsőzetes csökkentése

- Fentről lefelé történő organizációs reformok "az életpálya modell " és "az összekapcsolt szolgáltatások" címszó alatt
- Kliens (ifjúsági) szegmens elemzés
- Minőségértékelés (auditálás és önértékelés), mérhető eredmények (indikátorok, statisztikák, tanulmányok), a kliens elégedettségéről szóló jelentések és tanulmányok
- A menedzsment és szolgáltatásnyújtás hatékonyságának javítása (stratégiatérképek, kiegyensúlyozott teljesítménymutató pontszám-rendszer, eredményeken alapuló fizetési rendszer, minőségirányítás stb.)

A sebezhető ifjúságpolitika	Külső nyomások
• Az ifjúságsegítés identitásválsága • Nem effektíven integrált ifjúságpolitika • Az egyesült terület hiánya • Korszerűtlen koncepciók és maradi struktúrák	• A szociálpolitikáról ellenőrzési politikára váltás • Az állami szektor menedzsmentjének reformjai és a növekvő politikai irányítás
Az ifjúságügyi ügynökség tere hiányzik	

2. ábra: A sebezhető ifjúságpolitika a külső nyomások alatt

Az elmúlt 25 évben a közigazgatás reformjai az állami kiadások csökkentése, a polgárok felé történő reszponzivitás növelése, a hálózatok és partnerségek kiépítése, és ami a legfontosabb, a magánszektor intézkedésein keresztül történő elszámolhatóság és teljesítmény növelése mellett érveltek. Vannak emberek, akik azt állítják, hogy ezek a metódusok nem az "ifjúságpolitikának valók", míg mások azt mondják, hogy az ügyvezetésben "az ifjúságpolitika lényegében nem más a többi területtől". Az ifjúságpolitikát formáló szervezetek (az állami, a civil és a magánszektor) változásokkal néznek szembe és szükségük van stratégiamenedzsment technikákra, amik az „új közigazgatásban" elengedhetetlenek. A helyesen használt új minőséggazdálkodási módszerek hasznosak az ifjúságpolitikai ügyintézésnek (részletesebben itt, Siurala 2006.).
Felmerülhetnek problémák, amennyiben a minőségértékelést az ellenőrzés és nem a fejlődés eszközeiként használjuk. A mérhető eredmények elvárása magával hozza a formalizálásnak és a konkretizált céloknak a kockázatát, ami veszélyezteti az innovációt, kreativitást és az adaptálást. Továbbá, az új közigazgatás segít jobb teljesítményt kihozni a szolgáltatókból. Az olyan teljesítménymutatóknak, mint a látogatásokról, rendezvényekről és pozitív ügyfél visszacsatolásokról készített statisztikák és az alacsonyabb költségek kedvező fejlődést kellene mutatniuk. A negatívuma a trendnek az, hogy az ifjúsági munkások olyan eseményeket kezdenek rendezni, amik tömegeket érnek el és gyakran olyanokat, amiket Bernard Schoeb „szórakozáskultúráknak"nevezett el. A hatékonyságért folytatott hajsza a minőség rovására megy. A költségek csökkentését illetően partneri kapcsolatok alakulnak a magánszférával, ami általában megnöveli a kereskedelmi ifjúsági kultúrák (commercial youth cultures) befolyását. Mindennek negatív hatása lehet az ifjúsági munka minőségére.

Összefoglalásképpen, a belsőleg erős és koherens szervezetek ellen tudnak állni, vagy találnak rugalmas megoldásokat arra, hogy a külső nyomásra reagáljanak. Úgy tűnik, az ifjúságpolitikának problémát okoz, hogy a szociálpolitika tervezéséből és a menedzsment reformjából adódó külső változásokhoz alkalmazkodjon, mert hiányzik belőle a közös ethosz, a pedagógia, módszertan és az ifjúságpolitika céljainak közös értelmezése. Miután belsőleg megosztott, nem képes együttes erővel megvédeni ezt a területet, ami nem változtatott a struktúráján és koncepcióin.

Túlzottan elhanyagolttá vált az ifjúsági munka és az ifjúságügy fő célja, azaz, hogy helyet biztosítson az ifjúsági ügynökségnek.

Hivatkozások

Council of Europe (1988), *The participation of young people in society: proceedings of the 1st Conference of European Ministers responsible for Youth*, Strasbourg,Council of Europe Publishing.

Hager P. and Halliday J. (2009), *Recovering informal learning. Wisdom, judgementand community*, Dordrecht, Springer.

Kreutz H. (1973), *Youth and social change. A methodological review of Europeanyouth research 1960-1970*, Strasbourg, Council of Europe Publishing.

Mahler F. (1982), "Juventology and youth social development", in *Youth in contemporaryRomanian society*, Bucharest, Research Centre on Youth, pp. 47-71.

Milmeister M. and Williamson H. (eds) (2006), *Dialogues and networks: organisingexchanges between youth field actors. Youth research monographs Vol. 2*,Luxembourg, Editions Phi.

Parkin F. (1979), *Marxism and class theory*, New York, Columbia University Press.

Rantalaiho, K. (1969), "1970-luvun nuorisopolitiikka" [Youth policy for the 1970s], Helsinki, Kansalaiskasvatuksen Keskuksen julkaisuja 4.

Siurala L. (2006), *A European framework for youth policy*, Strasbourg, Council of Europe Publishing.

UP2YOUTH final report 2009, www.up2youth.org.

Verschelden G. et al. (eds) (2009), *The history of youth work – Relevance for today's youth work policy*, Strasbourg, Council of Europe Publishing.

Williamson H. (2008), *Supporting young people in Europe*, Vol. 2, Strasbourg, Council of Europe Publishing.

Tony Taylor

A társadalmi neveléstől az ifjúság fejlesztéséig*

Bevezetés

2009 márciusában, az Ifjúság és Közpolitika „Az ifjúságsegítés és közösségi munka története" elnevezésű konferencián egy nyílt levelet adtak körbe, „Az ifjúságsegítés védelmében" címmel. A szöveg ekképp vezette be az angliai ifjúsági munka sodró lendületű ám ellentmondásos kárhoztatását:

„Az ifjúsági munka harminc éve a különleges kapcsolatra törekedett a fiatalokkal: hozzájuk alkalmazkodva szándékozott megszólítani őket, és állítása szerint a fiatalok oldalán állt. Három évtizeddel később azonban az ifjúsági munka elveszíteni látszik egyedi elkötelezettségét a fiatalok felé" - ma az állam feltételeinek megfelelően működik. Némileg talán felnagyítjuk a dolgot, de kétségkívül komoly változás állt be.

Namármost, aligha tekinthető újkeletűnek az az érv, miszerint az önkéntes, emberközpontú és nyitott ifjúsági munkát lassanként megfojtják az Új Munkáspárt, a New Labour által követelt feltételek. Tony Jeff már tíz éve figyelmeztet bennünket, hogy a Blair-kormányzat inkább felgyorsítja az oktatásügyön belül egyre növekvő tekintélyelvűséget, mintsem hogy gátat vetne neki (1998, p. 57). Újabban Bernard Davies, aki értő ismertetését adja az egyesült királyságbeli különálló ifjúságsegítés gyakorlatának, azt állítja: az ifjúsági munka definíciója bár „történetileg mélyen beágyazott és széles körben elfogadott, a döntéshozók mégsem szívesen hallják – és legkevésbé szívesen valósítják meg" (Davies 2009, p. 64).

Az alulról érkező kollektív válasz, „Az ifjúsági munka védelmében" című kampány (www.indefenceofyouthwork.org.uk) megszületésére egészen 2008 második feléig kellett várni, amikor is a neoliberális szabadpiaci elgondolások felrobbantak, és amelyet néhányan bizakodással a pénzsóvárság alkonyának tekintettek. E tanulmányomban egészen az 1960-as Albemarle-jelentésig ások vissza annak megvilágítása érdekében, hogy az ügy miként került zsákutcába, kiváltképp az angliai helyzetre vonatkozóan. E történeti kontextussal szeretnék majd megágyazni álláspontomnak, miszerint az irányításra és az irányítás alatti munkálkodásra egyaránt alkalmas aktív fiatal állampolgárok kinevelésének haladó, bár korántsem hibátlan célkitűzését elbitorolta az a regresszív törekvés, hogy a fiatal embereket szolgálatkész és konformista fogyasztókká formáljuk. Helyenként a saját élményeimet is érintve szeretném felvázolni annak fordulatait, az ifjúsági munka mi

* Eredeti megjelenés: TAYLOR, T.: From social education to positive youth development in.: COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G.,WILLIAMSON H. (2012; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today,* Volume 3, Council of Europe-European Comission, Starsbourg

okból ragaszkodik hűségesen egy olyan bevett, mégis sokat becsmérelt koncepcióhoz, mint a társadalmi nevelés; ezen túlmenően milyen veszélyei vannak, ha a társadalmi nevelést (vagy előzményeit, mint például az informális tanulást) teljesen napirenden kívül hagyjuk – hogy aztán a Pozitív Ifjúsági Fejlődés szívében majd a társadalmi mérnökösködés (social engineering) lépjen a helyébe.
Az elmúlt 50 évet nagyjából négy korszakra bontottam, melyek során az alábbi kérdések egybefonódását vizsgálom:

- Mi az állam álláspontja az ifjúságsegítésről? Milyen mértékig van jelen a szakpolitikai döntéshozatal terén?
- Mi a retorikája és/vagy elméleti háttere az ifjúsági munkások képzésének és menedzsmentjének?
- Milyen észrevehető hatással van a szakpolitika, retorika és elmélet az ifjúságsegítők fiatalokkal való kapcsolatára?
- És végül mi a jelentősége (vagy éppen jelentéktelensége) annak, hogy az ifjúságsegítés elkötelezte magát a politikai pártokkal – különösen azzal a Munkáspárttal, amely most tizenhárom évnyi kormányzást követően ellenzékbe szorult?

1960-75 – A fakuló optimizmus

Az 1950-es évek végére a gazdasági és politikai hangulat továbbra is optimista maradt, s megmaradt a Konzervatív Párt szlogenje: „Sosem volt még ilyen jó." A konszenzus az volt, hogy a jóléti állam által jelképezett közszolgáltatások értően átgondolt elegye, valamint a megfelelően szabályozott piac feloldották a kapitalizmus jelentette ellentmondásokat. Az állam a fiatalokat nem tekintette készségek híján tengődőknek, jobban aggasztotta a motiváció és elidegenedés kérdése. A keménykedő „Teddy fiúk" és a kicsapongó „beatnik"-ek kapcsán morális pánikot tükröző félelmek csaptak fel a generációs szakadékból adódóan. Az állam aggódva figyelte, hogy a fiatalok nem használták ki a látszólag végeláthatatlanul kínálkozó lehetőségeket. Az Albemarle-jelentés magabiztosan reagált a felmerülő dilemmákra, és az ifjúságsegítés informális világának kiterjesztését javasolta:

- Egy korábban példa nélküli programot szorgalmaztak az ifjúsági központok megépítésére;
- A teljes munkaidőben dolgozó ifjúsági vezetők seregének képzésére és szakszerűsítésére nemzeti főiskola (college) létrehozását indítványozták;
- Mindezt összeegyeztetve pedig szükségesnek tartották az önkéntes, valamint a gyarapodó szakmai állami szféra közötti kapcsolat megerősítését, hangsúlyozva: az eltérő, de egymást kiegészítő tevékenységeik előnyeit mindkét szektornak fel kell ismernie.

Miután e javaslatok egybevágtak a háború utáni pluralista konszenzussal, így a konzervatívok és a Munkáspárt részéről egyaránt támogatást nyertek.
E pluralizmusra, illetve a fiatalok képességeinek döntően igen pozitív megítélésére való tekintettel az új főiskola képzési megközelítését az aktív és tapasztalati tanulás, valamint a nondirektív és ítélkezéstől mentes megközelítések fontos-

ságának hangsúlyozása jellemezte (Even 1972). Így született meg a módszerek által vezérelt, hivatásos ifjúságsegítők állománya, akik az emberi kapcsolatok szakértőiként iparkodtak dolgozni. Davies és Gibson (1967) a társadalmi nevelés fogalmának bevezetésével e nézőpontot mélyítette el: elgondolásuk szerint a társadalmi nevelés az egyre növekvő öntudatosságot jelenti a társadalmi érettség felé vezető egyenetlen és bizonytalan úton. A sorok között azonban kritikát is megfogalmaztak e feltörekvő szakma azon szakemberei felé, akik ideológiai semlegességet vallottak. Gibson és Davies elgondolása alapján a társadalmi nevelés olyan emberközpontú és ellentmondásos folyamat, amely megkérdőjelezi az ifjúsági munka status quo-hoz való társadalmi alkalmazkodás meghatározó hagyományát. Mindezzel együtt a korszak retorikája és elméletalkotása kevésbé foglalkozott az erőviszonyok kérdésével: nem volt képes megragadni például az osztállyal, társadalmi nemmel (gender) vagy etnikai származással kapcsolatos kérdések jelentőségét.

1969-ben a Milson-Fairbairn jelentés megkísérelte a társadalmi nevelés fogalmának kiterjesztését annak hangsúlyozásával, hogy szükséges a „fiatalok kritikus részvétele a változó társadalomban" (DES 1969). Üzenetük azonban süket fülekre talált, ugyanis miképpen a háború utáni berendezkedés egyre törékenyebbé vált a felszökő olajárak és a növekvő társadalmi nyugtalanság miatt, úgy az uralkodó osztályon is egyre jobban eluralkodott a szorongás. Ezért aztán a konzervatív (Tory) és munkáspárti (Labour) kormányok egyaránt elutasították a koncepció okfejtését. Mindeközben azonban a jelentés célkitűzése, miszerint érdemes meghaladni a társadalmi nevelés individualista jellegét, valamint fontos központi témává emelni a fiatalok kérdését a közösségen belül, végeredményben ösztönözte, ám egyúttal össze is zavarta és elidegenítette az ifjúságsegítéssel foglalkozók változatos sokaságát.

Mindeközben az ifjúsági munkán belül a mélyen gyökerező, jellemépítő hagyományok képviselői kifejezetten közömbösek maradtak. A fizetett munkások és önkéntesek szövetsége makacsul és kitartóan ellenállt a fiatal-központúság laza fogalmának bevezetésével szemben. A hagyományok és a "trendiség" közötti ütközés, ahogy az egyik szkeptikus kollégám fogalmazott, olyan mindennapos kérdésekben nyilvánult meg, mint például a káromkodásról szóló diskurzus vagy az arról folytatott vita, hogy kitilthatóak-e a fiatalok az ifjúsági klubból. Tovább fokozva a kavarodást, a kérdező módszerű társadalmi oktatás iránti ambivalencia nem csak az állítólag tudatlan részmunkaidősök és önkéntesek reakciója volt. A hatáskörben, amelyben dolgoztam, mind a fél tucat dolgozó és hivatalnok, akik a nemzeti főiskolán tanultak, rögtön megtagadták nem utasításszerű hitvallásukat, amint a helyi tanácsosok, vagy azok feljebbvalói kérdőre vonták őket.

Ami az én kérdésemet illeti a munkások és a politikai pártok viszonyáról, az jelenleg irrelevánsnak tűnik. A józan megállapodás szerint a politikai hovatartozás magánügy. Valóban, nem tekintették professzionálisnak a politika behatolását a szakmába. Minden kétséget kizáróan, a "pártpolitika egyenlő a politika egészével" naiv egyenlete igencsak elterjedt volt, de ez jól tükrözte a vita hiányát is a "politika, mint hatalom" témában, az Albemarle utáni idők főállású szakembereinek képzésében.

1976-90 – Politika alulról és felülről

A kisebbségi munkáspárti kormány nagyon kevés időt tudott a fiatalokra szánni. Megrázó "uralkodása" a kaotikus "elégedetlenség telével" végződött, amikor a munkások megtagadták az együttműködést a megszorító intézkedésekkel. Ennek nyomában jött a neoliberalizmus, a maga szabadpiac fétisével és a kezdeti "thatcher-i" képű állammal szembeni bizalmatlanságával. Apránként, a konzervatív kormány összerakott egy egyre inkább koherens, bár még mindig ellentmondásokban gazdag ifjúságpolitikát, a populista tekintélyelvűség mentén beavatkozva, az oktatás, foglakoztatás, jólét és igazságszolgáltatás terén (Davies, 1986). Ezen forgatókönyvön belül az ifjúsági munkát a súlyos állami beavatkozások közepette felhabosították. Az 1982-es Thompson Jelentés kudarca után pedig lezártnak tekintették a fiatalok fejlődéséről alkotott liberális elképzeléseket. Akkora volt a kormány bizonytalansága és ellenszenve az ellen, amit az engedékenység mentsvárának képzelt, hogy megpróbálta megkerülni, vagy meghódítani az ifjúsági munkát, egy korai és jelentős civil szervezeten, a Manpower Services Commission-ön keresztül. Megnőtt az ún. Ifjúsági Képzési Programok száma. Maga a szociális oktatás fogalma is támadás alatt állt egy szűkebb szociális és életviteli képzés fogalom által. Ezt a támadást ékesszóló bírálat (Davies 1979) és ellenállás fogadta. Én azt hirdettem, hogy a kormány szándéka nem más, mint a fiatal proletariátus viselkedésének megváltoztatása (Taylor, 1981). A Közösségi és Ifjúsági Munkások Szakszervezete küzdött mind a dolgozók bérének csökkentése és munkakörülményeiknek romlása, mind az ifjúsági munka szociáldemokratikus ideológiai alapjainak lerombolása ellen. Egyelőre a versengés tűzszünettel zárult. A háttérben azonban az ifjúsági munka képzésében a zűrzavar uralkodott. A növekvő nyugtalanság azt az érzést tükrözte, hogy annak nézőpontja fehér, férfi központú és idejétmúlt volt. Az 1980-as évek közepére a női és a színes bőrű előadók "beszivárgása" elkezdte átalakítani a képzési intézmények kilátásait. Valóban, az évtized végére a szakma elnyomás- és diszkriminációellenesség szempontú szakpolitikai elemzése a másik végletet kezdte mutatni. Ezt a sikert több példa is tükrözte: a *Youth and Policy* című tudományos folyóirat megjelenése; Jeffs és Smith (1987) eltökéltsége az ifjúságsegítői szakma elmélet-ellenességének megdöntésében; Val Carpenter (1986) független "leány ifjúsági munka" kihirdetése; valamint a feketebőrű fiatalok tapasztalatainak korszakalkotó feltérképezése, Gus John (1981) által. A feminista, antirasszista, sőt akár szocialista elméletek alapján folytatott elemzések fényében a társadalmi nevelés kifogásolhatónak találtatott. Az évtized végére Smith szerint már nem volt más, csak retorikai eszköz, egy haszontalan szerszám, míg én a feleslegessége, a politikai neveléssel való leváltása mellett érveltem.

Míg a politikai nevelésről beszélni valóban túlzás volt, mindenképp magyarázatot igényel, hogy miért vált baloldali irányultságúvá a teljes munkaidős státusz felé vezető út elmélete és gyakorlata, egy olyan korszakban, melyben a jobboldal folyamatos növekvő befolyással bírt. A választ alább, az 1970-es évek végének társadalmi mozgalmaiban találjuk. Ezekből az élénk, bár rövid életű környezetekből "átpolitizált" aktivisták kerültek az ifjúsági munka területére. Céljuk az volt, hogy radikalizálják a szakmát, melyet jól jelképezett a fiatal nőkkel, feketebőrű

fiatalokkal, homoszexuálisokkal és fogyatékkal élő fiatalokkal végzett autonóm munka felemelkedése. Ezzel a változással szembesülve az ifjúsági munka elméletének és gyakorlatának igyekeznie kellett, hogy behozza a lemaradást az előre mutató, ellenzéki gyakorlattal szemben, amely megjelent a színen, és próbálta a liberalizmust összeegyeztetni a terjedő radikalizmussal.
A szakma gyakorlatának világa persze még inkább tele volt feszültséggel, melyet egy nagyobb, a részmunkaidős ifjúsági munka képzések állapotát vizsgáló kutatás is fémjelezett, és amely tévesen feltételezte, hogy a képzések tartalma a gyakorlati valóságot tükrözi. A szerző, Steve Butters (1978), azt állította, hogy a hagyományos jellemépítő modellt felülírta a társadalmi nevelés repertoárja (SER - social education repertoire) - a személyes tudatosság, közösségfejlesztés és intézményi reform keveréke. Azonban az ő nézetei szerint magát a SER-t is meg kell dönteni egy radikális paradigmával, melyben a fiatalok maguk is az elnyomás elleni küzdelem élcsapatává válnak. Az elemzés mélyreható, ugyanakkor elfogult volt. Mindamellett felhasználása a Nemzeti Ifjúsági Iroda "Felszabadítási projektjében" (1985) rávilágított az ifjúsági munka gyakorlatának vitatott természetére. Egy, az ifjúságsegítőket ideológiai hovatartozásuk alapján elhelyező gyakorlatot felhasználva, a projekt vezetői, Andy Smart és Marion Leigh, feltárták az ütköző perspektívák sokaságát, melyek párhuzamosan léteztek és működtek. A felbukkanó ellentmondás szerint, habár a retorika szintjén az ifjúsági munka radikális értelmezése volt a domináns, a fiatalokkal végzett munka konformista nézete még mindig rendkívül meghatározó volt.

Az alábbi példák hivatottak saját tapasztalataim alapján szemléltetni a belső konfliktusokat, több angol hatóság esetében:

- A lányokkal történő ifjúsági munka elfogadtatásának nehézségei Wiganban megosztották az ifjúsági szolgáltatásokat;
- Leicesterben feszült viszony alakult ki az 1980-as évek közepén a független színesbőrű fiatalok közösségéből származó, helyi szakképzetlen munkások által működtetett projektek és a professzionális Közösségi Oktatási Szolgálat között, melyet intézményesen rasszistának tekintettek;
- Az 1980-as évek végén, Derbyshire-ban én magam is közel kerültem ahhoz, hogy menedzserként bekerüljek az elnyomás-ellenes gyakorlat kikényszerítésébe, egy, a munkásokat és fiatalokat érintő demokratikus párbeszéd kárára.

Ez a hivatkozás a felülről jövő kényszerítés veszélyeire egy állítólag emancipációs gyakorlat esetén, elvezet minket az ifjúsági munka és a Munkáspárt viszonyának kérdéséhez ebben az időszakban. Korábban említettük a társadalmi mozgalmakból az aktivisták munkájába történő átmenetet. Ezen szedett-vedett csapaton belül kételyek merültek fel a Munkáspártot és a szakszervezeteket illetően. Elegendő volt azonban a támogatás a női és a színes bőrű részlegek megalapításához a munkásmozgalmakban. Ez az ifjúsági munkán belül is tükröződött, a Közösségi és Ifjúsági Szolgáltató Egyesület átalakulásában a Közösségi és Ifjúsági Munkások Szakszervezetévé (CYWU - Community and Youth Workers Union), a változás élén egy női frakcióval. Az implicit remény, hogy egy valóban szocialista Munkáspárt a fiatalok és a szakma érdekeit szolgálná, sok ifjúságsegítő aktivista munkájában

megjelent. Ez a hit nem feltétlenül vezetett párttagsághoz, de a helyi szocialista tanácsok irányába terelte a munkásokat az 1980-as évek elején és közepén, mint például a Nagy-London Tanácsa (Greater London Council), vagy Sheffield és Derbyshire esetén. A "szocializmus" ezen szigeteit a közelgő szólásszabadság és a támogatás színtereinek tekintették.
Azonban az évtized végéhez közeledve az ifjúsági munka radikális "lázadói" visszavonulásra kényszerültek, a baloldal egészével együtt. A bányászok veresége 1985-ben letarolta a Munkásmozgalmat. A radikalizmus menedékeként magára hagyott, független "szocialista" tanácsok önbizalmukat és finanszírozásukat veszítették, főleg amikor a Munkáspárt a középosztály pártjaként próbálta újraalkotni magát. Hasonló nyomás hatására, a társadalmi mozgalmak feladták autonómiájukat, elfogadva a támogatásokat és végignézve, amint a vezetőiket visszaszerezte az állam (Shukra, 1998).
Ezekben az években az előíró jellegű jobboldali nemzeti agendával egy szinten létezett egy elrendelt baloldali, helyi program is. A "társadalmi nevelés" kifejezés fényét vesztette. A radikális praxis, amely az előbbit kiszorítani igyekezett, elfelejtette a sokszínűségben és toleranciában gyökerező múltját. Egyre inkább témaalapúvá és töredezetté válva, autoriter jelleget vett fel. Ahogy egyre kevésbé tudta megnyerni a szíveket és elméket, néhány híve menedzseri szemléletet vett fel, ragaszkodni próbálva a napirendjük teljesítéséhez.

1990-97 - a piac és a menedzserizmus térnyerése

A neoliberálizmus vágya a piacgazdaság diskurzusának a lét minden területére való bevezetésére gyors ütemben haladt előre, ám a konzervatív kormány kétértelmű hozzáállása az ifjúsági munkához megmaradt. Figyelmének egy kis részét e határozatlanság felé fordítva összehívott egy sor miniszteri konferenciát, az elsőt 1991-ben, Birmingham-ben. A tory-k meg szerették volna győzni az ifjúsági szakma különböző elemeit, hogy egyezzenek meg egy "alaptantervben", melyhez viszonyítva mérni lehetne a teljesítményt. Talán a kollektív szolidaritás utolsó megnyilvánulásaként, az önkéntesek és az állami szektor közösen, gazdag és sokszínű történelmükre emlékezve, visszaverték a kormány benyomulását. Ettől kezdve, az egymást követő kormányok felhagytak a közvetlen ideológiai beavatkozásokkal, helyette az elérhető pénzügyi támogatások ellenőrzésével próbálták befolyásolni az ifjúsági munka céljait.
A nagy, ifjúsági szolgáltatásokat is érintő adócsökkentések utóhatásaként az ifjúsági munka új állami finanszírozása olyan speciálisan meghatározott kezdeményezéseken keresztül került megvalósításra, mint például a Single Regeneration Budget. A pénzügyi támogatásokért folytatott versengés miatt a politikusoknak, bürokratáknak és az ifjúsági terület menedzsereinek bele kellett egyezniük előre meghatározott célok és eredmények elérésébe. Bár a kezdeti stádiumban ezen stratégia nyomon követése felületes volt, az intő jelek láthatóak voltak. Ilyen légkörben az ifjúsági munkát a preventív és jóléti modell felé terelték. Alattomosan lepusztították a társadalmi és informális nevelés hagyományát, mely gyakran csak a közhelyek szintjén maradt meg.

Az ellentmondások azonban nem szűntek meg teljesen. A képzési intézeteken belül az 1980-as évek elnyomás- és diszkrimináció-ellenes elköteleződés megmaradt hívei megtartották pozícióikat, bár a dominanciája nem volt teljes. Néhányan az intézményeken belül úgy vélték, hogy az antiszexista és rasszizmusellenes gyakorlat intézményesülni kezdett. A szkeptikus tanulók megtanulták "visszaöklendezni" azt, amit elvártak tőlük a vizsgák során. Félve a radikális szellem utolsó bástyája fölötti kontroll elvesztésétől, az oktatók néha nehezen vetették alá saját törekvéseiket kritikai vizsgálatnak.
Mindeközben a gyakorlat pengeélen táncolt. A korábban említett 1992-93-as, súlyos megszorítások egy lépésről lépésre végbemenő változás útját követték ki az ifjúsági munka számára. A szakmán belül egyre többen kezdtek egyezkedni az úgynevezett "új menedzserizmussal", mások trükközni próbáltak a pluralista hagyományok megőrzése érdekében. Mi Wigan-ben megpróbáltunk kiállni az önkormányzati szolgáltatások vállalati megközelítésének növekvő igénye ellen. Létrehoztunk egy új, a fiataloknak nyújtott szolgáltatásokat támogató rendszert, mely az önkormányzat valamennyi szervezeti egységét összehozta: az oktatást, a szociális szolgáltatásokat, szabadidős szolgáltatásokat, a lakhatást; a további érdekelt felekkel együtt, úgy mint a rendőrség vagy az Önkéntes Ifjúsági Munka Tanácsa. Ezen csoporton belül az Ifjúsági Szolgáltató Iroda meg tudta őrizni az identitását és autonómiáját, amelyet a vállalkozás lelkeként és lelkiismereteként ismertek el. Ez a relatíve sikeres kezdeményezés azonban nem élte túl az integrált ifjúsági szolgálat érkezését egy pár évvel később, melynek keretein belül az ifjúsági munka a központi szerepből egyre inkább a perifériára szorult ki. Az "új menedzserizmus" hívei nyerőre álltak, vallva, hogy a hitelesség eléréséhez az ifjúsági munkának magáévá kell tennie a mérhető eredmények rendszerét.
A neoliberális ideológia elfogadásában a menedzserek és dolgozók jelentős része egyetértett a Blair féle átalakult Munkáspárttal. A cáfoló bizonyítékok ellenére, ifjúságsegítői körökben még mindig megmaradt a hit, hogy a New Labour a társadalmi haladás elhozója lehet. A párt iránymutatásával összhangban az ifjúsági vezetők és munkások, tudatosan vagy más módon, de a politika középpontjába kerültek, maguk mögött hagyva a kritikai hozzáállás utolsó maradványait is. Így esett, hogy az ifjúsági szakma berkein belül sokan örömtáncot lejtettek Blair 1997-es elsöprő győzelmekor.

1997-2010 - az előírt és a kiszámítható színre lépése

Hatalomra kerülése után a New Labour lassan de biztosan egy mérhető napirendet erőszakolt az ifjúsági munkára, összhangban a "sokszínű egyformaság" neoliberális eszméjével, és az alternatív jövőképről való lemondással. A régi Munkáspárt álma helyett, melyben az állam a munkavállalók érdekében kezeli a kapitalizmust, a New Labour a munkavállalókat irányította a kapitalizmus érdekében. A New Labour döntött. A fiataloknak össze kellett szedniük magukat. Ahogy Jeffs és Smith megjegyezte, az utóbbi évtized kormányzati dokumentumai, mint a "Minden gyerek számít" (Every child matters, 2003) és az "Ifjúsági munka átalakítása" (Transforming youth work, 2002), csupán "a már elfogadott prioritások

és eredmények ismertető prospektusai" voltak (Jeffs és Smith, 2008, p. 280). Az integrált ifjúsági szolgáltatások stratégiájának bevezetésével az ifjúsági munka, mint elkülöníthető gyakorlati színtér, egyre inkább fenyegetve volt. Az önkéntes és nyílt találkozásokat a fiatalokkal természetüknél fogva irányíthatatlannak és veszélyesnek fogták fel. A Munkáspárt egyre inkább eltörölte a maga tekintélyelvű diskurzusában az ifjúsági munka fogalmát. Helyette rendszeresítették a "pozitív tevékenységek" leereszkedő és egyszerűsítő fogalmát. A társadalmi nevelést és az informális oktatást számkivetettnek nyilvánították, száműzték a pedagógia vadonjába.

Elméleti szinten soha nem volt komoly vita arról, hogy milyen ötletek támogathatják ezt az oktatástól a szabadidős tevékenység felé való eltolódást. Az "új menedzserizmus" mantrája valójában az egyszerű haszonelvűség "ami működik, működik" hozzáállása volt. Ezzel az elméletellenes, anti-intellektuális irányszabással a vezetők rákényszerítették a munkavállalókat, hogy elfogadják az előírt megközelítést a fiatalokkal való kapcsolatukhoz. Azonban még a nyers pragmatizmusnak is szüksége volt valami elméleti táplálékra. Észrevétlenül és titokban, a pozitív ifjúsági fejlődés (positive youth development, PYD) amerikai tradícióját becsempészték mind a vezetők, mind a dolgozók gondolkodásába. Tudomásom szerint a hatásosságáról egyetlen módszeres vizsgálat készült, Schulmann és Davies jóvoltából (2007). A PYD lényegében a serdülőkor és a fejlődés pszichológiájának tudományára támaszkodik, hogy hozzájáruljon a "fejlődési szempontból megfelelő" programok megtervezéséhez a fiatalokkal való munkában.

Az angol hagyományok szerint, a serdülőkor tudományos helyett csak metaforikus kifejezéssé vált, mint a felnőttkor felé történő átmenet, mely egyaránt lehet durva, zökkenőmentes, vagy mindkettő, de nem redukálható képletes szakaszokra. A PYD az ellenkező álláspontot vallja, igazában magabiztosan. A PYD szerint tudományosan alátámasztható módon megállapíthatók azok a tulajdonságok vagy kompetenciák, melyeket egy normális 14 vagy 16 évesnek birtokolnia kell. Felveti, hogy léteznek mérhető fejlődési referenciaértékek. Félrevezető arroganciával azzal érvel, hogy programjainak megvalósítása például az alábbiakat éri majd el:

- Ösztönzi az önrendelkezést (de, kérdeznénk, másokra nézve milyen áron?);
- Elismeri a pozitív viselkedést (figyelmen kívül hagyva a kérdést, hogy ki határozza meg a pozitív mibenlétét);
- Lehetőséget teremt a társadalmi részvételre (ismételten nem foglalkozva azzal, hogy ki határozza meg, mi az antiszociális).

Egyik ilyen kínos kérdés sem ingatta meg a Munkáspártot abban, hogy elfogadja e filozófia törekvéseit. Ennek a látásmódnak jött el az ideje. Funkcionalista fókusza tökéletesen egybecsengett az antiszociálisnak és diszfunkcionálisnak vélt fiatalok kormány általi démonizálásával. Ezen a szűrőn át nézve, az ifjúsági munka "pozitív tevékenységekké" alakult – engedjük, hadd legyen mit csinálniuk, és minden rendben lesz.

Vizsgálatoknak alávetve, a PYD az első akadálynál elbukik. Vállalkozásának tárgya a normál kamasz, egy idealizált típus, melyet mindenféle összehasonlító

kísérletből, tesztből és pontszámból gyúrtak össze. A valóságban ez az akármilyen korú serdülő egy absztrakció és egy mítosz. Ő egy általános egyén, aki nem létezik (Burman, 1994). Mindazonáltal a PYD által nyújtott könnyű válaszok és magyarázatok rendkívül csábítónak bizonyultak. A PYD képzeletében élő, idealizált, viselkedésében és hozzáállásában normatív, az uralkodó rend igényeivel összhangban élő serdülő a New Labour mintapolgára lett. Ezzel párhuzamosan, a PYD az ideális ifjúsági munkás modelljét is biztosította, aki gondosan tervezi a tudományosan előre meghatározott társadalmi integrációs programját.

Legjobb tudomásom szerint a PYD még nem talált utat az ifjúsági munka képzési intézményeinek tanterveibe. A szakma szívébe a vezetők, a külső oktatók és tanácsadók próbálták behozni. Mindazonáltal, ahogy Jeffs és Spence (2007) is megemlíti, a modularizáció és a tudás következetes szétaprózásának hatása, valamint a szabványokra és kompetenciákra fektetett egyre nagyobb hangsúly, mely a nemzeti szakképesítések felemelkedésében is tükröződik, közösen aláássák az elméletében tájékozott és konstruktív vitára képes ifjúsági munkára oktatást. Ettől függetlenül a tudományos közösség ékesszólói továbbra is harcolnak egy kritikus informális oktatás ügyéért (Batsleer, 2008).

Ahogy Davies is leírta, a New Labour évei alatt tanúi lehettünk a társadalmi nevelést és az informális oktatást alátámasztó alapelvek elhagyásának - a napirendjeikkel kezdve, a kritikus párbeszédek tárgyalásán át, melyben az oktatók is tanulhatnak, egészen az önkéntességre épülő kapcsolatokig (Davies, 2009, p.79). Valójában a munkaerőt felosztották, bár ez a szakadás részben rejtve maradt. Az informális hagyományokat védő dolgozók arról számoltak be, hogy a személyre szabott ügyintézés felé való elmozdulás, a tapasztalatok akkreditálására irányuló nyomás (bármennyire ideiglenes is legyen), valamint az explicit megfigyelésre és rendszabályozásra való áttérés által üldözötten “elveszítették a hitüket abban, amit csinálnak”;. Eközben jóval több munkás, mint amennyit a szakma be merne ismerni, igazodott, vagy akár örömmel csatlakozott az előírt célok és kiszámítható eredmények tisztább, kevésbé komplikált és ellentmondásos világához. Egy másik szinten nézve - hogy visszatérjünk a PYD befolyásához - a szóban forgó kilátások tökéletesen illeszkedtek a rövid távú kezdeményezések térnyeréséhez. Egy londoni kerületben, míg az ifjúsági központok bezárásra kerültek, az elterjedő hat-nyolc hetes, pozitív tevékenységekre és egészséges életmódra fókuszáló modulok a munkásosztály bizonyos rétegeit célozták. A személyzetet behozták, hogy biztosítsák ezeket a fejlesztési programokat, csak hogy néhány hét múlva el is tüntessék őket. Azt, hogy gyökeret eresszenek egy közösségben és kapcsolatokat építsenek, ellehetetlenítették.

Fontos megemlíteni az utolsó két évtized “projektalapú finanszírozásának” romboló hatását is az önkéntes ifjúsági szektorra nézve. Az egykor oly bőszen védelmezett függetlenség elsorvadt, ahogy az önkéntes ifjúsági szervezeteknek versenybe kellett szállniuk a finanszírozásért, megadva magukat a kormány által szabott kötöttségeknek.

Ezen végső időszak tárgyalásakor újra szembetaláljuk magunkat az ifjúsági munka területén dolgozók és a New Labour közötti kapcsolattal. Valóban, a vezetők és nemzeti szinten fontos személyiségek figyelemre méltó hányada a New Labour

pártján állt. A párt neoliberális újjászületésének ellenére úgy tűnt, elhitték, hogy a szociáldemokrácia lüktetését érezni lehet. Abban a tényben leltek menedéket, hogy a Munkáspárt növelte a fiatalokkal való munkára szánt források mértékét. Ez a mindenféle módon történő beilleszkedésük a New Labour projektjébe azt jelentette, hogy haboztak szembenézni a döntő kérdéssel: Mi volt a célja és jellege az ifjúsági munka átalakításának? Hivatali idejének végeztére a Munkáspárt szinte teljesen bejárta az utat ifjúsági munka, mint társadalmi nevelés, a kritikai pedagógia egy formája felől az ifjúsági munka, mint a társadalmi manipuláció eszközéig.

Vitás kérdések

1. Valóban halott és temetni való a társadalmi nevelés, vagy feltámadhat-e még hamvaiból modern köntösben? Az elmúlt években mi, akik az ifjúsági munka védelmében kampányoltunk, egy "demokratikus és emancipáló" gyakorlatról beszéltünk. Ennek a meghatározásnak az erősségei, hogy az önkéntes kapcsolathoz. szabad asszociációhoz és a kritikus szemléletű diskurzusokhoz való elköteleződése a 19. század úttörőinek elveit viszi tovább; hogy a fiatalok életében a nemi (gender) kérdéshez, fajhoz, szexuálitáshoz, fogyatékossághoz való hozzáállása az 1970-es és 80-as évek társadalmi mozgalmainak hatását hordozza; és hogy nagy hangsúlyt fektet az improvizatív, de mégis fegyelmezett ifjúságsegítők autonómiájára, mind az önkéntes, mind a szakképzett munkások esetében. A pozitív ifjúsági fejlődéssel (PYD) szembeszállva, mely arra törekszik, hogy "programozott" rendet erőltessen a problémás ifjúságra, újjá kell élesztenünk egy pluralista szövetséget, az önkéntes és nyílt ifjúsági munkát dicsőítendő.
2. Ehhez szembe kell szállnunk az uralkodó, konzervatív doktrínákkal, amelyek szerint az ifjúsági munka fő célja, hogy megelőzzön egy sor antiszociális viselkedést, melyet főként az ellenszegülő kisebbség folytat, akiknek pozitív tevékenységek felügyelt rendszerére van szüksége. Ez nem lesz könnyű, mivel az ifjúsági munka főbb szereplői, mint például a Nemzeti Ifjúsági Iroda és a CYWU túlhangsúlyozták, hogy a kevesebb ifjúsági munka több problémás fiatalhoz vezet. Mi is kénytelenek vagyunk megerősíteni, hogy az ifjúsági munka igyekszik hozzájárulni az aktív szerepvállaló fiatal állampolgárok megjelenéséhez. Az ilyen, demokratikus lelkületű fiatalok - a hatalom szemében - akár negatív tevékenységekbe is foghatnak. Egyszerűen fogalmazva, az ifjúsági munka a demokráciára nevel, amihez nincsenek kipipálható négyzetek, vagy garanciák. A demokrácia a remény politikája, egy hit az emberi kreativitás potenciáljában.
3. Az ifjúsági munka érdekében létrehozott szövetség megalkotásakor hogyan állunk hozzá az ifjúsági munka Albemarle utáni professzionalizálásához? Az Egyesült Királyságon belül a CYWU (Community and Youth Workers' Union) annak a felfogásnak az élharcosa, miszerint az előre vezető utat a szabályozott és hitelesített, engedéllyel, egyedi értékrenddel és készségekkel rendelkező, diplomás munkavállalók jelentik. Sőt, ezen felfogás megkérdőjelezése a

politikai elmaradottság gyanújába keverhet bárkit. Mégis, lényegében az ifjúsági munka csak egy speciális megnyilvánulása annak az átfogó, évszázados, humanista projektnek, melynek lényege az empatikus és egyenlőségre törekvő kapcsolatok kialakítása az élet minden területén, legyünk akár szülők, helyi közösségek tagjai, vagy bármi mások. Ebben a kontextusban az ifjúsági munka nem tarthat igényt az olyan széleskörű értékek szabadalmaira, mint a tisztelet és az egyenlőség, vagy a kommunikációs készségek. Ennek ellenkezőjét sugallni túlzott önhittségre vall. Az ifjúsági munka nem vállalati értékek, vagy szakmai készségek halmaza. Inkább egy jellegzetes gyakorlati színtér, az önkéntes interakciók egyezményes tere, ahol ötleteket és értékeket vitatnak meg. A professzionalizáció protekcionizmushoz vezet, kizárva önkéntesek és részmunkaidős munkavállalók ezreit a "felkentek" soraiból, pedig ezek az "egyszerű halandók" vannak a leginkább közvetlen kapcsolatban a fiatalokkal. A legkevesebb, amit tehetünk Lorenz állítása szerint (2009), hogy megvitatjuk, mi lehet a kapcsolat az "emberi" szakmák és azon hit között, miszerint a *démosz* emancipációját magának a népnek kell megvalósítania.

4. A professzionalizáció körüli dilemmához szorosan kapcsolódik a képzés helyzete. A képzést túl könnyen, kérdés nélkül elfogadják, mint jó dolgot. Mégis, az intézményi képzés lemaradhat a fantáziadús gyakorlati fejlesztésektől, vagy egy kritikai szempont védelmében könnyen egy stagnáló, vagy regresszív gyakorlat fogságában találhatja magát. Ezt a feszültséget tovább súlyosbítja a továbbképzések jellege, melyek kiegészíthetik, vagy alááshatják a továbbtanulás, a felsőoktatás által hirdetett filozófiát. A vállalkozói tanácsadó és tréner szakma felemelkedése megnyitotta a kaput mindenféle, pszichológiára épülő hóbort és szeszély működésével való gyors megismerkedés előtt. Mindez megoldásra vár.
5. Az Egyesült Királyságban a nagyobb politikai pártok mind a középút felé húznak. A nagyobb ideológiai konfliktusok egy ideje már a múlté. Ebben a kontextusban, már lejárt a szavatossági ideje az ifjúsági munka íratlan hűségének a szociáldemokrata hagyományokhoz, a Munkáspárthoz. Mostantól minden politikai pártot újra kell elemezni - szkeptikus hozzáállással, de éles szemmel a válságban lévő politikai és bürokratikus rétegek által felkínált lehetőségek iránt. Az elkövetkező időszakban meg kell újítanunk a kollektív képzelőerőnket és a függetlenségünket. Függetlenül megszervezve, soraink remélhetőleg mind utópista romantikusokból, mind erkölcsös pragmatistákból állnak majd össze. Az ifjúsági munka, mint kritikai pedagógia védelméért és kiterjesztéséért vívott harcban szükségünk lesz egymásra, mind az utcákon, mind a hatalom folyosóin.

Hivatkozások

Albemarle Report (1960): *The Youth Service in England and Wales*, London, HMSO.

Batsleer J. (2008): *Informal learning in youth work*, London, Sage.

Burman E. (1994): *Deconstructing developmental psychology*, London, Routledge.

Butters S. (1978): *Realities of training*, Leicester, NYB.

Carpenter V. (1986): *Coming in from the margins*, Leicester, National Association of Youth Clubs.

Davies B. (1979): *In whose interests? From social education to social and life skills training*, Leicester, NYB.

Davies B. (1986): *Threatening youth*, Buckingham, OUP.

Davies, B. (2009): *"Defined by history: youth work in the UK"*, in Verschelden G. et al. (eds), The history of youth work in Europe – Relevance for today's youth work practice, Strasbourg, Council of Europe Publishing, pp. 63-85.

Davies B. and Gibson A. (1967): *The social education of the adolescent*, London, ULP.

DES (1969): *Youth and community work in the 70's* (Milson-Fairbairn Report), London, HMSO.

Department of Education and Skills (2002): *Transforming youth work*, London, DES/Connexions.

Ewen J. (1972), *Towards a youth policy*, Leicester, MSB.

HM Government (2003): *Every child matters*, London, The Stationery Office.

Jeffs A. (1998): "*Wild things? Young people, our new enemy within*", in Murphy H. and Shaw M. (eds), Conceptualising youth work, Edinburgh, Concept

Jeffs A., Smith M. (eds) (1987): *Youth work,* London, Macmillan.

Jeffs T., Smith M. (2008):*"Valuing youth work",* Youth and Policy, 100, pp. 277-302.

Jeffs A., Spence J. (2007): *"Farewell to all that",* Youth and Policy, 97/98, pp. 135-66. John G. (1981), In the service of black youth. The political culture of youth and community work with black people in English cities, Leicester, National Association of Youth Clubs.

Leigh M., Smart A. (1985): *Interpretation and change*, Leicester, NYB.

Lorenz W. (2009): "*The function of history in the debate on social work",* in Verschelden G. et al. (eds), The history of youth work in Europe – Relevance for today's youth work practice, Strasbourg, Council of Europe Publishing, pp. 19-28.

Schulmann S. and Davies T. (2007): *Evidence of the impact of the "youth development" model on outcomes for young people – A literature review,* Leicester, NYA.

Shukra K. (1998): *The changing pattern of black politics in Britain*, London, Pluto.

Taylor T. (1981): *„Youth opportunities: the argument for resistance",* Bulletin of Social Policy, 8, pp. 16-19.

Christian Spatscheck:

Társadalom és ifjúsági kultúrák - interpretációk és következtetések az ifjúsági munkában*

Bevezetés

Az utóbbi évtizedek során az ifjúsági kultúrák globális jelenséggé váltak, melyek megtalálhatók majdnem minden modern társadalomban. A fiatalok a saját kultúrájukat nemzetközi hatások alapján, helyi tényezőkkel ötvözve hozzák létre. Már az első világháború környékén született első ifjúsági mozgalomtól kezdve, az ifjúsági kultúrák egy folyamatos irányító, ellenőrző és (újra) felszabadító közegben fejlődtek (Giesecke, 1975). Ez a tanulmány összefoglalja az ifjúsági kultúrák elemzésének fő elméleti megközelítéseit, társadalomelméleti és kultúratörténeti szempontból. Megpróbál alapvető információt nyújtani az ifjúsági kultúrák és a társadalom közötti szociokulturális mechanizmusokról, és segíteni próbál az ifjúságsegítőknek, hogy tisztázhassák szakmai szerepüket a lehetséges feszültségek közepette.

Korai megközelítések: elméletek az ifjúságról és szubkultúrákról

Frederic Thrasher és kollégái a Chicagoi Egyetem Szociológiai karán (Chicago School of Sociology) kísérletet tettek az ifjúsági kultúrák elméleti leírására az 1920-as évek végén (Moser, 2000, p.15). A Chicago szegényebb területeinek fiatalkorú bandáiról írt kutatásában Thrasher volt az első, aki leírta a fiatal bandatagok különleges életmódját, mely elutasítja a mainstream kultúra domináns formáit, és kialakítja a saját rituáléit, szimbólumait, kódjait. Az "ifjúsági kultúra" kifejezést először Gustav Wyneken, német reformpedagógus használta az első világháború idején (Spatscheck, 2006, p. 125). A német ifjúsági mozgalom egyik vezéreként ezt a kifejezést használta egy új kulturális forradalom leírására, abban a reményben, hogy létrejöhet egy felszabadult, kortárs csoportokba szerveződő fiatalokból álló gyülekezet, a felnőttek irányító befolyása nélkül. 1942-re Talcot Parsons

* Eredeti megjelenés: SPATSCHECK, C: Society and youth cultures – interpretations and conclusions for youth work in.: COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G.,WILLIAMSON H. (2012; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today,* Volume 3, Council of Europe-European Comission, Starsbourg

bevezette az "ifjúsági kultúra" fogalmát a szociológiába is (Moser, 2000, p.17). A fiatalkort egy olyan, relatíve független társadalmi státusznak vélte, amelynek jellemző értékei, normái, ideái és szimbólumai vannak. 1947-ben Milton Gordon amerikai szociológus a "szubkultúra" szót használta az ifjúsági kultúrák kontextusában. Megpróbálta részletezni a különböző etnikai csoportok speciális kultúráit, mint például az olasz bevándorlókét, vagy a fekete amerikaiakét, melyek az Egyesült Államok fehér középosztályától eltérő szabályokat követtek, és ezáltal megkérdőjelezték az egész társadalom számára közös normák és értékek feltevését (Farin, 2002, p. 58). Később az amerikai Albert Cohen (1957) értekezései és a német Fritz Sack (1971) írásai a szubkultúrákra bűnözésként utaltak. Ez a feltételezés sokáig uralta a fiatalokkal foglalkozó szociológiát, és még napjainkban is felfedezhető az ifjúsági kultúráról, vagy a veszélyeztetett fiatalokról szóló diskurzusokban.
További szubkultúra-kutatások során a német szociológus, Rolf Schwendter (1971) a szubkultúrákat szétbontja részkultúrákra és ellenkultúrákra. A részkultúrákat a középosztály kultúrájának formáiként tartja számon, melyeket a felnőttek uralnak, fogyasztói szemléletűek, és az integráció fontos funkcióit testesítik meg, melyek kevés lehetőséget nyújtanak a közrend megkérdőjelezésére. Az ellenkultúrákat a létező rendszer elleni hatékony ellenkezés kultúrájaként írja le, melyek a normák és intézmények változásának irányítását célozzák. Az ellenkultúra ezen progresszív típusán belül megkülönbözteti a hippik, beatnik-ek és rockerek kultúráit, mint érzelmileg progresszív szubkultúrákat, melyek erősen támogatják az egyén szabadságát. Emellett az 1960-as évek végén és az 1970-es évek elején létrejött német intellektuális és ifjúsági mozgalmakat racionálisan progresszív szubkultúráknak nevezte el.

Brit kulturális tanulmányok: stílus általi ellenállás

Az 1960-as évek közepétől úttörő jellegű kutatások folytak az ifjúsági szubkultúrákról és társadalmi funkcióikról a Kortárs Kulturális Tanulmányok Központjában (Centre of Contemporary Cultural Studies, CCCS) a Birminghami Egyetemen (Brooker, 1998, p. 59). Richard Hoggart (1957) és Raymond Williams (1958, 1961) korábbi munkáira utalva, a CCCS kutatása a kulturális tanulmányokat egy különálló tudományágának tekintette. A kutatás a kultúra egy tágabb értelmét vette alapul, mely nem csak a hivatalos magas kultúra munkáiból, kifejezéseiből és leleteiből áll, hanem az egész, mindennapos, populáris kultúrából (Brooker, 1998; Moser, 2000; Farin, 2002). Míg a korábbi tudományos hagyományok csak a magas kultúra egyedülálló elemeit vették figyelembe, a CCCS kutatói voltak az elsők, akik belevették munkájukba a kulturális tárgyak és az őket használó és létrehozó emberek közti kapcsolatot is. Ezen nézőpont szerint, a mindennapi élet módjai relevánssá váltak a formális kutatás számára is. A "kultúra" fogalmát új koncepcionális megközelítésként használták arra, hogy elemezzék, miként szervezik az egyének, csoportok és társadalmi rétegek a társadalmi és anyagi létüket, saját történelmi kontextusukban (Lindner, itt: Clarke and Honneth, 1979, p. 9).
A CCCS kutatói nem követik az integrált és egységes ifjúsági generáció fogalmát.

Helyette a különböző ifjúsági szubkultúrákat társadalmi osztályhoz kapcsolódó jelenségekként értelmezik (Holert és Terkessidis, 1997; Moser, 2000; Farin, 2002). Az ifjúsági szubkultúrákat a szülők osztálykultúrájának generációs alrendszereiként írják le, mely különbözik a munkásosztály, a középosztály és a felső tízezer kultúrája esetében. Ezen osztálykultúrák ügyében a hatalom és alárendeltség folyamatos harcát feltételezték. Ebben a konfliktusban csak egyetlen réteg kultúrája lehet a domináns kultúra. Ezen mechanizmusokat magyarázandó, Dick Hebdige (1998, p. 15), a CCCS kutatója a "hegemónia" kifejezést alkalmazza, melyet Antonio Gramsci határozott meg. Ő a hegemóniát az egyik társadalmi osztály hatalmaként azonosítja a többi, alávetett osztály fölött. Gramsci szerint (lásd Hebdige, 1998, p. 16) ezt a hatalmat úgy tervezték, hogy normálisnak tűnjön, habár az alárendelt osztályoknak lenne lehetőségük fellázadni az uralkodó osztály és annak közrend-fogalma ellen. Hebdige Louis Althusser érveit használja, hogy az ideológia fogalmával magyarázza meg ezt a paradoxont. Althusser amellett érvelt, hogy az osztályokhoz kapcsolódó ideológiákon keresztül a "torzult" osztálytudatosság öntudatlanul is tovább terjed (Hebdige, 1998, p. 12). A CCCS munkáiban az ifjúsági kultúrákat a maguk társadalmi hátterének és a domináns társadalmi rétegnek függvényében tekintik. A "társadalmi réteg, vagy generáció" kettőssége ezáltal megszűnik létezni (Clarke és Honneth, 1979, p. 45). Ezen osztályi orientáció kontextusában, a CCCS kutatói felfedezték a tipikus munkásosztálybeli ifjúsági kultúrákat, mint például a rockereket, a Teddy boy-okat, vagy a punkokat, és a tipikus középosztálybeli ifjúsági kultúrákat, mint a mod (modernista) szubkultúrát, vagy a hippiket (Farin, 2002, p. 62).

A fiatalok konfliktusai származási kultúrájukkal és a domináns kulturális hegemóniával egy stilisztikai eszközökkel vívott vitaként értelmezhető, mely a "stílus általi ellenálláshoz" vezet. Különböző szerzők, úgy, mint Hebdige és Clarke azt elemzik, hogyan alkalmazzák a fiatalok a stílus eszközeit a környezetükkel való kommunikációban (Hebdige, 1998; Clarke és Honneth, 1979). Átveszik Roland Barthes egyik elgondolását, aki kifejtette, hogyan nagyítódnak fel a mindennapi kultúrában bizonyos jelzések arra a szintre, ahol már olyan jelentéshordozókká válnak, melyek megtestesítik a szimbolikus, vagy mitológiai eredetű, új jelentéseket. Barthes például megemlíti a francia folyóirat, a *Paris Match* egyik speciális borítóképét. A kép egy színesbőrű, francia egyenruhát hordó katonát ábrázol, aki a francia zászló előtt tiszteleg. A nyilvánvaló jelentés mögött Barthes felismerni vél egy másodlagosat: ez a kép azt közvetíti, hogy "Franciaország egy nagy birodalom, melynek zászlaja alatt minden gyermeke hűen szolgál, bőrszínre való tekintet nélkül, és hogy nincs jobb érv az állítólagos gyarmatosító hatalom ellenfeleivel szemben, mint ennek a fiatal négernek a lelkesedése, mellyel az állítólagos elnyomóit szolgálja" (Barthes, 1964, p. 95). Barthes szerint mindennapi kultúránk gyakorlatilag bármely tárgyát új, szimbolikus és mitológiai jelentéssel bíró jellé lehetne növelni.

Hebdige megmutatja, hogy ezek a folyamatok megtalálhatók a punkok és raszták ifjúsági kultúráiban is, ahol jeleiket új mitológiai jelentőséggel ruházzák fel. A *bricolage* ("barkácsolás", francia) folyamatán keresztül bizonyos tárgyak kikerülnek a szokványos kontextusukból, és új értelmet rendelnek hozzájuk (Hebdige,

1998; Nachtwey, 1987). A fiatalok személyes reprezentációs rendszereiket az újonnan kialakított ifjúsági kulturális tárgyakra ruházzák át, új, jelentőséggel bíró objektumokat hozva létre. Ezen újonnan létrehozott szimbólumok a domináns kultúra formáival mennek szembe; megtestesítik azok elutasítását és a velük való ellenállást, az attól való eltérést, felforgató jegyeket öltve. Ezen új szimbólumok létrehozásával a fiatalok megkülönböztetik magukat a felnőttektől és más ifjúsági kultúráktól.

A CCCS ifjúsági kultúra tanulmányaiból adódó legfontosabb újítások a szociokulturális mechanizmusok új magyarázatai és az esztétikai és stílusbeli eszközökkel történő ellenállás, valamint az új mechanizmusok részletes elemzése. Azonban kritizálható a CCCS munkájának két aspektusa. Az első az általuk mutatott felfogás, a társadalom kulturális felfogása, amely a kultúrát a társadalmi struktúrákkal, sőt akár az egész társadalommal egyenértékűnek veszi. Mario Bunge (1996, p. 56) egy szociálfilozófiai háttérrel érvel, mely szerint a kultúra csak a társadalmi rendszerek tulajdonságainak összege, és nem keverhető össze, vagy feleltethető meg a társadalmi rendszerek egészével. Másodsorban, ahogy újabb kutatások igazolják, nem lehet többé realisztikusan összekapcsolni bizonyos ifjúsági kultúrákat osztályspecifikus hátterükkel (Vollbrecht, 1995, 1997; Holert és Terkessidis, 1997; Farin, 2002; Ferchhoff, Sandler és Vollbrecht, 1995). Legalábbis az 1980-as évek végétől kezdve, az ifjúsági kultúrák sokkal nyitottabbak lettek más társadalmi osztályok tagjai és más háttérrel rendelkező egyének felé. Ebből adódóan az ifjúsági kultúrák merev, osztályspecifikus felosztása egyre elavultabbá válik. Ez viszont nem vezethet ahhoz a tévhithez, hogy az osztályspecifikus faktorok többé nem hatnak a fiatalok életére.

Német viták a szubkultúrákról és életmódokról

Az 1990-es évek végén Ralf Vollbrecht német szociológus megfogalmazott egy kritikát az ifjúsági kultúrák társadalmi osztályhoz kapcsolódó felosztásáról: "Az ifjúsági kultúrák korai csoportosításai túlnyomórészt származási környezetükhöz kapcsolódtak, és ez azt jelentette, hogy gyakorlatilag meg lehetne jósolni, milyen csoport-elrendeződés lenne vonzó melyik fiatal számára. Napjaink ifjúsági kultúrái nagyrészt függetlenedtek a társadalmi származásuktól, mivel azok nagyrészt elvesztették összetartó erejüket" (Vollbrecht, 1997, p. 23). Az ifjúsági kultúrák miliővel kapcsolatos osztályozása helyett Vollbrecht azt javasolta, hogy tekintsük őket szabadidős színtereknek (*Freizeitszenen)*, melyekhez nyílt formációkként, szabadon csatlakozhat bárki, és el is hagyhatja azokat. Az életmódokat esztétikai lehetőségeknek tekintik, melyek nem csupán felületes fogyasztási és szabadidős szokások. Ezen felül kapcsolatot teremtenek a "jó életmód" kollektív értékrendszereivel (Vollbrecht, 1995, p. 24). Vollbrecht modellje szerint az egyének szabadon választják és kombinálják életstílusaikat a különböző "kínálatokból". Kihangsúlyozza, hogy az életmódok kialakítása és fejlődése aktív és folyamatos vitát igényel kulturális, társadalmi, és média üzeneteken keresztül. Az életmód megválasztását illetően a fiataloknak lehetősége nyílik arra, hogy önállóan értékeljék a különböző ifjúsági kultúrákat és különböző szinten azonosuljanak

velük. Vollbrecht (1997, p. 23) nem tagadja a társadalmi osztály és környezet létező hatását, de az ő megközelítése a kifejező és az esztétikai életstílus szubjektív konstrukciójából származó jelentéseket hangsúlyozza ki.
Az életmódra fókuszálással Vollbrecht (1995, p. 32) elszakad az ifjúsági kultúrákat ellenkulturális szubkultúrákként való felfogásától. Az ifjúsági kultúrák általános depolitizálásának, dehierarchizációjának, dekonstrukciójának és elüzletiesítésének fényében, Baacke és Ferchhoff Vollbrecht álláspontját követi, miszerint a szubkultúrák és ellenkultúrák modellje már nem megfelelő, hanem elavult (Baacke és Ferchhoff, 1995). Schwendter még mindig ellenzi ezt az ítéletet. Az ellentétes ifjúsági kultúrákról készített első elemzése után közel 25 évvel, még mindig az ellenkulturális potenciált látja az ifjúsági kultúrákban (Schwendter, itt: Ferchhoff, Sander és Vollbrecht, 1995, p. 11).

Egy francia nézet: rétegződés és emancipáció kulturális tőke révén

Pierre Bourdieu francia szociológus kialakított egy elméleti modellt a társadalmi rétegződésről, amely a gazdasági, társadalmi, és kulturális tőkéhez való hozzáférés mértékén alapul (Bourdieu, 2003). Az ő elmélete erős referenciákat kínál az ifjúsági kultúrák elemzéséhez is. A szimbolikus tervezés eszközeivel, úgy mint a zenei, divatbéli, irodalmi, filmes, sport, autómárka, vagy lakberendezési preferenciákkal, minden egyén megteremti a maga különbözőségét (Bourdieu, 2003, p. 278). A társadalom hierarchikus rétegződése az esztétikai elemek kollektív értékelésére épül, némelyet alacsonyrendűnek, durvának, közönségesnek, olcsónak, vagy szolgainak állítva be, míg másokat kifinomultnak, kidolgozottnak, előkelőnek, vagy megkülönböztetettnek tartva (Bourdieu, 2003, p. 27). A szociális rétegződés a magasabb és alacsonyabb szintű kultúrák létezésének közös elfogadására épül. Ezért tehát egy személy társadalmi helyzete és életmódja kölcsönösen és elválaszthatatlanul összekapcsolódik (Bourdieu, 2003, p. 11). Egy bizonyos társadalmi státusz bizonyos kulturális preferenciák kialakulásához vezet. Cserébe, bizonyos kulturális tőke szükséges egyes társadalmi pozíciók és szerepek elérése érdekében. Bourdieu a "habitus"-t, mint analitikai kifejezést használta ennek a két területnek az összekötésére. A habitus egy olyan elsajátított mintázat, mely a "megfelelő" gondolatok és cselekvések kialakulásához vezet. Olyan életmód megvalósulását teszi lehetővé, mely megfelel az élet objektív (erőforrások) és szubjektív (osztályspecifikus felfogás és értékrend) feltételeinek. Ebben az értelemben a habitus olyan mentális struktúrák sora, melyek befolyásolják gondolatainkat és cselekedeteinket, ezáltal kapcsolatot teremtve az egyén és a társadalmi struktúra között.
Az ifjúsági kultúrák sok lehetőséget nyújtanak szociális, kulturális és gazdasági tőke szerzésére, mely egyébként nem lenne elérhető a fiatalok számára. Először is, a fiatalok társadalmi tőkéhez juthatnak kortárs csoportjaikban. Kortársakkal és közösségi hálózatokon keresztül történő, aktív kommunikációval, a kölcsönös elismerés, támogatás és fejlődés folyamatai növelik a résztvevők társadalmi tőkéjét. Másodsorban, az ifjúsági kultúrákban és aktív rajongói körökben való tagság lehetővé teszi a fiatalok számára új források megnyitását, melyek kulturális

tőkévé alakíthatók (Fiske, SPoKK, 1997). Az aktív rajongói körökön és termelő tevékenységeken keresztül, mint például break-táncos, gördeszkás, számítógép-játékos, zenész, vagy DJ, a fiatalok speciális tudást és készségeket fejlesztenek maguknak. Ezeken a tevékenységeken keresztül olyan kompetenciákhoz jutnak, melyek az oktatás formális területein is használhatóak, s melyek Bourdieu értelmezése szerint kulturális tőkévé alakíthatók. Harmadsorban, az ifjúsági kultúrák potenciálisan gazdasági tőkét is teremthetnek (Josties, 2008). A közösségek és események szervezésével és a tipikus ifjúsági kulturális vállalkozások alapításával, úgy mint lemezkiadók, designer kollektívák vagy tetováló stúdiók, a fiatalok a modern és kreatív munka világának több hasznos készségét elsajátíthatják, és akár megélhetési lehetőségekre is találnak.
A fentebb ismertetett tőke az ifjúsági kultúrákban való tagságból származhat. A fiatalok ezt különböző élethelyzetekben használhatják fel, és ez a társadalmi mobilitás új dimenzióit nyithatja meg a számukra. Az ifjúsági kultúrákból származó új lehetőségek segíthetik a fiatalokat önmaguk felszabadításában és egyenjogúként való elismertetésében, és abban, hogy megbirkózzanak nehéz életkörülményeik és a marginális vagy negatív társadalmi pozíciójuk hatásaival.

Glokalizáció: ifjúsági kultúrák posztmodern és nemzetközi kontextusban

A médiakommunikáció megerősödésével és a közel végtelen adatfolyamok lehetőségével az ifjúsági kultúrák globálisan elterjedt jelenséggé váltak, de saját, helyi életkörülményeik között érik el a fiatalokat (Roth, 2002; Neumann-Braun, Schmidt és Mai, 2003). A fiatalok azonban nem maradnak passzív célközönség. Roland Robertson fogalmának, a "glokalizációnak" értelmében, az ifjúsági kultúrák globális impulzusait aktívan átalakítják helyi variációkként és új rendszerekként (Neumann-Braun, Schmidt és Mai, 2003, p. 82). Az elektronikus dance zenén belül világos elképzelések vannak Detroit, Chicago, Berlin, Bristol, Köln, Miami és Bécs egyéni hangzásvilágáról. A hip-hop kultúrán belül a rapperek különböző helyi kontextusokat vesznek bele a szövegeikbe, legyen az amerikai, afrikai, európai, ázsiai, vagy ausztrál. A legtöbb területen további fejlemények is adódnak; például a hip-hop hangzásvilág különbségei az Egyesült Államok keleti és nyugati partjai között, vagy a stílusok összecsapása a német hip-hop irányzatok között Berlinben, Hamburgban, Frankfurtban, vagy Stuttgartban, melyek jól szemléltetik a létező variációk széles skáláját.
Az 1990-es évek végén és 2000-es évek elején folytatott kutatások az ifjúsági kultúrák terén egyre gyorsuló és egyre változatosabb ifjúsági kulturális innovációról és társadalmi ellenőrzésről számolnak be (McRobbie, 1999; Eshun, 1998; Neumann-Braun, Schmidt és Mai, 2003; Holert és Terkessidis, 1997; Bonz, 2002; Roth és Rucht, 2000; Moser, 2000; Spatscheck et al. 1997). A nemzetközi vállalatok óriási pénzügyi érdekeit és a fiatalok nagy vásárlási potenciálját tekintve, sok kulturális ifjúsági elem, például a divat vagy a zene a globális kulturális kapitalizmus kereskedelmi árujává vált. Maguk a márkák is termékekké váltak. Az aktuális tárgyak nem relevánsak, de márkanevük, mint a Nike, Adidas, Gap, Levi's, Replay,

vagy Diesel, olyan termékek, melyek egy bizonyos életstílust testesítenek meg, és sokkal magasabb haszonnal lehet őket eladni, mint az előállításuk aktuális költségei alapján elképzelhető lenne (Klein, 2001).
Holert és Terkessidis (1997) egy, a mainstream kisebbségek felé mutató trendet mutat be. Az 1990-es évek közepe óta a korábbi kisebbségi ifjúsági kultúrák, mint a grunge, a brit pop, a riot grrrl (egy feminista punk irányzat), nu metal, neo-punk, és a hip-hop és techno néhány ágazata, domináns áramlatokká váltak az ifjúsági kultúrában, bár gyakran vitatott és ellenkulturális üzeneteket testesítenek meg. Többen ezekről a területekről népszerűvé váltak a domináns mainstream kultúrában is, annak ellenére, hogy korábbi időkben kifejezetten felforgató alakoknak számítottak volna. Mindezen különböző stílusok egymás mellett léteznek, figyelemre méltó egységben, anélkül, hogy egy domináns stílus maga mögött hagyná a többit. Ez a stabil, pluralizált együttélés egy kulturális mainstream irányvonal kialakulásához vezet, mely az egymástól nagyon eltérő, de egymás mellett létező kisebbségekre épül. Bár az, amit most több kisebbségi kultúra posztmodern formációjának tekintünk, korábban emancipációs potenciált testesített volna meg a Ford féle ipari rendszerek kontextusában, úgy tűnik, ma már nem tudja ezt a potenciált teljesíteni a globalizált hiper-kapitalizmus jelenlegi helyzetében. Végül is, a posztmodern kapitalizmusnak pontosan olyan rugalmas, dinamikus és fiatalos ego-taktikusokra van szüksége, mint a kisebbségi ifjúsági kultúrák tagjai, akik képesek rugalmasan megújulni a globális versenykultúra gyorsan váltakozó igényei szerint. Hasonlóképp, a globalizált kapitalizmus nagymértékben képes a kisebbségi ifjúsági kultúrákat befolyásolni, mind kereskedelmi, mind politikai téren. Miközben szüleik fordista társadalmának erői ellen tiltakoznak, a posztmodern fiatalok valójában a poszt-fordista termelés, kommunikáció és fogyasztás kulturális és társadalmi alapjait építik (Hardt és Negri, 2001, p. 156). Ebből a szempontból a posztmodern ifjúság saját maga eltörlésének előőrsévé vált (Holert és Terkessidis, 1997).
Egy metaelméleti nézőpontból a fiatalok életkörülményeinek "esztétizálása" az ifjúsági kultúrákban csak esztétikai szinten vezethet felszabaduláshoz. Ez nem vezet ontológiai szintű felszabadításhoz: a jelenlegi hatalmi viszonyok változatlanok maradnak. Az "esztétizálás" tehát összezavarja, összekeveri az ontológiát és episztemológiát.
A létezés és dizájn összekeverése még a társadalmon belüli hatalom körülményeit is elfedi. A hatalmi struktúrában bekövetkező változás csak esztétikai úton lenne lehetséges, amennyiben az esztétikai provokációk és torzulások a hatalommal rendelkező személyek, vagy intézmények felé irányulnak, ezzel a hatalmi kapcsolatok (és struktúrák) megkérdőjelezéséhez és kritikájához vezetve. Néhány ifjúsági kulturális csoport ilyen célzattal működik, és megpróbál egy kommunikációs gerillaharcot vívni a hatalommal kapcsolatos kulturális nyelvezet eltorzítására, szimbolikus cselekvéseiken keresztül (Autonome a.f.r.i.k.a. Gruppe, 1998).
A posztmodern pluralitásban lehetségessé vált az ifjúsági kultúrákkal való, meglehetősen "emancipáció-ellenes" módon történő visszaélés. Az Egyesült Államok hadserege megpróbálta az alternatív pop banda, a Blur *Song 2* című számát egy új lopakodó vadászgép reklámkampányához felhasználni, de a Blur végül leállította

őket. A francia Daft Punk elektro-pop előadónak bíróság előtt kellett megtámadnia Jacques Chirac azon próbálkozását, hogy a *One more time* című slágerüket választási kampányában használja fel. Terkessidis és Holert (2002) rámutat, hogy a popzene és a katonaságnak tartott koncertek az USA hadseregének lelki támogatására, vagy akár az Egyesült Államok bebörtönzött "ellenségeinek" kínzására használhatóak. Mivel a fiatalok kulturális szimbólumai egyre inkább önkényessé válnak, könnyen új kontextusokba lehet helyezni őket. A szélső-jobboldali skinheadekre utalva Schröder (2000) rámutatott:

> *Nácinak lenni sok mindent jelent napjainkban: techno frizura, skinhead zene, a Ballermannban üdülni Mallorcán, a szocialista PDS-re szavazni, "a zsidókkal mindig csak bajunk volt". Vagy: Elöl rövid, hátul hosszú frizura, a Böhse Onkelz rockbanda, kalandos nyaralás Rügenben, Opel Manta, "a szavazás baromság". Vagy: kopasz fej, a Rennicke nevű náci bárd zenéje, ezoterikus nyaralás a Stonehenge-nél, Bolko Hoffmann és a Deutschmark. Vagy: hosszú, lófarokba fogott haj, death metal, templomok.*

A kisebbségek jellemző mainstreamjén túl más ifjúsági kultúra áramlatok is megjelennek, melyek átlépik a felforgatás és az irányítás általános szándékának határait. Még mindig léteznek kifejezetten politikai ifjúsági kultúrák, mint az antifasiszták, az anti-neoliberalista csoportok, mint az Attac, az "ad buster-ek", a squatterek, környezetvédők, párthoz kötődő ifjúsági csoportok, és egyéb alternatív színterek. A fiatalok még mindig törődnek a jogaikkal. Amikor az angliai Büntetőjogi Törvény megváltoztatása 1994-ben tiltottá tette a "repetitív zenére" való nyilvános táncolást, ezzel kriminalizálva a szabadtéri rave-eket és a partikat a városok régi gyárépületeiben, a nagyobb tiltakozó mozgalmak és csoportok, mint a Reclaim the Streets ("foglaljuk vissza az utcákat"), igen hamar megszerveződtek (Plant, 1995; Hebdige, 1997, 1998). Még mindig jelen van egypár kifejezetten politikai töltetű rock banda, mint a Chumbawamba, az International Noise Conspiracy, az Asian Dub Foundation, vagy a német bandák, a Goldene Zitronen, a Stella, Die Sterne, a Superpunk, vagy a Boxhamsters. Léteznek politikai témájú elektronikus dance zenei csoportok is, mint a Mouse on Mars, Carsten Jost, vagy a DAT Politics, sőt politikai hip-hop előadások is, mint Saul Williams, Jan Delay, die Beginner, vagy a Curse (Karnik, 2003, pp. 103ff). Az olyan zenekarokkal, mint a Chicks on Speed, Le Tigre, Peachers, vagy Kevin Blechdom, a feminista és nemi szempontból érzékeny pop és elektro-punk zene meglepő újjászületését tapasztalhatjuk, mely a heteroszexuális normákon túli nemi körülményekkel foglalkozik. Az elektronikus tánczene újra elkezdte felfedezni a performativitás koncepcióját, ezáltal nagyobb hangsúlyt fektetve a test- és a nempolitikai diskurzusokra (Club Transmediale és Jansen, 2005). A punk korszak első független lemezkiadóinak megjelenése óta számos független kiadó létezik és kínál az egzotikus elektro, punk és hip-hop zenekaroknak menedéket a nagy multinacionális lemezkiadó vállalatok pénzügyi érdekeivel szemben (Savage, 2002; Teipel, 2001). A gyakran nem túl ízléses graffiti tag-ek mellett a városi utcák ugyancsak megmutatják az utcai művészek felforgató alkotásait, melyek az elüzletiesített közterületeket próbálják visszafoglalni, szimbolikus és provokatív jelentésvilágú műveikkel (lásd. Banksy, 2002; Klitzke és Schmidt, 2009).

Ifjúsági kultúrák az irányítás és az emancipáció kereszttüzében: összefoglaló

Ezen gondolatok történetének áttekintése után továbbra is fennáll a kérdés, hogy a fiatalok megtalálhatják-e viszonylagos függetlenségüket az ifjúsági kultúrákon keresztül, vagy a folyamatos ellenőrzés fogságában maradnak. Ez a kérdés egy, a kulturális tanulmányok területén felmerült, régi vitára utal vissza, mely az egyik oldalon Horkheimer és Adorno tézise, másfelől Walter Benjamin érvei között folyt (lásd: Holert és Terkessidis, 1997). Míg Horkheimer és Adorno (1997) a *Dialects of enlightenment*-ben, a maguk kulturális iparról szóló fejezeteiben egy szkeptikus álláspontra helyezkedtek, a populáris kultúra állandó politikai és kulturális irányítását feltételezve a kulturális iparon keresztül; addig Benjamin (1999) a "Műalkotás a mechanikai reprodukció korában" című fejezetében azt állítja, hogy a technikai reprodukálhatóságuk miatt a műalkotások az "auravesztés" kontextusában léteznek, mely közelebb hozza őket a tömegekhez, és lehetőséget nyújt a kulturális átalakulásra és önteremtésre.

A kérdést, hogy hol helyezkedtek, vagy helyezkednek el az ifjúsági kultúrák az állami ellenőrzés és emancipáló önteremtés ezen skáláján a háború utáni Nyugat-Európában, nem tudjuk determinisztikus és végleges módon megválaszolni. Helyette egy olyan dialektikus folyamatot találunk, mely a kontroll és az emancipáció pólusai között oszcillál, és ezt addig folytatja majd, amíg a hatalom jelensége létezik a társadalmunkon belül (Kappeler, 1999). Számos ifjúsági kultúrát nagy mértékben befolyásolt, és befolyásol napjainkban is a társadalom, az állam, és a kulturális ipar, ezzel erőteljes, szabályozott keretek közé szorítva azokat. Ezzel egyidőben felfedezhetők újabb innovatív mozgalmak is az ifjúsági kultúrák peremén, melyek emancipációs hatással bírnak a kulturális és politikai rendszer egészére.

Összességében egy igen összetett, ellentmondásokkal tűzdelt helyzet alakult ki, gyakorlatilag előre nem látható intenzitással az ellenállás és az irányítás között. Végül úgy tűnik, hogy csak egyedileg lehet beazonosítani, hogy melyik fiatal, milyen társadalmi-strukturális háttérrel, melyik kortárs csoportból, az emancipáció és irányítás melyik konstellációjába kerül, és hogy tudja-e saját ifjúsági kulturális hátterét alkalmazni arra, hogy megbirkózzon az irányító hatásokkal. Schäfers (1994) az ifjúsági kultúrák tribalizációját fejti ki. Ez a koncepció, mely gyakran megjelenik a techno kultúrában is, jól leírja a jelenlegi ifjúsági kultúrákat is. Az irányítási és emancipációs áramlatok széles tartományában nem lehet teljes mértékben megvalósítani az ifjúsági kultúrák besorolását az ellenkultúrák és részkultúrák egyszerű polaritásán belül. Számos színtér és kortárs csoport a szorosabb irányítás alatt álló részkultúra-miliőhöz húz, míg néhány még mindig ellenkulturális potenciált mutat, melyet aktívan ki is használnak. Összefoglalva, Roth és Rucht (2000, p. 283) mottója megfelelőnek tűnik: "Sem lázadás, sem asszimiláció".

Mivel az ifjúság, fiatalosság értékében minden korosztály osztozik, az esztétikai különbségek megteremtése sokkal nehezebbé vált a fiatalok számára. Nick Hornby (2003) megjegyzi, hogy nagy kihívás olyan zenére találni, olyan zenét

hallgatni, amely nem használható fel a következő Body Shop-ban, vagy a következő televíziós reklámban. Ebben az értelemben a fiatalok fiatalosságát eltulajdonítják a felnőttek és a globális vállalatok marketing részlegei, ezért egyre újabb stratégiákat kell találniuk, hogy megőrizzék önállóságukat.
Az ifjúsági kultúrák csak nagyon ritka esetben követnek kifejezetten politikai és forradalmi célokat. Gustav Wyneken látomása a 20. század elején az első német ifjúsági mozgalomról - hogy olyan ifjúsági kultúra alakuljon ki, amely jobbá teszi a világot saját, új eszméinek erejével, mélyebb betekintéseken alapulva - nem valósult meg. Az elmúlt évtizedekben különösen úgy tűnik, hogy ez a látomás eloszlott, az 1970-es évek ifjúsági kultúráinak kiábrándulásával. Még a náci diktatúra autoriter viszonyai között, vagy az FDR kelet-német kommunista rezsimje alatt is világossá vált, hogy a legtöbb fiatal nem forradalmi célokkal alakítja az ifjúsági kultúrát, hanem a saját személyes szabadságukhoz kívánnak teret nyerni (Spatscheck, 2006). Ezekben a politikai rendszerekben az ifjúsági kultúrák különleges kihívásokat jelentettek a kormányok számára. Az ifjúsági kultúrák lehetővé tették a fiatalok számára, hogy elkerüljék a diktatórikus ideológiákat és az "állami ifjúság" kialakítását célzó próbálkozásokat (Möding és Von Plato, 1986; Klönne, 1986; Guse, 2001; Poiger, 2000; Rauhut, 2002). Mindkét említett diktatúrán belül tehát az ifjúsági kultúrák kialakításának már önmagában a kísérlete is igen nagy politikai jelentőségű cselekmény volt. A posztmodern nyugati kapitalista társadalmak esetén az ifjúsági kultúrák nagymértékben elvesztették ezt a forradalmi potenciált.
Mindazonáltal az ifjúsági kultúrákban még mindig megtalálható Michel Foucault-i (1978, 1991) értelemben vett emancipációs potenciál a "fegyelmező technológiákkal" szemben. Az innovatív ifjúsági kultúrák alternatívákat kínálnak a domináns diskurzusokkal - Foucault értelmezésében, a tudás és hatalom komplexusaival – szemben, melyek befolyásolják az egyének társadalmi cselekvését a fegyelmezés és a funkciók normalizálása révén. Itt az ifjúsági kultúrák fontos funkciókat tölthetnek be. Olyan mentális és valós szabad tereket támogatnak, melyek lehetővé teszik a fiatalok számára, hogy kielégítsék azokat a szükségleteiket, melyek egyébként nem teljesülhetnek a mainstream kultúra keretein belül. A történelem azt mutatja, hogy a fiatalok a diktatúrák rendkívüli állapotában is ugyanúgy követik ezt a vágyat, mint ahogy a nyitottabb nyugati kapitalista társadalmakban, és hogy egyre újabb változatait teremtik meg az *„All tomorrow's parties"* utópiájának. E tekintetben a Kraftwerk futurisztikus zenei mottójának egy kulturális változatát követik, "It will always go on, music as carrier of ideas" ("A zene az ötletek hordozója, ez mindig így lesz").

Néhány következtetés az ifjúsági munka számára

Az ifjúsági kultúrák és a társadalom különböző elemzésein keresztül az ifjúsági munka számára a következő következtetések vonhatók le:

1. A fiatalkor mindig kapcsolódott egy "védett átmenethez" vagy moratóriumhoz a gyermekkor és a felnőttkor között. Ez a szakasz kísérleti területet és a saját életmódjuk kifejlesztésének lehetőségét biztosította a fiatalok számára.

A jelenlegi ifjúsági kutatások azt mutatják, hogy ennek a társadalmi moratóriumnak az ötlete eltűnni látszik, mert a fiatalok egy olyan társadalomban nőnek fel, melynek kockázatai megkövetelik, hogy már fiatalabb korban kezdjenek megfelelni a társadalom kihívásainak (Böhnisch és Schröer, 2002). Az ifjúsági munka nem tudja megszabadítani a fiatalokat ezektől az elvárásoktól. De az ifjúsági munka bizonyos fajtái ideiglenes védelmet nyújthatnak számukra, elősegítve ezzel, hogy kísérletezve tapasztalhassák meg személyes fejlődésüket. Ezen kísérletek némelyikének szüksége van arra, hogy kockázatos legyen, vagy rosszul is elsülhessen. Az ifjúsági munkának meg kell teremtenie ezekhez a tapasztalatokhoz a színteret, a felnőttek és egyéb intézmények felől érkező "erkölcsi pánik" átvétele nélkül.

2. Az ifjúsági kultúrák az egyéni fejlődés és esztétikai úton történő felszabadulás elérésére tett törekvéseknek tekinthetők. Az ifjúsági munkának ki kell elégítenie ezeket az igényeket, lehetővé téve a fiatalok számára a teljesítés, a célok elérésének megtapasztalását. Az ifjúsági munka társadalmi-térbeli megközelítése azt az elvet veszi alapul, hogy a fiataloknak olyan teret kell biztosítani, mely még nem "befejezett", de meg lehet, és kell "hódítani" (Deinet és Krisch, 2006). Ezen tereket létre lehet hozni ifjúsági klubokban, de közterületeken, sőt akár kifejezetten erre a célra tervezett eseményeken is. A "térhódítás" ezen folyamatai értékes esélyeket jelenthetnek az informális oktatás és a motivált tanulás számára (Deinet és Reutlinger, 2004). Az ifjúsági kultúrákkal kapcsolatos kutatások kimutatják annak fontosságát, hogy elegendő helyet hagyjunk az esztétikai önkifejezésre ilyen környezetben.
3. Az ifjúsági kultúrák lehetőséget biztosítanak a "jó élet" megtalálásához. Az ifjúsági munka kíséretet nyújthat a fiataloknak a fejlődésben, a teljesen életképes egyénekké válás útján. Scherr (1997) megfogalmazta az alany-orientált ifjúsági munkára való igényt, amely támogatja a fiatalokat keresési folyamataikban, és az informális oktatás és a *Bildung* fontos intézményévé válik, abban az értelemben, hogy segíti a fiatalokat a teljes potenciáljuk megtalálásában és elérésében.
4. Az ifjúsági kultúrák fontos forrásai lehetnek a tőkének és az egyéni habitus kialakításának. Az ifjúsági munkának ennélfogva nyitottnak és támogatónak kell lennie az ifjúsági kultúrák irányába. Ezen felül az ifjúsági munka világosabbá teheti, hogy hol tudja segíteni a fiatalokat a társadalmi, kulturális és gazdasági tőke megszerzésében, az (in)formális oktatásnak, más intézményekkel és vállalkozásokkal való együttműködésnek, és a helyi "oktatási színterek" kialakításának eszközeivel.
5. Az ifjúsági kultúrák társadalmaink növekvő sokszínűségét jelképezik. Sem filozófiai, sem gyakorlati szempontból nincs értelme továbbra is követni a *Leitkultur* és az "integráció" egy "nemzeti kultúra" alatti összefogásának elképzelését (Terkessidis, 2010). Úgy tűnik inkább, hogy új megállapodásokra van szükségünk annak tekintetében, hogy hogyan akarunk együtt élni egy olyan társadalomban, melyben egyre nagyobb különbségek vannak etnikai, nemi, társadalmi osztálybeli hovatartozásban, korban, készségek szintjén, szexuális beállítottságban, stb. Az ifjúsági munka adhat helyet a sokszínűség

kultúrájának keresésére, valamint a sokféleség tanításának szereplőjévé válhat. Ahhoz, hogy ezeket a szituációkat megfelelően értékelhessék, az ifjúságsegítőknek szem előtt kell tartaniuk Nancy Fraser (Fraser és Honneth, 2003) elvárását: a teljes társadalmi igazságosság a különbségek elismerését és az erőforrások újraelosztását egyaránt jelenti. Ezen ötletek alapján az ifjúsági munkának olyan jogi alapokon nyugvó elméletet és gyakorlatot kell találnia, amely az emberi jogok és a társadalmi fejlődés eszméit követi (Ife, 2001, 2009), és melynek célja, hogy elősegítse a jogok és kötelességek egyensúlyát társadalmainkban.

Hivatkozások

Autonome a.f.r.i.k.a. Gruppe (1998), *Handbuch der Kommunikationsguerilla,* Hamburg, Libertäre Assoziation.

Baacke D. és Ferchhoff W. (1995), "Von den Jugendsubkulturen zu den Jugendkulturen", *Forschungsjournal Neue Soziale Bewegungen*, 8, pp. 33-46.

Banksy R. (2002), *Existencillism,* London, Banksy Press.

Barthes, R. (1964). *Mythen des Alltags.* Frankfurt am Main, Suhrkamp.

Benjamin W. (1999), *Illuminations*, London, Pimlico.

Böhnisch L. és Schröer W. (2002), *Die soziale Bürgergesellschaft. Zur Einbindung des Sozialpolitischen in den zivilgesellschaftlichen Diskurs,* Weinheim, Juventa.

Bonz J. (2002), *Popkulturtheorie,* Mainz, Ventil.

Bourdieu P. (2003), *Die feinen Unterschiede. Zur Kritik der gesellschaftlichen Urteilskraft,* Frankfurt am Main, Suhrkamp.

Brooker W. (1998), *Cultural studies,* London, Hodder & Stoughton.

Bunge M. (1996), *Finding philosophy in social science,* New Haven, Yale University Press.

Clarke J. és Honneth A. (1979), *Jugendkulturen als Widerstand*, Frankfurt am Main, Syndikat.

Club Transmediale és Jansen M. (2005), *Gendertronics. Der Körper in der elektronischen Musik,* Frankfurt am Main, Suhrkamp.

Cohen A. (1957), "Kriminelle Subkulturen", *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie,* 2, pp. 103-17.

Deinet U. és Krisch R. (2006), *Der sozialräumliche Blick der Jugendarbeit. Methoden und Bausteine zur Konzeptenwicklung und Qualifizierung,* Weisbaden, VS Verlag.

Deinet U. és Reutlinger C. (szerk) (2004), *"Aneignung" als Bildungskonzept der Sozialpädagogik. Beiträge zur Pädagogik des Kindes- und Jugendalters in Zeiten entgrenzter Lernorte,* Wiesbaden, VS Verlag.

Eshun K. (1998), *More brilliant than the sun. Adventures in sonic fiction,* London, Quartet Books.

Farin K. (2002), *Generation-kick.de. Jugendsubkulturen heute,* Munich, Beck.

Ferchhoff W., Sander U. és Vollbrecht R. (1995), *Jugendkulturen - Faszination und Ambivalenz,* Weiheim, Juventa.

Foucault M. (1978), *Dispositive der Macht,* Berlin, Merve.

Foucault M. (1991), *Discipline and punish: the birth of the prison,* London, Penguin.

Fraser N. és Honneth A. (2003), *Umverteilung oder Anerkennung?* Frankfurt am Main, Suhrkamp.

Giesecke H (1975), *Die Jugendarbeit,* Munich, Juventa.

Gordon M. (1947), "The concept of the sub-culture and its application", itt: Gelder K., *The subcultures reader,* London, Routledge, pp. 40-43.

Guse M. (2001), *Wir hatten noch gar nicht angefangen zu leben*, Moringen/Liebenau, Lagergemeinschaft und Gedengstätte KZ Moringen e.V.

Hardt M. és Negri A. (2001), *Empire*, Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press.

Hebdige D. (1997), "Ein kleiner Planet der Gleichzeitigkeit", itt: SPoKK (szerk), *Kursbuch Jugendkultur,* Mannheim, Bollmann, pp. 14-21.

Hebdige D. (1998), *Subculture. The meaning of style,* London, Routledge.

Hoggart R. (1957), *The uses of literacy,* London, Chatto & Windus.

Holert T. és Terkessidis M. (1997), *Mainstream der Minderheiten,* Berlin, Edition ID-Archiv.
Horkheimer M. és Adorno T. W. (1997), *Dialectic of enlightenment,* London, Verso Books.
Hornby N. (2003), *31 songs,* London, Penguin.
Ife J. (2001), *Human rights and social works: towards rights-based practice,* Cambridge, Cambridge University Press.
Ife J. (2009), *Human rights from below: achieving rights through community development,* Cambridge, Cambridge University Press.

Niels Elberling

Kutatás a béke, a demokrácia és a szociokulturális fejlődés után*

Bevezetés

Hogyan, miként született meg az ifjúsági klubok gondolata? A válasz a Kalaháriri sivatagban rejlik: bokrai nevezetesen alig másfél méteresre nőnek. A második búr háborúban (1899-1902) a brit hadseregnek olyan cserkészekre volt szüksége, akik képesek helyileg meghatározni a búr tüzérséget. Így aztán Baden-Powell ezredes – akit később tábornokká léptettek elő – úgy döntött: Anglia arisztokrata családjainak legidősebb fiait fogja verbuválni, hiszen e feladathoz ők rendelkeztek a legmegfelelőbb magassággal. Miután a család legidősebb fia örököl mindent: vagyont, ingatlant és címeket, a legidősebb fiútestvérek rendkívül sűrűn estek vadászbaleset áldozatául: fiatalabb fivéreik vadászatkor gyakorta összetévesztették őket az űzött vaddal.

Dél-Afrikában népszerű volt a cserkészet, mivel a fiúk el tudtak bújni a bokrok között; ellenben minden idejüket nem foglalta le a cserkészkedés. Szabadidejüket ezért bajkeveréssel ütötték el – a katonatisztek bosszankodására. Baden-Powell ezért kulturális jellegű tevékenységek sorozatát gondolta ki, melyek a felsőbb osztályok hagyományain alapultak. Terve a brit hadsereg érdekeit szolgálta, hiszen az előkelő családok legidősebb fiai rendszerint hivatásos katonatisztekké szerettek volna előlépni. Dél-Afrikában a közép- vagy munkásosztályból származó tisztek a munkásosztály kultúrájának fenntartására és ápolására alapítottak klubokat fiúk számára.

Ifjúsági klubok az Egyesült Királyságban

A jómódú családok második legidősebb fiai az egyre bővülő városokban telepedtek le. Sokan közülük lelkésznek tanultak, édesanyjuk a munkásosztálybeli kerületekben vett nekik lakást. A jövendőbeli lelkészek megsajnálták a rossz körülmények között felnövekvő körzetbeli gyerekeket, így aztán megnyitották előttük otthonaikat, hogy a gyerekek náluk tölthessék el korlátozott szabadidejüket. Az ilyen lakásban, egyértelműen szociális céllal létrehozott szervezeteket "lakásközösség"-nek nevezték.

Ezzel egyidőben Angliában a lányok számára kezdtek el ifjúsági klubokat alapítani – legfőképpen azoknak, akik háztartási alkalmazottként dolgoztak.

* Eredeti megjelenés: ELBERLING, N.: The quest for peace, democracy and socioculutral development, in.: COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G.,WILLIAMSON H. (2012; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today, Volume 3, Council of Europe-European Comission, Starsbourg*

A kezdeményezés nagyrészt az alkalmazóik részéről származott, akik aggódtak a rövidke szabadidejüket töltő lányok erkölcseiért: attól tartottak, hogy a lányok pont szabad kimenőik egyikén esnek majd kísértésbe.
A fiúk és lányok számára indított ifjúsági kezdeményezések aztán számos fiú és lány klub, majd vegyes klubok alapításához vezettek. Valójában három különálló kezdeményezés olvadt egybe: a fiúk klubja, a lányok klubja és a lakásközösségek. Utóbbi a kezdettől fogva mindkét nemet befogadta, nagy számban mégsem tudtak fennmaradni, mert hosszú távú fenntartásukhoz önkéntesekre és adományokra lett volna szükség. A vegyes klubok létrehozásának az a felismerés volt az oka, hogy a fiúk és lányok egymás iránti érdeklődésével semmilyen más elfoglaltság nem veheti fel a versenyt – persze e lépést maguk a fiatalok is erősen támogatták. 1910-ben alapították meg az ifjúsági klubok első nemzeti szövetségét, a Lányok és Fiúk-Lányok Vegyes Klubjainak Nemzeti Szövetségét (National Association of Girls' Clubs and Mixed Clubs). Néhány fiú klub ragaszkodott az egynemű tagsághoz.
A klubok kulturális- és társadalmi-, azaz egymással egybefonódó célokat tűztek ki maguk elé, hiszen egy klub sem képes fennmaradni kizárólag társadalmi célkitűzéssel (mint például a fiatalkori bűnözéssel szembeni küzdelem), kulturális tevékenységek nélkül. Ez mindkét irányba érvényes. Ha egy ifjúsági klubot a fiatalkori bűnözés és káros szenvedélyek leküzdésére vagy akár a fiatalkori munkanélküliség ellen indítanak, akkor hamar világossá válik: a fiatalok tartósan a kulturális programok miatt csatlakoznának a klubhoz, kisebb részben pedig a felnőttekkel való kapcsolat miatt. Másrészt viszont amennyiben egy klubot a zene, színház vagy sportok idealista szerelmesei alapítanák, rövid időn belül rájönnének, hogy az ifjúsági klub tevékenységei eredményeképpen a környék ifjúságának közösségi légköre is átfogóan javul.

A klubszerveződésen alapuló és a közösségen alapuló megközelítés

Franciaországban erős törekvés volt a francia kultúra és nyelv fenntartására és ápolására. Ez az érzület különösen az 1870-es porosz-francia háború után volt erős, majd az első világháború után még inkább megerősödött. Ez volt az egyik olyan tényező, amely az Ifjúsági Kultúrházak (Maisons des Jeunes et de la Culture) elnevezésű országos nyílt ifjúságsegítő kezdeményezés létrehozásához vezetett. A britekhez hasonlóan a franciák is felfedezték a fiatalok kulturális tevékenységekbe való bevonásának társadalmi előnyeit.
A francia kulturális miniszter annak érdekében, hogy belecsepegtesse a fiatalokba a francia nyelvet és kultúrát, 1875-ben megalapította az első művelődési és ifjúsági házat Franciaországban. Abban az időben ugyanis félő volt, hogy a porosz nyelv és kultúra meghódítja Franciaország nagy részét, ezért az ifjúsági munka felé való elmozdulás is ezt ellensúlyozta.
Az angol és francia ifjúsági klubok ugyanezen igények alapján, a munkásosztály művelésére, ezáltal a "nemzeti" kultúrához való hozzájárulással születtek. Azonban mindkét országban meglehetősen hamar - különösen a második világháború

után - az ifjúsági klubok alapításában a fiatalok bizonyos viselkedéseinek megváltoztatását tűzték ki célul: kiváltképp az erőszakos viselkedést, szerhasználatot, bandatevékenységet és vandalizmust illetően. Alkalmazott módszereik azonban eltérőek voltak: míg Angliában ezek a kezdeményezések a klub-szerveződésen alapultak – lásd a gentlemen's club -, addig mindez Franciaországban a közösségi ház gondolata köré szerveződött[1].
E két megközelítés később a francia és az angol kultúra befolyása alatt álló országokban is elterjedt. A klub-szerveződésen alapuló elképzelés Írországban, Skandináviában, Ausztráliában, Új-Zélandon, Hong Kongban és az Egyesült Államokban terjedt el leginkább. A francia, közösségi elképzelés inspirálta az Ifjúsági Kultúrházak (Maisons des Jeunes et de la Culture) alapítását Vallóniában, Flandriában, Hollandiában, Németországban, Ausztriában, Luxemburgban, Olaszországban, Portugáliában, sőt, néhány egykori francia gyarmati területen is Észak-Afrikában. A vonatkozó intézmények eredete elnevezéseikből levezethető. Az első megközelítés olyan megnevezéseket tartalmaz, mint: *Ungd.klubber, fritidsklubber, fritidsgårdar,* ifjúsági klubok stb, míg a másik a *Jugendhaus, Jeugdhuis and Jugendzentrum* kifejezésekből kapta az elnevezését.
A legtöbb országban nemzeti szövetségek jöttek létre: 1910-ben az Egyesült Királyságban; nyolc évvel később Franciaországban és 1942-ben Dániában. E nemzeti szervezetek között azonban nem állt fent nemzetközi kapcsolat és egymás létezéséről sem volt tudomásuk.

Nemzetközi hálózatok

A második világháború következményeként kifejezett igény volt a fiatalok demokratikus magatartásának fejlesztése iránt, hogy a fasizmusra végre fátylat vethessenek. 1945-ben az ENSZ Londonban világszintű ifjúsági konferenciát szervezett Winston Churchill javaslatára. Szavatolni szerette volna, hogy a fiatalok – különösen Európában – elsajátítsák az önszerveződést, hogy részesei lehessenek a demokráciának – elfordulva a diktatúrától és a totalitárius rendszerektől. E konferencián alakították meg a Demokratikus Ifjúsági Világszervezetet (World Federation of Democratic Youth, WFDY), amelyet a világ mindenfajta ifjúsági szervezeteit tömörítő ernyőszervezetnek szántak. Az elvárások alapján a nemzeti ifjúsági tanácsokat is a WFDY mintájára alapították. Az európai ifjúsági szervezetek később csatlakoztak a Nemzeti Ifjúsági Tanácsok Európai Szövetségéhez (Council of European National Youth Councils, CENYC). Sajnálatos módon a kommunisták maguk között sokkal eredményesebben szerveződtek, mint a gyenge nyugati

1 A közösségi háznak résztvevői vannak, nem pedig tagsága, ezért nem tagsági, hanem belépti díjat fizetnek. Az ifjúsági klubba havi tagsági díjat kell fizetni. Számos fiatal azonban nehezményezi e gyakorlatot, ugyanis a tagsági listákat átadják a hatóságoknak – különösen igaz ez azokra az országokra, ahol az ifjúsági klubok működtetését az állam támogatja. Olyan országokban vagy térségekben, ahol a fiatalok általában megbíznak a hatóságokban, a klubtagság nem jelent problémát. Azokban az országokban viszont, ahol a fiatalok hagyományosan bizalmatlanok a hatóságokkal szemben, ott csak csekély számban vagy egyáltalán nem jönnek létre ifjúsági klubok – és ifjúsági központok vagy "házak". A "közösségi központ" kifejezés (az "ifjúsági központ" helyett) azt jelzi, hogy az intézmény a környék minden korosztálya számára nyitva áll.

ifjúsági szervezetekben, ezért "merénylettel eltérítették" a WFDY-t: saját tagjaik közül választották meg a végrehajtó bizottság tagjait, hogy aztán számos Amerika- és Anglia-ellenes előterjesztést nyújtsanak be a gyűlésen.
A következő ENSZ gyűlést 1947-ben Canterburyben tartották, ahol teljesen új elképzelés született meg egy világszintű ifjúsági szervezetről. A londoni konferencia óta eltelt két évben a nyugati ifjúsági szervezetek már sokkal jobban felkészültek, így született meg az Ifjúsági Világszövetség (World Assembly of Youth, WAY).[2] A Westminster Hallban 25 ENSZ tagország 400 résztvevője fogadta el a WAY Chartáját. A WAY előre lendítésében különösen az egyesült királyságbeli, dán és belga ifjúsági klubok képviselői dolgoztak aktívan. A WAY eredeti tagságát a nemzeti ifjúsági tanácsok jelentették, ami az 1960-as évek közepéig meglehetősen jól is működött mindaddig, ameddig fel nem fedezték, hogy a CIA-tól közvetlenül vagy azon keresztül némi finanszírozást vett igénybe. Ekkor a CENYC tagságának minden tanácstagja visszalépett a WAY-tól. Ezután a WAY számos, de közel sem az összes európai országban különálló „nemzeti WAY bizottságokat" alapított.
Az ifjúsági klub mozgalomban – bár főként csak a helyi és nemzeti szinten, illetve nemzetközileg kizárólag a WAY-ban – rendkívül erős volt a törekvés arra nézve, hogy fejlesszék a fiatalok célkitűzéseit és képesítésének mértékét a demokratikus folyamatban való részvétel érdekében. Az ifjúsági klubok működésének napi részévé váltak a tanácsok, bizottságok és a különféle taggyűlések, amelyeket a fiatalok demokratikus készségeik fejlesztésének szemléletét figyelembe véve hoztak létre. Mivel a világszintű ifjúsági szervezet létrehozásának javaslata a brit féltől ered – az Egyesült Államok kifejezett támogatásával –, a benne foglalt demokráciáról alkotott elképzelés igencsak angol-amerikai jellegű: a szabad ember demokratikus készségeiről szól, szembe szegülve kiváltképpen a fasiszta és kommunista-kollektivista megközelítésekkel. E szemléletmódot általánosan a legtöbb ország legtöbb ifjúsági szervezete elfogadta egészen a késő 1960-as, korai 1970-es évekig, amikor is a demokrácia új formái jelentek meg. Az ifjúsági klubokban például a klubtanácsokat – melyeket a fiatal klubtagok választottak meg tagságukból, hogy ők határozzák meg a klub tevékenységeit és napi menetét – felváltották a heti taggyűlések: a teljes tagságot bevonva vagy egyedi ügyekkel megbízott számos képviselő részvételével. Elsősorban azonban a klub vezetőjének és munkatársainak szerepéről és a tagság felé vállalt felelősségéről folyt heves vita. A hidegháború pedig magával hozta a béke és lefegyverkezés melletti állásfoglalást.

Dánia – a fejlődés egyik példája

Az ifjúsági kluboktól a gyermekek klubjáig?

Az ifjúsági klubokat pénzügyileg működésük teljes költségének 85 százalékáig vagy a dán oktatási-, vagy a szociális Minisztérium finanszírozta 1942 és 1960 között. 1960-ban a 14-18 éves korosztály számára nagyjából 700 ifjúsági klub

2 A WFDY és a WAY is létezik. A WFDY titkársága Ázsiában, Malajziában van, a WAY pedig Budapesten működik.

létezett – egy alig 5 milliós lakosságú országban, Dániában. 1964-ben szabadidős klubokat hoztak létre a 7-14 éves gyermekkorosztály számára. Sajnos azonban a spórolás itt is fontos szempont maradt. Dániában a bölcsődék három éves korig, az óvodák 3-7 éves korig fogadták a gyerekeket, míg a szabadidős klubokat 7-14 éves iskolások látogatták. A szabadidős klubok azonban meglehetősen költségesek voltak, hiszen nagyszámú képzett pedagógusokkal dolgoztak, nagyon jól fizetett vezetőkkel az élükön, illetve saját épülettel és felszerelésekkel rendelkeztek – ahogyan azt a törvény pontosan előírta. A helyi önkormányzatok ezért jelentős összeget takaríthattak meg azáltal, hogy az ifjúsági klubok kapuit délután is megnyitották. Egy egészen új intézményt hoztak így létre: a szabadidős klubot. Ezzel aztán lejtmenetük is megkezdődött. Mivel az ifjúsági klubok és az új szabadidő klubok egyazon épületekben, felszerelésekkel és munkatársakkal működtek, az a gyermek, aki minden délutánját ugyanazokkal a felnőttekkel, ugyanazon falak között, egyazon foglalkozásokkal töltötte, érthetően nem találta nagyon vonzónak, hogy 14 éves korától is ugyanígy folytassa azzal a különbséggel, hogy azután már a délutáni programok helyett az estiekre járjon. Az ott dolgozó munkatársak pedig kényelmesebbnek találták napközben ledolgozni munkaóráikat, az ifjúsági klubbal kapcsolatos kötelességeket pedig a gyakorlatlan, újonnan felvett vagy részmunkaidős munkatársaikra hagyni.
1976-ban 1200 klub létezett, számuk pedig egyre növekedett. A szabadidős klubok több mint 65%-kal haladták meg az ifjúsági klubok számát. A tagok 16-17 éves korukig jártak a klubokba. 2000-ben már 1300 klubot tartottak fenn, 80%-ukat kizárólag gyermekek számára.

A szakszerűsítés – és annak hátulütői

Dániában hamar megindult az ifjúsági klub-munka szakszerűsítése. Az Ifjúsági Klubok Dán Szövetsége felelős 1958-tól egészen máig a(z) (ifjúsági) klubban dolgozók államilag elismert képzéséért. 1970-ben ez egy három éves okleveles képzéssé fejlődött. A formális képzéssel a kompetencia is fejlődött olyan területeken, mint például a hatékonyabb dokumentáció az elvégzett munkáról. Szakszervezet jött létre a klubok munkatársai számára; a közszférának megfelelően sztenderdizált fizetést kaptak; illetve kötelességükké vált a professzionális titoktartás. Az ifjúsági munkásoknak azonban kötelességük volt értesíteni a rendőrséget és szociális hatóságokat bűnözői viselkedés, drogfüggőség, vandalizmus, banda-tevékenység, vagy lopott áruval való üzletelés esetén. Továbbá informálták az iskolavezetőségeket az iskolából lógó, házifeladatukat elmulasztó vagy másokról lemásoló növendékekről is. Az ifjúsági klub dolgozóinak megítélése így gyorsan megváltozott: míg eddig felnőtt barátnak tekintették őket, most a rendszer részévé és a hatalom képviselőjévé váltak. Ezen kívül más hátrányok is felmerültek. Például a szakszervezet egyeztetései alapján jutalom járt azoknak a klub dolgozóknak, akik hétvégén kísérték a résztvevőket kirándulásokra. Az ifjúsági klub dolgozói és az állam közötti általános megegyezésben ezt egy sajnálatos megfogalmazásban fektették le: „kompenzáció a kényelmetlenségekért." Amikor a klub néhány tagja ezt a passzust elolvasta, mérgükben felkiáltottak: „Hát úgy!

Kellemetlenség vagyunk? Akkor ne is törődjenek velünk, elmegyünk egyedül is!" Ezen túl pedig az épületeket, bútorokat és eszközöket pénzügyi okokból egységesítették, így a klub tagjai már nem érezték annyira a sajátjuknak.
Dánia ifjúsági klubjai ezeket a problémákat sohasem tudták megoldani, így amikor az ifjúsági klub dolgozóinak szakszervezete egyesült a bölcsődei-, óvodai- és napközis pedagógusok sokkal nagyobb szakszervezetével, ezáltal az egész szektort intézményesítették. A pedagógusok a dán középiskolákból egyenesen az egyetemre mentek megszerezni a pedagógusi diplomájukat. A klub dolgozói valamennyien mindennapi szakmákból érkeztek; sokan közülük kézművesek vagy képzőművészek voltak, akik pedagógiai képzettség nélkül kezdtek el ifjúsági klubokban dolgozni. A képzettséget később megszerezhették – bár munka mellett, és nem egyetemi képzés során. Míg a pedagógusok nagyjából teljes munkaidőben dolgoztak, addig a klubban dolgozók gyakran másik munka mellett, részmunkaidőben. Ez azt is jelentette, hogy az ifjúsági klubok dolgozói pontosan ismerték a munkaerőpiac működését, míg a pedagógusoknak általában nem volt tapasztalatuk a „valódi életet" illetően. E tapasztalatuk hiánya a kisgyermekekkel kapcsolatos munkát még nem nehezítette meg, az ifjúsággal kapcsolatosat viszont már igen. A szakszervezetek összeolvadása után sok pedagógus vállalt különórát az ifjúsági klubokban, vagy dolgozott rugalmas munkarendben – családjának szükségleitől függően. Gyakran előfordult az a probléma, hogy a pedagógusok nehezen értették meg a tinédzserekkel és kisgyermekekkel való munka különbségét.
Végül érdemes megemlítenünk, hogy az ifjúsági klubok nem voltak képesek a rocker bandák és fiatal bevándorlók kérdésével megbirkózni. A klubok dolgozói és a hagyományosan képzett pedagógusok egyaránt túl összetett feladatnak találták a bevándorlókkal és rockerekkel való munkát. Félelem kúszott be a klubokba: az erőszakot már nem az ökölharc, hanem a fegyverek jelentették – a klubok ezért többé-kevésbé kizárták soraikból a rockereket és bevándorlókat. Meglehetősen sajnálatos, bár ugyanakkor érthető, hogy az emberek jobban szeretnek szép családok kedves gyerekeivel dolgozni, mint gengszterekkel és huligánokkal.

Az Európai Ifjúsági Klubok Szövetsége (ECYC)

Az Európai Ifjúsági Klubok Szövetsége megalapításának eseménydús körülményei

Az Ifjúsági Klubok Dán Szövetségében meg voltunk róla győződve: mi alkottuk meg az ifjúsági klub koncepcióját. Hogy elterjesszük, 1975-ben az Egyesült Királyságba mentünk, ahol aztán szembesülnünk kellett vele, milyen rengeteg ifjúsági klub működött már ott – és számos más országban is – a dán klubokat jóval megelőzően.
Megegyezésre jutottunk az egyesült királyságbeli Ifjúsági Klubok Nemzeti Szövetségével (National Association of Youth Clubs, NAYC) arról, hogy meggyőzzük a többi szervezetet egy, az ifjúsági klubok szervezeteit tömörítő ernyőszervezet, az ifjúsági klubok európai szövetségének létrehozásáról, megértetve velük, hogy az több előnyt rejt, mint amennyi problémát tartogat.

A szövetség alakuló gyűlése 1976 szeptemberében volt Koppenhágában, a dán parlamentben. Az eseményen a szövetség francia és brit szárnya is képviseltette magát. Az előkészítő bizottsági ülésen meghatározottak szerint országonként csak egy nemzeti szövetséget engedélyeztünk. Franciaországban azonban kettő volt: a Kommunista Párthoz közelebb álló UNIREG és a nagyobb és politikailag mérsékeltebb FFMJC. A nemzeti ifjúsági klubok vezetői között abban az időben egyértelmű szociáldemokrata többség volt. Mivel az FFMJC a szociáldemokrácia felé tendált, míg az UNIREG (Union Regionale des MJC) a kommunizmus felé – hamar egyértelművé vált, hogy az FFMJC-t választjuk a francia szövetségek képviselőjének. Miután elfogadtuk az alapszabályt, a gyűlés elnökeként betűrendben megkérdeztem a szervezeteket, hogy belépnek-e a szövetség tagságába. Az FFMJC ennek megfelelően be is lépett, és ezáltal megakadályozta az UNIREG taggá válását. A két belga szervezet azonban újabb problémát jelentett. Befogadtuk a flamand és vallon szervezeteket azzal az egyetértéssel, hogy egyes országokban több nemzet is létezik. Ahogy ebben megegyeztünk, Észak-Írország, Wales és Skócia azonnal benyújtotta igényét az önálló tagságra. E kérdésben nem született döntés, és úgy vélem, ez a mai napig is megoldatlan maradt.

Az ECYC célkitűzései

Célunk az volt, hogy a fiataloknak valódi nemzetközi tapasztalatot nyújtsunk. A charter-utazás még számos ország munkásosztálybeli családjai számára is bevett szokás volt. Szervezetünk "klubból klubba" csereprogramot szervezett. Az ECYC főtitkáraként eltöltött 12 évem alatt évente több mint 25 000 fiatalnak biztosítottuk az egyhetes "klubból klubba" csereprogramban való részvételt. Két nyárra még egy DC7 repülőgépet is béreltünk, amit ECYC Légitársaságnak neveztünk el. Szemináriumokat is szerveztünk olyan fontos társadalmi és politikai problémákról, mint a fiatalkori munkanélküliség; demokrácia az ifjúsági klubban; a fiatal nők és férfiak közötti esélyegyenlőség megteremtése; kulturális tevékenységek nemzetközi kiterjesztése stb. Megvitattuk a klub munkatársainak bűnmegelőzésben betöltött szerepét. Párbeszédet kezdeményeztünk olyan pedagógiai módszerekről, amelyek a konfliktus-csoportok kezelését, az ifjúsági klubokban való zenetanítást, stb. érintették. Határozottan ez volt az a szemléletmód, amelyben az új, még jobban összpontosító ifjúságsegítő kezdeményezések napvilágot láttak: az ifjúsági zenei klubok, amatőr művészeti klubok, sportklubok, természetjáró klubok, stb. Sok klub hivatásos zenészeket és más művészeket kért fel. Valójában számos ma – esetenként nemzetközileg – is népszerű pop és rock zenekar megalakulása visszavezethető az ifjúsági klubos indulásukra. Ez különösen igaz az Egyesült Királyságra.

Az 1988-ban a gyűléshez benyújtott jelentésem bemutatta, hogy 82 nap alatt 16 szemináriumot tartottunk 584 résztvevővel; továbbá hét nagy léptékű kutatási projektet szerveztünk. Az ECYC kutatásai mind a klubok működésének legmélyét vizsgálták: miként szerveződtek számos országban és régióban; hogyan oldották meg finanszírozásukat; hogyan alakult a részvétel; miként kezelték a fiatalkori munkanélküliséggel kapcsolatos programokat; mi volt a helyzet a szerhasználattal,

fiatalkori bűnözéssel, a pszichikai megfélemlítéssel és kirekesztéssel; miként értékelték saját tevékenységeiket; vajon a fiúk és a lányok egyenlő mértékben vettek-e részt a döntéshozatali folyamatban; illetve az ifjúsági klub dolgozóinak kérdését illetően. A diákszervezetekkel ellentétben soha nem tekintettünk át szélesebb és általánosabb jellegű kérdésköröket, mint a béke és lefegyverkezés; oktatás; környezeti problémák, valamint az észak-dél közötti párbeszéd.
1985-ben amerikai kollégáinkkal együtt majdnem 3000 ifjúsági klub dolgozót hívtunk meg 125 országból chicagói konferenciánkra, ahol azt jártuk körbe, miként segíthetnénk a fiatalokat identitásuk és személyiségük fejlesztésében. 1988-ban, szerényebb költségvetéssel felvértezve az afrikai és távol-keleti delegációk útiköltségét már nem tudtuk finanszírozni, ezért az 1985-ös konferenciával ellentétben ezúttal e területekről nem vettek részt képviselők. Chicagóban megállapodtunk egy második világkongresszus megszervezéséről, amely az AIDS egyre növekvő problémájának megtárgyalását tűzte ki célul. Nagyjából 101 ország 2500 képviselője vett részt rajta.
Az ECYC rövid időn belül fontos tagja lett az EYF, EYC, ECB, IFJÚSÁGI FÓRUM, UNESCO, New York Caucus (ENSZ) szervezeteinek, így európai és világszinten is fontos szerepet játszott az ifjúságügyi kérdésekkel kapcsolatos párbeszédben és az ifjúságpolitika alakításában.

Az ECYC jelene?

Az első időszakban más ifjúsági szervezetek megpróbálták az ECYC-et ifjúsági szakszolgálatként besorolni, hogy távol tarthassanak bennünket az Európa Tanácstól érkező finanszírozástól. Nagy mértékű lobby-munka eredménye volt, hogy mára az ECYC-et ifjúsági szervezetként fogadják el. Ez 1997 óta töretlenül így van. Az ECYC akkor is és ma is ernyőszervezetként tömöríti a nemzeti ifjúsági klub szervezeteket, jelenleg 2.2 millió taggal és számos ország képviseletével. Ma azt mondhatjuk, a kelet-európai országok jelentős része már tag. Az ECYC soha nem birtokolt a CENYC-hez vagy az ifjúsági politikai szervezetkhez hasonló politikai befolyást. Státusza nem közelíti meg a cserkészmozgalomét, a WAGGS és YMCA vagy mások mértékét. Nem adott közre kutatásokat és dokumentumfilmeket, mint a diákszervezetek tették. Mindennek ellenére az ECYC azonban máig az egyik legnagyobb ifjúsági mozgalom Európában.
Az ECYC lassan, de biztosan halad előre: malacból nem lehet versenylovat kihozni – viszont egy fürge malac még lehet belőle.

Maurice Devlin

Ifjúsági munka, szakmaiság és professzionalizáció Európában*

Bevezetés

Ez a tanulmány a szakmaiság és professzionalizáció különböző aspektusait igyekszik feltárni az európai ifjúsági munkában, különös tekintettel Írországra és az Egyesült Királyságra, a két országra melyet a szerző a legjobban ismer, de a kontinens más részeiről is választva példákat.

Először is tisztázni kell a két kulcsszó közötti különbséget, hiszen ezek a leggyakrabban használtak. A "professzionalizmus", vagy szakmaiság, egy viszonylag "statikus" fogalom (más szóval nem foglalja magába a fejlődés vagy a változás tényét): az egy adott foglalkoztatási területen belül elvégzendő munkával kapcsolatos gondolkodás és cselekvés módjára utal. Egy a munkavállalóra vonatkozó szabályokra és feladatokra fókuszáló megközelítés, ami általában olyan kérdésekkel is foglalkozik, mint a normák, az elszámolhatóság és a megbízhatóság. A "professzionalizációnak" van egy "dinamikus" tulajdonsága: egy változási folyamatra utal, arra, ahogy egy foglalkozás kialakul és fejlődik, és általában magában hordozza a státusz, elismerés és más foglalkozásokkal való kapcsolat (és összehasonlítás) kérdését. Ezen fogalmak további, különböző jelentései az ifjúsági munka területén a későbbiekben kerülnek kifejtésre.

Érdemes kicsit közelebbről is megvizsgálni néhány további kulcsszót (és fogalmat), melyekre az angol nyelvben a fent említett két fogalom épül: a "profession" (szakma, foglalkozás) főnevet, és a "to profess" (vallani, kijelenteni, nyilatkozni) igét. Az utóbbiból származtatott "profession" főnév egyik fontos történelmi jelentése ennél fogva az "ünnepélyes nyilatkozat, ígéret vagy fogadalom", ahhoz hasonlatosan, amit az ember egy vallási rendbe való csatlakozáskor tesz. Ez nagyon fontos, amikor felidézzük, hogy az etika kérdése - az irányadó hiedelmek és elvek vonatkozásában - továbbra is központi szerepet játszik a kortárs foglalkozásokról folytatott vitákban. Nem véletlen, hogy a "vocation" (hivatás), a "profession"-höz kapcsolódó másik kifejezés (néha szinonimaként használják, és néha kifejezetten megkülönböztetik tőle, főleg a melléknév használat terén, mint a "the difference between vocational and professional training" kifejezésben) szintén vallásos gyökerekkel és jelentéstartalommal rendelkezik. A hivatás szó szerint egy "hívás", vagy életpálya, ezért egy életmód és munka iránti alapvető elköteleződés és "odaadás" - szó szerint "fogadalomtétel" - elveire épül.

* Eredeti megjelenés: DEVLIN, M: Youth work, professionalism and professionalisation in Europe in.: COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G.,WILLIAMSON H. (2012; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today,* Volume 3, Council of Europe-European Comission, Starsbourg

Tehát mit jelent a "foglalkozás" kortárs értelmezésben? Egy fontos megfogalmazás lehet "egy olyan hivatás, melyben valamely tudományos vagy tanulmányi ágazat tudását *mások ügyeinek érdekében*, vagy egy erre alapozott művészet keretein belül használják fel" (lásd a dőlt betűs kiemelést). A meghatározás megemlíti, hogy történelmileg a kifejezést főleg a "szentségek, jog és orvostudomány három tanult szakmájára, valamint a katonai hivatásra" használták. 1605-ben az angol filozófus és államférfi, Francis Bacon (1561-1626) kétségtelenül erre utalt, amikor azt írta: "oly sok kiváló európai egyetem alapítása mellett, furcsának találom, hogy mind a szakmáknak lett szentelve, és egyiket sem hagyták meg a művészeteknek és a tudományoknak" (Bacon, 1605 (2010), 8. paragrafus). Egy évszázaddal később Joseph Addison hasonlóképp utalt a "Vallás, Törvény és Orvoslás három nagy Szakmájára" (Addison, 1711, p. 1).

Maga az elképzelés, hogy a szakmák "mások ügyeinek érdekében" használják tudásukat, jelentős történelmiséggel bír. F. D. Maurice eladása a "középosztályok oktatásáról" 1839-ben szót ejtett arról, hogy egy szakma "kifejezetten az a fajta biznisz, amely az emberekkel emberekként foglalkozik, ezáltal megkülönböztetendő egy mesterségtől, mely az emberek külső szükségleteit biztosítja" (Maurice, 1839, p. 186). A vallás, törvény és orvostudomány valóban az "emberrel emberként", vagy az "emberiséggel emberiségként" foglalkozik, és hasonlóképp működnek napjaink néha "szociális szakmaként" emlegetett foglalkozásai, ide értve az oktatást, szociális munkát és ifjúsági munkát is. De ez nem jelenti azt, hogy nincsenek jelentős különbségek a "régi" és az "új" szakmák között, és ezek a különbségek később kerülnek megvitatásra.

Eddig úgy tűnik, hogy a szakma fogalmának legalább egy része tartalmazza a formalizált tanulás elemeit, bizonyos értékekhez és meggyőződésekhez való ragaszkodást, és az emberi jólét valamely aspektusára való fókuszt. Ezeket a kérdéseket a következő fejezetben részletezzük, mely bemutatja a szakma tanulmányozásának néhány főbb társadalomtudományi perspektíváját. Egy későbbi fejezetben ezen perspektívákat alkalmazzuk az európai ifjúsági munka történelmi és kortárs fejlődésének kiválasztott aspektusaira.

A szakmák tanulmányozásának megközelítései

A fent idézett szótári definíciók (ahogy általában a szótári definícióknak szokásuk) a szakmák osztályozására összpontosítanak, világossá téve megkülönböztető jegyeiket, és azt, hogy mi különbözteti meg őket más foglalkozásoktól (mint például a korábban említett "mesterségektől"). Ez összhangban áll a szakmák tanulmányozásának egyik domináns módszerével, melyet a "jellemvonások elméletének" nevezhetünk, mert kiemeli azokat a tulajdonságokat vagy jellemzőket, amelyeket figyelnünk kell ahhoz, hogy felismerhessünk egy szakmát, ha elénk kerül.

Sajnálatos, de talán nem meglepő módon, nehéz megegyezni abban, hogy mik lehetnek ezek a megkülönböztető tulajdonságok. Sok évvel ezelőtt egy 21 szerzőt a szakmára vonatkozóan megkérdező felmérésben összesen 23 különböző elemet soroltak fel. Egyetlen tulajdonság sem jelenik meg az összes listán, és volt kilenc,

amely csak egy helyen szerepelt. Azonban a leggyakrabban említettek, Jones, Brown és Bradshaw összefoglalása alapján, az alábbiak voltak:

- Elméleti tudásra alapuló készségek;
- Formális képzés biztosítása;
- A tagok kompetenciájának tesztelése;
- A ("szakemberek" általi) szerveződés;
- A szakmai magatartási kódex betartása;
- Altruista, önfeláldozó szolgálat.

A szakmákra vonatkozó általános megközelítés egy másik példáját Wilensky (1964) nyújtja, aki nem csak a szakmákkal kapcsolatos jellemzőket azonosította, hanem - egy, az Egyesült Államokban 18 különböző foglalkozás történelmi fejlődését szemléltető empirikus tanulmány alapján - felvetette egy "tipikus eseménysorozat" létét a professzionalizáció során, avagy egy "tipikus folyamatét, amelyen a kialakult szakmák átmentek" (Wilensky, 1964, p. 142). A folyamat a következő lépéseket vagy változtatásokat foglalja magában:

1. A foglalkozás teljes munkaidős tevékenységgé válik;
2. Szakképző iskolák létrehozása és ezek elhelyezkedése (megjelenésükkor, vagy később) az egyetemeken belül;
3. Egy szakmai szövetség kialakulása, amely magában foglalhatja
    - az alapvető feladatok újradefiniálását;
    - a konfliktust az "önkéntes haderő" (tapasztalt, de formálisan talán kevésbé képzett szakemberek) és az "újoncok" között;
    - határvillongásokat a szomszédos (rokon) foglalkozásokkal
4. A jogi elismerés és védelem megszerzését célzó politikai tevékenység;
5. Egy etikai kódex elfogadása

A foglalkozások tulajdonságainak és "professzionalizálódásuk" során bejárt szakaszoknak a felismerése lehetővé teszi számunkra, hogy a különböző típusú munkák összehasonlításával és szembeállításával érdekes gyakorlatot végezzünk; és valóban, a fenti listák kortárs ifjúsági munkára való alkalmazhatóságának kérdése a következő rész egyik témája lesz. A legtöbb társadalomtudós azonban úgy véli, hogy egy ilyen megközelítés csak korlátozott mértékben használható, vagy legalábbis önmagában véve nem tud sikeresen megválaszolni (vagy akár feltenni) bizonyos fontos kérdéseket. Julia Evetts is ezt a nézetet vallja:

> *Általában az a helyzet, [...] hogy a definíciós pontosságot manapság már többnyire csak időigényes vakvágánynak tekintik, mivel nem tett semmit az egyes foglalkozási csoportok (mint például a jog, vagy az orvostudomány) erősségeinek, vagy a minden foglalkozásban jelen levő professzionalizmus diskurzusában megjelenő korszerű előnyök megértésének elősegítéséért (Evetts, 2006a, p. 134).*

Lentebb visszatérünk még a "professzionalizmus diskurzusaira". Elsőként érdemes megemlíteni a szakmák tanulmányozásának egy másik megközelítését, mely az 1970-es években lett meghatározó, és a mai napig is az maradt. Ez a megközelítés hangsúlyt fektet a foglalkozási csoportok által a szakmaiságra - és a szakmaként

való elismertetésükre-törekvés során választott utakra, annak a hatalomnak, kiváltságnak és státusznak az elérése érdekében, amit ez az elismerés nyújt egy szakma képviselőinek. Max Weber (1864-1920) szociológiájának és modernebb munkáknak, mint például Larson (1977) írásainak hatására, Macdonald a szakmai projekt kifejezést alkalmazza a foglalkozási csoportok professzionalizálódni törekvő stratégiájának "ideáltípusaként" (ahogy Weber hívta volna). Ezt a stratégiát a gazdasági rend (megkísérelték elismertetni az állammal a tudásalapú szolgáltatások terén a maguk jogmonopóliumát, és cserébe készek voltak elviselni bizonyos törvényi szabályozásokat) és a társadalmi rend révén is folytatják (magas státuszú és tiszteletre méltó kulturális pozíciót igyekeztek elérni, amely abból ered, hogy különösen értékes készségeik és szakértelmük felelősségteljes gyakorlása feljogosítja őket a köznép bizalmára és tiszteletére).
Az eddig leírtak alapján a szakmák ezen megközelítése meglehetősen negatívnak, sőt akár cinikusnak tűnhet, és Sir Patrick sorait idézheti emlékezetünkbe George Bernard Shaw Az orvos dilemmája *(The doctor's dilemma)* (1906) című színdarabjából: "Minden szakma összeesküvés a laikusok ellen". Macdonald elismerte, hogy a szakmák valóban nagyrészt "az ügyfeleik életével, egészségével, tulajdonával és egyéb létfontosságú ügyeivel kapcsolatban nyújtják állítólagos szolgáltatásaikat" - "mások ügyei érdekében", ahogy az egyik szótári definíció is fogalmaz - és megfigyelte, hogy "nem képesek csak az ideológiára támaszkodni". "Képeseknek kell lenniük meggyőzni a lakosságot és a törvényhozókat, hogy motivációik mögött megfelelő mennyiségű önzetlenség és közszellem lakozik, és ezen közönségek nem teljesen megtéveszthetők (Macdonald, 1995, pp. 34-35). Azonban arra a következtetésre jutott, hogy a szakmai csoport általános stratégiáját legjobban a társadalmi kirekesztés szempontjából értelmezhetjük. Ő így érvelt:

> *Ez a weberi koncepció alapot nyújt a szakmai projekt haladásának (vagy annak hiányának), a foglalkozások között és foglalkozásokon belül kialakuló konfliktusoknak és interakcióknak a megértéséhez, megkülönböztető, diszkrimináló intézkedéseik jellegének megragadásához, és annak felfedéséhez, hogy milyen módon járulnak hozzá a nemi, faji, etnikai alapú, stb. strukturált hátrányok kialakulásához (Macdonald, 1995, p. 35).*

Ez szöges ellentétben áll a "funkcionalista" szociológiában található, szakmákról pozitívabban vélekedő nézetekkel. Emile Durkheim (1853-1917), aki Max Weberhez hasonlóan a terület korai történelmének egyik kulcsfigurája volt, alapvető hatással volt arra, amit ma funkcionalizmusnak neveznek. Úgy vélte, hogy egy összetett munkamegosztással rendelkező, fejlett, városi-ipari társadalomban a foglalkozási szervezetek kulcsfontosságú szerepet játszanak a társadalmi stabilitás és szolidaritás megerősítésében; ezek "morális közösségek", melyeknek kapcsolatait és cselekedeteit a szakmai etika vezérli (Durkheim, 1957; Wolf, 1970). Később a Durkheim által befolyásolt írók, mint T. H. Marshall, hangsúlyozták a szakmák önzetlenségét és szolgálati ideálját, és többek között a demokráciát fenyegető fenyegetések elleni bástyáknak tekintették őket. Ez egy olyan nézet, amely talán tükrözi azt az időszakot, amelyben Durkheim élt és alkotott (Marshall, 1950; lásd még: Evetts, 2006b, p. 517).

Így a szakmák jellemvonás alapú megközelítésén kívül, mely elsősorban a meghatározó jellemzőik azonosításának és osztályozásának empirikus feladatával foglalkozik, egészen napjainkig két másik fontos perspektívája létezik, egyik viszonylag jóindulatú vagy pozitív nézetet vallva, a másik szkeptikusabb és néha nyíltan negatív álláspontot választva. Ez a két értékelő megközelítés nagyjából megfelel azoknak, amelyeket néha "konszenzus" és "konfliktus" irányzatnak neveztek, melyek a 20. század nagy részének szociológiai elméletét és vitáját uralták.
A közelmúltban egyre jobban megmutatkozott a foglalkozások tanulmányozásának azon tendenciája, mely az általánosabb társadalomtudományi kutatásokhoz hasonlóan megpróbál túllépni a konszenzus-konfliktus ellentét "polaritásán", ezzel "kiegyensúlyozottabb értékelést" adva. Felmerült, hogy a közérdek és a szakmai önérdek nem feltétlenül zárja ki egymást, hogy a professzionalizmus olyan erkölcsi értékek előmozdítására törekszik, amelyek a társadalom egésze számára előnyösek:

> *A szakmáknak zárttá kell tenniük a piacot annak érdekében, hogy képesek legyenek támogatni és garantálni a hivatásos szakemberek oktatását, képzését, tapasztalatszerzését és hallgatólagos tudását. De amint ezt elérik, a szakmák képesek lesznek jobban koncentrálni a munkájuk szolgáltatásorientált és teljesítményhez kapcsolódó aspektusainak fejlesztésére… Nem szabad megfeledkezni a szakmák kettős jellegéről, amely magában foglalja mind a szolgáltatás nyújtását (és a vezetés autonóm formájának kialakítását), mind pedig a tudás és a hatalom felhasználását a gazdasági haszonért és a monopólium-ellenőrzésért (amely fenyegetést jelent a civil ethoszra). (Evetts, 2006a, pp- 136-37).*

Az újabb megközelítések némelyikének további jellemzője annak kihangsúlyozása, hogy a professzionalizmus normatív értékként önmagában se nem "jó", se nem "rossz", hanem olyan diskurzus (egy sor ötlet, kép és gyakorlat), amely különböző célokra alkalmazható, és a különböző csoportok érdekeit szolgálhatja, beleértve a fegyelem, a hatalom, és az ellenőrzés eszközeiként való használatot is. Julia Evetts valójában azt sugallja, hogy a kortárs társadalomban két ellentétes diskurzusa létezik a "professzionalizmusnak", különösen a "tudásalapú, szolgáltatási szektorban végzett" munkában (mely az ifjúsági munkát is magában foglalja). Evetts ezeket a "szervezeti" és "foglalkozási" professzionalizmusnak nevezi. A szervezeti professzionalizmusról a következőket mondja: *Valójában a dolgozók menedzserei, felügyelői és munkáltatói alakítják ki és gyakorolják, és azt a munkahelyi változásokra és racionalizálásra, valamint a dolgozók munkavégzésben történő (ön) fegyelmezésére használják fel … [Magában foglalja] a hierarchikus hatalmi struktúrákat, a munkamódszerek szabványosítását, az elszámoltathatóságot, a célmeghatározást és a teljesítményértékelést, valamint szakmai képzésen és a hitelesítésen alapul. (Evetts, 2006a, pp. 140-41).*

> *Ezzel szemben a foglalkozási professzionalizmus a következő: … A tradicionálisabb, történelmi forma ... amely tartalmazza az összetett esetekben gyakorolt diszkrecionális döntéshozatalt, a kollegiális hatásköröket, a munka szakmai ellenőrzését és a szakemberbe vetett, a megbízók és a munkáltatók általi bizalomra alapoz … A közös oktatásra és képzésre, erős szocializációs*

folyamatokra, és etikai kódexekre épül, amelyeket szakmai intézetek és szövetségek felügyelnek és működtetnek. (Evetts, 2006a, p. 141)

Nyilvánvalóan nagy a feszültség a két ellentétes jellegű professzionalizmus között, nem utolsósorban azért, mert alapvető kérdéseket vetnek fel az önállóság mértékéről, amelyet a szakma gyakorlóira kell bízni, továbbá arról, hogy milyen mértékig gyakorolhatják szabadon mérlegelési jogkörüket és hozhatnak döntéseket összetett kérdésekben.

A következő fejezet megpróbálja felmérni a fent vázolt megközelítések relevanciáját az európai ifjúsági munkára nézve.

Ifjúsági munka - miféle szakma?

Az ifjúsági munka a "szociális szakmák" egyikének tekinthető, amely kifejezést a korábbiakban már bemutattuk ebben a tanulmányban. Ahogy Sarah Banks megjegyezte, ezt még nem igazán használják az angol nyelvben, bár egyre gyakoribbá válik, mivel annak az "európai projektnek" a részeként vezettek be, melynek célja a "képesítések átvihetőségének, és a szociális jóléti munkában részt vevők közötti jobb megértésnek fejlesztése (hiszen gyakran nincs pontos egyenértékűség a különböző foglalkozási csoportok munkájának felosztásában)" (Banks, 2004, p. 26). Saját kutatásaiban Banks elsősorban a szociális munkára, a közösség munkájára és az ifjúsági munkára összpontosít az Egyesült Királyságban, bár helyesen állítja, hogy a politika és a gyakorlat megváltoztatásának számos sajátossága máshol is zajlik Európában, Észak-Amerikában és Ausztrálázsiában. A szociális szakmák történetét áttekintve rámutat számos kiemelt témára (Banks, 2004, pp. 35-37):

1. A "gondoskodás iránti elhivatottság". A szociális szakmák többnyire a 19. század filantróp és jótékonysági munkákból gyökereznek, melyet gyakran a vallási szervezeteken belül és az önkéntesek főszereplésével végeztek.
2. A jólét és az ellenőrzés, irányítás összekapcsolása. A társadalomban élő egyének és csoportok gondozására és szükségleteik kielégítésére való törekvésen kívül több, a szociális szakmákban kiemelkedő szervezet rendelkezett a társadalmi kontrollról és fegyelmezésről szóló tervezetettel.
3. A változás iránti elkötelezettség. Ahogyan a szociális szakmák fejlődtek, egyre erősebbé vált a társadalmi struktúrákban és szakpolitikákban - és nem csak a "rászoruló" egyének életében - bekövetkező változások iránti elkötelezettség. Ezáltal az "elnyomásellenes gyakorlat" kialakítása és a megkülönböztetés elleni küzdelem, valamint az egyenlőség előmozdítáásnak ügye került a középpontba.
4. A professzionalizálással szembeni ambivalencia. Mivel a társadalom leghátrányosabb helyzetű tagjaival és az ő nevükben dolgoztak, a szociális szakmáknak "feszült kapcsolata" alakult ki a professzionalizáció fogalmával, és sok szakember minden bizonnyal el akarta kerülni a "megszilárdult" szakmák elitista sallangjait.
5. A "deprofesszionalizációs" trendek hatásai. A menedzsmentizmus irányába mutató legújabb tendenciák, a szakági csoportok szigorúbb előírásai és szabályozása feszegetni kezdte a szakmai diszkréció és autonómia határait.

A fent említett témákat együttesen tekintve és kifejezetten az ifjúsági munkára kivetítve, a fenti lista segít megmagyarázni, hogy a hagyományos vagy "megalapozott" értelemben vett professzionalizmus miért volt mindig is valószínűtlen. Kezdettől fogva jelentős feszültségek vannak az ifjúsági munkán belül annak kulcsfontosságú funkciójáról vagy céljáról, és ez akadályozta a közös stratégia - vagy egy közös "szakmai projekt", hogy egy korábban bevezetett fogalmat használjunk - kialakulását annak gyakorlói között. Az elnyomásellenes és "emancipáló" oldal a "fegyelmezővel" viaskodott, mint a többi szociális szakma esetén (Hallstedt és Högströom, 2005), és számos alkalommal ellentmondott az államnak (márpedig az állam szerepe a szakmák elismerésében kulcsfontosságú). Az a tény, hogy az önkéntesek ilyen sokáig fontos szerepet játszottak az ifjúsági munkák közvetlen biztosításában, és hogy legalábbis egyes országokban még mindig ez a helyzet, nem tudott nem hatással lenni arra, hogy milyen mértékben - és milyen irányban - professzionalizálódott a szakma. Például az állam és/vagy a nyilvánosság vonakodott (és még mindig vonakodik) "professzionálisként" elismerni egy tevékenységet, ha ugyanazt az aktivitást, vagy valami ahhoz nagyon hasonlót önkéntes alapon folytattak a múltban. Az önkéntesek maguk is elégedetlenek lehettek a professzionalizációval, mert úgy tűnhetett, hogy rossz fényt vet az ifjúsági munkájukhoz való hozzájárulásukra, vagy valamilyen módon csökkenti annak értékét (azt sugallva, hogy ők kevésbé, vagy egyáltalán nem "professzionálisak" abban, amit csinálnak).

Az önkéntességről szóló érvekhez kapcsolódóan már régóta ambivalencia mutatkozik az ifjúsági munkán belül (mint bármelyik másik szociális szakmában, ide értve a közösségi munkát is) arról, hogy foglalkozásként vagy társadalmi mozgalomként értelmezhető-e a terület. Ez fontos megkülönböztetés, ugyanis azokban a foglalkozásokban, amelyeket szakmaként elismertek, különbséget tettek a különleges szakértelemmel, vagy rálátással rendelkezők, és a szakértők szolgáltatásait igénybevevők ("laikusok") között. Ezzel szemben a társadalmi mozgalmakban a hangsúly a kollektív törekvéseken és a szolidaritáson van, bár ez nem azt jelenti, hogy a "professzionális" lét összeegyeztethetetlen a társadalmi mozgalomban való részvétellel (Devlin 1994; Smith, 1980, Coussée et al. 2010a). Végül, ellentétben az orvostudománnyal, a joggal és hasonlókkal, a Banks által emlegetett "deprofesszionalizáló" tendenciákkal az ifjúsági munkásoknak (és a szomszédos szakterületek dolgozóinak) már azelőtt szembe kellett nézniük, mielőtt még lehetőségük nyílt volna arra, hogy saját szabadságuk és autonómiájuk érzéséhez hozzászokjanak.

Mindezt összevetve, mit mondhatnánk arról, hogy az európai ifjúsági munka mennyire professzionalizálódott, és mennyire tekinthető "szakmának"? Minden bizonnyal legalább néhány országban eljutottak arra a pontra, ahol az ifjúsági munka a szakmák vonáselméleti szakemberek által leírt számos, sőt talán összes jellemzőjét mutatja. Ha az ifjúsági munkát széles körben úgy határozzuk meg, mint az "iskolán kívüli oktatás" formáját, amely a nonformális vagy informális tanulásra összpontosít és amelynek "kettős érdeke" a személyes és társadalmi fejlődés (Lauritzen, 2005), akkor azt mondhatjuk, hogy számos európai országban most már létezik egy teljes munkaidős foglalkozás, amely ezt a célt szolgálja, bár

az "ifjúsági munka" kifejezést csak néhány esetben használják - nevezetesen az Egyesült Királyságban és Írországban - míg máshol olyan kifejezéseket használnak, mint a "szociális pedagógus", a "szociális nevelő", a "szociokulturális animátor" és a "jóléti munkás". Néha ezek az utóbbi kifejezések olyan munkatípusok leírására szolgálnak, amelyeket minden korosztály esetén végezhetnek, de gyakran külön hangsúlyt fektetnek a gyermekekkel és a fiatalokkal végzett munkára.
Egyes esetekben az "ifjúsági munka" kifejezést - főleg azok, akiknek érdeke fűződik a határokon átnyúló és kultúrák közötti összehasonlításokhoz - olyan kollektív kifejezésként használják, amely a "fiatalokkal folytatott munka" különböző típusainak leírására szolgál (míg másutt, különösen az angol anyanyelvű országokban, az ifjúsági munka a fiatalokkal való munka egy konkrét típusára utal). Így például Loncle azt állítja, hogy "a francia ifjúsági munka keretében legalább négy szakmát lehet összefogni", név szerint a szociokulturális animátorokat, a különleges szükségletű fiatalokkal dolgozókat, az ifjúsági munkaügyi központok műveleti menedzsereit (*chargés de missions*) és az egészségügyi szervezőket (*animateurs de prévention,* vagy *animateurs de santé*). Az ilyen különbségek ellenére egyre gyakoribb, hogy valamilyen "ifjúsági munkaként" felismerhető dolgot teljes munkaidős foglalkozásként alkalmaznak az európai országokban. Azonban a különbségeket nem lehet letagadni, és nem lehet eltekinteni arra gyakorolt hatásuktól, hogy az ifjúsági munkát milyen mértékben tekintik különálló, független szakmának.
Az is tény, hogy az ifjúsági munka képzése és oktatása létrejött, vagy létrejön az egyetemeken és/vagy más oktatási és felsőoktatási intézményeken belül. A képzési programok pontos elhelyezkedése (szakképzés vagy felsőoktatás; és ha az utóbbi, akkor főiskolák vagy egyetemek) jelölheti az ifjúsági munka (bárhogy hívják éppen) által elért szintet a professzionalizációs folyamatban, de gyakran az elért szint maga is kétértelmű. Helve (2009, p. 124) megjegyezte, hogy Finnországban az ifjúsági munka területén való elhelyezkedéshez vezető képzési programok a "közép- és felsőfokú szakképzésben és a felsőoktatásban" is elérhetők, és hogy "az ugyanabban a pozícióban dolgozó emberek eltérő minősítési címmel rendelkezhetnek". Máltán létezik egy egyetemi szintű képzési program az ifjúsági és közösségi tanulmányokban, a brit rendszeren alapulva, valamint a professzionalizáció két további, hagyományos "jellemvonása" is megvalósult: egy szakmai szövetség létrehozása és egy etikai kódex létezése. A Maltese Association of Youth Workers (Máltai Ifjúságsegítők Szövetsége) 1998-ban jött létre, és Etikai Kódexüket 2001-ben alkották meg. Ezt követően a Szakmai Egyesületek Máltai Szövetsége által is elismertté váltak, ami azt jelenti, hogy "az ifjúságsegítők már képviseltetik magukat a más szakemberekkel folyó kormányzati konzultációkban, az érintett szakpolitikai területek fejlesztésében" (Teuma, 2009, p. 91). Azonban az említett kettősség különösen feltűnő példájaként még mindig nem sok fizetett ifjúsági munka van Máltán, és "nem lehet teljes munkaidős professzionalizált szolgáltatásban részt venni", így a diplomások általában az önkéntesség keretein belül űzik ezt a szakmát.
Ha figyelembe vesszük, hogy az ifjúsági munka milyen mértékben mutatja a "szakmai projektjének" haladását, Macdonald (és mások) értelmezésében, mely

szerint a professzionalizálódó foglalkozások művelői elsősorban a saját stratégiáik követésével és védelmével foglalkoznak - a saját státuszukkal, presztízsükkel és jövedelmükkel -; akkor csak annyit mondhatunk, hogy ha ilyen projekt egyáltalán létezett, nem volt nagyon sikeres. Nem állítható, hogy az ifjúsági dolgozók kiváltságos helyzetben lennének, más oktatási, humán szolgáltatói, vagy jóléti dolgozókhoz képest Európában. Alkalmanként valóban tettek lépéseket érdekeik védelme érdekében, és vannak példák a kifejezetten az ifjúsági munkások számára alakult szakszervezetekre, de az ifjúsági munka e dimenziója legalábbis hasonló, de inkább alacsonyabb szinten áll, mint a fiatalok érdekét szem előtt tartó és az ő jólétükre irányuló, érték alapú elkötelezettségük, vagy - hogy egy korábban bevezetett kifejezést használjunk, mely mind az vonáselméleti, mind a funkcionalista megközelítésekhez kapcsolódik - altruista szolgáltatásaik hírneve. Valóban azt mondhatjuk, hogy az ifjúsági munka civilizáló hatással bír, ahogy a funkcionalizmus szerint egy szakmának bírnia is kell, bár a „civilizáló" kifejezést a kortárs ifjúságsegítők eltérően értelmezhetik. Az ifjúsági munka mint olyan, a "civil társadalom" létfontosságú része, és fontos, hogy kellő hangsúlyt fektessünk a munka társadalmi dimenziójára - vagy néhány esetben akár újra felfedezzük azt (Coussée et al. 2010b). Azonban itt is be kell ismernünk, hogy a kulcsfogalmak vitathatók. A "civil társadalomnak" különböző jelentései és megnyilvánulásai vannak különböző országokban, és az olyan fogalmak jelentése, mint a társadalmi nevelés, szociális pedagógia, vagy a szociális jólét nem csak országonként vagy kultúránként változik, hanem a különböző szereplők és érdekcsoportok érdekei és perspektívái szerint is.

Ebben a tekintetben hasznos emlékeztetni Walter Lorenz észrevételeire az első blankenberge-i történeti műhelyhez való hozzájárulásában. Lorenz meggyőzően állította, hogy az ambivalencia az ifjúsági munka (és a tágabb értelemben vett "szociális munka") gyakorlatának velejárója, és az is volt az egész történelme során. Jelentős feszültségek léteznek, olyan kérdések mentén, mint például: vajon az ifjúsági munka az autonómiáról és a hitelességről, vagy az asszimilációról és az alkalmazkodásról; az identitások reprodukciójáról vagy azok átalakulásáról szól-e?; az állami szociálpolitika szervezett eleme vagy inkább a társadalmi mozgalmak spontán terméke? Ahelyett, hogy megkísérelne világos válaszokat találni ezekre a (talán megválaszolhatatlan) kérdésre, Lorenz azt javasolja, hogy az ambivalenciák összeegyeztetését az ifjúsági dolgozók alapvető készségének és kompetenciájának kell tekinteni.

A Lorenz által leírt ambivalencia kiterjed a professzionalizmus és a professzionalizáció fogalmára is. Ez még olyan helyzetekben is érvényes, ahol külső szempontból úgy tűnhet, hogy az ifjúsági munka nagyon messzire jutott el a professzionalizáció útján. Az Egyesült Királyságban és Írországban teljes munkaidős foglalkozásként, akár "karrierként" is elismerik. A szakoktatás és szakképzés programjain kívül, melyeket az egyetemeken alapképzési diplomás és posztgraduális szinten akkreditáltak, létezik egy keretrendszer, amelyben az ilyen programok szakmai elfogadása vagy jóváhagyása lehetséges egy olyan testület által, amely magában foglalja az az ifjúsági munka ágazat összes kulcsfontosságú érdekképviseletének megbízottját, ideértve a döntéshozókat, az állami és nem álla-

mi munkáltatókat, a tanácsadó testületeket, a szakembereket és magukat a képző intézményeket. Ilyen különálló testületek (általában ETS-nek, lefordítva oktatási és képzési normák bizottságainak hívják őket) léteznek Angliában, Skóciában, Walesben és Írországban. Az ír bizottság teljes Írországot érintő módon működik, mind Észak-Írország, mind az Ír Köztársaság (a tulajdonképpeni Írország) ügyeivel foglalkozva, és kölcsönösen elfogadják a végzettségeket az összes joghatóságon belül, ami azt jelenti, hogy az egyik ETS által támogatott programot elvégzettek az összes többi bizottság által képesített szakemberekként elismertek, mindezzel elősegítve a munkavállalói mobilitást a két sziget között (fontos határokon átnyúló kezdeményezés az EU-ban). Néha, de nem minden esetben az akkreditált képesítés birtoklása egyúttal fizetési jogosultságokkal és a munkakörülmények egyéb szempontjaival is összekapcsolható. A szakoktatási és képzési programok támogatására vonatkozó keret nagyjából megegyezik azzal, amit a kiforrottabb szakmák esetében alkalmaznak.

De az ifjúsági munkát az állam nem szabályozza az Egyesült Királyság vagy Írország semelyik részén, abban az értelemben, amelyben a szakmákat kutató szociológusok gyakran használják ezt a kifejezést. Hivatalos jogi értelemben nincs arra vonatkozó követelmény, hogy az ifjúsági munkát végző személyeknek rendelkeznie kell valamilyen képesítéssel vagy végzettséggel. Az "ifjúságsegítő" státusz nem jelent "védett címet", kiváltságot (de ezzel nincs egyedül a szakmák között: a "tanár" szakma sem rendelkezik ilyesmikkel). A rendszer nagyrészt a központi szereplők közötti megegyezéseken alapul - bár ezek explicit és kodifikált megegyezések. Ez egy olyan rendszer, amely viszonylag jól működött, de önmagában nem nagyon biztonságos, és biztosan nem olyan, amely önmagában, számos más óvintézkedés nélkül elegendőnek tekinthető az ifjúsági munka "professzionális" státuszának megvédéséhez, akárhogy is definiáljuk azt. Angliában, amely ország bizonyos tekintetben évtizedekig vezető szerepet játszott a professzionalizációs folyamatban, az ifjúsági munka és az ifjúságsegítők folyamatos ostrom alatt állnak, és az "ifjúsági szolgálat" a puszta túlélésért küzd (Davies, 2009). Még akkor is, ha nem hiszünk abban, hogy a hagyományos, kissé elitista professzionalizációs modell "hígítatlan" változatát kell alkalmazni az ifjúsági munka esetében (és a szerző biztosan nem hiszi ezt, lásd: Devlin, 2010), az értékek nagy része sajnos elveszhet néhány országban a jelenlegi "deprofesszionalizációs" tendenciák miatt.

Hogy az előző részben bemutatott korábbi koncepcióra hivatkozzunk, bizonyíték van arra, hogy az Evetts féle professzionalizmus versengő diskurzusainak - a "foglalkozási" és a "szervezeti" professzionalizmus - fogalma releváns az ifjúsági munka kontextusában. E cikk elején elhangzott, hogy a professzionalizmus általában olyan kérdésekkel foglalkozik, mint a szabványok, az elszámoltathatóság és a megbízhatóság. De ezen fogalmak definiálása, meghatározása, mérése és figyelemmel kísérése számít igazán a gyakorlatban, és a politikai döntéshozók és a szakemberek nem mindig értenek egyet az értelmezésük, vagy végrehajtásuk tekintetében. E tekintetben fontos megjegyezni, hogy a Nemzeti Minőségi Szabványok Keretrendszerének közelmúltbeli bevezetése az írországi ifjúsági munkában az ágazaton belüli jelentős konszenzus alapján történt. Ez nem azt jelenti, hogy nem voltak feszültségek, vagy hogy nincsenek még mindig fenntartások; de a

keretrendszer bevezetésére és előkészítésére fordított idő, valamint az idáig vezető út során folytatott konzultáció és párbeszéd hosszú folyamata fontos tényező volt az ifjúsági munka ezen területre történő felvételének biztosításában.
Az erre fordított idő lehetővé tétele és az ilyen párbeszédek folytatása természetesen magának az ifjúsági munka szakmai identitásának velejárója. Létfontosságú, hogy akárhogy és akármilyen irányba is fejlődjön a jövőben az ifjúsági munka mint szakma, ezt oly módon tegye, hogy összhangban legyen a saját világképével és elveivel, ahelyett, hogy külső megfontolások vezérelnék. Ha arra keresünk bizonyítékot, hogy ez az etosz és ezek az elvek mennyit érhetnek európai kontextusban, valamint figyelembe vesszük a közelmúltbeli hivatalos és nem hivatalos dokumentumokat, visszatekinthetünk az akkori Európai Gazdasági Közösség tagországainak szakértői találkozójára az írországi Maynooth-ban, 1990-ben. Az Európai Bizottság által támogatott ülést azért hívták össze, hogy információt cseréljenek és betekintést nyújtsanak az ifjúságsegítők szakmai képzésébe és oktatásába. Nem meglepő módon sok figyelmet fordítottak az ifjúsági munka irányelveinek, ellátásának és gyakorlatának különbségeire a tagállamok között. Mindazonáltal ez a találkozó arra a következtetésre vezetett, hogy "az infrastrukturális és intézményi különbségek ellenére … létezik egy megegyezés az ifjúsági munka bizonyos főbb jellemzőit illetően". Ezek a jellemzők az alábbiak (Devlin, 1991):

1. Az ifjúsági munka alapvetően az ifjúság "informális" oktatásával és fejlődésével foglalkozik. Függetlenül attól, hogy hol történik, megkülönböztethető a formális oktatástól, a szakember beavatkozásának stílusában és az ifjúságsegítő és a fiatal személy közötti kapcsolat jellegéből adódóan.
2. Az ifjúsági munka "globális" megközelítést választ: a fiatal személy teljes körű fejlődésével foglalkozik, nem pedig a szűk készségek vagy tudáselemek oktatására korlátozódik (bár természetesen bizonyos ifjúsági munka tevékenységek valóban magukban foglalhatják a tudás és készségek elsajátítását).
3. Az ifjúsági munka a választás szabadságára és a fiatalok önkéntes részvételére épül az oktatási és szabadidős tevékenységekben és programokban.
4. Az ifjúsági munka nemcsak az egyén, hanem a társadalom fejlődésével is foglalkozik. Az egyéni igények kielégítése mellett a csoportos tanuláson és tevékenységeken keresztül elősegíti a társadalmi és politikai nevelést és tudatosságot, lehetővé téve a fiatalok aktív részvételét a közösségeikben és a társadalom egészében.
5. Tekintettel az ifjúsági munka jelentőségére mind az egyes fiatalok, mind a társadalom számára, létfontosságú, hogy a szakmabelieknek - legyenek fizetett szakemberek vagy önkéntesek - lehetőségük legyen a szükséges ismeretek, képességek és személyes hozzáállásuk fejlesztésére és tökéletesítésére, megfelelő képzéseken keresztül.

Következtetések

A fenti nyilatkozat, amely megpróbálja megragadni az ifjúsági munka közös "európai" nézetét, ma már 20 éves (és az EGK akkoriban még a kontinens kisebb részét ölelte át, mint az EU napjainkban). Míg az Európa Tanács már akkor is igen aktív volt az ifjúsági munka támogatásában és az ifjúsági munkák anyagainak közzétételében, az EGK-ban egyáltalán nem fordítottak különös figyelmet az ifjúsági munkára, azon kívül, hogy a szerződés "szociálpedagógiai oktatókra" hivatkozik a fiatalok és az ifjúságsegítők közötti interakciók megkönnyítésének és támogatásának érdekében. E téren óriási változás történt. A 2000-es években történt számos jelentős fejlemény után, 2009 áprilisában az Európai Bizottság közzétette "Az EU ifjúsági stratégiája – befektetés és az érvényesülés elősegítése" című nyilatkozatát; és ezt követően hónapokon belül az Európai Unió Tanácsa állásfoglalást tett az ifjúságpolitika terén folytatott európai együttműködés keretéről.

Mik ennek a következményei az ifjúsági munkára, mint szakmára nézve? A válasz, a fent említettek fényében nem meglepő módon, nem világos. A Bizottsági közleménye az ifjúsági munkát (*jugendarbeit, animation sicio-éducative, animación juvenil* és így tovább) „iskolán kívüli oktatásként" határozza meg, azt állítja, hogy nagyban hozzá kell járulnia a társadalom fejlődéséhez, "más szakemberekkel együtt", és hogy "további professzionalizálást igényel" (Európai Bizottság, 2009, p. 11).

Természetesen az ezen szándékok kifejezésére használt szavak a különböző Uniós nyelveken eltérő jelentéssel bírnak, mind az ifjúsági munka és a szakmák eltérő értelmezésére és hagyományaira támaszkodva, de ez minden esetre egyértelműen megerősíti az ifjúsági munka különálló szakmai identitását. Ugyanilyen egyértelmű, hogy az Európai Unió Tanácsának ez utóbbi nyilatkozata jelentősen visszalép a Bizottság azon törekvésétől, hogy tovább erősítse a professzionalizációt. Valójában ez utóbbi szó (vagy annak variációja) egyáltalán meg sem jelenik, és az ifjúsági munkára vonatkozó utalások általánosabb értelmű, a fejlesztés és az innováció támogatására vonatkozó mondatokba vannak elrejtve (Az Európai Unió Tanácsa, 2009, p. 10). Aligha meglepő, hogy az EU 27 tagállamának politikai képviselői nem tudtak megállapodásra jutni egy, az ezen területről szóló, nyilatkozat ügyében. Az Európai Unió Tanácsának megoldása azonban emlékeztetőül szolgál arra, hogy politikai szinten továbbra is ambivalencia (sőt bizonyos esetekben akár aktív ellenállás) mutatkozik az ifjúsági munka szakmaként való megítélésének, és az ifjúsági munka professzionalizálásának tekintetében.

Ez valószínűleg nem fog változni a belátható jövőben. Talán, ahogy Walter Lorenz (2009) javasolta egy másik diskurzus vonatkozásában, az ifjúságsegítőknek hozzá kell szokniuk az ilyen ambivalencia kezeléséhez és összeegyeztetéséhez, nem pedig folyamatosan az ellene való küzdelemre pazarolniuk az energiáikat. Saját nézetem szerint az ifjúsági munkának és az ifjúságsegítőknek kevesebbet kellene aggódniuk mások látásmódja és megítélése miatt; és kevésbé kellene törődniük azzal a kérdéssel, hogy „szakma-e az ifjúsági munka" és hogy "professzionalizálódott-e az ifjúsági munka". Ha visszatérünk a jelen dokumentum elején bevezetett definíciós komponensekhez (az alapjául szolgáló értékek,

az elhivatottság érzése, az emberi jóléttel való törődés, a szisztematikus tanulás szükségessége), akkor az ifjúsági munka kétségtelenül szakmának minősül a legfontosabb, társadalmilag hasznos értelemben. A kérdés a jelen szakaszban az, hogy milyen szakmát akarunk faragni belőle?

Hivatkozások

Addison J. (1711), *The spectator*, No. 21. Available online at: www.gutenberg.org/files/12030/12030-h/SV1/Spectator1.html#section21.

Bacon F. (2010/1605), *On the proficience and advancement of learning, human and divine*, second book, "Dedication". Available online at: http://ebooks.adelaide.edu.au/b/bacon/francis/b12a.

Banks S. (2004), *Ethics, accountability and the social professions*, Basingstoke, Palgrave Macmillan.

Council of the European Union (2009), Council resolution on a renewed framework for co-operation in the youth field (2010-2018).

Coussée F. et al. (2010a), "The history of youth work in Europe and its relevance for youth policy today – Conclusions", in Coussée F. et al. (eds), *The history of*
youth work in Europe – Relevance for today's youth work policy, Vol. 2, Strasbourg, Council of Europe Publishing, pp. 125-36.

Coussée F. et al. (2010b), "The social and pedagogical identity of youth work – Learning from two history workshops", in Coussée F. et al. (eds), *The history of youth work in Europe – Relevance for today's youth work policy*, Vol. 2, Strasbourg, Council of Europe Publishing, pp. 137-148

Davies B. (2009), "Defined by history: youth work in the UK", in Verschelden G. et al. (eds), *The history of youth work in Europe – Relevance for today's youth work policy,* Strasbourg, Council of Europe Publishing, pp. 63-85.

Devlin M. (1991), "Professional youth work training in the European Community: report of a meeting of experts (Maynooth, June 1990)", unpublished report to the European Commission.

Devlin M. (1994), "Introduction", in Payne M. (ed.), *European dimensions in the training of youth and community workers. Module 1: introduction to philosophical starting points, concepts and approaches*, Koblenz, European Centre for Community Education.

Devlin M. (2010), "Youth work in Ireland: some historical reflections", in Coussée F. et al. (eds), *The history of youth work in Europe – Relevance for today's youth work policy*, Vol. 2, Strasbourg, Council of Europe Publishing, pp. 93-104.

Durkheim E. (1957), *Professional ethics and civic morals*, London, Routledge and Kegan Paul.

European Commission (2009), "An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering", Brussels, European Commission, COM (2009) 200 final.

Evetts J. (2006a), "Short note: the sociology of professional groups. New directions", *Current Sociology*, Vol. 54, No. 1, pp. 133-43.

Evetts J. (2006b), "Trust and professionalism: challenges and occupational changes", *Current Sociology*, Vol. 54, No. 4, pp. 515-31.

Hallstedt P. and Högström M. (2005), "Social care: a European perspective", in Share P. and McElwee N. (eds), *Applied social care: an introduction for students in Ireland*, Dublin, Gill & Macmillan, pp. 17-29.

Helve H. (2009), "The Finnish perspective: youth work, policy and research", in Verschelden G. et al. (eds), *The history of youth work in Europe – Relevance for today's youth work policy,* Strasbourg, Council of Europe Publishing, pp. 117-30.

Jones K., Brown J. and Bradshaw J. (1978), *Issues in social policy*, London, Routledge and Kegan Paul.

Larson M. S. (1977), *The rise of professionalism*, California, University of California Press.

Lauritzen P. (2005), "Youth work, internal working paper", Strasbourg, Council of Europe.

Loncle P. (2009), "Youth work and policy in France", in Verschelden G. et al. (eds), *The history of youth work in Europe – Relevance for today's youth work policy,* Strasbourg, Council of Europe Publishing, pp. 131-50.

Lorenz W. (2009), "The function of history in the debate on social work", in Verschelden G. et al. (eds), *The history of youth work in Europe – Relevance for today's youth work policy,* Strasbourg, Council of Europe Publishing, pp. 9-28.

Macdonald K. M. (1995), *The sociology of the professions*, London, Sage.

Marshall T. H. (1950), *Citizenship and social class*, Cambridge, Cambridge University Press.
Maurice F. D. (1839), "Education of the middle class", in *Has the Church or the State the power to educate the nation? A course of lectures*, London, J. G. and
F. Rivington/Darton and Clark. Available online at: www.archive.org/stream/haschurchorstate00maur#page/n5/mode/2up.
Millerson G. (1964), *The qualifying associations: a study in professionalization*, London, Routledge and Kegan Paul.
Smith T. (1980), "Community work: profession or social movement?", in Henderson P., Jones D. and Thomas D. N. (eds), *The boundaries of change in community work*, London, George Allen & Unwin, pp. 212-27.
Teuma M. (2009), "Youth work development in Malta: a chronicle", in Verschelden G. et al. (eds), *The history of youth work in Europe – Relevance for today's youth work policy,* Strasbourg, Council of Europe Publishing, pp. 87-94.
Wilensky H. L. (1964), "The professionalization of everyone?", *American Journal of Sociology*, Vol. 70, No. 2, pp. 137-58.
Wolf C. P. (1970), "The Durkheim Thesis: occupational groups and moral integration", *Journal for the Scientific Study of Religion*, Vol. 9, No. 1, pp. 17-32.

Mark Boes

Az ifjúsági információs szolgáltatások története Európában*

Bevezetés

Az ifjúsági információs szolgáltatás az ifjúsági munka egyik formája, mely egyes országokban több mint negyven éve működik. Európai szinten is bevett és alaposan szervezett; majdnem huszönöt éve létező gyakorlat. Részben e viszonylag régi európai együttműködés miatt az ifjúsági információs szolgáltatás történetének nagy része már ismert. Identitását illetően sem rendelkezik olyan problémákkal, amelyekkel az ifjúságsegítés más formáin nyomot hagytak. Alapelveit és alapértékeit az Európai Ifjúsági Charta és az Online Ifjúsági Információs Szolgálgatások Alapelvei rögzítik. E speciális dokumentumok nemcsak az egyertelműségeket fektetik le, hanem a szakmabeliek közötti, évekre visszatekintő intenzív diskurzus eredménye is: egy olyan folyamaté, amely segített az ifjúsági információs szolgáltatások mibenlétét meghatározni.

Az olyan, legalapvetőbb kérdések megválaszolását, minthogy "miért van szükség az ifjúsági információs szolgáltatásokra?", "honnan ered és a jövőben merre tart?", a történeti áttekintés segíti a legtisztábban. Történetileg visszatekintve egyértelműen látható, hogy az ifjúsági információs szolgáltatások fejlődését a kezdetektől fogva a fiatalok változó szükségletei befolyásolták; együtt növekedett a generációkkal és azok működésével, érdekeivel.

Mi az ifjúsági információs szolgáltatás?

Az információ (latin: informare) olyan dekódolt adat, amely alkalmas a befogadó általi értelmezésre. Egy, az olvasó számára ismeretlen nyelven írott könyv rengeteg érdekes adatot tartalmazhat, azonban kizárólag a szavak megértésével válik információvá. Az ifjúság definíciójának meghatározása okozhat némi vitát. Bár széles körben elfogadott, hogy a gyermekkor és felnőttkor közötti időszakot nevezzük ifjúkornak, az életkori határok értelmezése eltérő lehet. Az egyik álláspont a serdülőkor kapujára, tehát 12-13 éves korra helyezi az ifjúkor kezdetét. Különböző ifjúsági szervezetek – bár nem minden esetben egészen nyilvánvaló okokból – kiterjesztették az ifjúkor életkori maximumát, ezért az Európai

* Eredeti megjelenés: BOES, M.: History of youth information in Europe, in.: COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G.,WILLIAMSON H. (2012; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today*, Volume 3, Council of Europe-European Comission, Starsbourg

Unió napjainkban harminc éves korig definiálja. Az Európán kívüli országok tendenciája szerint (például az Egyesült Államokban) sokkal rövidebb időszakot jelölnek meg és a huszonegy vagy akár a tizennyolc év fölöttieket már felnőttnek tekintik. Az európai ifjúsági munkában általánosan a 15-25 éves kort határozzák meg ifjúkorként.

A fentiek azonban nem jelentik azt, hogy az ifjúsági információ a 15 és 25 év közöttiek számára dekódolt adatok halmaza. Egyáltalán nem ez a helyzet.

Nem csupán arról van szó, hogy egy bizonyos célcsoport, jelen esetben a fiatalok számára válik értelmezhetővé az információ. Az ifjúsági információs szolgáltatás alapvetően egy ügyfél-központú megközelítés, amelynek elsődleges célja a fiatalok kérdéseire és általuk megjelölt szükségleteire való válaszadás – függetlenül minden más egyéb érdekényezőtől. A kérdéskörök széles skáláján a legváltozatosabb formákban szolgáltat gyakorlati, többoldalú, elfogulatlan, pontos és rendszeresen frissített információt. Az ifjúsági információnyújtás célkitűzése, hogy segítse a fiatalok önálló emberré és állampolgárrá válását – éppen ezért nem azt mondja meg, mit tegyenek, hanem azokat az információkat biztosítja számukra, amellyel hozzásegíti őket az önálló, tudásalapú döntéshozatalhoz. Ehhez természetesen tiszta adatok is kellenek, de ennél itt többről van szó. Az ifjúsági információszolgáltatás számos módon működik: informál, irányt jelez és utat mutat, hogy csak néhányat említsünk. Az alapvető célkitűzése végig ugyanaz marad: felruházni a célcsoportját azokkal a szükséges készségekkel, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a fiatalok az önálló élet kialakításához szükséges információkra ráleljenek, képesek legyenek azokat értelmezni és megfelelően felhasználni.

Generációk

Az ifjúsági információszolgáltatás fejlődése nem magától következett be, hanem a változó társadalom és a különböző generációk eltérő információigénye befolyásolták. A fiatalok körében meglehetősen nagy változás figyelhető meg az elmúlt években azt illetően, hogy miként keresik meg az információt, hogyan használják azt fel, és hogy egyáltalán milyen információra van szükségük. Az elmúlt hatvanöt év fiatal generációit manapság olyan jól ismert fogalmakkal írják le, mint a baby boomerek vagy az X-generáció. Valójában azonban nem tisztázott ezeknek a generációknak a mibenléte, különösen ha arra vagyunk kíváncsiak, pontosan melyik korszak szülöttei tartoznak az egyes kategóriákba. Hogy a helyzet még bonyolultabb legyen, az is elképzelhető, hogy az egyik korszakban született emberek egy másik generációra jellemzőnek tulajdonított módon viselkednek. Ezért aztán az idő kérdéskörét tekintve azt mondhatjuk, hogy a generációk közötti határok képlékenyek. Az ifjúsági információnyújtást vizsgálva azonban most érdeklődésünk fókuszában az áll, hogy melyek a generációk sajátosságai, hogyan érintkeznek egymással és melyek a szükségleteik.

A kezdetek

Szakmai körökben hosszú évekig tartotta magát az a közvélekedés, hogy az ifjúsági információnyújtás kezdetei Franciaországba vezetnek. A diákok és munkások 1968-ban fellázadtak a társadalom központi irányítása ellen. A céljaik eléréséhez nélkülözhetetlen eszközök egyikeként az olyan elfogulatlan, up-to-date információt határozták meg, amely nyelvében, felépítésében és témájában a fiatal közönségre van szabva. A mozgalom e meglátásaival társadalomra gyakorolt hatása, más eredmények mellett, 1969-ben a CIDJ (Ifjúsági Információs és Dokumentációs Központ) megalapításához vezetett; első ifjúsági információs központja pedig Párizsban volt. Mondanunk sem kell, az európai ifjúsági információs tevékenységre gyakorolt francia hatás igen jelentős. A francia rendszer ösztönzésként szolgált számos más ifjúsági információs központ számára; a CIDJ pedig a mai napig fontos partner Európában az Ifjúsági Információs Hálózatban. Ennek ellenére azonban a legelsők mégsem ők voltak. 1967-ben Münchenben, Németországban már létezett egy ifjúsági információs központ, az IFO – Informationszentrum (amely JIZ elnevezés alatt a mai napig is működik). A belgiumi Ghent városában 1966-ban már létezett egy Info jeugd elnevezésű ifjúsági információs iroda (Faché, 1990). Ha viszont kellő alapossággal olvassuk át a "Keinut, Filmit, kerhot ja tatsat" című dokumentumot, akkor felfedezhetjük, hogy a Turku (Finnország) Ifjúsági Iroda tanácsadó szolgálata már 1955-ben meghívókat küldött szét a városba költözött bevándorló fiataloknak, hogy vegyék igénybe a központ szolgáltatásait, és segíthessenek a fiataloknak megtalálni a helyüket az új környezetben. E pontnál eltávolodunk a helyre és időre vonatkozó kérdésektől, és áttérünk az okok feltárására. A Turku Ifjúsági Iroda feladata volt a rengeteg városba költöző bevándorló fiatal segítése. Első látásra úgy tűnhet, az általuk igényelt információ elsősorban a mobilitásra vonatkozott, és valójában a mobilitással kapcsolatos információ mindig is az ifjúsági információk összességének egyik pillére volt. A látszat azonban csalóka. Amennyiben ennek az információs irodának a fiatalok mobilitásának elősegítése és ösztönzése lett volna a feladata, akkor feltehetőleg nem Turkuban, hanem a fiatalok szülővárosaiban jöttek volna létre ilyen irodák. Alapvetően abban segítették a fiatalokat, hogy beilleszkedhessenek egy összetettebb társadalomba, mint ahonnan érkeztek. Az ifjúsági információs szolgáltatás azért született meg, mert a társadalmunk is komplexebbé vált; gyakran olyannyira, hogy segítség nélkül az ember nehezen tud eligazodni vagy egyáltalán működni benne. A turkui központ végeredményben nem a témakörök sokaságát fogta át, hanem egy jól körülhatárolható szolgáltatásra szakosodott, ezért nem nevezhető „általános ifjúsági információs szolgáltatóközpont"-nak. Az ifjúsági információs úttörő, Willy Faché által alapított, Ghent városában működő iroda átfogó jellegű szolgáltatásokat nyújtott, ezért tekinthető az első ifjúsági információs központnak. A központ működésének alapjául szolgáló alapelvek a következők voltak:

- Minden fiatal bármiféle problémával betérhet;
- Ha az ügyfél kéri, azonnali segítséget biztosítanak számára;
- Ügyfélközpontú megközelítés; önrendelkezés elősegítése;

- Bizalmas;
- Díjtalan;
- Független.

A ghenti iroda kezdeményezésére szervezték meg az I. Ifjúsági Információs és Tanácsadó Szolgálatok Európai Konferenciáját 1972-ben. A konferencia egy buszos, mozgó esemény volt, melynek során felkeresték a müncheni, erlangeni, esseni, amszterdami, amersfoorti, utrechti, ghenti és brüsszeli központokat. E konferencia volt az ifjúsági információs szolgáltatások európai szintű együttműködésének kezdete; a fejlődés szempontjából pedig döntő jelentőségűnek bizonyult.

1975

Az 1970-es években baby boomereknek hívták a fiatal generációt, akik 1945 és 1960 között születtek. Növekvő jólétben nőttek fel, és egy olyan hierarchikus társadalom megváltoztatásáért harcoltak, amelynek maguk is tanúi voltak. Felismerték, hogy a társadalomban végbemenő változások részint az ő kezükben vannak, erős felelősségérzettel rendelkeztek a folyamat sikerét és saját szerepüket illetően. Az információt a demokratikus jogok biztosításának kulcsfeltételeként tekintették, ezért egyes európai országokban az ifjúsági információs szolgáltatók erőteljes növekedésnek indultak. Más országokban viszont a politikai környezet változása még mindig váratott magára, ezért először általánosabb, minden korosztály számára szolgáltató irodákat kezdtek el működtetni. Később azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a fiatalokra specializálódott információs szolgáltatások működése megalapozott, és komoly igény mutatkozik rá.

Az 1970-es években az ifjúsági információs iroda volt az a hely, ahová kérdésekkel betérve a fiatalok választ kaphattak, és információhoz juthattak ismertetőkön vagy más írásos dokumentumokon keresztül. Mivel akkoriban nem létezett a maihoz hasonlatos információs technológia, az ifjúsági információs központok számos kérdésben majdhogynem monopóliummal rendelkeztek. Éppen ezért a releváns és tárgyilagos információk hozzáférhetőbbé tételére való strukturált törekvés már önmagában egy kisebbfajta forradalomnak tekinthető.

Az ifjúsági információs központokat a fiatalok alternatív szolgáltatójának tartották, amely nemcsak információnyújtással és tanácsadással foglalkozott, de a régóta fennálló szolgáltatók működését is kritizálta.

Az 1970-es években ugyancsak megszülettek az ifjúsági információról szóló eszmecserére vonatkozó első kezdeményezések. Az ICAIYICS (Innovatív Ifjúsági Információs és Tanácsadó Szolgáltatások Nemzetközi Fejlesztési Központja) 1972-ben alakult meg flamand, osztrák, brit, német és holland ifjúsági tanácsadók alapításával. Az intézmény az 1980-as években megalakított ERYICA (Európai Ifjúsági Információs és Tanácsadó Ügynökség) egyik alapítótagja lett.

1985

Az 1980-as évek az X-generáció vagy más néven elveszett generáció korszaka lett. Az 1960 és 1975 között születetteknek szembe kellett nézniuk a gazdaság bedőlésével, és vajmi kevés remény kecsegtette őket az elhelyezkedésre. Ez olyan szituációt eredményezett, amiben a fiataloknak egzisztenciális kérdésekkel kellett szembenézniük egy úgynevezett „én-társadalom"-ban. E generáció egyik leginkább szembetűnő megjelenési formája a punk („nincs jövő") szubkultúra volt. A fiatalok kérdésfelvetése alapjaiban változott meg: már nem azt kérdezték, hogyan hathatnak a társadalomra, hanem hogy egyáltalán mihez kezdhetnek benne.

Az ifjúsági információs szolgáltatás továbbra is a személyes kapcsolaton alapult. A számítógép villámgyors berobbanása óriási hatással volt a munka területére: az informálást szolgáló szórólapokat és útmutatókat most már sokkal hatékonyabban tudták szerkeszteni és frissíteni. Elkezdték használni az adatbázisokat és a telekommunikációs hálózatokat. Egyre inkább nyilvánvalóvá vált, hogy az információ kezelése figyelmet és technikai hátteret igényel. Egy új dimenzió vált ezzel elérhetővé az ifjúsági információ területén dolgozó szakmabeliek számára.

Ekkorra az ifjúsági információs szolgáltatások működése már egyértelműen a fiatalok igényeire volt szabva. Nemcsak a központok szolgáltatási köre bővült, hanem számos helyen már többlet szolgáltatásokat kezdtek el nyújtani, mint például a lakhatási segítségnyújtást, álláskeresési tanácsadást, vagy éppen koncertjegy árusítást.

1985-ben volt a Nemzetközi Összekötő Bizottság első ülése, amelynek során döntöttek az ifjúsági információs és tanácsadó rendszerekről szóló szeminárium megszervezéséről. A találkozó másik célkitűzése szerint az ifjúsági információ úttörői szerették volna elérni egy európai szintű hálózat kiépítését, ami 1986. április 17-én az Európai Ifjúsági Információs és Tanácsadó Ügynökség (ERYICA) megalapításával meg is történt. Az Ügynökség első gyűlésére 1988-ban került sor, amelynek során meghatározták működésük prioritásait: az ifjúsági mobilitást, a képzést és kutatást, valamint az információ számítógépes kezelését. Lényeges lépés volt az ERYICA hálózat kifejlesztése az akkor létező telekommunikációs rendszerekre, illetve egy olyan szabályzat létrehozása, amely az ifjúsági információs munka alapelveit meghatározta. Élénk vita kezdődött a szakmabeliek között arról, hogy a tanácsadás szerves része-e az ifjúsági információs szolgáltatásnak; a kérdés megvitatása pedig évekre lefoglalta az európai szakembereket.

Az ifjúsági információ fejlődését erőteljesen fellendítette az európai hálózat kiépítése. Miközben az irodák ötleteket cseréltek és projektekről gondolkodtak együtt, rájöttek: bár az eltérő szerkezeti felépítésük és az országaikra jellemző környezet ellenére mégis csak majdhogynem ugyanazon elgondolások és értékek alapján dolgoznak. Az ifjúsági információ mibenlétének közös megfogalmazása és működésének alátámasztása most már európai szintű vita során fejlődött. A leginkább bevett gyakorlatok megosztása azonnali segítséget jelentett minden résztvevő számára annak érdekében, hogy nemzeti szinten lobbizhassanak az ifjúsági információs szolgáltatásokért.

Annak ellenére, hogy az ERYICA sem most, sem akkor nem bírt monopóliummal az ifjúsági információ területén, mégis a fejlődés központi elemévé, egyfajta kollektív emlékezetté vált, ahol az értékeket és alapelveket megvitathatták.
Egészen 2007-ig az ERYICA székhelye Párizsban, a CIDJ épületében volt. Az ERYICA eredetileg a CIDJ adminisztratív részét képezte, ami a francia hálózat nemzetközi együttműködés iránti erős elkötelezettségét is mutatja. A sokoldalú főtitkár, John Alexander vezette szervezet legfontosabb eredményei között szerepel a nemzeti tagszervezetek közötti szoros európai hálózat kiépítése, valamint az Európa Tanács és az ERYICA, mint az ifjúsági információra szakosodott szervezet közötti partnerség kialakítása.

1995

Az 1970 és 1985 között született „Generation Next" jelentette az 1990-es évek ifjúságát, melynek közös jellemzőjeként a kommunikációs igényt határozhatjuk meg. Az internet és a mobiltelefonok használata lehetővé tette számukra, hogy mindig összeköttetésben legyenek. A gyors kommunikációt lehetővé tevő eszközök betöltötték az azonnali válasz iránti vágyat – különösképpen a fiatalok esetén, akik hamar hozzászoktak és már megkövetelték a gyors reakciót a felmerülő kérdésekre.
Az ifjúsági információ azonban éppen az internet beköszöntével szembesült az első válságával. A résztvevők, partnerek, de még maguk az ifjúsági dolgozók is elkezdték megkérdőjelezni saját működésüket, mondván, ha minden információ elérhetővé vált az interneten, akkor mi szükség van az ifjúsági információs központokra? A kezdetekkor erre a kérdésre az ifjúsági információs szolgáltatók nem rendelkeztek megfelelő válasszal.

A rotterdami Ifjúsági Információs Központ, a JIP munkacsoportjától származó néhány idézet jól illusztrálja, milyen folyamatokon ment keresztül az ifjúsági információ:

1994: „Internet? Az a főnököm kedvenc időtöltése a munkaideje alatt."
1995: „Az internet sosem fog az információ komoly médiumává válni. Csak a kockák használják."
1996: „Uramisten, ezek szerint most már bárki információt oszthat meg a neten?"
1997: „Keressünk egy diákot, aki csinál nekünk egy weboldalt."
1998: „Megfelelő és szakmabeliek által frissített nemzeti ifjúsági információs weboldalra van szükségünk."
1999: „Szóval ha e-mail érkezik egy fiataltól, akkor ő ügyfélnek számít, akit a regisztrációs rendszerben is rögzítenünk kell?"
2000: „Megcsináltuk! Miénk a legjobb ifjúsági információs weboldal, és erre büszkék is vagyunk."

E folyamat is azt bizonyítja, hogy az ifjúsági információnak, de a társadalom egészének is időre volt szüksége ahhoz, hogy hozzászokjon az új technológiák mindennapi életre gyakorolt lehetőségeivel és szükségességével. El kellett telnie néhány évnek ahhoz, hogy az ifjúsági munka az internetet a fiatalok elérésére

szolgáló csatornaként és lehetőségként használja, ne pedig fenyegetésként élje meg, mint az ifjúsági információs dolgozók legtöbbje az 1990-es években.
A nemzetközi együttműködések virágoztak az 1990-es években. Újabb két, az ifjúsági információ speciális formáival foglalkozó hálózat létesült. Az Európai Ifjúsági Kártya Egyesület (EYCA) a mozgásban levő európai fiatalok kedvezményeivel foglalkozik; a kártyatulajdonosoknak pedig folyamatosan releváns ifjúsági információt szolgáltat. Az Eurodesk a fiatalok európai lehetőségeire specializálódott: az ösztöndíjlehetőségektől kezdve az Uniós mobilitásig.
1990-ben az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága elfogadta azt a javaslatot[5], amely az ifjúsági információs szolgáltatásokat elsőként ismerte el európai szinten, továbbá felhívta a tagországokat az ifjúsági információs szolgáltatások fejlesztésére. Az 1990-es évekig az ifjúsági információ története egyet jelentett a nyugat-európai ifjúsági információs szolgáltatás történetével. Ez a vasfüggöny leomlásával változott meg, amikor is a magyar HAYICO 1991-ben az ERYICA tagja lett – ők voltak az első volt kommunista országból belépő szervezet.
Az Európai Ifjúsági Információs Chartát 1993-ben fogadta el az ERYICA, amely az Európa-szerte működő ifjúsági információs központok közös alapelveit fektette le, s ami frissített formájában a mai napig érvényben van.
Az ERYICA és spanyol tagja, az INJUVE nyári egyetemet szervezett az ifjúsági információs szolgáltatásokról Mollinában, amin majdnem kétszáz ifjúsági információs dolgozó vett részt. Ezen az európai szintű képzési eseményen gyűlt össze az ifjúsági információs szakma minden szintje, és a mai napig is a legnagyobb hasonló kezdeményezés maradt egész Európában. 1997-ben a finn fél szervezte meg az első szemináriumot az internet és az ifjúsági információ kapcsolatáról. A címe is erről a célkitűzésről árulkodik: „Hogyan használjuk az internetet a fiatalok informálására?". A legtöbb jelen lévő ország számára az volt az első alkalom, hogy az internetet a munkájukban hatékonyan felhasználható lehetőségként ismerték meg.

2005

A 1980 és 1995 között született Z-generáció számára az újmédia egyáltalán nem jelent újdonságot, hiszen számukra a média mindig is jelen volt, használata pedig természetes. A Z-generáció közösségi életének egy részét online tölti. Az új technológiák használata, különösen annak technikai oldala számukra természetes és nem okoz nehézséget, hiszen így nőttek fel. Az információ megtalálásában azonban már kevésbé mutatkozik ez a hatékonyság annak ellenére, hogy technikai eszközismeretük kiváló. Úgy tűnik, az igazságot a Google keresés első tíz találatában vélik megtalálni. Ez köszönhető az információ világában való eligazodás csekély mértékének, valamint az információ minőségi mérlegelésére való ismeretek hiányának.
Az új évezredre az ifjúsági információs szolgáltatások már jelen voltak az interneten. Rendkívüli népszerűségnek örvendtek a portálok ebben az időszakban. A

5 Recommendation No. R (90) 7 of the Committee of Ministers to member states concerning information and counselling for young people in Europe (21 February 1990).

tartalom alapú oldalaknál egyszerűbben lehetett őket fenntartani, mert alapvetően téma szerint csoportosított, külső oldalakra mutató linkeket tartalmaztak. A portálok egy ideig meg is feleltek ifjúsági információs feladatuknak azzal, hogy orientációt nyújtottak a fiatalok számára. Később azonban át kellett gondolni a működésüket, mert a keresőmotorok, személyre szabott információk és közösségi hálózatok egyre nagyobb teret nyertek a fiatalok „információs magatartásá"-ban.
Miután az internethasználat néhány év alatt beépült az emberek mindennapi életébe, az ifjúsági információs terület számára valódi megkönnyebbülést jelentett a felismerés, hogy a fiatalok személyes kapcsolat iránti igénye megmaradt: mégsem váltotta fel az internet. Igaz, az ismertetőfüzetek valóban kevésbé fogytak és a látogatók száma is megcsappant majdnem mindegyik központban. A fiataloknak azonban továbbra is szüksége volt arra, hogy kérdéseikre egyénre szabott választ kaphassanak. Az ifjúsági információs központok feladatai viszont megváltoztak: a látogatók számának csökkenésével már nem könnyű és gyors válaszadásra volt szükség. Az új igényekre reagálva a megfelelő információ megfelelő időben való fellelését segítették elő, illetve segítették a fiatalokat az önálló döntéshozatalban. Ez a fajta személyes kontaktus több időt, előkészületet és tudást igényelt a központok dolgozóitól: az arány tehát a mennyiségtől átfordult minőségbe.
E fejlemény egyértelműen mutatja az ifjúsági információs szolgáltatások újfajta szerepét az információk világában való eligazodás tekintetében. Az ifjúsági információ területe számára az 1990-es évektől napjainkig növekvő fontosságú az, hogy segítse a fiatalok információhoz való hozzájutását, de leginkább az információ kritikus és lelkiismeretes kezelését egy információval túlterhelt, tudásalapú társadalomban.
Bár az elmúlt években az ifjúsági információban munkálkodók betöltötték e feladatukat, a közösségi média felhasználása még várat magára. A kérdés azért is bonyolult, mert azok a platformok, amelyek egyik nap még ígéretesnek tűnnek, egy év múlva eltűnnek a süllyesztőben (gondoljunk csak a „Second Life" elnevezésű internet alapú virtuális világ tündöklésére és bukására). Mostanra tisztán látszik, hogy az ifjúsági információ célkitűzésének egyértelműen meg kell haladnia egy rajongói facebook-oldal létrehozását. Hogy azonban milyen online tevékenységeket tudnak nyújtani a fiatalok számára, még kidolgozásra vár.
Az új évezredben az ifjúság részvétele az információs szolgáltatásokban egy népszerű ERYICA szlogennel volt leírható: „Elég a beszédből, cselekedj inkább!". A részvétel új formái jelentek meg; különösen érdekes példái kifejezetten az úgynevezett szervezetben nem aktív fiatalok bevonására szerveződtek. Az olyan európai projektek, mint például az ERYICA által szervezett európai konzultáció, a Meet the Street, az ifjúsági információs központok fő célcsoportját segítik. Azokat a fiatalokat érik el, akik rendszeresen nem vesznek részt az ifjúsági szervezetek, tanácsok életében, de szeretnék kifejezni véleményüket az őket érintő kérdésekben. Ezek az európai projektek lehetőséget adnak ezeknek a fiataloknak véleményük kifejezésére, és ezáltal az ifjúsági szakpolitikai döntéshozatalhoz való hozzájáruláshoz, csakúgy, mint a társadalomban való aktív részvételre.

Az ifjúságpolitika terén az Európai Unió ifjúságról szóló Fehér Könyve (2001)[1] (amelyben a négy meghatározott prioritás közül az egyik az ifjúsági információs szolgáltatás volt) jelentős hatással bírt az ifjúsági információs területre. Számos országban segítette a kis, helyi szintű szervezetek szélesebb körű elismertségét, valamint hozzájárult a nemzeti szintű kooperáció és minőségi paraméterek meghatározásához. „Az EU ifjúsági stratégiája – Befektetés és támogatás", valamint az ifjúsági terület új európai szintű együttműködésének keretrendszere[2] mind olyan új ifjúsági stratégiák, melyekben az ifjúsági információ az ifjúsági munka egyik formájaként, egyfajta támogató eszközként jelenik meg a kitűzött prioritások véghezvitelére, így aztán kisebb súllyal esik a latba. A három európai hálózat, az ERYICA, az EYCA és az Eurodesk támogató szereplőkként jelennek meg az európai színtéren.

A legújabb, 2010. június 10-i eredmény az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának CM/Rec(2010)[3]-es ifjúsági információról szóló kerethatározata. Ez az ajánlás ráirányítja a figyelmet különösen az új technológiákkal és részvétellel kapcsolatos fejleményekre, egyúttal újra megerősíti az azóta is érvényes, 1990-es ajánlás elgondolásait és alapelveit.

Az ERYICA által 2007-ben közreadott európai szintű statisztikai adatok számokban bizonyítják az ifjúsági információs szolgáltatások jelentőségét: a 2005-ös év folyamán 13 000 ifjúsági információs dolgozó 8 000 központban 23 millió fiatalnak adott személyes tanácsot. Egy jelenleg tartó kutatás fogja frissíteni ezeket az adatokat, illetve kiegészíti az internethasználattal, újmédiával, információs tevékenységgel kapcsolatban szerzett új adatokkal is – így kaphatunk teljes képet az ifjúsági információs területen bekövetkezett változásokról is.

A közelmúlt eseményein túl két dolgot érdemes még megemlítenünk:

2007 és 2009 között az ifjúsági információ rendkívül gyors növekedésnek indult a Nyugat-Balkánon, ami aktív civil hálózathoz, illetve számos ország döntéshozóinak támogatásához vezetett. Az ERYICA proaktív és stratégiai megközelítése, illetve a szintén ERYICA partner MISSS Szlovénia felbecsülhetetlen támogatása döntő jelentőségű szerepet játszott mindebben.

Végezetül pedig, a SHERYICA elnevezésű, az ifjúsági információs munkatársak interaktív online platformjának 2009 decemberi megalapításával huszonhárom év után valósággá vált az ERYICA online hálózat megvalósítása.

2015

Az Alfa-generáció a huszonegyedik század gyermeke, melynek legidősebb tagja éppen tíz éves e tanulmány írásakor. Valójában nem tudjuk, mit akarnak és „mi mozgatja őket", viszont már hangosan dörömbölnek az ajtón, ezért az ifjúsági információ új útjait, az informálódás lehetőségének újszerű módjait kell megtalálnunk; újabbnál újabb innovatív módszereket és médiumokat. Az idő telik, úgyhogy gyorsan kell reagálnunk.

1 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0681en01.pdf.

2 http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:311:0001:0011:EN:PDF

3 www.coe.int/t/dg4/youth/Source/IG_Coop/Documents/CM_Rec_10_youth_information_en.pdf.

Negyven-ötven éves tapasztalatok nyomán egy dolog kimondható: a ma és holnap fiataljainak igenis szüksége van a személyes kontaktusra és az egyénre szabott válaszokra csakúgy, mint a technológia és a szolgáltatásaink által lehetővé tevő csatornára, ahol hozzájuthatnak az információhoz. Végtére is ők jelentik a következő generációt, akiknek számos olyan döntést kell felvállaniuk, amelyek rövid időn belül döntő jelentőségűnek bizonyulnak majd a saját életükre nézve, viszont nem rendelkeznek olyan mértékű tapasztalatokkal, mint amilyenekre a felnőttek támaszkodhatnának. Éppen ezért az őket megelőző generációhoz hasonlóan ugyanúgy szükségük lesz az ifjúsági információs szolgáltatásokra – csak éppen új formába öntve és újszerű módon.

Hivatkozások

Faché W. (1990), "Innovative approaches to youth information and counseling", in Hurrelmann K. and Lösel F. (eds), *Health hazards in adolescence*, Berlin, Walter de Gruyter, pp. 503-25.

Filip Coussée, Howard Williamson és Griet Verschelden

Ifjúsági munka: a szolgáltatás és az egyesületi élet egymást kizáró ellentéte*

Ifjúsági munka a XXI. században: újjáéledés vagy hanyatlás?

Indulásként ismerkedjünk meg egy Európán kívüli perspektívával: az ifjúsági munka és ifjúságpolitika első európai történeti konferenciáján David Hansen elmondta, hogy az egyesült államokbeli ifjúsági programok jelentős újjáéledésnek indultak az előző évszázad legutolsó évtizede óta. Az ifjúsági programok a „harmadik legfontosabb fejlődési közeget jelentik az alacsony- és közepes jövedelmű családok gyermekei számára" (Halpern 2002, p. 179). Érdekes azt is megfigyelni, hogy az amerikai ifjúsági aktivisták számára milyen nehézséget okozott az ifjúsági munka mibenlétének meghatározása. „Az iskola utáni programokat néha könnyebbnek látták annak alapján definiálni, hogy hová nem tartoznak – család, iskola, utca –, minthogy pontos meghatározást adjanak" (Halpern 2002, p. 179).
Haladjunk tovább egy európai nézet megismerésével. Az Európai Bizottság 2009-ben elfogadta „Az EU ifjúsági stratégiája – befektetés és érvényesülés" elnevezésű új ifjúságpolitikai stratégiát az elkövetkezendő évtizedre. Az új stratégia az ifjúsági munka jelentőségét hangsúlyozza; kiemelve az ifjúsági munka szakszerűsítésére irányuló erős politikák fontosságát, valamint a fiatalkori politikai részvétel növelésének szükségességét. Az ifjúsági szektor legtöbb résztvevője tárt karokkal fogadta e célkitűzéseket, ám kritikus észrevételek is elhangzottak. Azóta is széles körben zajlik a vita az ifjúsági munka „új kihívásairól", különösen a fiatalok társadalmi befogadását illetően, mely leginkább a nagyarányú munkanélküliség és nemzeti gazdasági körülmények kontextusában jelenik meg, és amely faktorok az ifjúsági profilú közintézmények összevonását eredményezik. Az Uniós stratégia is kitér ezekre a kérdésekre:

* Eredeti megjelenés: COUSSÉE, F., WILLIAMSON, H., VERSCHELDEN, G.: Youth work, an oxymoronic practice between service and association in.: COUSSÉE, F., VERSCHELDEN, G.,WILLIAMSON H. (2012; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today,* Volume 3, Council of Europe-European Comission, Starsbourg

A fiatal nők és férfiak társadalmi és szakmai integrációjának előmozdítása elengedhetetlen a lisszaboni növekedési és foglalkoztatási stratégiában foglalt európai célok elérése szempontjából, ugyanakkor az egyéni kiteljesedést, a társadalmi kohéziót és az aktív polgári szerepvállalást is elősegíti. (Európai Unió Tanácsa 2009, p. 2)

Éppen ezért Európában és az Egyesült Államokban is tapasztalható az egyre növekvő igény az iskolai oktatás keretein kívüli időtöltés szakszerűsítése iránt. Azonban nem egészen világos, mire is irányul ez az igény. Létezik-e különálló ifjúsági munka; és ha igen, független-e? Éppen ezek a kérdések foglalkoztatták az európai ifjúsági munka legelső és második történeti szemináriuma, a Blankenberge workshop megszervezőit. Rendkívüli jelentőséggel bír, hogy még csiszoltabban fogalmazzuk meg az ifjúsági munka mibenlétét. Az utóbbi időben számos európai országban komoly viták folynak az ifjúságsegítés meghatározását, pozícióját és társadalmi elismertségét illetően. E diskurzusokat alapvető társadalmi, kulturális és politikai változások közepette kell lefolytatni. Mialatt „kockázat-társadalmak" jönnek létre, az ifjúságpolitika napirendje túlhangsúlyozza a fiatalok fennálló társadalmi rendbe való integrációját. A kockázat-társadalommá való átalakulás szorosan kapcsolódik a társadalmi kohézióval kapcsolatos aggodalmakhoz, valamint „a szociális szféra társadalomban" való megújulásához – tehát még közelebbről az emberek egymás közötti, valamint az egyén és a társadalom közötti kapcsolatok szigorúbb szabályozásához. Ez egész Európában megfigyelhető jelenség. Az ifjúsági munkások minden országban felülvizsgálják funkciójukat és pozíciójukat az ifjúság társadalmi, kulturális, gazdasági és politikai integrációjában. Így van ez a dél-európai országokban, ahol az ifjúsági munka aligha mondható különálló, szakszerűsített gyakorlatnak; a poszt-szovjet országokban, ahol az állami ifjúságsegítés megszűnt, helyükbe pedig másfajta munkafajták léptek; az Egyesült Királyságban és kisebb mértékben az északi országokban, ahol a célkitűzés a szakszerűsített és önkéntes ifjúsági munka közötti összekötő híd kiépítése; valamint más nyugat-európai országokban, ahol az önkéntes ifjúsági munka hosszú hagyományokra tekint vissza, viszont a kialakuló szakszerűsített ifjúságsegítés még csak marginális helyet foglal el.

Ha áttekintjük az ifjúsági munkát és az ifjúságsegítés módszereit jellemző regionális koncepciók sokféleségét, úgy tűnhet: egyrészt az ifjúsági munka újraértékelése, új alapokra helyezése és társadalmi elismertetése folyik, másrészt viszont az ifjúságsegítés morális és oktatási szerepe is újra a középpontba helyeződik. Milyen feszültségeket von ez maga után? Mi a helyzet továbbá a fiatalok önkéntes bevonodásával? Mit kezdünk azzal, hogy az ifjúsági munka kibogozhatatlanul a szabadidő, a rekreáció és a játék hármasához kötődik? Összeegyeztethető-e mindez az ifjúsági munka újonnan megfogalmazott keretével? A genti konferencia egyik leggyakrabban emlegetett kérdése volt: mi a tervünk az ifjúsági munka területén tapasztalható sokféleséggel? Szükség van-e egységesítésre, főmederbe terelésre?

Egység a sokféleségben

Az ifjúsági munkával foglalkozó első európai konferencia – melyet az ifjúsági munka és ifjúságpolitika első európai történeti konferenciája követett – fő célkitűzése az ifjúsági munka sokszínűségének ünneplése volt. A konferencián gyakorta visszatértünk a kérdéshez: létezik-e valamiféle közös szál? Az ifjúsági munka területének gazdag tárházát érintettük a viták során: szó esett a független klubokról és projektekről, meghatározott célra létrejövő egyesületekről, önkormányzati tevékenységekről, egyenruhás szervezetekről, szolgáltatói csoportokról, katonai ifjúsági szervezetekről, politikai ifjúsági szervezetekről, társadalmi bevonódással kapcsolatos kezdeményezésekről, gyermekjótékonysági szervezetekről és társadalmi vállalkozásokról. Mi a közös szál – ha egyáltalán létezik ilyen? Hogyan határoznánk meg azt az ifjúsági munkát, amelyet szakszerűsíteni szeretnénk? Mik a megfogalmazott céljai? Szükség van a különböző ifjúsági munka-formák vagy célcsoportok szerint különálló szakpolitikákra?

A konferencia előadói legfőképpen az „ifjúsági munka természetével" kapcsolatos kérdéseket tárgyalták, és nem különböztették meg élesen az ifjúsági munka különböző formáit és módszereit. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a közreadott különböző történetek ne volnának önmagukban értékesek: még mindig sok tennivalónk van az ifjúságsegítés megannyi formájának történeti feldolgozását illetően – kivéve talán az egyenruhás ifjúsági szervezetekét. Ebben a rövid fejezetben azonban az ifjúsági munkára mint „társas lényre" (social animal) fókuszálunk. Hasonlóan az első és második blankenberge-i workshopon megfogalmazottakhoz, meggyőződésünk továbbra is az, hogy az ifjúságsegítés szociális természetét kell értékelni az oktatásban játszott szerepével együtt, ahogyan az a közelmúlt fejleményeiben is központi szerepet játszott. Amennyiben az ifjúságsegítők kizárólag oktatási szerepben működnek, az a korábbi workshopokon megfogalmazottakhoz hasonlóan kontraproduktív hatással jár: éppen az önkényes válogatást segíti elő; a hatalommal bírókat ruházza fél még további hatalommal, és az informálist teszi formálissá. A konferencia különféle workshopjain tehát azt kutattuk, miként ötvözhető az ifjúságsegítés gyakorlatának szociális és oktatási szerepe annak érdekében, hogy olyan horizontot nyissunk meg a szakpolitika és kutatás számára, amely lehetővé teszi az ifjúságsegítőknek a szociális és oktatási szerep felvállalását egy alapvetően szabadidős környezetben. Lenyűgöző látni, miként ment és megy ez végbe ma is egyes ifjúsági területeken különböző országokban, a fiatalokkal együtt. Szilárd meggyőződésünk, hogy ezeket az észrevételeket a történeti és jelenkori kontextusban is vizsgálnunk kell az ifjúságsegítésről szóló vitáink során; amely viták azonban gyakorta túlságosan elvontak, ezáltal elszakadtak a fiatalok és az ifjúságsegítők által megélt valóságtól.

Az alábbiakban azt mutatjuk be, hogy az ifjúsági munka területén dolgozók legkülönfélébb típusai miként próbálták más területekhez képest pozícionálni magukat. Láthatjuk majd, hogy az ifjúságsegítők mindig is az emancipáció, integráció és rekreáció „oximoronikus elegyét" keresték a „társadalmi nevelésben". Azok a feltételek, amelyek alapján ez az oximoronikus elegy létrejön, a szakpolitikai környezettől függnek. Ezért aztán az ifjúsági munka különböző történeteit az Európát formáló jóléti rendszerek eltérései határozták meg.

Az ifjúsági munka különleges elegye – és sajátosságainak tárháza

Az ifjúsági munka a társadalmi nevelés egyik formájaként számos módon jelent meg a konferencia előadásaiban, és hatásos eszköze volt fontos kérdések felvetésének:

- A prezentációkban bemutatott politikai döntéshozók általában a „szocializáció" szemüvegén keresztül szemlélték az ifjúsági munkát, mint ami hozzájárul a gyermekek és fiatalok egyéni fejlődéséhez, elősegíti az „aktív állampolgárság" kialakulását, illetve „jó polgárok" integrálását a fennálló társadalmi rendbe. Ebben az értelmezésben tehát az ifjúsági munka annak az oktatásnak a kiegészítője, amely eredetileg a család és iskola közegében zajlik.
- Sok, különösen az ifjúsági munkában részt vevő fiatal az ifjúsági munkát a „szocializáció"; az együtt megélt fiatalság lehetőségeként kezelte, mint ami a család és iskola szorításához a szabadság érzetét adja. Éppen ez a rekreációs és társas aspektus az, amely az ifjúsági munkát oly vonzóvá teszi.
- Az ifjúságsegítők e két – látszólag egymásnak ellentmondó – perspektíva ötvözésével próbálták az ifjúsági munkát mint a „társadalmi nevelés" gyakorlatát formálni a fiatalok társadalmi befogadásának elősegítése érdekében. Látókörük szélesítésével, hangjuk bátorításával pedig támogatják, hogy a fiatalok maguk is részt vegyenek az integráció feltételeinek kialakításában. Ezt az emancipáció fogalmával írhatjuk le, ami ugyan nem egyenlő a függetlenséggel, hanem sokkal inkább a függőségi viszonyok tudomásul vételét, illetve a függőségi viszonyok megválasztásának lehetőségét jelenti.

A blankenberge-i workshopok során egyre inkább körvonalazódott, hogy az ifjúsági munkások megkísérlik kikerülni a feszültségeket a társadalmi nevelés gyakorlata során. Különösen a problémás fiatalokkal való munkában csábító elfelejtkezni az ifjúsági munka pedagógiai aspektusáról és csak a rekreációra fókuszálni: így aztán az ifjúságsegítő gyakran az őr vagy a „kamaszok bébiszittere" szerepében találja magát. Másrészt viszont az ifjúsági szakpolitikusok is gyakran olyan kereteket teremtenek, amelyben egyenes út vezet az ifjúsági munka deszocializációjához. Ebben az esetben az ifjúságsegítő az oktató szerepébe kényszerül, az egyéni polgári készségek és attitűdök elsajátítására összpontosítva – ezáltal elfedve az ifjúsági munka fiatalok életére gyakorolt hatásának társadalmi és politikai jelentőségét. Hämäläinen mutatja be azt a jelenséget, amely során az ifjúságsegítők szociológiai és pszichológiai elméletekben lelnek bizonyítékot ahhoz, hogy az „ifjúságot, mint különálló társadalmi kategóriát" és a „fiatalságot, mint különálló életszakaszt" jellemezhessék. Úgy tűnik, ezek az elméletek szilárdabb alapot biztosítottak az ifjúsági munkának, mint az oximoronikus társadalmi nevelésre koncentráló felfogás.

Megoldási javaslatok

Az ifjúsági munka és ifjúságpolitika első európai történeti konferenciáján bemutatott ifjúsági munka-módszerek széles sokasága nyitotta fel az ifjúságsegítő résztvevők számára azt az értelmezési lehetőséget, amely szerint az ifjúsági munka története folyamatos küzdelem az ifjúságsegítés természete és a benne rejlő társadalmi-nevelési dilemmák közötti „feszültség feloldására". Sokszor kiderült, az ifjúságsegítők számára milyen nehéz volt a múltban és ma is tisztán megfogalmazni az ifjúságsegítői tevékenység mibenlétét. Az egyik megközelítés szerint egyszerűen élniük kell az ifjúsági munka természete adta lehetőséggel és koncentráljanak „a fiatalok elérésére". E nézet többféle fogalmi megkülönböztetést eredményezett: megkülönböztette az ifjúságsegítő központokban végzett tevékenységet az utcai ifjúsági munkától; illetve hozzájárult a fiatalok ügynökségek által ösztönzött címkézéséhez. Így jöttek létre az olyan fiatalokra alkalmazott címkék, mint a „nehezen elérhető", „szervezetlen", „társas életre alkalmatlan" (Morse 1965).

Valójában számos országban éppen a „szervezetlen ifjúság utáni hajsza" hajtotta az ifjúsági területen tapasztalható, véget nem érő különbségtételt (lásd Nieminen cikkét). A második világháborút megelőzően Európában nem létezett jóléti állam, ezért aztán abban az időben az önkéntes szektor próbálta meg időről időre a hatókörét szélesíteni és a fiatalokat elérni. Belgiumban és más korporatív jóléti államban uralkodó modell az (egyenruhás) ifjúsági mozgalomé volt, ahogyan azt Baeten is kifejti, és amint azt a fél évszázaddal korábbi *Amerikai Társadalom- és Politikatudományi évkönyv* egyik bekezdésében is olvashatjuk:

> *Az ifjúsági mozgalmak vezetői a kormányzati intézkedéseken és saját kezdeményezéseiken keresztül vállalják a továbbiakban a felelősséget a fiatalok szükségletei iránt ebben a megváltozott világban: testi egészség és fittség; morális és személyiségbeli nevelés; pályaválasztási tanácsadás és gyakornokság, családi felelősségvállalás oktatása, valamint a demokrácia technikai és morális szükségleteihez igazított adekvát polgári nevelés. Az ifjúsági mozgalmak eltökéltek voltak e problémák összességének megoldásában. Ennek elérése érdekében egymással is együttműködtek; tevékenységüket kiterjesztették az ifjúság tömegeire, illetve a családi és iskolai nevelés mellett teljes és jól integrált oktatást kívántak nyújtani tagjaiknak. Mindezt annak érdekében határozták el, hogy gazdagítsák a fiatalok személyiségét, és ellássák őket az országuk újjáépítéséhez és egy jobb világ létrehozásához szükséges eszköztárral. (Van der Bruggen and Picalausa 1946, p. 111)*

Ahogyan a fenti idézet is mutatja, az ifjúsági munka jelentőségével kapcsolatos kérdéseknek nem veszett nyoma, hanem a válaszok szakadtak el az ifjúság által megélt valóságtól. Elég elérni a fiatalokat, az eredmények automatikusan jönnek majd – vagyis ez volt a feltételezés.

Érdemes megjegyeznünk, hogy Van der Bruggen és Picalausa is a „kormányzati intézkedések" fogalmával indít. A legtöbb európai nemzeti kormány egészen a második világháborúig nem tartotta fontosnak az ifjúsági munkát, tehát a szabadidővel kapcsolatos intézkedéseket. A második világháborút követően, az ifjúság

oktatásával kapcsolatos morális pánik teremtette meg első ízben a kormányzati érdeklődést az ifjúsági munka iránt. A második világháborút követő morális pánik idézte elő az ifjúság nevelésével kapcsolatos aggodalmakat, de az iskolán keresztüli kötelező oktatás is előkelő helyen állt az intézkedési sorrendben.
A szabadidővel kapcsolatos iránymutatás az egyházi vagy ideológiai alapokon nyugvó ifjúsági munka szervezeteire maradt. Az önkéntes kezdeményezések mellett megjelentek az iskolai kezdeményezések is (lásd Vanobbergen és Simon ebben a kötetben) – illetve egyes esetekben önkormányzati programokban is (lásd Vermandere). Így aztán a legtöbb európai országban a huszadik század első felét a differenciált ifjúsági munka felemelkedése jellemezte, amely a fiatalok szabadidejének oktatásilag stabil megszervezésére irányult. Az ifjúságsegítők központi célja a fiatalok elérése, valamint a szervezetlen fiatalok megszervezése volt. A második világháborút követően a kormányzatok egyre inkább észrevették, hogy a meglévő ifjúsági szervezetek már nem értek el elég fiatalt. Timmerman és Faché is megfogalmazta már ebben a kötetben, hogy a különálló ifjúsági kultúra a létező ifjúsági munka területén kívül jött létre, amelyet a „közösen megélt ifjúság" élményével jellemezhetünk.

Az ifjúsági munka és az ifjúsági világ közötti kapcsolat helyreállítása

Az ifjúsági szervezeteknek végeredményben nem sikerült „tevékenységüket fiatalok tömegeire kiterjeszteni". Miként azt Fachétól és Elberlingtől is olvashatjuk, a szervezetlen fiatalok megszervezésének első törekvése a nyílt ifjúsági munka (újra)létrehozásán keresztül ment végbe, a helyi közszolgáltatásokon és magán egyesületeken keresztül. Számos országban a jóléti állam felelősséget vállalt az ifjúsági munkaért; támogatta - bár meglehet, sok esetben el is hagyagolta – a szervezeteket, és szolgáltatásokat nyújtott a szervezetbe nem tömörülő fiatalok számára. Hogy az állam mekkora felelősséget vállalt, az Európa-szerte változott, az éppen működő jóléti rendszertől függően.
Az ifjúsági szolgálat koncepciója ezért nagyon is jól ismert az Egyesült Királyságban (lásd Davies 1999; Williamson 2008). Egy liberális jóléti állami rendszerben az állam gondoskodik egyfajta minimális alapszolgáltatásról azok számára, akik a piac által kínált önfejlesztés és társadalmi integráció lehetőségéből kiszorultak. A skandináv országok is ugyanezt az elgondolást követik, bár egy szociáldemokrata jóléti rendszerben az emberek támogatása elviekben „feltétel nélküli". Más országokban, ahol a mediterrán vagy korporatív rendszerek működtek (Esping-Andersen 1990), bár szintén létrejöttek az ifjúsági szolgálatok, ám közülük csak kevesen foglalkoztak az ifjúsági munka gyakorlati részével. Ezekben az országokban az ifjúsági szolgálatok a mai napig szoros együttműködésben maradtak a meglévő magán ifjúsági szervezetekkel.
A „szolgáltatás a fiatalok számára" koncepciója először felforgatta az ifjúságsegítők és a fiatalok közötti kapcsolatot. Spatscheck és Feixa egyaránt illusztrálják, hogy miként válik az ifjúkor saját ifjúsági kultúrával, rítusokkal és szimbólumokkal rendelkező, önálló életszakasszá.

Bemutatják továbbá, ahogyan az ifjúsági munkások a fiatalok életvilágához próbálnak kapcsolódási pontokra lelni. A rendszer által vezérelt ifjúságsegítés gondoltata felcserélődött az ifjúság életvilágából kiinduló szolgáltatásra. Ez az elképzelés az angliai és wales-i ifjúsági munkával foglalkozó Alberle-jelentésben (Oktatási Minisztérium 1960) és a Fairbairn-Milson jelentésben (Oktatási és Tudományügyi Minisztérium 1969) egyaránt hangsúlyosan megjelenik:

> *Az ifjúsági munka dilemmáit illetően csak akkor juthatunk maradandó válaszokhoz, ha radikálisan újragondoljuk az ifjúság szerepét a társadalomban, valamint a felnőttek viszonyulását a fiatalokhoz. A fiatal felnőttekkel dolgozók többé ne tekintsék magukat ellátónak, tehát a fiatalokat sem fogadó félnek, akikre esetenként felelősség árnyékát borítják. Nem tartozik célkitűzéseink közé a fiatal és felnőtt populáció könnyed integrációja, sem pedig a fiatalok szocializációjának kísérlete annak érdekében, hogy megbékéljenek a status quo-val és meghajtsák fejüket ezen elvek előtt. Ehelyett arra törekszünk, hogy párbeszédet alakítsunk ki az ifjúság és a felnőtt társadalom között – mely folyamat várhatóan dialektikus, ámde nem szükségszerűen békés lesz… Nem támaszkodhatunk többé a társadalmunkat érintő minden kérdésben mögöttes konszenzusra. (idézi: Davies, 1999, p. 126)*

Az ifjúsági munka és a társadalom kapcsolatának helyreállítása

A rendszer által vezérelt ifjúságsegítés felcserélődése az életvilág-koncepcióra más országokban is végbement, ami az 1960-70-es években gyakorta együtt járt az ifjúságsegítés egyre növekvő szakszerűsítésével is. Ugyanakkor igény keletkezett a komolyabb (ön)kormányzati finanszírozásra is. Az ifjúsági munkát egyre inkább egyfajta kiegészítő oktatásnak tekintették; egy olyan nem-formális oktatási közegnek, amely kiegészítette a formális oktatási rendszer csomagját. Ezt a „liberális" ifjúságsegítő-koncepciót minden résztvevő elfogadta azokban az országokban, ahol a modell működött egy ideig – éppen addig, ameddig a gazdaság szárnyalt. Az 1970-es évek gazdasági és pénzügyi válsága arra kényszerítette a kormányokat, hogy szigorúbban számonkérjék a „beruházások megtérülését". Az ifjúságsegítőknek továbbra is feladata maradt a fiatalok világához való kapcsolódás, ugyanakkor egyúttal most már a társadalomba is be kellett csatlakoztatniuk az ifjúságot. E megközelítés alapján az ifjúságsegítést ugyancsak kiegészítő oktatásként definiálják, de a kiegészítő jellege már másban rejlik: itt az ifjúsági munka nem önálló nevelési közeg, amelyben olyan tapasztalatok megélésére, készségek és kompetenciák elsajátítására nyílik lehetőség, amire az iskolában vagy családban valószínűleg vagy egyáltalán nem. Ezzel szemben az ifjúsági munka most már gyakorlat, amelynek a formális oktatással párhuzamosan kell ajánlatot tennie. Az ifjúsági munka kiszámíthatatlan gyakorlata helyett egy olyan perspektíva lép be, amelyben a társadalom megkísérli ellenőrizni, előre jelezni és kontrollálni a fiatalok egyéni fejlődését.

Mindez összetett dilemmákat okoz az ifjúságsegítők számára, hiszen szerepük meghatározása szerint a fiatalok életvilágából kell kiindulniuk, mégis egyre inkább a rendszer által kirótt célok elérésén fáradoznak. Különösen a szakszerűsített ifjúságsegítés ütközik e dilemmába, miközben a „nehezen elérhető" fiatalokhoz próbál kapcsolódási pontot találni (lásd Devlin cikkét). Mivel a legjelentősebb „befektetésben" részesül, figyelemre méltó „megtérülést" illik produkálnia.

Ifjúságsegítés mint szociális munka – a közszolgáltatás és a magánszervezet között

Igazából az történt, hogy a pénzügyi források hiánya arra sarkallta a döntéshozókat, hogy újra ráirányítsák a figyelmet az ifjúságsegítés társadalmi szerepére. Az ifjúsági munka összeköti a fiatalokat a társadalommal. A fent bemutatott oszcilláló mozgás során megállapíthatjuk az ifjúsági munka két, a bevezető fejezetben tárgyalt prototípusát: az „átmenetre fókuszáló ifjúsági munkát" valamint „a társadalmi fórumra fókuszáló ifjúsági munkát". Nem számít, mennyire eltérőek Európa jóléti rendszerei, az ifjúsági munka gyakorlatában és szakpolitikai döntéshozatalában mindig is tapintható volt a két megközelítés közti feszültség. Nyíltan azonban csak nagyon ritkán fejezték ki. A totalitárius rendszerekben az ifjúsági munkát a láthatatlanságba száműzték. Mivelhogy a társadalmi rendszer előre definiált volt, nem volt szükség a társadalom szerveződésének megvitatására. Itt ezért az átmeneti ifjúsági munka (transit zone youth work) az egyetlen érvényes gyakorlat. A liberálisabb rendszerekben a társadalmi fórum ifjúsági munkát (social forum youth work) egy bizonyos mértékig tolerálták, de amint azt számos történelmi példa mutatja, a társadalmi fórum hatása nem volt olyan jelentékeny, hogy az ifjúsági munka társadalmat destabilizáló faktorrá válhatott volna (lásd például Watt és Batsleer munkáját e kötetben). Sőt, mióta Thatcher kijelentette, hogy „nincs olyan, hogy társadalom", az sem egyértelmű, hogy az ifjúsági munka által lehetővé vált társadalmi fórumon mi kerüljön megvitatásra. Valóban e thatcheri kijelentés a késő 1980-as években volt az, amely kihívást intézett az ifjúsági munka alapvető célkitűzése ellen, miszerint „levetkőz" mindenfajta egyenlőtlenséget. Amint azt az ifjúsági szolgáltatások miniszterei a 1989 és 1992 között megrendezett ifjúsági szolgáltatásokkal foglalkozó miniszteri konferenciákon kifejtették, az ifjúsági munka az egyes fiatalok felnőttségbe való átlépését segítette elő, nem pedig a fiatalok kortárs tapasztalatainak „megjelenítését".

A kétféle megközelítés közötti feszültséget még szélsőséges esetekben is csak ritkán lehet gyümölcsözően felhasználni. Ezért sem meglepő, hogy a kormányok a fennálló társadalmi rend stabilizálásán dolgozó ifjúsági munkába fektetnek, nem pedig a status quo-t megrengengető ifjúságsegítésbe. A demokratikus társadalomban természetesen mindig van tere a kritikus társadalmi fórum létrehozásán fáradozó fiataloknak. Azok a fiatalok, akik rendelkeznek a megfelelő társadalmi, kulturális és financiális tőkével a szervezeti részvételhez, nagyrészt már jól beilleszkedett fiatalok. Éppen ennek okán éri el olyan könnyen a társadalmi fórumként működő ifjúsági munka azokat az egyébként sikeresen integrálódott fiatalokat, akik kritikusan lépnek fel ugyan, de sosem a saját érdekeikkel szemben.

Miután a hátrányos helyzetű fiatalok csekély lehetőségekkel bírnak, így aztán az állami ellátásra, vagy éppen olyan magánellátókra kell hagyatkozniuk, amelyeket alapvetően az állam tart fent. Miképpen azt a közelmúlt történelmében is megfigyelhettük, egy jóléti államban a magánellátók megpróbálják a társadalmi egyenlőtlenségek mértékét csökkenteni. Kedvező gazdasági időszakokban a társadalom igazodik a fiatalok szükségleteihez, míg a válságos időszakokban ez éppen fordítva történik (lásd Watt és Battsleer, e kötetben).
Ennek alapján az ifjúságsegítés különböző változatait a fiatalok (vágyott) szituációjához, viselkedéséhez igazítják. Ezzel a mechanizmussal számos tanulmány foglalkozik, amely során az ifjúsági munka szakpolitikája és gyakorlata ténylegesen a hatalommal bírókat erősíti, a kiszolgáltatottakat pedig tovább gyengíti. Az ifjúságkutatás központi feladata a fiatalok megélt valóságának sokfélesége és az ifjúság fejlődésének ideális modelljei közötti híd kiépítése. A célokat és eredményeket meghatározó (helyi) szakpolitika és az eredmények felmutatása érdekében finanszírozást igénybevevő ifjúsági munka közti vásárló-szolgáltató szakadék folyamatos mélyülése teszi az ifjúságkutatás e feladatát még fontosabbá. Minél inkább szétválasztjuk a szakpolitikát, a gyakorlatot és a kutatást, annál kevésbé tudjuk felismerni és megvitatni azokat a nem kívánt következményeket, amelyek akkor következnek be, ha egy társadalom túl gyakran alkalmaz túl egyszerű megoldásokat a társadalmi egyenlőtlenségek, az egyenetlen hatalomeloszlás és a javak igazságtalan elosztása által fémjelzett összetett problémákra. E tekintetben nagyon lényeges tehát, hogy kiálljunk egy olyan ifjúságsegítés mellett, amely tudatosan védelmezi a magántörekvések és a társadalmi elvárások között elhelyezkedő köztes pozícióját. Más szóval: a magán- és közszervezetek között működő ifjúsági munka támogatása alapvető jelentőségű.

Menekülési terv a szociális-nevelési zsákutcából

Lehetséges-e egy autonóm „ifjúsági munka mint társadalmi gyakorlat" létrejötte? Az egyetlen járható kiút az, amely felismeri az ifjúságsegítés oximoronikus mivoltát. Magától értetődően, ahogyan azt a történelem (és egészen egyértelműen napjaink pénzügyi válsággal terhelt időszaka) is mutatja, a kormányok csak gazdasági növekedés és fejlődés időszakában hajlandóak költeni. Az oximoronikus identitás felismerése segítene az ifjúságsegítőknek megbírkózni a gyakorlat során jelentkező belső dilemmákkal, bár minden valószínűség szerint ez mégsem fogja megakadályozni, hogy az ifjúsági munka teljes mértékig független maradjon a gazdasági viszonyok okozta politikai prioritásoktól. Sikeresebben kivitelezhető megoldás volna, ha nyíltan felújítanánk azt a felismerést, miszerint az ifjúsági munka a család és iskola közötti harmadik szocializációs közeg. Míg mindkét említett szocializációs közeg egyoldalú fókusszal rendelkezik, ezzel is gyakorta hozzájárulva a kapitalista piac társadalmaiban létező egyenlőtlenségekhez, addig az ifjúsági munka elrugaszkodási pontja a „társadalmi" perspektíva, amely az egyéni törekvéseket kapcsolja össze a társadalmi elvárásokkal, illetve kapcsolja össze még a többiek törekvéseivel is. Mindez ahhoz vezet, hogy az explicit ifjúságsegítés történelem folyamán azonosított funkciói elválaszthatatlanok.

Minden bizonnyal ez volt az ifjúsági munka és ifjúságpolitika első európai történeti konferenciájának egyik külcsüzenete. Az ifjúsági munka különböző funkciókat tölt be, ám ezek sem egymástól, sem a fiatalok felnőtté válásának társadalmi kontextusától nem elválaszthatóak:

- Oktatási funkció: az ifjúságsegítés hozzájárul a fiatalok egyéni fejlődéséhez. A rizikón és választáson alapuló piaci társadalmakban olyannyira szükséges kompetenciákat sajátítják el. Az ifjúsági munka olyan kompetenciák elsajátítására és gyakorlására kínál lehetőséget, amelyek iskolai vagy családi közegben nem feltétlenül jelennek meg.
- Társadalmi funkció: az ifjúsági munka korrigálja a piaci mechanizmusok okozta társadalmi egyenlőtlenségeket, valamint hatását gyakran megerősíti a család és iskola nevelési eredménye. Olyan lehetőségeknek kell utat nyitnia, amelyeket másként elérhetetlenek lennének.
- Gazdasági funkció: az ifjúsági munka részben szakszerűsített és gyakorta erőteljesen függ az önkéntesek hozzájárulásától. Ez hatalmas gazdasági dimenzióval járul hozzá az ifjúságsegítéshez. Az önkéntesek ifjúsági munkára gyakorolt hatása igen jelentős, és bizonyos értelemben a társadalom számára is óriási szolgálatot tesznek azáltal, hogy olyan funkciókat is betöltenek, amelyek egyébként a jóléti államtól hatalmas beruházásokat igényelnének. Az ifjúsági munka gyakorlatának fejlődése az önkéntesek és szakmabeliek együttműködése révén erősíti meg az ifjúsági munka társadalmi profilját.
- Rekreációs funkció: keresztülszőve e funkciókkal, az ifjúságsegítés kétségtelenül rendelkezik rekreációs természettel is. A játék és szórakozás által teremtett körülmények lehetővé teszik más ifjúsági munka funkciók felismerését. A fiatalok játék útján tanulnak: a barátaikkal való időtöltés során, a társadalom és különböző szerepek megismerése folytán. Mindezek mellett olyan tevékenységekbe kapcsolódhatnak be, amelyekhez otthon vagy az iskolában nem férnének hozzá.

Az ifjúsági munka a gyakorlat rendkívül változatos terepét mutatja. Ezt a sokféleséget meg kell őriznünk, mert ez lesz az ifjúságsegítés társadalmi elismertségének alapja. Egyes országokban az ifjúsági munka egy megvalósított és nagy mértékben szakszerűsített, nevelési és szociális jóléti rendszer. Más országokban e rendszerektől viszonylag külön fejlődik, s a gyakorlatát önkéntesek működtetik. A legtöbb országban azonban az ifjúsági munka mindezek elegye. Mindenesetre az ifjúsági munkások ismerjék meg az ifjúsági munka történetét, és ezáltal egymást is. Bár megosztott terület, funkcióinak felismerése folytán mégis egységes. Az ifjúságsegítésnek a családhoz és iskolához viszonyulva kell pozícionálnia önmagát (mint az úgynevezett „harmadik szocializációs közeg" központi része). Mindemellett azonban a felnőtt elvárások és a fiatalok törekvései között elhelyezkedő köztes területként is kell működnie. Az ifjúsági munka és ifjúságpolitika első európai történeti konferenciája megerősítette az ifjúsági munka történetének összehasonlító elemzését: olyan gazdag tükör ez, amely a jelenlegi és jövőbeli politikákra és gyakorlatokra világít rá. De ami a leglényegesebb: olyan stabil társadalmi és nevelési identitással látja el az ifjúsági munkát, amelyet nemcsak az ifjúsági munkások, de a politikai döntéshozók és ifjúságkutatók is hordoznak.

Hivatkozások

Bruggen C. (van der) and Picalausa L. (1946), "Belgian youth movements and problems", *Annals of the American Academy of Political and Social Science,* 247, pp. 111-16.

Council of the European Union (2009), "Council Resolution of 27 November 2009 on a renewed framework for European co-operation in the youth field (2010-2018)", *Official Journal of the European Union*, C 311-1.

Davies B. (1999), *From voluntaryism to welfare state. A history of the Youth Service in England Volume 1. 1939-1979*, Leicester, Youth Work Press.

Department of Education and Science (1969), *Youth and community work in the 70s* (the Fairbairn-Milson Report), London, Department of Education and Science.

Esping-Andersen G. (1990), *Three worlds of welfare capitalism*, Cambridge, Polity Press.

Halpern R. (2002), "A different kind of child development institution: the history of after-school programs for low-income children", *Teachers College Record,* 104 (2), pp. 178-211.

Ministry of Education (1960), *The Youth Service in England and Wales* (the Albemarle Report), London, Ministry of Education.

Morse M. (1965), *The unattached*, Harmondsworth, Penguin.

Williamson H. (2008), "Youth work is a social animal, whatever its form", *Children and Young People Now*, 10 September 2008.

Marti Taru, Filip Coussée és Howard Williamson

Az ifjúsági munka kapcsolata az irányelvekkel és a politikával*

Az ifjúsági munka és a "szociális" nézőpont

Az idők folyamán számos különböző helyszínen rengeteg ember próbálta megmegválaszolni a kérdést, hogy "Mi az az 'ifjúsági munka'?", a kutatás, a politika és a gyakorlat irányából közelítve meg azt. Azok a változó gyakorlatok, célok és környezetek, melyeket általában "ifjúsági munkaként" ismerünk, vagy ezzel a címkével látunk el, túlságosan változatosak ahhoz, hogy egy rövid, tömör meghatározásban összefoglaljuk őket. Az "ifjúsági munka" elgondolása gyakran inkább az absztrakt és magas szintű megbeszéléseken használt gyűjtőfogalom. A fiatalokat érintő konkrét tevékenységekben résztvevő szakemberek sok országban nem is ismerik az „ifjúsági munka" kifejezést. Talán azért vált olyan népszerűvé ez a fogalom, mert egyre többször jelenik meg európai szintű dokumentumokban, melyeknek meglehetősen általánosnak kell lenniük. Minden ország sajátos történelemmel rendelkezik a fiatalokkal való munkában, ami nagy különbségekhez vezetett a kortárs gyakorlatban. Egyes országokban az ifjúsági munka nagyjából professzionalizálódott része az oktatási rendszernek vagy a szociális jóléti rendszernek, vagy mindkettőnek. Más országokban az ifjúsági munka ezen struktúráktól viszonylag függetlenül alakult ki, és önkéntesek végzik. A legtöbb országban azonban ezeknek a beavatkozásoknak a keveréke jellemző. Az ifjúsági munka módszereinek és helyszíneinek listája magában foglalja az ifjúsági szervezeteket, a felnőttek által vezetett ifjúsági tevékenységeket és szervezeteiket, a cserkész- és ifjúsági mozgalmakat, a szolgáltatási csoportokat, a katonai ifjúsági testületeket, a társadalmi integrációs kezdeményezéseket, a szociális vállalkozásokat, és még sok-sok egyebet (Coussée, Williamson és Verschelden, 2012). Nem csoda tehát, hogy a különböző országokban az ifjúsági munkának a történelem során számos elnevezése volt. Az ifjúsági munkát oktatási szakemberek, szociálpedagógusok, személyes és társadalmi fejlesztő szakemberek, mentorok, a különleges szükségletekkel rendelkezőkkel dolgozó szakemberek, ifjúsági központok műveleti vezetői, egészségügyi szervezők, ifjúsági igazságügyi dolgozók és más, kapcsolódó kategóriákba tartozó szakemberek végzik (Loncle, 2009).

A tömör fogalom-meghatározásra való törekvés nem eredményezett néhány mondatos definíciót, amely megmondaná nekünk, mi az ifjúsági munka vagy ép-

* Eredeti megjelenés: TARU,M., COUSSÉE, F., WILLIAMSON, H.: Youth work in connection to policies and politics in.: TARU,M., COUSSÉE, F.,WILLIAMSON H. (2012; szerk): *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today,* Volume 3, Council of Europe-European Comission, Starsbourg

pen, hogy mi nem az. Ennek okai azokra a nehézségekre vezethetők vissza, melyek annak a szociális mandátumnak a megtalálásában mutatkoznak, amely az adott társadalomban általánosan elfogadott értelmezést adhatna az ifjúsági munka társadalmi szerepéről. Hiszen az összes ifjúsági munkára vonatkozó gyakorlatban az a közös, hogy a szociális problémákat pedagógiai kérdésekhez kapcsolja. Az ifjúsági munka mindig (implicit vagy explicit módon) egyéni szükségletekké alakítja a közügyeket, és közüggyé az egyéni elvárásokat. Ha mindez nem is mindig nyilvánvaló elsőre , végső soron az ifjúsági munka eszközként szolgál egyes társadalmi problémák megoldásához vagy bizonyos fejlesztési célok eléréséhez. Szemantikailag szólva, az „ifjúság" és az „ifjúsági munka" szavak használata - melyek egy egyedülálló, homogén entitás létét feltételezik - a valóság talán egy kicsit félrevezető leegyszerűsítései. A sokszínűség az ifjúság alapvető sajátossága, jusson eszünkbe a számtalan életkorbeli, társadalmi-gazdasági, etnikai/nemzetiségi különbség. A sokféleség elismerése az optimális kiindulópont, ha az ifjúsági munka társadalmi szerepéről beszélünk – hiszen az természeténél fogva nem lehet mindenki számára egyforma. Éppen ellenkezőleg, kifejezetten változatos, diverzifikált. Ezért helyénvaló lenne az ifjúsági munka társadalmi mandátumára akként gondolni, mint aminek fő tulajdonsága, hogy eltérő társadalmi helyzetű csoportonként más és más.. Egyrészről az ifjúsági munka alapot teremt a társadalmi integráció elősegítéséhez, azoknak akiknek szüksége van a támogató forrásokra míg más esetekben az ifjúsági munka szórakozási és tapasztalatszerzési lehetőséget biztosít azok számára, akik úgy érzik, hogy több izgalomra és önkifejezési lehetőségre van szükségük. Legtöbb esetben vegyíti e két tevékenységet, az arány pedig attól függ, hogy milyen szituációval találja szembe magát az ifjúságsegítő. Nincs határozott válasz arra a kérdésre, hogy az ifjúsági munkának inkább egy közösség megerősítéséhez és fejlesztéséhez kellene hozzájárulnia, vagy olyan eszköznek kell lennie, amely fejleszti a fiatalok személyes készségeit és javítja egyéni versenyképességüket. Az erre és a kapcsolódó kérdésekre adott válaszok közös eleme az, hogy az ifjúsági munka bármely definíciójának el kell tekintenie a kettőség feloldásának elvárásától, így el kell fogadnia a belső feszültségeket.

Az ifjúsági munkát nem lehet ágazati vagy módszertani szinten egyértelműen meghatározni, mert akkor anélkül próbálnánk definíciót alkotni, hogy figyelembe vennénk a fiatalok sokszínűségét, amiről az előbbiekben szót ejtettünk. Az ifjúsági munka társadalmi és pedagógiai identitása elkerülhetetlenül nehézségek forrása az olyan kapcsolódó területektől való megkülönböztetésében, mint például a szociális munka, a pályaválasztási tanácsadás és a mentorálás, a zenei oktatás és a versenysportok, stb. Az ifjúsági munka továbbra is vívódik módszertani és a társadalmi/pedagógiai megvalósulásai között. A professzionalizálódás úgy tűnik, hogy a módszertani oldalt erősíti meg. Eljárásrendjét tekintve az ifjúsági munka a fejlődés azon fázisában van, ahol még bizonyítania kell a többi, már elismert és saját helyét megtalált ágazat felé (Lorenz, 2009). A módszertani és társadalmi-pedagógiai identitás ezen oximoronikus kombinációja az ifjúsági munka erőssége és gyengesége is egyben. Mindazonáltal, az „ifjúsági munka" hosszú utat tett meg annak érdekében, hogy elismerést szerezzen független, önálló területként.

A kutatások számos „erős” és „gyenge” bizonyítékot mutatnak fel, melyek kimondják, hogy a minőségi ifjúsági munka valóban képes a fiatalok számára támogatást nyújtani a fejlődésben. Egyes szakemberek gyakran érvelnek azzal azonban, hogy az ifjúsági munka hatékonysága az igen szigorú irányelvek követésétől függ. Ezért nem meglepő, hogy az önkéntes aktivizmusként induló ifjúsági munka mostanra általános minőségi előírásokat és konkrét működési szabványokat dolgozott ki; külön szakként tanítják számos egyetemen; szakmai egyesületekbe szervezte önmagát; és elkezdett megjelenni az ifjúságpolitikai vitákban, nemzeti és európai szintű politikai dokumentumokban is helyet kapva. Az ifjúsági munka professzionalizálódik és egyre inkább elismertté válik.
Ez az előrelépés kritikákhoz is vezetett: a professzionalizáció - egyesek szerint - a társadalmi rend fenntartásához elengedhetetlen elnyomó és megkülönböztető mechanizmusokat eredményez, társadalmi problémákká téve az egyes fiatalok egyéni kérdéseit, mások kárára. Itt az a buktató, hogy a professzionális ifjúsági munka a módszertani perspektívát erősíti, amelyet gyakran a hatékonysággal azonosítanak.

Az ifjúsági munka, mint módszer és társadalmi gyakorlat

A növekvő elismerés természetesen jó dolog, mindaddig, amíg nem hagyja figyelmen kívül az ifjúsági munka arculatát, amely a szociális és pedagógiai jelleg ötvözete. Ezért ahhoz, hogy megtalálja helyét, az egyik legfontosabb feladat napjainkban az, hogy pozícionálja magát a család és az iskola mellett (az úgynevezett harmadik szocializációs környezet központi elemeként), de a felnőttek érdekei és a fiatalok igényei és vágyai között is (akármilyen különbözőek is legyenek azok). Ez az álláspont azt is jelenti, hogy világos elvárások vannak arra vonatkozóan, hogy az ifjúsági munkának milyen hozzájárulást kell nyújtania, egyéni és társadalmi szinten egyaránt. Nem szabad egyszerűen csak a szórakoztatással és izgalmak nyújtásával azonosítani, annak ellenére, hogy ezek alapvető jellemzői, mivel ezzel teszik vonzóvá a fiatalok számára.
Sok erőfeszítést tettek az ifjúsági munka leírására és elemzésére vonatkozó szisztematikus módszerek kidolgozására, és hogy összekapcsolják ezt mind az egyéni ügyekkel, mind pedig a szélesebb társadalmi kontextussal. A mindennapi gyakorlat terén tapasztalható eltéréseknek, valamint a szakterülethez hozzájárulók változatos hátterének köszönhetően az ifjúsági munka elmélete a feszültségek nyelvét beszéli, és megpróbálja elkerülni az ellentéteket és az egymást kölcsönösen kizáró alternatívákat. Ez inkább egy “és/és”, mint egy “vagy/vagy” típusú megközelítés.
Egy konkrétabb szinten az ifjúsági munkának mind a „szociális fórum”, mind a „tranzitzóna” megközelítése eredményes volt. Ez a két modell a különböző országokban működő gyakorlatok néhány alapvető jellemzőjét rögzíti.

A fiatalok problémái a társadalom problémái

A "fórum" típusú módszerek olyan társadalmi-oktatási gyakorlatok, amelyek összehozzák a fiatalokat, azért hogy megvitathassák a szükségleteiket, beszélhessenek az életükről és kollektív fellépést tervezhessenek a társadalmi körülmények megváltoztatásának érdekében. A társadalmi fórum funkció betöltésének tekinthető, ahol a fiatalok fontos témákat és problémákat tudnak megvitatni, és ezekkel kapcsolatos lépéseket tehetnek. Feladata, hogy a fiatalokkal kapcsolatba lépve azonosítsa a problémáikat. A társadalmi beilleszkedés nem a fiatal állampolgár, mint egyén harmonikus fejlődési eredményének tekintendő, hanem olyan társadalmi tanulási folyamatként, amely figyelembe veszi a sokféleséget és problémaként kezeli az egyenlőtlenségeket. Ebben a megközelítésben az ifjúsági munkát úgy tekintik, mint amely lehetővé teszi a fiatalok számára, hogy megkérdőjelezzék társadalmi helyzetüket és a társadalmi változásokat; és hogy feltehessék a kérdést, egy olyan társadalomban akarnak-e élni, amilyen a mostani (Coussée, 2012). Ez a megközelítés az ifjúsági munkát az ifjúság szocializációjának társadalmi (és politikai) kérdéseire adott válaszként definiálja. Alapvetően azon a feltevésen alapul, hogy a társadalom egy természetes közösség, egy *Gemeinschaft*, nem pedig egyének összessége.

A társadalom problémái a fiatalokkal kapcsolatos problémák

A „tranzitzóna" megközelítés ezzel szemben olyan helyzetet jelent, amelyben az ifjúsági munkát a társadalmi nevelés, az állampolgár képzés és a felnőttkorra való felkészülés egyéb eszközeiként alakítják ki. Ebben a megközelítésben előtérbe kerül az egyéni kompetenciák és készségek fejlesztése annak érdekében, hogy a fiatalok zökkenőmentesen illeszkedjenek egy (feltételezhetően) működő társadalmi rendszerbe. A politikai döntéshozók, ifjúságsegítők és kutatók közös célja az ideális fejlődési pályák és átmenetek kialakítása a fiatalok számára. Ebben a modellben az ifjúsági munkát a fiatalok, mint egyének felnőtt társadalomba való integrálódását segítő eszközként alakították ki. Az ifjúsági munkát inkább olyan mankóként definiálják, amely támogatja a társadalom fiatal tagjait abban az életszakaszban, amikor felnőtt szerepeket tanulnak és integrálódnak a működő társadalmi rendbe. Az ifjúsági munkát, mint egy olyan módszert hangsúlyozza, amely támogatja a egyéni tulajdonságok és erősségek fejlődését. Így alapvetően azon a feltevésen alapszik, hogy a társadalom egyének csoportja, nem pedig szerves közösség. Ez egy *Gesellschaft*, egy olyan egyénekből álló társadalom, akiknek jogait és szabadságát nem lehet korlátozni.

Szórakozás, mint alapvető jellemző

Mindkét modellben a játék, a szórakozás, a közösségi élmény és a kikapcsolódás olyan jellemzők, amelyek az ifjúsági munkát hatékonnyá és vonzóvá teszik.
A „tranzit zóna" és a „társadalmi fórum" fogalmai természetesen analitikai modellek, nem pedig az ifjúsági munka valóságának kimerítő leírásai. Nem egymást kölcsönösen kizáró ifjúsági munka gyakorlatokat szimbolizálnak. Éppen ellenkezőleg, ezek hasznos fogalmak, analitikai eszközök az egyes konkrét jellemzők

jelenlétének azonosításához minden konkrét gyakorlaton belül. Nyilvánvaló, hogy amikor oktatási vagy hobbi környezetben a gitározás megtanításáról beszélünk, nem teszünk fel kérdéseket arról, hogy jó vagy rossz-e a társadalom, amelyben élünk, vagy meg kell-e változtatni; és ezért ez inkább a tranzitzóna típusú gyakorlathoz tartozik. Azonban egy eltérő kulturális háttérrel rendelkező fiatalokból álló csoportban gitározni tanulni béketeremtő tevékenységnek tekinthető, ami már egy teljesen más történet. Mint ilyen, a társadalomban és az emberekben bekövetkező változásokat segíti elő, és így a fórum típusú tevékenységek kategóriájába tartozik. Ugyanez mondható el számos csoportos ifjúsági munka gyakorlatról (zenei, kulturális ill. sport tevékenységek), valamint azokról a közegekről, amelyekben zajlanak (utcai helyszínek/közterületek, ifjúsági központok klubjai, lakóhelyi környezet). Céljaik nagyon különbözőek lehetnek, bár a tapasztalatlan megfigyelő számára hasonlíthatnak.

Dialektikus feszültség

Az ifjúsági munka két megközelítése - a „tranzitzóna" és a „társadalmi fórum" - közötti feszültség példaként szolgál a liberalista vagy libertárius álláspont, az állami beavatkozást és az újraelosztást indokoló, és a közösségközpontú nézőpont közötti különbségekre (Glaser, 1995). Az ifjúsági munka (történelmének) korábbi elemzése hatékonyan beillesztette az ifjúsági munkát a „társadalmi" kategóriába: ld. társadalmi megosztottság, társadalmi egyenlőtlenségek, szociálpolitika, társadalmi integráció, és így tovább. Bár elismerik a „személyeshez" - az egyén kompetenciáinak, készségeinek, motivációjának és a cselekvéseinek a fejlesztéséhez - való hozzájárulását, még mindig a társadalom keretrendszerébe van beágyazva. Mint ilyen, az ifjúsági munka elemzése és konceptualizálása a liberális gondolkodás kritikájaként működött, amely hangsúlyozta az egyén központi szerepét, személyes tulajdonságait és hivatalait, szabadságát és kiváltságait. Ez a kritika akkor válik igazán érthetővé, amikor visszatekintünk az ifjúsági munka történetére. Látjuk, hogy a szakma a szolidaritás ötletéből származik, legyen szó társadalmi osztályról, vallásról vagy nemzetiségről/nemzetállamról. Az egyéni és társadalmi jólét mai értelmezése azonban összhangban van az egyén és a társadalom viszonyáról szóló tényleges, domináns neoliberális nézetekkel. Ennek következtében az ifjúsági munka a Positive Youth Development (PYD, pozitív ifjúsági fejlődés) paradigma felé tolódott el. Az amerikai PYD paradigma olyan megközelítés, amely megkísérli támogatni az ifjúság integrációját a létező társadalmi struktúrába anélkül, hogy nagyon foglalkozna a fiatalok véleményével, különösen, ha azok nem illeszkednek a létező társadalmi rendbe (Taylor, 2012). A PYD koncepciója a társadalom liberális vagy libertárius koncepciójából merít erkölcsi önigazolást a fejlődéslélektan nézeteinek használata mellett.. A „tranzitzóna"megközelítés különböző képzési programokban nyilvánul meg; tanult és jól képzett ifjúságsegítők által, melyeknek célja a kulcskompetenciák és az életvezetési készségek elsajátításának támogatása, olyan célcsoportokra összpontosítva, amelyeknek a leginkább szüksége van erre a segítségre. Elvárják, hogy hozzájáruljon az egyéni és a társadalmi jóléthez azáltal, hogy a hátrányos helyzetű, sérülékeny fiatalok számára

külön képzést nyújt. Mint ilyen, ellentétben áll az ifjúsági munka szociálpedagógiai megközelítésével.
A szociálpedagógia abban a meggyőződésben gyökerezik, hogy az emberek lényegében olyan társas lények, akik egy közösségben élnek, ami többet jelent, mint az egyének összessége. Az emberi lény fejlődése az erények elérésére való ösztönzés miatt elkerülhetetlenül feltételezi a közösségbe való beilleszkedést, egymás mellett élést, szoros kapcsolatban a közösség többi tagjával. A közösség jóléte a tagok közjó iránti elkötelezettségén keresztül növekedik. A kortárs szociálpedagógia célja a fiatalok érvényesülésének elősegítése, a társadalmi-strukturális kényszerekből eredő korlátozásaik csökkentése, valamint a közösséghez tartozás, közösségi identitás, közösségi érzés és a társadalmi helyzetük kritikus szemléletének kialakítása és erősítése (Hämäläinen, 2012). Az ifjúsági munka szociálpedagógiai jellege és módszertani-szakmai identitása közti dialektikus feszültségek az ifjúsági munka gyakorlatának és politikájának szélesebb nézőpontú elemzésére ösztönöznek, az ágazati perspektívától a politikaiig.

Az ifjúsági munka és a politika

Az ifjúsági munka korábbi elemzése és koncepcionálása szem előtt tartotta az ifjúsági munka gyakorlataihoz való hozzáférést, abból a módszertani kérdésből kiindulva, hogy a szociálpolitikai döntések miként enyhíthetik az ifjúsági munka paradoxonát. Az ellentmondás abban áll, hogy az ifjúsági munka az aktív és demokratikus állampolgárok kinevelésére törekszik (de ezt csak azokkal sikerül elérnie, akik már a „jó úton" járnak), ugyanakkor még mindig elérhetetlenek számára az aktív állampolgárságból kizárt fiatalok (Coussée, 2009).
Az elemzés következő néhány lépése eltér az ifjúsági munka "szokásos" elemzésétől, és a hangsúly a politika és ifjúsági munka közötti kölcsönhatáson lesz. Egy az ifjúsági munkára és annak történetére vetett pillantás hamar rámutat, hogy az ifjúsági munkát nem csak a szociálpolitika és a belső fejlődés szorítja keretek közé, hanem (bizonyos tekintetben túlnyomórészt) a politikai rendszer illetve maga az állam is. Politikai rendszerek alatt jelen esetben azon intézményeket, gyakorlatokat és értékeket értjük, melyek részt vesznek egy ország irányításában (ez egy elég tág meghatározás, de a célnak megfelel). Az európai kontinensen a politikai rendszerek a közelmúltban a demokratikus, autoriter és totalitárius rendszerek sok árnyalatának skáláján helyezkedtek el.

Az ifjúsági munka és a demokrácia

Amikor demokráciáról beszélünk, általában olyan irányítási formára gondolunk, amely tiszteletben tart bizonyos értékeket, mint a különböző vélemények létezése és sokfélesége, beleértve a politikai ellenzékét is; a tolerancia és a megkülönböztetés-mentesség; az igazság és a joguralom; a kisebbségek jogai; és a hatalom gyakorlásában való részvétel. A demokráciának egy alapvető intézményrendszerre is szüksége van: választási rendszerre, parlamentre, kormányra, bíróságra. A tekintélyelvű rendszerek ellentétben állhatnak a demokratikus politikai rendszerekkel,

vagy a totalitárius rendszerekkel is. Sok ilyen rendszer valójában a demokráciától vagy a poszttotalitárius rezsimektől való elválásból ered, amely sokféle formában valósulhatott meg. Az ellentétes irányú fejlődés, az autokratizmustól a demokráciáig is meglehetősen gyakori. Az autoriter diktatúrákat gyenge és ellenőrzött pluralizmus jellemzi, nem annak teljes hiánya, mint a totalitárius rezsimekben. Az embereket depolitizálják és távol tartják a kormányzásban való részvételtől, még akkor is, ha fenntartják a részvétel hamis és mesterséges benyomását; egy autoriter diktatúrának uralom alatt kell tartania az embereket. Ez különböző ötletek felhasználásával történik, mint például a nacionalizmus, a gazdasági fejlődés vagy akár a társadalmi igazságosság, bár anélkül, hogy megengedné a jelentős társadalmi mobilitást.

A demokrácia ritka kincs a világban - 2010-es becslések szerint a globális népességnek csak egy kicsit több mint egytizede él teljesen demokratikus országokban, amelyek az összes politikai rendszer 16%-át teszik ki. A világ többi politikai rendszere elfajzott demokrácia, hibrid rezsim, vagy autoriter diktatúra. Ez utóbbi pedig az országok 33%-át jelenti, melyekben a világ népességének 36.5%-a él. Más szóval, a világ népességének többsége olyan országokban él, amelyek nem teljesen demokratikusak, és a létező politikai rendszerek többsége nem teljesen demokratikus. Talán még fontosabb megjegyezni, hogy a 2000-es évek eleje óta a demokrácia visszavonulóban van (EIU, 2013). Nincs garancia arra, hogy az, amit ma normáknak tartunk - még akár Európa és a világ többi részének legdemokratikusabb rezsimjeiben is - örökké tartanak majd. Az ebben a kötetben bemutatott történetekre (és történelmekre) vetett pillantás világosan meghatároz egy, a politikai rendszerek és a két, a fentiekben felvázolt ifjúsági munka megközelítés – az ifjúsági munka mint „szociális fórum" és az ifjúsági munka mint „tranzitzóna" – közötti együttjárást. Észrevehető, hogy az autoriter diktatúrák megkísérlik elnyomni a „társadalmi fórum" típusú tevékenységeket, és megerősíteni a „tranzitzóna" típusú környezeteket és tevékenységeket.

Talán Portugália volt az az ország, ahol a kormány a legerőteljesebben és leginkább közvetlenül avatkozott be az ifjúsági munkába. A Második Köztársaság idején, amely egy 1933-ban létrehozott autoritárius diktatúra volt, kötelezővé vált az államilag létrehozott ifjúsági szervezetekhez való csatlakozás (Mocidade Portuguesa a fiúk és Mocidade Portuguesa Feminina a lányok számára). Minden más ifjúsági munkát a Mocidade Portuguesa irányítása alá vontak. A cserkész szervezet, amely önálló szervezetként próbálta folytatni tevékenységét, konfrontálódott az állammal. Ez a helyzet addig tartott, amíg a rezsim az 1970-es évek elején el nem kezdett feloszlani. Miután a 1974-es forradalom véget vetett Portugália diktatórikus korszakának, és demokratikus reformokat indított, az ifjúsági munka fokozatosan elkezdett kibővülni olyan értelemben, hogy új formái jelentek meg, annak ellenére, hogy továbbra is főként „tranzitzóna" típusú tevékenységek maradtak túlsúlyban. Több mint tíz év kellett ahhoz, hogy a „társadalmi fórum" gyakorlatok és környezetek egyre jelentősebbé és aktívabbá váljanak, és még egy évtized ahhoz, hogy az ifjúsági részvételt, és a kulturális különbségek elismerését és támogatását hirdető ifjúsági munka szilárd helyet kapjon a portugál társadalomban.

Románia több autoriter korszakot élt át történelme során. Az 1930-as évek második felében, amikor az ország királyi diktatúra alatt állt, az állam átalakította a cserkész mozgalmat egy kormány által irányított ifjúsági szervezetté, az Ifjúsági Gárdává. A romániai fiataloknak szabadidős lehetőségként nyújtandó tevékenységek közé tartozott akkoriban a szociális szolgálat is, amely alapvetően a vidéki népességet segítő munkát, valamint a munkaoktatáson keresztül történő személyes fejlődés egy formáját jelentette. A diktatúra előtt a jobb nevelésű román ifjúság a Legionárius Mozgalomban gyűlt össze, amely tiltakozott a kormányzati politika ellen az 1920-as évek végén és az 1930-as évek elején. A mozgalom második pillére a fiatalok önkéntes munkája volt, elsősorban, de nem kizárólagosan rászorulók támogatása céljából. A keresztény egyházak, a remetelakok és a kolostorok is részesültek a segítségükből. A kommunista rezsim időszaka, 1947 és 1989 között, volt az az idő, amikor a fiatalok „hozzájárultak országuk fejlődéséhez". A tevékenységeket az állam szervezte és irányította, így a fiatalok szerepe „a szocialista haza alapjainak felépítése" volt. A munka, a fegyelem és a felelősség fontosságának, valamint a kölcsönös segítségnyújtásnak a megerősítése volt a fő jellemvonása az építőtáboroknak, amelyek az ifjúsági munka legfőbb formáját jelentették ebben az időszakban. Az állampolgárság érzését, az állampolgári kezdeményezést és más hasonló funkciókat nem támogatták. Az ifjúsági klubok, amelyek szintén állami irányítású ideológiai szocializációs környezetek voltak, nem voltak népszerűek a román fiatalok körében. A demokrácia 1991-es megszilárdulását követően számos ifjúsági szervezet jött létre. Azonban a viszonylag gyenge nemzeti szintű támogatás miatt ezeknek a szervezeteknek nagy része viszonylag gyenge maradt. Románia esetében láttuk, hogy előbb a diktatúra, és később az autoriter rezsim súlyosan korlátozta az ifjúsági munkát, és csak a „tranzitzóna" szerepét hagyta meg neki. Az ifjúsági részvétel és a fiatalok aktivizmusa a társadalomban nem volt megengedett, és a kapcsolódó ifjúsági munka szervezetei nem léteztek. A XX. század végén a demokratikus állam megépítését követően az ifjúsági munkának változatosabb lehetőségei kezdtek kialakulni, a történelme során először „fórum" típusú tevékenységek egyes elemei is bevezetésre kerültek a román ifjúsági munkán belül.

Görögország esete azt mutatja, hogy az 1936-as államcsíny után létrejött autoriter rezsim azonnal megpróbált létrehozni egy ifjúsági szervezetet (EON), amelynek célja a fiatalok érzelmeinek és gondolatainak ellenőrzésére lett volna, és hogy egy "politikailag helyes" világnézetre nevelje őket. A kísérlet nem volt túl sikeres, részben azért, mert csak négy évig tartott. Görögország közelmúltjának második autoriter korszaka, 1967 és 1974 között, hasonló irányban mozgott: az ifjúsági munka csak a katonai juntát támogató propagandista tevékenységre korlátozódott, és minden politikai szempontból érzékeny témát cenzúráztak. Ami Görögországban történt, szintén megerősíti, hogy az autoriter rezsimek hajlamosak egy „tranzitzóna" típusú ifjúsági munka környezetet létrehozni. Szabályozniuk, befolyásolniuk kell a fiatalok elméjét, és lépéseket kell tenniük a rezsim iránti engedelmességük biztosítása érdekében. A második világháború idején kezdtek el Görögországban kialakulni a „társadalmi fórum" típusú ifjúsági munka környezetek, amikor az országot a német szövetségesek foglalták el. 1943-ban létrehoztak

egy ernyőszervezetet, az EPON-t. A háború után, az 1967-es államcsínyt megelőző demokratikus időszakban néhány további „fórum" típusú tevékenység alakult ki, hallgatói mozgalmak és politikai ifjúsági szervezetek formájában.
Észtország esete sok hasonlóságot mutat az előbbiekkel. Az ország 1918-ban parlamenti demokráciaként alapult meg. A demokrácia első időszaka 1934-ig tartott, amikor egy viszonylag enyhe autoriter rezsim alakult ki egy államcsínyt követően. A demokrácia időszakában nagyon gazdag és élettel teli ifjúsági munka volt jellemző, amely mind „fórum", mind „tranzit" környezetet tartalmazott, ám egyre inkább az állam irányítása alá került. 1938-ban kiadtak egy rendeletet, amely előirányozta egy államilag támogatott ifjúsági szervezet létrehozását és a cserkész szervezetek azonnali eltörlését, valamint hosszabb távon az összes többi ifjúsági szervezetét is. El kell ismerni azonban, hogy a dolgok nem úgy mentek, ahogyan az állam tervezte. A rendeletet nem hajtották végre, de ennek fő oka a külső politikai helyzet volt - a szovjet megszállás kezdete 1940-ben -, nem pedig belső fejlemények. Bár Észtország 1940-ben megszállás alá került, a valódi változások a második világháború után történtek, amikor az autoriter politikai rezsimet létrehozták. A Szovjetunió átvette az irányítást a politikai, társadalmi és gazdasági élet valamennyi aspektusa fölött, és megváltoztatta az észt társadalom működését. Az ifjúsági munka is jelentős változásokon ment keresztül: a különböző ifjúsági szervezetek korábbi sokszínűségét egyetlen nagy ifjúsági szervezet váltotta fel, a Komszomol. A kommunista párt az ifjúsági munkát tette felelőssé az ifjúság szovjet valóságba való szocializációjáért. A fiatalok egy sor különböző hobbi tevékenységhez férhettek hozzá, de mindet azzal a céllal hozták létre, hogy a fiatalokat távol tartsák a társadalmilag és politikailag jelentős kérdésekben való részvételtől. A függetlenség és a demokrácia helyreállítása 1992-ben számos ifjúsági szervezet azonnali újjáéledését eredményezte. Az ifjúság társadalmi és politikai aktivizmusa valójában már öt évvel korábban megkezdődött, és a függetlenség helyreállításához vezető folyamatok egyik elindítója volt. Az ifjúsági munka modelljeinek tekintetében ezek olyan tevékenységek voltak, amelyek egyértelműen a „társadalmi fórum" kategóriájába tartoztak, mivel a fiatalok társadalomban bekövetkező változásokat akartak általuk megvalósítani.
E különböző országok beszámolóiban hasonló mintázatok mutatkoznak: a tekintélyelvű rezsimek, akár hazaiak, akár külföldön gyökerezőek legyenek, hajlamosak arra, hogy az ifjúsági munkát csak a „tranzit" típusú tevékenységekre korlátozzák. Elsődleges céljuk az volt, hogy biztosítsák a fiatalok beilleszkedését a politikai rendszer ideológiájába. Amikor a tekintélyelvű rezsimek meggyengültek (még ha néha még nem is buktak el), az ifjúsági munka több "fórum" típusú tevékenysége és az ifjúsági aktivizmus is felbukkanhatott.
Örményország esete is azt mutatja, hogy 1991-ben az autokratizmusról a demokráciára való áttérést az ifjúsági aktivizmus és az ifjúsági szervezetek gyors növekedése követte. Ezek az ifjúsági civil szervezetek aktívan részt vettek az ország problémáinak beazonosításában és megoldásában. A demokrácia tehát a „fórum" típusú ifjúsági aktivizmus és ifjúsági munka feltételeit teremtette meg, míg a korábbi autoriter rezsim az ifjúsági munkát az ifjúság szocializálására korlátozta (szigorú paraméterek között), jóllehet alkalmazta az ifjúsági munka gyakorlatát.

A litván ifjúsági munka közelmúltbeli története nagyjából hasonló Észtország és Örményország legutóbbi fejleményeihez és eseményeihez, a Szovjetuniótól való függetlenség visszaállításától és a demokrácia újjáéledésétől számítva. Azonban, több oknál fogva, az események itt gyorsabban követték egymást. A demokrácia helyreállítását ismételten számos ifjúsági szervezet megjelenése követte. Sokan közülük erősen „fórum" jellegű tevékenységeket folytattak. Kiemelendő, hogy a LiJOT, nemzeti ifjúsági tanácsként és az ifjúsági szervezetek ernyőszervezeteként gyorsan megalakult, és a Nemzeti Ifjúsági Tanácsok Európai Bizottságának tagjává vált. A LiJOT szorosan együttműködött a kormányzattal az Ifjúsági Ügyek Állami Tanácsán keresztül, amelyet az Európa Tanács által az Ifjúsági Igazgatóság munkájában elővezetett, jellegzetes társas irányítási elvek mentén igazgattak. Már 1996-ban elfogadtak egy új ifjúságpolitikai koncepciót, amely a fiatalok társadalmi részvételére és az emancipációs megközelítésre fektetett hangsúlyt. Ezáltal kevesebb mint öt évet vett igénybe az ifjúságpolitika és ifjúsági munka mögött meghúzódó fő irányvonalak megváltoztatása.

Különböző gyakorlatok különböző fiatalok számára

Nagyon könnyen lehetne folytatni ezt az érvelést olyan országok ifjúsági munkájának történeteivel, amelyek nem szerepeltek ebben a könyvben. Németország (Spatscheck, 2009), Lengyelország (Sinczuch, 2009) és Magyarország (Wootsch, 2010) történelme is hasonló mintákat mutat: történelmük demokratikus korszakában az olyan ifjúsági aktivizmus és ifjúsági munka volt megfigyelhető, amely túlmutat a kiválasztott és jóváhagyott értékek és attitűdök kizárólagos támogatásán. Az autoritárius és totalitárius korszakok lényegében behatárolták az ifjúsági munka lehetőségeit és tevékenységei körét, amikor azok túlléptek a hatóságok által meghatározott korlátokon. A politikai rendszerek bizonyos feladatokat adtak az ifjúsági munkának, amelyeket teljesítenie kellett; nem volt más alternatíva. Luxemburg története azonban eltért a fent bemutatott példáktól. Az ország nem volt totalitárius vagy autoriter uralom alatt a múlt században, mióta az ifjúsági munka ott fejlődni kezdett. A fiatalok közvetlenül részt vettek mind az ifjúsággal kapcsolatos kérdésekben és fejlesztésekben, mind az általánosabb vitákban is. Az ifjúsági mozgalmak és szervezetek mindig a társadalmi párbeszéd fontos elemeit tartalmazták; más szóval az ifjúsági munka és ifjúsági aktivizmus „társadalmi fórum" típusa végig jelent volt a luxemburgi ifjúsági munka utóbbi évszázadában. Nem volt meghatározó állam által alapított és államilag támogatott ifjúsági szervezet. Éppen ellenkezőleg, amikor az állam először megpróbálta létrehozni az ifjúsági szervezetek nemzeti tanácsát, nem járt sikerrel, mert az ifjúsági szervezetek, a progresszívektől a katolikusokig, nem tudták túltenni magukat a köztük levő különbségeken. Bár a második kísérlet sikeresebb volt, számos ifjúsági szervezet még mindig nem volt hajlandó részt venni ebben a top-down módon elindított kezdeményezésben. Ezen felül láthatjuk a fiatalok demokrácia alatt élvezett szabadságának egyéb jeleit is, például a tematikus ifjúsági szervezeteket és az önszerveződő ifjúsági központokat. Bár az ifjúsági munka professzionalizálása a századfordulón az ifjúsági munka kétfelé szakadásához vezetett, az ifjúsági mozgalmak továbbra

is élvezhették saját értékeik és céljaik megvalósításának szabadságát, még akkor is, ha ezek nem egyeztek meg a hivatalos álláspontal. Az ifjúsági szervezetek megtartották saját identitásukat, és kormányzati partnerként tevékenykedtek, ami viszont egy, az övékétől elkerülhetetlenül eltérő napirendet követett.
Nagyon érdekes az, hogy az ifjúsági mozgalmak hajlamosak arra, hogy a társadalmi fórum funkcióikat tartsák meg, és a jobb társadalmi helyzetűek felé nyissanak, akik az ifjúsági munkát eszközként használhatják fel arra, hogy saját igényeik szerint alakítsák a társadalmat. Ezáltal az ifjúsági szervezetek egyre inkább egy hivatalos napirendet követnek. Szükség van azonban arra, hogy elérjék a kiszolgáltatottabb fiatalokat is, és segítsék őket abban, hogy viselkedésüket a társadalmi igényekhez igazítsák. Ez azt sugallja, hogy az ifjúságsegítőknek meg kell határozniuk ezen pozíciójukat. Mi a kapcsolat a fiatalok, az ifjúsági munka és a demokrácia között?

Következtetések

Különböző történelmi kontextusokban, kulturális háttérben, társadalmi-gazdasági helyzetben és földrajzi helyszíneken, az autoriter rezsimek mindig megpróbálták elnyomni vagy teljesen eltörölni a „szociális fórum" típusú ifjúsági munkát, miközben támogatták a „tranzitzóna" típusú környezeteket és gyakorlatokat. Természetesen az ifjúsági munka konkrét formái térben és időben különböznek (nyilvánvalóan részben a nemzeti kulturális, történelmi és intézményi sajátosságokra épülve), de az a tendencia, hogy az ifjúsági munkát a kötelező szocializációra korlátozzák, egyértelműen megfigyelhető. Az önkényuralom alatt az ifjúsági munka teljes mértékben instrumentalizálódik és a politikai rezsim céljainak teljesítéséhez járul hozzá. Ennek oka is nyilvánvaló - az elnyomó politikai rendszerek úgy érzik, hogy meg kell őrizniük az általuk uralt nép fölötti irányítást. Ebben a tekintetben az ifjúság kiemelt célpont. Egyrészt a fiatalok önmagukban is veszélyt jelentenek az elnyomó rezsimre, vagy akár egy törvényes kormányra is. Az uralkodó rezsim ellen irányuló tiltakozásuk komoly kihívást jelenthet, mivel az ilyen tiltakozások képesek arra, hogy energikus és aktív (fiatal) emberek tömegeit mobilizálják. Csak jussanak eszünkbe az 1956-os lengyel és magyar, vagy a közel tíz évvel későbbi csehszlovák tiltakozások. Az elnyomó rezsimeknek a politikai hatalommal való elégedetlenség ilyen megnyilvánulásait minden áron el kell kerülnie. Könnyebb foglalkozni a kiváltó okokkal, mint a következményekkel, és könnyebb irányítani az ifjúság viselkedését, mint hogy egyetértésre jussanak velük, mindezt pedig az ifjúsági munka módszereivel teszik. Másodszor, a fiatalok olyan korban vannak, mikor elméjüket viszonylag könnyen lehet befolyásolni. Hogy hatalomban maradjanak, az autoriter rendszereknek olyan állampolgárokra van szüksége, akik nem kérdőjelezik meg céljaikat és intézkedéseiket, nem kísérelnek meg részt venni a döntéshozatalban és a kormányzásban, és csendben jóváhagyják a hatóságok által hozott döntéseket. Az ifjúsági szervezetek, és tágabb értelemben véve az ifjúsági munka, kiváló eszközöket kínál a fiatalok olyan irányú szocializálásához, hogy aztán felnőttkorukban ne ártsák majd magukat olyan területekbe, ahol nem várják el tőlük a közreműködést.

Ha ennek az egyenletnek a másik oldalát nézzük, az ebben a könyvben bemutatott ifjúsági munka történelmek azt sugallják, hogy a „fórum" típusú tevékenységek csak a demokratikus társadalmakban lehetségesek. A demokráciáknak is gondoskodniuk kell a fiatal generáció szocializálásáról, egy működő demokrácia igényeinek érdekében. Az ifjúsági munka olyan környezetnek tekinthető, ahol a fiatalok participatív és deliberatív világnézetet alakítanak ki. Azonban fennáll annak a veszélye, hogy az ifjúsági munka fölött „oktatási" programok fogják átvenni az irányítást, amelyek az állampolgárságot többé-kevésbé technikai készségek és attitűdök soraként oktatják (mint például a pártcsaládok ismerete). Ez a megközelítés elhárítja a társadalom, mint szerves közösség szem előtt tartásának és kritikai elemzésének szükségességét, és nem segíti az ifjúságot abban, hogy a társadalom tagjának érezzék magukat. Az ifjúsági munka a fiatalok liberális/libertárius világnézetekre való szocializálásának eszközévé tétele valójában csak egy újabb példa az ifjúsági munka instrumentalizálására. Ez persze nagyon összetett téma, amely további elmélyülést igényel. A korábbi elemzések, valamint a könyvben szereplő történetek és történelmi tények azt sugallják, hogy az ilyen irányú viták jelentősen befolyásolhatják az ifjúsági munka identitásának és szociális mandátumának megértését. Talán paradoxonnak tűnhet, de a liberalizmus, mint személyes alkalmasság és kapacitás tanítása nem feltétlenül a legjobb módja egy deliberatív és participatív demokrácia támogatásának. Az ifjúsági munkának még sok trükk van a tarsolyában, csak kapjon esélyt bemutatni azokat.

Hivatkozások

Coussée F. (2009), "The relevance of youth work's history", Verschelden G. et al. (eds.), *The history of youth work in Europe. Relevance for youth policy today*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, pp. 7-11.

Coussée F. (2012), "Historical and intercultural consciousness in youth work and youth policy – A double odyssey", Coussée F., Williamson H. and Verschelden G. (eds), *The history of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy*. *Vol. 3*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, pp. 7-12.

Coussée F., Williamson H. and Verschelden G. (2012), "Youth work, an oxymoronic practice between service and association", Coussée F., Williamson H. and Verschelden G. (eds.), *The history of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy. Vol. 3*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.

EIU (2013), *Democracy index 2010. Democracy in retreat*. A report from the Economist Intelligence Unit, http://graphics.eiu.com/PDF/Democracy_Index_2010_web.pdf, accessed 19 September 2013.

Glaser D. (1995), "Normative theory", Marsh D. and Stoker, G. (eds.), *Theory and methods in political science*, Macmillan, London, pp. 21-41.

Hämäläinen J. (2012), "Developmental psychology, youth sociology, and social pedagogy – Three perspectives on youth work and youth work policy", Coussée F., Williamson H. and Verschelden G. (eds.), *The history of youth work in Europe. Relevance for youth policy today. Vol. 3*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, pp. 93-104.

Loncle P. (2009), "Youth work and policy in France", Verschelden G. et al. (eds.), *The history of youth work in Europe. Relevance for youth policy today*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, pp. 131-50.

Lorenz W. (2009), "The function of history in the debate on social work", Verschelden G. et al. (eds.), *The history of youth work in Europe. Relevance for youth policy today*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, pp. 19-28.

Sinczuch M. (2009), "Poland: The ideological background to youth work", Verschelden G. et al. (eds.), *The history of youth work in Europe. Relevance for youth policy today*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, pp. 107-16.
Spatscheck C. (2009), "The German perspective: Youth work, integration and policy", Verschelden G. et al. (eds.), *The history of youth work in Europe. Relevance for youth policy today*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, pp. 95-105.
Taylor T. (2012), "From social education to positive youth development", Coussée F., Williamson H. and Verschelden G. (eds.), *The history of youth work in Europe. Relevance for youth policy today. Vol. 3*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, pp. 117-127.
Wootsch P. (2010) "Zigzagging in a labyrinth – Towards 'good' Hungarian youth work", Coussée F. et al. (eds.), *The history of youth work in Europe. Relevance for youth policy today. Vol. 2*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, pp. 105-10.

Joyce A. Walker

Nyissunk teret a vagy-vagy helyett: a szavak, a fiatalok és a közakarat*

A helsinki szeminárium (2014) záró alapgondolatának - amely az autonómiával és a másra utaltsággal kapcsolatos kérdéseket vetette fel az ifjúsági munka esetében - feladata nem volt egyszerű: utalnia kellett a szeminárium tapasztalataira és *Az ifjúsági munka története Európában* négy kötetére, kérdéseket kellett feltennie, megfigyeléseket felsorolnia velük kapcsolatban, és a jövőbe is kellett mutatnia. Ez a tanulmány a szeminárium vezérgondolatára épül, és célja néhány történet elmesélése, néhány gondolat megosztása, és egy újfajta gondolkodásmód serkentése. Nem javasol tervet az ifjúsági munka jövőjére nézve - csak a megfontolandó problémákat mutatja meg, melyeket a jövőben figyelembe kellene venni.

Az európai szakemberek és tudósok által létrehozott ifjúsági munka története című sorozat figyelemre méltó gyűjtemény, ami óriási hozzájárulást jelent a szakmához világszerte. Az ifjúsági munka sokszínű, számos országból származó történelmének és kontextusának hosszú idővonala - néha több száz éve - a szakemberek, a döntéshozók és a kutatók rendelkezésre áll, tájékoztató célzattal. Ez a munka hihetetlenül átgondolt és közérthető, és sok hitet és bölcsességet tud átadni.

Izgalmas volt hallgatni és olvasni a történeteket, mert az Egyesült Államokban sok hasonló kérdéssel és problémával kell szembenéznünk. Ez első látásra meglepő, hiszen az ifjúsági munkánk gyakorlata, rendszerei, irányelvei és kontextusa nagyon különböző. Az itt tárgyalt észrevételek és kritikus kérdések egyaránt hozzájárulhatnak a jövőbe tekintő gondolkodáshoz az európai országokban, valamint az Egyesült Államokban is. Az alábbi tanulmány a felmerülő ötleteket három téma köré rendezi: (1) a szavak, amiket használunk; (2) A fiatalokkal és a szövetségesekkel való kapcsolattartás módja; (3) a közakarat, melyre szükségünk lesz a sikerhez. Az ifjúsági részvétel és közakarat kérdéskörének megvitatásával, valamint amerikai példák és hasonló problémák felsorolásával a cél nem az, hogy a vagy-vagy polaritásából fakadó kettősségnél megálljunk. Azok hasznosak lehetnek ugyan a kérdések tisztázása érdekében, azonban ritkán segítenek olyan új megoldások megalkotásában, melyek a középutat, vagy új irányokat keresnek az előrehaladáshoz.

* Eredeti megjelenés: WALKER, J. A. Crafting the space between either and or: attending to the role of words, young people and public will in.: SIURALA, L., COUSSÉE, F,. SOURRPAA, L., and WILLIAMSON, H. (2015; szerk.): *The history of youth work in Europe, Autonomy through dependency – histories of co-operation, conflict and innovation in youth work*, Volume 5, Council of Europe Publishing, Strasbourg

Alapfeltevések az ifjúsági munkáról

Hadd osszam meg személyes nézőpontomat az olvasókkal, annak érdekében, hogy megérthessenek valamennyit a múltamból és álláspontomból. Saját 30 éves tapasztalatomból merítek, amit ifjúságsegítőként, egyetemi tanárként, alkalmazott kutatóként és közösségi nevelőként szereztem. Inspirációimra és kollégám, Gisela Konopka tanításaira is támaszkodok. Gisa egy bátor német szociális munkás volt, aki gyakran mesélt ifjúságsegítő mindennapjairól az 1930-as és 1940-es években. Az egyik történet egy Ilse nevű fiatal nőről szól, aki híres volt arról, hogy a hamburgi kikötő környékén megforduló tengerészek társaságát kereste. Egyszer aztán összeszedték és átadták az ifjúságért felelős hatóságoknak. A történet ezen pontján Gisa mindig elmosolyodik, és kijelenti: "Ó, hogy hogyan tudott táncolni! Mindent, amit a táncról tudok, tőle tanultam! Mindenkit megtanított a csoportban, és nagyon jól éreztük magunkat!" Ahol a hatóságok csak problémát észleltek, ott a fiatal német ifjúságsegítő a lehetőségeket látta. Ahol a hatóságok egy szégyentelen fiatal lányt láttak a tengerészekkel félmeztelenül táncolni, az ifjúságsegítő észrevette a tehetséget és az energiát egy nagy adag problémás viselkedés mögött. A kapcsolat kialakítása érdekében az ifjúságsegítő néhány táncleckét kért a lánytól. És így a táncon és az ifjúsági munkán keresztül a fiatalok tanulnak tőlünk, mi tanulunk tőlük, és mindenki tanul mindenkitől. Az erősségeinkre alapozunk. Ez az ifjúsági munka egyik alapvető igazsága.

Mint a táncnak, az ifjúsági munkának is dinamikája van, nem csak egy egyszerű szolgáltatás, vagy funkció. Az ifjúsági munkához hasonlóan a táncnak is része a mozgás, a ritmus, a kreativitás, a fegyelem, történelme és a hagyománya van. A tánc és az ifjúsági munka is elköteleződést, érzékenységet és összefogást igényel. A jó ifjúsági munka gyakran vezeti el a fiatalokat olyan helyekre, olyan tapasztalatokhoz és ismeretekhez, amelyekről korábban soha nem is álmodtak. Úgy vélem, hogy az ifjúsági munkának a tanulás, a párbeszédek és a kapcsolatok adják a dinamikáját. Az ifjúsági munka dinamikája a fiatalok, ifjúságsegítők és szándékos kölcsönhatások szinergiájából jön létre - az élményekből, programokból, és az elkötelezettségből.

Az ifjúsági munkát egyedülálló és fontos munkaként leíró Larson (1989) ezt a dinamikus elkötelezettséget örökítette meg doktori kutatásában, melyben a mindennapos közegükben levő fiatalokról írt. Minden, a kutatásban részt vevő fiatal kapott egy csipogót. A nappal és az este különböző időpontjaiban kapcsolatba léptek velük, és feltettek nekik néhány egyszerű kérdést arról, hogy mit csinálnak, és hogyan érzik magukat. A következtetése szerint a fiatalok elfoglalják magukat barátaikkal, az iskolában problémákkal kell megküzdeniük, de az ifjúsági munkában, az ifjúsági programok által biztosított környezetekben egyszerre lefoglalták és próbára is tették őket. Erőteljes és fontos találkozásokról beszélhetünk az ifjúsági munka ezen területén.

Az USA-ban az ifjúsági munka nem közkeletű, általánosan elfogadott kifejezés. Az egész országban nincs konszenzusos kifejezés a munkánk leírására, amelyet a nagyközönség, a többi szakember vagy a területen dolgozók elfogadnának. Ez felveti a kérdést: miért olyan nehéz ezen a szakterületen leírni, hogy mik is a cél-

jaink, és miért olyan könnyű olyan szavakra hagyatkozni, amelyek inkább mellékesnek hangzanak, és nem lényegesnek? Amikor a közvélemény számára fogalmazzák meg az ifjúsági munkát, azt az iskolán kívüli és iskola utáni időtöltésként, kiterjesztett iskolanapként, az iskola gazdagításaként, nonformális tanulásként, ifjúsági programokként, közösségi alapú ifjúsági programokként, tanórán kívüli tevékenységekként, szabadidős és szórakoztató időtöltésként, és még sok más módon definiálják. Minnesotában azért használjuk az ifjúsági munka kifejezést, mert egy bizonyos tüzes német szociális munkás, a Wandervogel mozgalom szülötte, 1950-ben az Egyesült Államokba jött, letelepedett Minneapolisban, és megalapított egy Ifjúsági Fejlesztési és Kutatási Központot a Minnesotai Egyetemen. Konopka egy az Egyesült Államokban mára már nagyon népszerű kifejezést is ránk hagyott: ez nem más, mint a pozitív (vagy egészséges) ifjúsági fejlődés. Ő az első olyan, általam ismert személy, aki 50 évvel ezelőtt az ifjúságfejlesztés kifejezést használta, olyan értelemben, mely akkoriban a szociológia, az orvostudomány és a pszichológia létező elméletein túlmutatott.
Az általa 1973-ban az Egyesült Államok kormányának írt szakpolitikai dokumentumban Konopka kijelentette:

- A serdülőkort vagy a fiatalkort nem kizárólagosan olyan szakasznak tekintjük, amelyen az egyéneknek át kell haladniuk, hogy gyermekből felnőtté váljanak. Ez a korszak a folyamatos emberi fejlődés fontos szakaszainak egyike az életben.
- Elutasítjuk azt az általános elképzelést, hogy a fiatalkor csak felkészülés arra, hogy felnőttek legyünk, kivéve abban az értelemben, hogy minden korábbi dolog felkészülés az azt követőre.
- Úgy véljük, hogy a fiatalok, mint mindenki más, olyan, sajátos tulajdonságokkal és jellemzőkkel rendelkező személyek, akiknek felelősségteljes szerepeket kell betölteniük, feladatokat kell teljesíteniük, készségeket kell fejleszteniük. Az ilyen felelősségteljes részvétel megtapasztalásának mértéke meghatározza és maximalizálja emberi fejlődésüket.

Naponta beszélt az ifjúsági munkáról és az ifjúságsegítőkről - és mi kollégák és diákok, akik vele dolgoztunk, átvettük a kifejezést.
Gisa az ifjúsági munka fontos kérdéseivel állított minket szembe, mikor megkérdezte: "Tehát, mi szeretnél lenni?" Ez mindig a valamitől való szabadság és a valamire való szabadság kérdése. Ez jól illeszkedik ennek a kötetnek a témájához: mihez, és mitől szeretnél önállóvá válni? Gisa gyakran emlékeztetett minket arra, hogy a dualista gondolkodás egyszerűsítő gondolkodás. Kerüld el a "vagy ez, vagy az" mentalitást: fedezz fel új utakat! Hallgass a fiatalokra! Új és érdekes ötletekkel vannak tele!
Gisa Konopka tanításában és gyakorlatában egyaránt kiemelte egy olyan világos, megalapozott filozófia kifejlesztésének fontosságát, amelyből gyakorlati technikák fejlődhetnek majd. Míg a szociális munka elméletben, koncepciókban és filozófiában rendkívül megalapozott volt, ő azt figyelte meg, hogy az ifjúságsegítők túl nagy hangsúlyt fektetnek a módszerekre, technikákra és eszközökre. Emlékeztetett minket arra, hogy a munkánk mögött álló filozófiát és elméletet is

fejleszteni kell. A későbbi években rámutatott a szakmák azon hajlamára, hogy vállalják a bölcsességet birtokló, felelős vezetők szerepét. Úgy érezte, hogy ez a szakmai törekvés az USA szociális munkájában és oktatásában megakadályozta az ifjúsági munka és a fiatalok teljeskörű elismerését. A társadalmi csoportmunka szenvedélyes híve volt, és soha nem feledkezett meg a szubkultúrákról sem, mikor azt állította, "egy csoportban mind tagok vagyunk" - vagy az ő történetében, "egy csoportban mind meg tudunk tanulni táncolni".

Gondolatok a szavakról, a fiatalokról és a közakaratról

Bár az ifjúsági munka nyelvezete, gyakorlata, kutatása és szakpolitikái nem egyformák az Egyesült Államokban és Európában, néhány fontos téma mégis mindenhol megjelenik. Az autonómia és kölcsönös függőség témájában három kihívás tűnik ki: (1) a definíciók, gyakorlati dimenziók és elszámoltathatóság körüli eltérő nézőpontok egyeztetése; (2) egy, a tudományt és a komplex gyakorlatot összekötő tudományág előnyeinek megvitatása; és (3) stratégiai döntéshozatal a támogatási rendszerek fontosságáról (Walker et al., 2011). Az ifjúságsegítők, a fiatalok, a kutatók, a politikai döntéshozók és a nagyközönség is érdekeltek ezeknek a témáknak a kezelésében. A fejezet ezen szakasza az autonómia és a kölcsönös függőség problémáit vizsgálja a filozófia és a gyakorlat nyelvének tisztázása; a fiatalokkal és más szövetségesekkel való új partnerségek kialakítása; ill. a közakarat újraélesztése érdekében, hogy az ifjúsági munkát megértsék, értékeljék és támogassák.

Az általunk használt szavak - az ifjúsági munka, az ifjúságfejlesztés, a nonformális tanulás, az ifjúságpolitika - közvetlenül kapcsolódnak a szakmán belüli autonómia és függőség kérdésköréhez. A kérdés: „tehát mivé szeretnénk válni?" a valamivé válás szabadsága és a valami mássá nem válás szabadságának megvitatásához vezet. Az európai ifjúsági munka ugyanazokkal az identitásbeli problémákkal szembesül mint az ifjúságfejlesztés területe az Egyesült Államokban. Elhangzott, hogy az ifjúsági munka egy általános célú fegyver. Napjaink ifjúsági munkájának kihívása az, hogy meghatározzuk, mik akarunk, és mik nem akarunk lenni. Arra van szükség, hogy megfogalmazzuk filozófiánkat és alapelveinket a fiatalokkal való munkában, valamint megnevezzük azokat a bevált, kutatási alapú módszereket és technikákat, amelyek céljaink számára relevánsak. Az ifjúsági munka egy cselekvés, egy filozófia vagy módszertan? A szociális szolgáltatásokat célba juttató mechanizmus; szövetséges oktatási rendszer; közösségi szabadidős program; probléma-megelőzési rendszer; ügyviteli ügyfélszolgálati rendszer; beavatkozási egység, melyet akkor használnak, amikor valami elromlik; vagy egy szolgáltatás, mely a fiatalok oldalán áll? A közvéleménynek és a fiataloknak pontosan meg kell érteniük, hogy mi is ez az „ifjúsági munka" dolog. A szavak fontosak. A kristálytiszta nyelvezetre vonatkozó megállapodás és következetesség kulcsfontosságú, amikor a szakterületünk identitásáról van szó. Az identitás elengedhetetlen az autonómiához és az egészséges, kölcsönösen függő kapcsolatok kialakításához más rendszerekkel és a közösséggel. A kihívás az, hogy egyszerű szavakat találjunk filozófiánk leírására, dinamikus gyakorlatunk megkülönböztetésére, és annak azonosítására, hogy miért fontos ma ez a munka a fiatalok számára.

Ifjúságfejlesztés/ifjúsági munka

Vegyük a válogatás nélküli túlhasználat példáját. Az Egyesült Államokban az elmúlt 30 évben bizonyos konszenzus alakult ki az ifjúsági munka létezéséről, mint ami a fiatalok pozitív, egészséges fejlődése érdekében létezik. A legtöbben ezen a területen úgy vélik, hogy ez olyan tanulási tapasztalatokon és szervezett lehetőségeken keresztül érhető el, melyek az egyének és a civil társadalom számára hasznot hajtó hozzájárulásokat tesznek lehetővé. Az iránti lelkesedésünkben, hogy levessük magunkról a fiatalok "problémáját megoldó, vagy megelőző" szerepbe történő beskatulyázást, hozzászoktunk az "ifjúságfejlesztés" kifejezéshez. Ez a kifejezés lett a válaszunk mindenre. Az ifjúságfejlesztés jól leírta munkánkat, céljainkat, hatásainkat, programjainkat (Hamilton és Hamilton, 2004). Mivel szükségünk van egy interdiszciplináris kifejezésre, amely leírja, hogy mit tesznek a fiatalok, azt mondjuk, hogy ez az ifjúságfejlesztés. A fiatalok fejlődnek. Ez az ő dolguk, ezt is teszik. Velünk, de nélkülünk is fejlődni fognak. Az európai írások egy sokkal jobb, igazán szép kifejezést használnak: a fiatalok közösen megélt ifjúkora. Mivel interdiszciplináris kifejezésre van szükségünk filozófiánk és pedagógiánk leírására - a munkamódunk megkülönböztető kifejezéseként - pozitív ifjúságfejlesztésnek hívjuk azt. Ez leírja azt, hogy hogyan tekintünk a fiatalokra a való életben. És mivel a közösségben folyó nonformális tanulási programok leírására van szükségünk, ifjúsági fejlesztési programokról és szervezetekről beszélünk. Azt mondjuk, hogy a cserkészlány program egy ifjúságfejlesztési mozgalom.

Lehet, hogy a szakma Európában is hajlamos az ifjúsági munka szó túlzott használatára, ugyanúgy, ahogyan mi az ifjúságfejlesztést túlhasználtuk? Mit értetek TI az ifjúsági munka alatt? Egy cselekvést? Szociális szolgáltatást vagy oktatási rendszert? Egy filozófiát? Pedagógiát? Az ifjúsági tevékenységek egy gyűjtőszavát? Talán ez egy szakterület címkéje. Talán egy gyűjtőfogalom (Taru et al. 2014), vagy egy alapvető dinamika, ahogy én javasoltam, vagy talán a szociális munka egy részhalmazát jelölő fogalom? Ha egy kifejezést rétegzett és többszörös jelentéssel látunk el, összezavarjuk az embereket és önmagunkat. Elidegenítjük azokat, akik megpróbálják megérteni munkánkat, és aláássuk azon vágyunkat, hogy megértsenek bennünket.

A közvéleménynek és a fiataloknak pontosan meg kell érteniük, hogy mi is ez az „ifjúsági munka" dolog. A közakarat és a fiatalok részvétele elengedhetetlen a létünkhöz és a sikerünkhöz. A támogatásukat és elkötelezettségüket akarjuk. Tehát ez egy felkérés arra, hogy új és egyszerű szavakat találjunk annak magyarázatára, hogy mit tesznek a fiatalok, mi a filozófiánk és mi a neve ennek a dinamikus gyakorlatnak. Taru (et al., 2014) és Jeffs (2014) mindketten azt sugallják, hogy bár nem garantált egy egyetemes szókincs kifejlesztésének lehetősége, közös kifejezésekkel be tudunk azonosítani közös témákat.

Nem formális tanulás

Az ifjúsági munka európai történelméről szóló kötetekben a nem formális tanulás, a nonformális oktatás és az informális oktatás fogalmát gyakran használják felcserélhető módon. A pontosabb nyelvezetre való törekvés érdekében Minnesotában

általánosan elfogadtuk a nem formális tanulás fogalmát pedagógiai álláspontunk leírására. Felkaroltuk ezt a kifejezést, mert különbséget tesz az iskolák formális oktatási programjainak és az informális vagy kevésbé szándékos tanulásnak az oktatási "terepe" között, amely utóbbi a családokon belül, a televízió előtt és a barátokkal történik. Senki sem szereti ezt a kifejezést - de ha egyszer elmagyarázták nekik, megértik! Ellenállnak neki - de szükségük van rá. Az ifjúsági munkát egy, a közönség nagy hányada által érthető oktatási kontinuumban helyezi el.
Kerüljük a nonformális oktatás fogalmának használatát, ugyanis államunkban és országunkban az iskolák szinte kizárólagos tulajdonosai az "oktatás" szónak. Ezen felül az oktatás szó a hangsúlyt a rendszerre helyezi, míg a tanulás szó a tevékenységet a tanulóhoz kapcsolja. 20 év után, mely során tapasztalt ifjúságsegítőket vontunk be az Ifjúságfejlesztési Vezető mesterképzési programunkba, több százan kerültek ki a közösségbe olyanok, akik természetesen és szándékosan használják a nem formális tanulás fogalmát a munkatársaikkal, szervezetük vezetőivel és partnereivel folytatott beszélgetésekben. Kezd elterjedni.

Közpolitika és közakarat

Az Egyesült Államokban a "policy" (közpolitika, szakpolitika) egy másik kifejezés, amelyet következetlenül használnak és mindenre alkalmaznak a szabályoktól az iránymutatásokig, a jó ötletektől a jogalkotási javaslatokig. Itt kevésbé részletezem a konszenzus szintjének kérdését. A tanítás és a párbeszédek politikájának megmagyarázása érdekében vissza kell nyúlnunk egy olyan történethez, amelyet „Prudential"-nek nevezünk. Valahogy így szól: Egy kollégánk megemlékezett arról, hogy St Louisban, Missouriban nőtt fel, ahol havonta egyszer egy öltönyös férfi jött hozzájuk, hogy elvigyen 50 centet, és az édesanyja aláírását kérje. Mikor megkérdezte, hogy mi is történt valójában, az édesanyja így válaszolt: "Az az ember a Prudential-től jött, és az az 50 cent mentőövünk. „Ha én ezt befizetem, ha bármi történik az apáddal, lesz némi pénzünk, amiből megélhetünk". Mi szükséges egy társadalmi szerződéshez? Közakarat! A történeteitek ékesszólóan beszélnek a közakarat mély tartalékairól a nemformális tanulás támogatásán és fiatalok számára nyújtott lehetőségein keresztül. Az általatok bemutatott szociális mandátum általában elismeri és támogatja az ifjúsági munka egyéni és civil funkcióit. Mégis, egyértelműen, koherensen és következetesen kell beszélnünk arról, hogy mi is az, és miért is fontos - még az idegenek számára is.
A szavak tisztázása és a közös megértés alapvető fontosságú a termékeny együttműködések, koalíciók, hálózatok kialakításához. Lényegünk biztos tudata - végeredményben - segít más ügynökségek, osztályok, szervezetek tudtára hozni, hogy kik is vagyunk, mit jelképezünk, és mit nem fogunk feladni. A központi nyelvezetet érintő konszenzus felhasználható a közvélemény megértésének és a közakarat kialakításának érdekében, valamint támogatások szerzésére. Általa be tudjuk vonzani a fiatalokat.
Lehetséges-e, hogy szoros és precíz közös alapot teremtsünk az ifjúsági munka miértjei és mikéntjei számára, és egyidejűleg kitárjuk az elfogadás ajtaját a hogyan, mikor, és hol előtt? Ez volt Konopka filozófiája, amely számos különböző módszerrel, technikával és megközelítéssel valósult meg. Határozzuk meg az

ifjúsági munka "igazi irányát" - vitathatatlan küldetését és célját - és már meg is van az autonómiánk és az identitásunk. Ha a lokális rendszerekben és gyakorlatokban elfogadjuk a stratégiák és módszerek néhány eltérését, valószínűleg megerősítjük a helyi lakosság közakaratát és a helyi fiatalok fontos kérdéseire adott válaszainkat. Ez hasznos kompromisszum lehet: a *miért* és *mit* egységessége, kombinálva a *hogyan, mikor* és *hol* terminológiájának rugalmasságával a gyakorlatban.

Helyet teremteni az új típusú kapcsolatoknak

A fiatalokkal, az ifjúsági munka legközelebbi szövetségeseivel és a "mágikus háromszöggel" kialakított, tartalmas partnerségeket más színben láthatjuk, ha az identitás kérdését sikeresen kezeltük. Mindazonáltal a mai világban az ifjúsági munka kontextusa nem ugyanaz, mint 10 évvel ezelőtt volt. Ahogy tovább haladunk a partnerségek témája felé, először gondoljunk a kölcsönös függésre, nem pedig az egyirányú függőségekre. Gondolkodjunk inkább partnerségekben és közös cselekvésben, mint függő viszonyban. A függőségek sokkal egyoldalúbbnak tűnnek, ránk erőltetettnek, és nem tárgyalásosnak. Másodszor, gondolkodjunk el egy közös nyelvezet kialakításán, amely kényelmesen használható és széles körben érthető a szakemberek és a nagyközönség által is. Utolsóként töprengjünk el azon, hogy a szakterületünk hosszú távon tolerálja-e a fogékonyságot és innovációt stimuláló, rugalmas rendetlenséget. Mi lenne, ha nem egy rendezett, racionális rendszer és egy megosztott, szétdarabolódott rendszer közötti választásra fókuszálnánk, hanem egy új rendszer megalkotására, amely tisztán közvetíti értékeinket a fiatalok és a társadalom felé, amely átfogja az ifjúsági munka elveit, összekapcsolja a területeket, de nem várja el az egymáshoz való hasonulást minden stratégiai és módszertani kérdésben?
Előretekintve három, a partnerséghez kapcsolódó témakör igényli figyelmünket Európában és az Egyesült Államokban. Kényelmetlen, kihívásokkal teli témák lehetnek, de komoly átgondolást érdemelnek. Mindnek megvan a maga nehézsége, kockázata és haszna. Magukba foglalják a fiatal felnőttekkel, a legközelebbi szövetségeseinkkel és a „mágikus háromszöggel" való partnerségeink újragondolását.

A fiatalok, mint teljes értékű partnerek, társszerzők és támogatók

Az ifjúsági munka létezésének igazolása és indoka a fiatalokkal és a fiatalok érdekében létrehozott partnerségeken és elköteleződéseken alapul. Az ifjúsági munkának nincs oka létezni, csak ha a fiatalok jelen vannak, részt vesznek és hatalommal bírnak. Nem világos, hogyan kell ezt elérni, de meg lehet és meg kell tenni. A fiatalok számítanak rá, hogy jelen lehessenek, részt vehessenek és felhatalmazást kapjanak. Az internet és a közösségi média, az intelligens eszközök és alkalmazások világában a fiatalok kapcsolódási, befolyásolási, szervezési, tanulási és szocializációs lehetőségei az egekbe szöktek - és már nem támaszkodnak az ifjúsági munka segítségére. Nélkülük nincs ifjúsági munka dinamika. Ezzel rátapintunk a lényegre: hogy kié az ifjúsági munka? Végül is, kinek és kiért dolgoznak

az ifjúságsegítők? Konopka nyolc olyan követelményt határozott meg az egészséges fejlődéshez, amelyek sokak szerint kultúrákon átívelve és az idő múlásával is relevánsak. A mi feladatunk annak meghatározása, hogy hogyan felelnek meg a fiatalok alapvető szükségleteinek.

1. A biztonság és a strukturáltság érzése;
2. Aktív részvétel, csoporttagság és a valahová tartozás átélése;
3. Önbecsülés kialakítása értékes hozzájáruláson keresztül;
4. Kísérlet önmaguk felfedezésére, a függetlenség elnyerésére és a saját életük fölötti irányítás megszerzésére;
5. Jelentős, minőségi kapcsolatok kialakítása a kortársakkal és legalább egy felnőttel;
6. Egymással ütköző érdekek és értékek megvitatása és sajátjaik kialakítása;
7. A kompetencia és a kiválóság örömének, büszkeségének megtapasztalása;
8. Az élet élvezetének képessége és a tudat, hogy a siker lehetséges.

Ki láthatta előre azt, hogy a technológia hogyan változtatja meg a fiatalok valahová tartozását, szóhoz és hatalomhoz jutását, döntéshozatalát és kialakított kapcsolatait mind személyes, mind politikai szinten? Az USA-ban túl hosszú ideig azt mondtuk a fiataloknak, amit az új bevándorlóknak is: viselkedjenek, legyenek türelmesek, álljanak be a sorba, és eljön majd az ő idejük/esélyük is. De mi lesz, ha úgy döntenek, nem várnak? Vagy ha úgy határoznak, hogy az ifjúsági munka malmai túl lassan őrölnek, rugalmatlanok és nem reagálnak, vagy éppen vakok az őket körülvevő világra? Napjainkban egyre gyakoribb, hogy a fiatalok megkerülik az intézményeket és rendszereket a céljaik elérése érdekében.
Próbáljunk elképzelni egy rugalmas, mozgékony keretrendszert, amely alkalmazkodni tud a közösségekhez, sok helyet biztosítva a fiatalok jelenlétének, hangjának és vezetésének. Hogyan nyithatjuk meg az ajtót a fiatalok előtt, hogy működtethessék és vezethessék az ifjúsági munka erőfeszítéseit és tevékenységeit, és ne csak befogadóként, vagy passzív partnerként reagálhassanak ebben a törekvésben? Fontoljuk meg az ifjúsági munka újratervezését egy olyan, közösségre épülő mozgalomként, amely minden korcsoporttal partnerségbe lép, és amely alapul szolgál a fiatalok tanulási tapasztalatainak, mely által társadalmi tőke jön létre, és támogatja az őket érintő kérdésekben való részvételüket? Úgy tűnik, senki más nem tölti be ezt a szerepet, legalábbis az Egyesült Államok nagy, jól felépített kormányzati rendszere biztosan nem. Hogyan válhat az ifjúsági munka a fiatalok szükségleteinek, érdekeinek és jövőbeli törekvéseinek innovatív területévé? Megint csak nincs rá egyszerű válasz, de úgy tűnik, hogy Európa előnyre lelt, vagy ösztönzőre egy kollektív étosz elfogadásában. Az Egyesült Államok egyre inkább az egyéni siker és szabadság fontosságára vonatkozó szemléletmódot érvényesít, ami a legjobb esetben is lelassítja a szolidaritás kiépítését.

Az ifjúsági munka, mint a szoros szövetségesekkel kialakított gyakorlatok egy családja

Miután meghatároztuk, hogy kik vagyunk, és meghatároztunk egy közös célt, kérdés, hogy hogyan bővíthetjük tovább az ifjúsági munka hatáskörét és jelenlétét. A hasonló gyakorlatok családjának gondolatát az USA-ban sokat vitatják, ugyanúgy, mint az ifjúságsegítői szakértelem lényegét és annak elérését. Egyik merész kollégám felszólalt egy találkozón és megkérdezte, "nem lehetne csak úgy elfogadni ezt a 'dicső zűrzavart', ami a szakterületünk, és továbblépni?" Felszólította azokat, akik szeretik a rendet a rendszereinkben, hogy próbálják meg elfogadni és magukhoz ölelni az ellentmondásokat és a változatosságot, mely ennek a munkának a része már évszázadok óta. Mi áll annak útjában, hogy szoros partnerségre lépjünk - vagy akár egyesüljünk - legközelebbi szövetségeseinkkel, akiknek értékei és munkája alapvetően olyan közel esik a miénkhez? Lehetséges-e meghaladni a szakemberek és önkéntesek közötti kettősséget? A hagyományos és marginalizálódott közönség közötti ellentétet? Az új és a régi utak kettősségét? A tranzit és fórum típusok ellentétét? Egy fedél alá tudjuk hozni legszorosabb szövetségeseinket - az ifjúsági munka számos formáját?

Jeffs (2014) és mások a gyakorlatok, vagy szakmák egy családjának felépítését javasolták. Egyetemi kollégáim az ifjúsági munkát egyre inkább komoly szakértelemmel rendelkező szakmaként írják le, amely az ésszerűen változatos gyakorlatokban és különböző módon konfigurált rendszerekben nyilvánul meg. A gyakorlatcsaládként felvázolt kép arra utal, hogy az ifjúsági munka nem minden aspektusát végzik az ifjúságsegítők, és hogy nem minden értelmezhető ifjúsági munkaként, amit az ifjúságsegítők csinálnak. Minden helyszínen vagy közösségben szükség lehet a szerepek egy keverékére, nem csupán egy tucat professzionális ifjúságsegítőre, hogy kielégítsék a fiatalok és a közösség igényeit. Bárki magára veheti az ifjúságsegítő identitását meghatározó filozófiát, mentalitást, pedagógiát és világnézetet, akkor is, ha közben egy iskolában dolgozik. A szakértelem leggyakrabban az idő múlásával, a munkahelyen, valamint az oktatáson és a képzésen keresztül szerezhető meg, de bizonyos esetekben egyetemi végzettségre lehet szükség bizonyos pozíciók betöltéséhez.

Az Amerikai Értékelő Szövetség (AEA, American Evaluation Association) sikeres példája a kapcsolódó gyakorlatok zászlaja alatt egyesülő szakembereknek, akik szorosan összefüggő küldetésekkel és elképzelésekkel rendelkeznek, a munkájukat illetően. Az AEA az identitás, küldetés és elképzelések egy hasonló vitájából alakult ki: Ki számít kutatónak? Ki számít bírálónak? Mit kell tenni ahhoz, hogy jogszerűen birtokolja valaki ezeket a címeket? Végső soron egy olyan partnerségben egyesültek, ahol minden szakember önmaga határozza meg szakértelmét, érdeklődését és hozzájárulását a szakmához. Mára mindannyian téma szerinti érdekcsoportokban dolgoznak együtt, egy sikeres szakmai szervezeten belül, egy szakmai etikai kódex által összekötve, mely a minőségre, tisztességre és gyakorlati szakértelemre épül.

Ahogy újragondoljuk szerepeinket, figyelembe kell vennünk, hogy az ajánlataink és programjaink széles palettája - a gyönyörű sokszínűség - erősségünk lehet a

befolyásunk és hatáskörünk (autonómiánk) megalkotása során, és a partnerségi kapcsolatok (kölcsönös függőségek) területén. Újra kell értelmeznünk, hogy egy mozgalom, egy szakterület, egy rendszer, egy nagyobb ágazat - mint az oktatás vagy a szociális munka - egy szektora, vagy valami teljesen más vagyunk-e. Egy "erő vagyunk, amellyel számolni kell", vagy egy szabályozott szakma? Mozgalom, vagy rendszer vagyunk, egy szektor vagy egy szakterület? Mi a különbség?

A professzionalizáción túlmutató személyzeti szemlélet

Az egy fedél alatt egyesüléshez az ifjúsági munka vezetésének és működtetésének szigorú újragondolása szükséges. A megszokott "vagy-vagy"-tól eltérő álláspontot igényel. Ez nehéz vita a számomra, miután több mint 20 évet töltöttem az akadémiai programokra és az ifjúságsegítők közösségi alapú képzési programjaira összpontosítva, de megtanultam, hogy az emberek nem maradnak nyugton. Egy területen felfelé haladnak, és néha el is hagyják azt. Arra jutottam, hogy minél több feltételt írunk elő az ifjúságsegítővé váláshoz, és minél több előképzettséget követelünk meg, annál jobban korlátozzunk a területre való bejutást, és ezzel egyre inkább elzárkózunk az önkéntesektől, a partnerektől és a fiataloktól.

- Helyet tudunk szorítani háromféle személyzetnek, akik mind képzettnek és a csapat fontos tagjának számítanak: (1) a szakmailag hitelesítetteknek, (2) a szakképzett tanoncokból, a tanárokból és a mesterszakosokból álló ifjúságsegítő modellnek, amelyet a szakmákból és a fél-szakmákból vettünk át; és (3) a bármilyen korú tehetséges önkénteseknek, akik szakmailag motiváltak arra, hogy gondoskodó vezetők és támogatók legyenek?
- El tudjuk képzelni a fiatalok aktív szerepvállalását ezen különböző személyzeti pozíciókban? Jobban kell értékelnünk azt, amit nyújtani tudnak, és át kell gondolnunk, hogy vajon visszafogjuk-e őket - szándékosan vagy naiv módon - attól, hogy teljes mértékben részt vegyenek.
- Ellentétben áll-e identitásunk, védelmezett státuszunk és munkabiztonságunk fenntartása azzal, hogy a fiatalok, az innováció, a kreatív működtetés és a rendszer megváltoztatásának szószólói legyünk?

A „mágikus háromszög" partnerségek tartják fenn a hitelességünket

A „mágikus háromszög" számos lehetőséget és feszültséget tartalmaz. A kutatások, interdiszciplináris ösztöndíjak és a jó közpolitika akkor működnek a legjobban, ha a gyakorlati megfontolásokra és a fiatalokra fókuszálnak. Amikor a „mágikus háromszög" a legjobban működik, a partnerségek egyértelmű, kölcsönös önérdekek mentén jönnek létre. Valójában gyakran a kényelem, a pénzügyek, a politikai nyomás, a vezetők önérdekei, a párhuzamosságra és a hatékonyságra törekvés, a támogatók nyomása, vagy a megtakarítási szándékok vezérlik az ilyen partnerségek kialakulását. Több, gyakran ellentétes elképzelés létezik egyszerre. Az egyik stratégia a gyakorlati valóságtól túlzottan távol eső irányelvi és kutatási viták elkerülése. A vitában való részvétel hiányát azonban gyakran az ifjúsági munka gyakorlata és a területen dolgozó szakemberek szenvedik meg.

Íme egy példa arra, hogy egy kevés konzultációval, vagy épp szakemberekkel való konzultáció nélkül a kormányzati finanszírozási feltételekbe beillesztett kutatási protokoll hogyan vezethet problémákhoz a terepen végzett, gyakorlati ifjúsági munkával kapcsolatban. Emily, egy tapasztalt szexuálpedagógus és mesterképzésen tanuló hallgató, nagyon elégedett volt, amikor a Bush korszak kizárólag absztinencia alapú felvilágosító és szexuális egészségügyi oktatásának támogatása véget ért, és az Obama-adminisztráció újra megnyitotta a terhességmegelőzés és az STD elleni védekezés tágabb értelemben vett finanszírozását. Aztán rájött, hogy az állami támogatáshoz elvárták, hogy a finanszírozott programok átvegyék valamelyik, a jóváhagyott tantervek igen rövid listáján szereplő tervezetet, melyet aztán véletlenszerű kontrollvizsgálatok alapján értékelnek, és amelynek teljes hűséggel való követését várják el. Úgy érezte, hogy képzett, tapasztalt ifjúságsegítői tekintélye hátráltatta hosszú távú prioritásait, hogy szexuálisan aktív, talpraesett fiatal nőkkel dolgozzon egy fiatalkorúakkal foglalkozó klinikán. A szűkös lehetőségek fenyegették az autonómiáját, szakértelmét és tapasztalatait, hogy bizonyos fiatalok érdekében járjon el. Egy fontos lecke az, hogy amikor más területek kutatási modelljeit vesszük kölcsön saját gyakorlataink irányítására, ezt a modellt az érintett fiatalok hátterének és igényének figyelembe vételével használhatjuk csak fel a szakmán belül. Az orvostudomány tényekre alapozott gyakorlata – az a szakmában, melytől ezt az ötletet általában eredeztetik - sem alkalmazza a kutatási eredményeket kérdés nélkül a gyakorlatban, a kezelőorvos tudásának és szakértelmének, valamint a beteg kívánságainak figyelembe vétele nélkül.

A közakarat formálása változó időkben

Az Európai Unió és az Európa Tanács által közösen finanszírozott, négy korábbi kötetben több tucatnyi nemzeti történet egyetlen fontos üzenetet közvetített. Annak ellenére, hogy az idők során sokféle különböző gyakorlat létezett a fiatalok közös együttélésének elősegítésére, úgy tűnik, hogy a nagyközönség jóakarata a közösségben a fiatalokkal kapcsolatos egyesületek, élmények és pozitív lehetőségek iránt szinte kimeríthetetlen. Rugalmasságot is tulajdonítanak a szakmának, elismerik fontosságát és hozzájárulását, most és az idők során bármikor. A figyelem az ifjúságközpontú tanulás értékei és a közösség mindennapi életéhez való hozzájárulás köré összpontosul, annak ellenére, hogy viták folynak arról, hogyan kellene ezt vagy azt csinálni, vagy hogyan bírják az egészet működésre. Bár nem valószínű, hogy a múltba tekintve új irányt mutathatunk, a jövő mégis fényesnek tűnik, jóllehet tele van kétértelműséggel és új működési módokkal.

Új finanszírozási módok

Ami az ifjúsági munka finanszírozását illeti, számos pénzügyi partnerségre van szükség. Az ifjúsági munka autonómiája - sőt létezése is - egy folyékony és változatos finanszírozási alaptól függ. Ideális esetben az állami finanszírozási partnerségek alapvető fontosságúak a működés folytonosságához és az általános működés

szempontjából. A magánfinanszírozási partnerségek biztosítják a fedezetet a célzott, lényeges innovációhoz és a függetlenséghez. Az USA-ban megtanultuk, hogy nem tehetünk fel mindent egy lapra. Bár nyilvánvalónak tűnhet, azt is tudjuk, hogy a szabályok változhatnak. A megjelent kötetek egyes fejezetei a kormányzati prioritások elárulásának érzését közvetítik, frusztrációt afölött, hogy a marginalizált fiatalok nem keresik az általunk nyújtott szolgáltatásokat, és bosszúságot vagy csalódottságot amiatt, hogy a nagyközönség és a többi alrendszer nem ismeri el a hasznunkat és munkánkat. Ez teljesen érthető, hiszen nem csak a prioritások változnak, hanem a kormányzati finanszírozás egésze is, érkezzen az a köz-, a magán- vagy a nonprofit szférából. Két olyan elterjedt, az USA-ban és talán Európában is ismert filantrópiai irányzat létezik, mely a közvetlen adományozással és a kollektív hatással kapcsolatos. Az USA-ban a magánszemélyek finanszírozzák az űrkutatást és az óceánok felfedezését, és a magánvállalatok olyan üzleti vállalkozásokat kutatnak, amelyek korábban a kormányok kizárólagos hatáskörébe tartoztak.

Az egyik nagy változás a közvetlen adományozás felé mutató trend. Nézzük meg a Helsinkiben élő nagymama történetét. A 2014-es, Helsinkiben tartott konferencia során eszembe jutott, hogy a számítógépek segítségével egy Finnországban élő nagymama egy pár kattintással - akár a reggeli kávéja közben - adományozhat 100 eurót a Minneapolisi Állami Iskolák számára, és ezen belül közvetlenül a Lucy Craft Laney Közösségi Iskola harmadik osztálya részére küldheti a pénzt, ahol az unokája is tanul. Mindez percek alatt megtörténik. A többlet jövedelemmel rendelkezők egyre inkább elutasítják a közvetítőket és alapítványokat, ha szét akarják osztani a pénzüket. Felteszik a kérdést:, "miért adnám ezt nektek? Milyen hozzáadott értéket tudtok nyújtani?" Akár az adakozó szellem, akár a jó ötletek iránti szenvedély motiválja őket, maguk akarják meghatározni prioritásaikat, megtalálni a maguk ígéretes projektjeit/embereit és közvetlenül nekik adni a pénzt, megkerülve ezzel a közvetítőket.

A második tendencia a kollektív fellépés finanszírozása. Az Egyesült Államok civil és non-profit szervezetei között egyre nagyobb az együttműködés, amelyet egy regionális térségben vagy közösségben való, közös eredmény eléréséhez való hozzájárulás vágya motivál. A magánfinanszírozók egy csoportja összeállhat, és megkövetelheti a különböző szervezetektől, hogy elszámoltathatósági szabványokat teljesítsenek, vagy az eredmények bizonyítékát mutassák be a pénzügyi támogatásért cserébe. Ebben az esetben különösen fontos tudni, hogy kik is vagyunk, és mi lehet a szerepünk; ellenkező esetben azt kockáztatjuk, hogy egy általános célú fegyver legyünk mások önös céljainak szolgálatában.

Az USA-ban a United Way, egy nonprofit közösségi jótékonysági szervezet, amely magánszemélyektől, cégektől és vállalatoktól származó adományokat gyűjt, majd ezeket a támogatásokat újraosztja a közösségi ügynökségek között, az általuk felismerni vélt közösségi igények és prioritások fényében. De az adományozók egyre inkább megkérdőjelezik a United Way „hozzáadott értékét", és inkább közvetlenül és egyszerűen, online adományoznak. Mikor megkérték, hogy javasoljon néhány izgalmas új irányt a United Way számára a fiatalok támogatásában, egy kolléga azt mondta, "Önök híresek arról, hogy olyan szervezeteket támogatnak, melyek már

régóta jó munkát végeznek, de mindezt a régi rendszeren belül teszik. Ez nem innovatív, nem tör új utakat. Legyenek innovatívak! Beszéljenek a fiatalok javára szóló kollektív tevékenységekről, nyissák meg előttük az ajtót, hogy elkezdhessünk megoldásokat találni a fiatalok életének meghatározó problémáira/kihívásaira - és adjanak nekik erőforrásokat a változások véghezviteléhez. Ez veszélyt jelenthet a United Way finanszírozásának hagyományos haszonélvezőire nézve, de ez úgyis csak idő kérdése lenne."

Az ifjúsági munkának talán példát kéne vennie erről. A kollektív cselekvés helyszíneként kell feltűnnie, amely valóban olyan innovatív lehetőségek finanszírozását támogatja, melyek a fiatalokat segítik a civil társadalomhoz való felelős hozzájárulásban. A fiatalabb generációknak meg kell tanulniuk a jelen problémáival foglalkozni/azokat megoldani, hát miért ne kezdjék el már most? Az ifjúsági munka előnyhöz juttathatná őket ebben. Az új rendszermodellekkel való kísérletezés felveti a kérdést: "miért gyanakodik a szakmánk a vállalkozói kezdeményezésekre, és miért áll ellen a bürokratikusan bevezetett intézkedéseknek?"

Az európai viták gyakran szólnak a közfinanszírozás csökkenésének veszélyeiről; az Egyesült Államokban mi egyre inkább úgy találjuk, hogy az új, vagy növekvő támogatásokra a legjobb esélyt a helyi magánvállalatokkal és nagyvállalatokkal kötött partnerségek jelentik, az állami és önkormányzati támogatásokkal, magánalapítványi pénzekkel, díjakkal és ajándékokkal karöltve. Bár a vállalkozásokkal, új cégekkel és nagyvállalatokkal kötött partnerségek ritkán jelentenek folyamatos, hosszú távú pénzügyi segítséget, jelentős start-up támogatást nyújtanak nagy horderejű események, új program kezdeményezések, létfontosságú felszerelések vásárlása és a cég prioritásaival összhangban álló nevelési tevékenységek esetén. Ezek az üzleti partnerségek gyakran szolgálnak ösztönzőként, versenyhelyzetként és alkualapként további közösségi finanszírozók számára. A kulcs természetesen a finanszírozók és az ifjúsági munkák közötti érdekek és prioritások valódi összhangja. Minden résztvevőnek nyernie kell általa.

Jelentős területfejlesztés közvetítőkön keresztül

A közvetítő egy olyan független szervezet vagy ügynökség, amely vezetést biztosít a területfejlesztéshez és erőforrásként szolgál az ifjúsági munkával szövetségben álló ügynökségek, hálózatok és szervezetek számára. A közvetítők fontos szerepet játszanak a közvélemény megértésének elnyerésében és a területfejlesztésben. Szponzorálják a kutatásokat, hozzáférhető formában publikálják a tanulmányokat és kutatási anyagokat, hogy azok nyilvános vitákon használhatóak legyenek. Összejöveteleket és beszélgetéseket szerveznek (mint az Ifjúsági munka története Európában sorozat), politikai „őrkutyaként" szolgálnak, és támogatják a szakmát anélkül, hogy az ifjúsági munkát saját általános célú fegyverükként használnák.

Európa számos kiemelkedő példával szolgálhat. A *Youth & Policy* című folyóirat és a www.infed.org weboldal éppolyan fontos, mint az Európa Tanács számos hozzájárulása, például a kiadója, a budapesti és strasbourgi képzési központjai és a szakmai archívuma. Az Európai Bizottság a kutatási, szakpolitikai és gyakorlati szabványokat alakító fő erők egyike, akárcsak az Északi Ifjúságkutatási

Együttműködés is. Mindannyian hiányoljuk az Egyesült Királyság Nemzeti Ifjúsági Ügynökségének és nagyszerű kiadói részlegének hozzájárulásait.
A közvetítők nagyban hozzájárulnak a helyes szakpolitikai döntések meghozatalához, az alapvető kutatásokhoz és a közakarat formálásához. Minél átláthatóbbak vagyunk, annál könnyebben tudnak olyan üzeneteket közvetíteni, amelyek vonzzák a nagyközönség érdeklődését és támogatását. Nem szabad megfeledkeznünk róluk. Az erős közvetítők talán a legerősebb szövetségeseink a nyelvezetünk és a látásmódunk elterjesztésében, a fiatalok lehetőségeinek bemutatásában és a közakarat építésében. Mit jelentene egy olyan dinamikus, fogékony keretrendszer létrehozása, amely fürge, rugalmas, inkluzív és egyértelmű a motivációival kapcsolatban; egy racionális, megbízható rendszer kialakítása helyett, amely a tipikus kormányzati osztályok, vagy oktatási vállalkozások működésén alapul? Kompromisszumra lenne hozzá szükség; néhány "szent tehén" feláldozására; a fiatalok új, még fel nem fedezett szerepeinek elfogadására.
Az USA-ban néhány állami és nemzeti magánalapítvány alakította át a szakterületet azáltal, hogy hosszú időn keresztül az ifjúsági munka gyakorlatának összetettségére irányuló alkalmazott kutatásba fektettek. Gyűléseket finanszíroztak, hogy megvitassák és kidolgozzák a jogszabályokat és a politikai célokat. De az ifjúsági munka alig észrevehető nyilvános profilja és a nagy, hangos és jól látható támogatók hiánya miatt az oktatási reformokra szánt figyelem túl gyakran fordul az iskolai reformok és az óvodáskor előtti tanulás felé. Az ifjúsági munka nem engedheti meg magának, hogy továbbra is a határmezsgyéken működjön. A fiataloknak vannak ötletei és képességei arra, hogy a nyilvánosság elé tárják az ifjúsági munka értékét és fontosságát, és meg kell találnunk a módját, hogy kreatívan támogassuk őket ebben.
A kihívás az, hogy megerősítsük, megújítsuk vagy átalakítsuk az ifjúsági munka területét - vagy talán a nem formális tanulás területét - oly módon, hogy az megfeleljen a közösség igényeinek és a mai fiatalok mindennapi életében felmerülő kihívásoknak. Az ifjúsági munka európai történetét feldolgozó kötetek világossá teszik, hogy létezik egy erős, bár rendezetlen alap, melyre építkezhetünk. Jelen vannak tehetséges ifjúságsegítők is, ötletekkel és energiával telve, hogy összefogjanak a fiatalokkal néhány új stratégia és prioritás kidolgozása érdekében. A kötetekben rejlő bölcsesség a cél egyértelműsítését, a nyilvánosságot, a stabil partnerségek által gyűjtött erőforrások megosztását és a fiatalok általi vezetést jelöli meg irányként, amely által ezen fiatalok életük és jövőjük szempontjából hasznot húznak munkánkból, mi is tanulunk tőlük, miközben ők tőlünk tanulnak, és így mind együtt fejlődünk. Eközben ne felejtsünk el figyelni az általunk használt szavakra, a fiatalokkal és közeli szövetségeseinkkel való partnerségünkre, valamint a közvélemény befolyásának fontosságára.

Hivatkozások

Hamilton S. F. and Hamilton M. A. (eds) (2004), *The youth development handbook: coming of age in American communities*, Sage, Thousand Oaks, CA.

Jeffs T. (2014), "Finding common ground", in *Revue internationale Animation, territoires et pratiques socioculturelles*, 2014, No. 7, pp. 45-54.

Konokpa G. (1973), "Requirements for healthy development of adolescent youth", *Adolescence*, 8, 31, pp. 2-25.

Larson R. (1989), "Beeping children and adolescents: a method for studying time use and daily experience", *Journal of Youth and Adolescence*, 18, 6, pp. 511-30.

Taru M., Coussée F. and Williamson H. (2014), "Youth work in connection to policies and politics", in Taru M. et al. (2014), *The History of Youth Work in Europe*, 4, pp. 125-36.

Walker J., Gambone M. A. and Walker K. (2011), "Reflections on a century of youth development research and practice", *Journal of Youth Development: Bridging Research and Practice*, 6, 3, available at www.nae4ha.com/assets/documents/JYD_110603final.pdf, accessed 19 October 2015.

Manfred Zentner

Észrevételek az úgynevezett „mágikus háromszög" kapcsán – avagy hová tűnt a varázslat?*

Bevezetés

E tanulmány célja annak megvitatása, hogy az ifjúsági terület három fő szereplője, az ifjúságpolitika, az ifjúsági munka és ifjúságkutatás közötti párbeszéd és együttműködés leírására széles körben használt háromszög valóban a tényeken alapuló szakpolitikai döntéshozatal fennálló realitásait tükrözi-e, vagy a háromszög túl gyenge szimbólum?

Lynne Chisholm (2006) hivatkozott a *kutatás*, a *nem kormányzati szervek (NGO)* és a *szakpolitika* együttműködésére úgy, mint a politikai döntéshozatal „mágikus hármasára," amennyiben a felek közötti kommunikáció egyenlő, egymástól eltérő tapasztalataik pedig kiegészítik egymást. Megjegyzi azonban azt is, hogy a szereplők közti feszültségek léte „sem nem új keletű, sem titkos" jelenség (Chisholm 2006: 27).

A háromszög, amely a szakpolitikusok, a civil társadalom és a kutatás kommunikációs egyensúlyának a leírására szolgál, mindig is a kölcsönös tisztelet és támogatás idealizált – majdhogynem utópisztikus értelmezése volt. Továbbá pedig ez a modell a valódi struktúra meglehetős leegyszerűsítése, hiszen arra utal, hogy a háromszög megfelelő sarkai az ifjúságsegítés, ifjúságkutatás és ifjúsági szakpolitika teljes területét lefedik. A három terület közötti belső konszenzus azonban nem feltételezhető. Ennek ellenére, a háromszög funkcionálhat a három szereplő közötti együttműködés lehetséges módjainak szimbólumaként.

A háromszögbeli azonos megoszlás nemcsak a kommunikáció egyensúlyát jelzi, hanem a folyamatban részt vevő, egyenlő felek közti kölcsönös befolyást is. Nem utalhat viszont a politikai/szakpolitikai terület, sem pedig más résztvevők elsőbbségére. Az azonban mindig is érzékelhető volt, hogy ez az egyensúly labilis.

* Eredeti megjelenés: ZENTNER, M.: Observations on the so-called "magic triangle" or: where has all the magic gone?, in.: SIURALA, L., COUSSÉE, F,. SOURRPAA, L., and WILLIAMSON, H. (2015; szerk.): *The history of youth work in Europe, Autonomy through dependency – histories of co-operation, conflict and innovation in youth work*, Volume 5, Council of Europe Publishing, Strasbourg

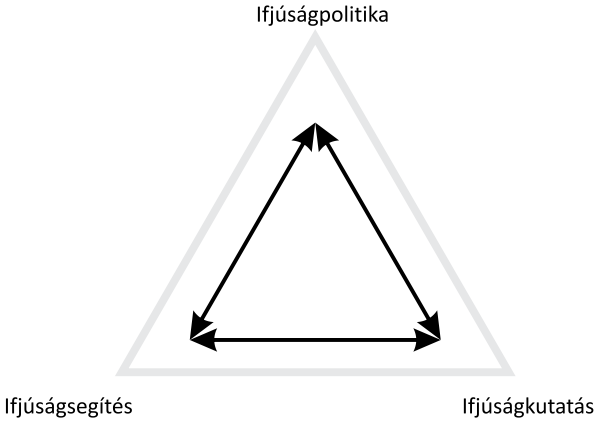

1. ábra: A „mágikus háromszög”

Valójában nemcsak a szereplők közti erőviszonyok egyenlőtlenek, de ugyanez vonatkozik a közöttük levő kommunikációra is, ami az egyenlő oldalú háromszöget más alakzatokká módosította. A kölcsönös ismerethiány és a párhuzamos, össze nem hangolt cselekvések már a tényeken alapuló szakpolitikai döntéshozatal – vagy legalábbis annak retorikája – megfoganása előtt is léteztek.

A saját identitásával tisztában levő ifjúsági szakpolitika kezdetei Európában az 1950-es évekre tehetők, az oktatáspolitikától való függetlenségét pedig az 1970-es években nyerte el az 1968-as évekkel fémjelzett hatalmas ifjúsági demonstrációk eredményeképpen. Ezek azok az események, amelyek a felek közötti párbeszéd lehetőségét megteremtették, ami elsőként az ifjúságsegítés és az ifjúsági szakpolitika között indult el. A párbeszéd az Európa Tanácson belül, a CDEJ (Európa Tanács Ifjúsági Kormányzó Testülete) és az AC (az ifjúsági szervezetek által választott Ifjúságügyi Tanácsadó Bizottság) között született meg. A kutatók bevonása azonban az 1980-as évek végéig nem jött létre, valamint a felek közötti kölcsönösség sem valósult meg a háromszög kezdetei óta. Ez számos oknak tudható be, melyek a szereplők önmagukról kialakított képén alapulnak.

Az ifjúságsegítés a fiatalok képviselőjeként tekintett önmagára, mint ami igényeiket támogatja, szabadidős tevékenységeket biztosít számukra; ezzel szemben a kutatási terület saját szerepét a gyerekek és fiatalok helyzetének objektív megfigyelőjeként fogta fel. A legfőbb célkitűzést a változtatást igénylő problémákra és kihívásokra való rámutatás jelentette, valamint az ifjúságkutatás uralkodó nézete szerint sem közvetlen befolyás, sem függőségi vagy elszámoltathatósági viszony a döntéshozatalban nem befolyásolhatja a kutatás objektivitását. Éppen ezért a kutatók nem vettek részt a párbeszédben, hanem „csupán” információt szolgáltattak; másokra maradt, hogy a tudományos eredmények bemutatására reagáljanak.

A háromszög gyakori előfordulásai

A három aktív szereplő a különböző országokban és/vagy régiókban különféle struktúrákban szerepelhet: a közös ismeretek hiányától a kölcsönös tiszteletig és megértésig; a kétoldalú bizalmatlanságtól az együttműködésig. A sok alakzat egyike felfogható így, miszerint a szerkezetben részt vevő minden érdekelt fél meghatározza a maga sajátosságait – vagy a sajátosságok alapján kerülnek meghatározásra maguk az érdekelt felek. A kutatók például, akik az elefántcsonttoronyban üldögélve határozzák meg kutatásaikat és a saját érdeklődésük mentén haladnak ahelyett, hogy az ifjúságpolitikai döntéshozók vagy az ifjúságsegítők által igényelt témákat dolgoznának fel vagy válaszolnának az általuk felvetett kérdésekre.

A közös ismeretek hiánya esetén a civil szervezetek által működtetett ifjúságsegítés a fiatalok és az általuk vallott értékek miatt aggódik, legyen az például a demokrácia, a vallás vagy a sport. Az ifjúságsegítés azonban gyakran szembe találja magát az ifjúságpolitika érdekeivel, amely látszólag a fiatalok kizárólag olyan rendszerekbe való integrációját célozza meg, melyeket a civil ifjúságsegítő szervezetek elleneznek.

Az ifjúságpolitika ebben az esetben ideológiai alapokra épül; a fiatalok életére valóban hatással levő objektív tények helyett a saját céljait helyezi előtérbe. A nem kormányzati szervezeteket politikai ellenzéknek, a kutatási eredményeket pedig irrelevánsnak tekintik.

A közös ismeretek teljes hiánya vagy a totális kölcsönös bizalmatlanság azonban annyira ritka, mint a teljeskörű kölcsönös megértés és támogatás. A legtöbb esetben megvannak a különböző területek közötti kapcsolódási pontok, egyfelől azonban ezek nem fedik le a teljes szférát, másfelől nem biztos, hogy pozitívak vagy támogatóak. A két vagy mindhárom szereplő között fennálló feszült kapcsolatok és kommunikáció ellenére mégis létrejön a háromszög, tehát ábrázolhatóak ezek a kapcsolatok ily módon, és továbbra is a kommunikációt írja le: egy olyan kommunikációt, amit inkább a konfliktus jellemez, mintsem az együttműködés.

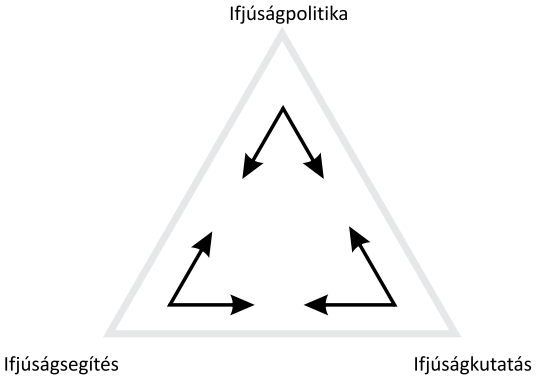

2. ábra: A résztvevők közötti bizalmatlanság

Ez a fajta kommunikáció inkább az egymás iránti tisztelet hiányán alapul, nem pedig az ismeretek hiányán. Ennek jó (bár talán némileg felnagyított) példáját láthatjuk azokban az esetekben, amikor a kutatók nem fogadják el tudásként az ifjúságsegítők tapasztalatait. Az ifjúságsegítés azonban a saját értékrendszerét követve működik, és figyelmen kívül hagy minden állam által előírt tananyagot. Mindezt a szakpolitikai döntéshozók tiszteletlenségnek tekintik, hiszen minden résztvevő fél közfinanszírozásból működik, ennek ellenére mégsem akarják elfogadni az ideológiák mentén működő politika által létrehozott szabályokat – ehelyett inkább nyíltan kritizálják a szakpolitikai döntéshozókat, és az ifjúságsegítés esetében úgy tűnik, arra tanítja a fiatalokat, hogy a politikát (és politikai döntéshozókat) se tiszteljék. A kutatók – nézeteik szerint – objektív tényekre és adatokra alapozva kritizálják a politikát és a politikai hatásokat egyaránt, de nem szolgálnak alternatív megoldásokkal a felmerülő problémákra és kihívásokra. Az ifjúságsegítők pedig nem látják semmiféle gyakorlati hasznát a tárgyilagos társadalomtudományi eredményeknek, amelyeket túlságosan sajátságos, egyedi eseteknek tekintenek, ezért a kutatási eredményektől teljesen eltérő esetekben, saját ifjúsági klubjukban vagy civil ifjúsági szervezetükben nem is tudják felhasználni. Vagy pedig a kutatási eredményeket túlságosan általános információnak, illetve egy olyan áttekintésnek tartják, amelyek nem alkalmazhatók az ifjúságsegítők saját gyakorlatában: az ifjúsági klubokban és ifjúsági civil szervezetekben.
A politikai döntéshozók pedig másféle ifjúságsegítői gyakorlatot szeretnének, másféle tervekkel és célokkal. Ugyanők a kutatóktól várják a politikai megközelítéseiket – és akár azok sikerét – megerősítő bizonyítékokat. Ez azonban ahhoz vezet, hogy a kutatók közössége ellenáll és elutasítja munkájuk félreértelmezését, ha azt fennálló politikai intézkedések igazolására akarják felhasználni; ahogyan az ifjúságsegítés is ellenáll annak, hogy a politika-ideológiai kezdeményezések ölebeként használják fel. Az ilyesfajta struktúrákban a felek ritkán kommunikálnak valójában egymással, hanem inkább a másik félre panaszkodnak.
Ami viszont az egyedi sajátosságokat és a tökéletesen egyenlő oldalú háromszöget illeti: az ilyen struktúrák ritkák. A két felmerült negatív példában a cselekvő felek önközpontúak és arrogánsak, bár a második, kölcsönös tisztelet hiányán alapuló példában a feleket legalább a területen működő szereplőkként lehet tekinteni – annak ellenére, hogy méltatlannak, korruptnak és minden esetben helytelennek címkézik őket.
Gyakoribbak azok az esetek, amelyekben a két fél között rendszeres, jó, vagy legalább egymással nem konfliktusos a viszony, míg a harmadik fél kívül marad, és egyáltalán nem vesz részt a kommunikációban. Ezért ez a fajta modell inkább egy vonallal és ponttal lenne leírható a háromszög helyett. Ebben a kommunikációs felépítésben az egyik fél elszigetelődésének számos oka lehet. Gyökerezhet (aktívan) a személyes kapcsolatokban, valamint az érintettek képviselői közötti személyes, múltbeli sérelmekben, vagy (passzívan az együttműködéssel való elégedetlenségből vagy más személyes okból fakadóan az egyik fél visszalépésében vagy kirekesztésében. Ezért például a politikai döntéshozók személyes múltja egy ifjúságsegítő szervezetben befolyásolhatja hajlandóságukat abban, hogy az ifjúságsegítést bevonják a szakpolitikai döntéshozatalba. Vagy az a tény, hogy az

ifjúságkutató egy ifjúsági klubban tartott zenei próbákat, befolyásolhatja érdeklődését az ifjúságsegítői megközelítéseket illetően. Azonban a területek részt vevő képviselői közötti személyes konfliktusok is a kommunikáció megszakadásához vezethetnek valamelyik fél számára.
Bármilyen magyarázattal is szolgálhat a vonal-pont modell, lehetséges és gyakran meg is esik, hogy az éppen kirekesztett fél bekapcsolódik a döntéshozatali rendszerbe azáltal, hogy felveszi a kapcsolatot a kommunikáló két fél bármelyikével. Éppen ezért elmondható, hogy a háromszög közel sem tökéletes, még csak nem is zárt, de legalább a felek kapcsolódnak egymáshoz. A következő modell a csonka háromszög, ahol az ifjúságpolitika a közös kapcsolódási pont, amelynek mind az ifjúságsegítéssel, mint az ifjúságkutatással megvannak a kapcsolatai – bár e felek nem kommunikálnak egymással rendszeresen.

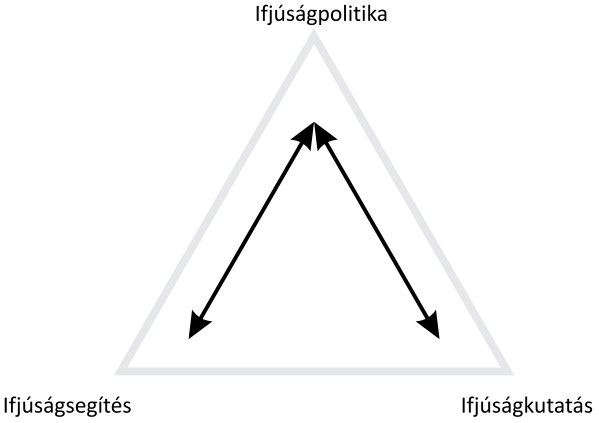

3. ábra: A csonka háromszög

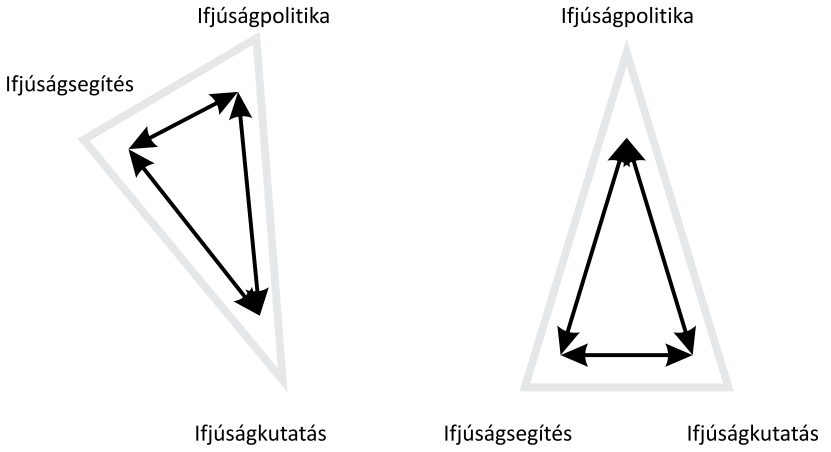

4. ábra: Háromszögek kevesebb mágiával

A tényekkel alátámasztott ifjúságpolitikai döntéshozatalnak mind a három sarokkövet, mint többé-kevésbé egyenlő feleket kellene magában foglalnia, hogy a háromszöget valóban egyenlő oldalúként lehessen megalkotni. A valóság azonban az, hogy a tényeken alapuló politikai döntéshozatal folyamatában az egyik szereplő: az ifjúságsegítés vagy az ifjúságkutatás jó eséllyel nagyobb erővel bír, mint amit az ifjúságpolitika maga – ami miatt a háromszög nem lesz egyenlő oldalú. Ez akkor történhet meg, ha a politikai döntéshozók csoportja, az ifjúságsegítők képviselői és a kutatók köre nem megegyező méretűek. Akkor sem lesz egyenlő oldalú a háromszög, ha az egyik csoport csak megfigyelői vagy tanácsadó szerepet tölt be, ezáltal nem vethet fel új témajavaslatokat, tehát a kérdések napirendre tűzésére sincsen hatással. Amennyiben az ifjúságkutatás és ifjúságsegítés szorosan együttműködik, a szakpolitikai döntéshozatalra azonban kevés behatással bírnak, a háromszög egyenlő szárú.

Azonban a háromszög-modell, vagy még pontosabban a három pontos modell, melyben az ifjúsági szakpolitika, az ifjúságsegítés és az ifjúságkutatás a három szereplő, képes az érdekelt felek közötti együttműködés formáinak és kommunikációjának leírására. A grafikus megjelenítés pedig kiemelheti a már meglévő konfliktusokat vagy szakadásokat csakúgy, mint a megfelelő együttműködés meglétét.

Több mint háromszögek

Úgy tűnik azonban, hogy a háromszög ideális modellje nem elég, hiszen a politikai döntéshozatalban több további szereplő is részt vesz: az ifjúságvédelem, a gyermekvédelmi intézmények és hivatalok, akik sem az ifjúságsegítés, sem pedig a szakpolitika vagy a szervezetbe nem tömörülő ifjúsági közösségek területéhez nem tartoznak. Bár nem tartoznak az ifjúságsegítéshez és támogató szolgálatokat sem igényelnek, az ifjúsági részvételi intézkedések által mégis ösztönzik őket a

döntéshozatalba való bevonódásra. Éppen ezért a csupán egy háromszögből álló modell változtatásra szorul. Helyette egy olyan modell szükséges, amely egy minden csúcsából átlóval rendelkező nyolcszögre épül – ez szimbolizálja a kommunikációt vagy együttműködést; a nyolcszögre pedig tíz háromszög épül. Minden egyes háromszög (tehát például az ifjúsági szakpolitika, ifjúsági hivatalok, ifjúságkutatás, ifjúságsegítés, a szervezetbe nem tömörülő ifjúsági csoportok) bizonyos kihívásokra válaszokat adni képes négyszögeket alkotva (például a döntéshozás, hivatalok, ifjúságsegítés és ifjúságkutatás) segíthetnék hatékonyan az egyes kihívásokra adott válaszadást, de az ideális kombináció valójában az volna, ha a tényekkel alátámasztott ifjúsági szakpolitikában valamilyen módon részt vevő mind az öt fél a kommunikáció részese lenne.

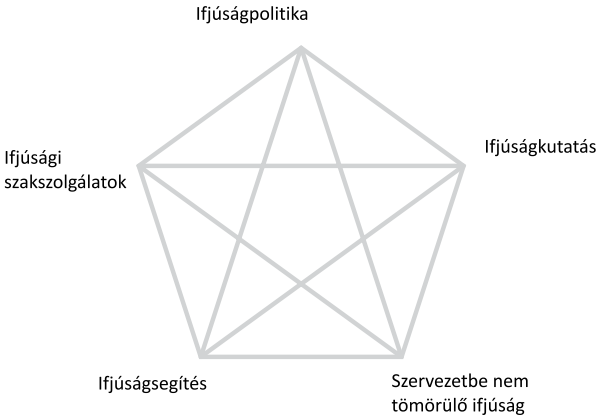

5. ábra: Nyolcszög öt szereplővel

A felállás akkor válik bonyolulttá, amikor más politikai területek is bekapcsolódnak és aktív párbeszédbe vagy akár versengésbe kezdenek az ifjúságpolitika paramétereivel. Ebből adódóan a részvételen alapuló szakpolitika egy tartományban ellensúlyozhatja a politikai döntéshozatalt egy másik területen, vagy éppen különböző érdekelt felek vehetnek részt a folyamatban, így e tartományok át is fedhetik egymást.

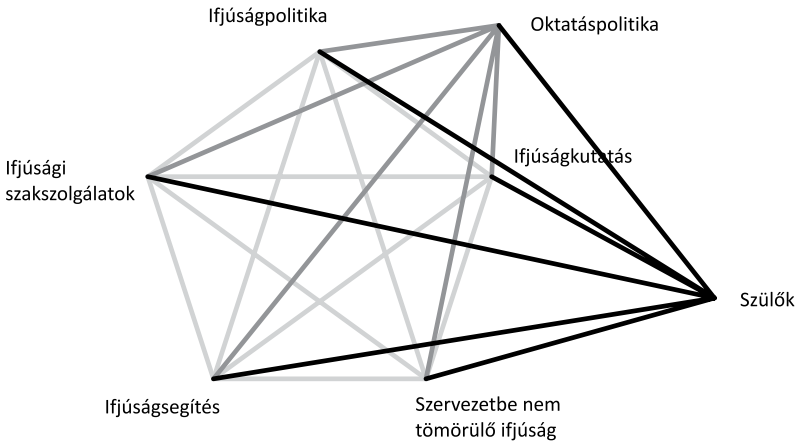

6. ábra: Egymást átfedő poliéderek

A 6-os ábrán ezeket az átfedéseket példázza az oktatáspolitika és a szülők szférája – mint különböző politikai tartományok, valamint másik két párbeszédet folytató csoport, de ugyanígy szerepelhetne a gazdaságpolitika, az egészségügyi programok, vagy más kutatási területek, illetve nemzetközi rendszerek, amelyek a nemzeti/regionális, tényekkel alátámasztott ifjúságügyi szakpolitikai döntéshozatalra hatással vannak.
Figyelembe véve, hogy az ifjúságpolitika számos szakpolitikai területen horizontális témákat foglal magában és az ifjúsághoz számos olyan terület is hozzátartozik, amelyeket nem sorolnak az ifjúságkutatáshoz (így például a fiatalokkal végzett orvosi kísérletek), valamint mivel számos szereplő is közreműködik, ezért a számos átfedést is magában foglaló (de még mindig lapos) sokszögek jobban megragadják a helyzetet, mint a „mágikus háromszög".

Egymást átfedő elképzelések

Amennyiben a különböző (nemzeti) politikai tartományokban működő kölcsönös befolyású politikai döntéshozatalt leíró modell nem eléggé összetett, meg kell fontolnunk azokat az egymást átfedő (vagy alátámasztó) elképzeléseket, amelyek a fejlődés mozgatórugói. Ezek azok a fő hajtóerők, melyek minden társadalomban megalapozzák és meghatározzák a politikai döntéshozatal keretrendszerét, és a politikai diskurzus legfőbb témájaként tekinthetők.
E témák határozzák a nézőpontot, amelyből minden társadalmi fejlődés, minden politikai döntés értelmezésre kerül. E diskurzusoknak egy példája lehet a gazdasági párbeszéd, amelynek alapján minden fejlesztési intézkedést és politikai döntést a költségei, profitja vagy a beruházás megtérülése alapján kell mérlegelni. Ugyanez tapasztalható akkor is, amikor az egészségügyi kérdéseket nagyrészt a gyógyszerfejlesztési költségek alapján (például a HIV gyógyszerek olyan országokban, ahol az egy főre jutó nemzeti érték alacsonyabb) vagy a kezelések

költsége alapján (például az idősek kezelése esetén) vitatnak meg ahelyett, hogy az orvosok felelősségét tárgyalnák abban a tekintetben, hogy szaktudásuk legjava szükséges a népesség egészségének fenntartása érdekében. Ehhez hasonlóan a különböző országok migrációs és menekültügyi politikájukat is gazdasági indokok alapján valósítják meg.

Feltételezhetjük, hogy a ma Európájának diskurzusát meghatározó fő témakörök a gazdaság (a profittal, mint fő célkitűzéssel egyetemben), valamint a kulturális sokféleség és sokszínűség. Két évtizeddel ezelőtt az individualizáció volt a legfőbb kérdés: a személyes szabadság, autonómia, önrendelkezés és ezek korlátozásai csakúgy, mint ezeknek a kihívásoknak a leküzdéséhez szükséges tényezők feltérképezése annak érdekében, hogy minél több ember érvényesülését segítsék elő. A jelenlegi európai helyzet – valamint az úgynevezett nyugati világ – kétségtelenül ennek a párbeszédnek az eredménye, bár az elmúlt húsz évben a nézőpont még inkább elmozdult a gazdasági felfogás irányába. Ez általánosan – és meglehetősen leegyszerűsítve, lerövidítve – megfogalmazva a neoliberális nézőpontot jelenti. E gazdasági paradigmával párhuzamosan egy másik értelmező megközelítés is megerősödött: a kulturális különbségeké.

Egy meghatározó diskurzus témájának elfogadása egyik esetben sem jelenti azt, hogy csak egy értékrendszeren keresztül értelmezhetőek az adatok. A kettő együtt is lehetséges: a kulturális sokszínűség megbecsülése és a kulturális identitás elvesztése iránti aggodalom együtt is létezhet – az értelmezési mátrixot mégis a kulturális különbözőségek alkotják. A hitvallást továbbá jelentheti az is, hogy GDP stabil növekedése a fő célkitűzés, vagy hogy a társadalmi igazságosság fontosabb a nemzeti adósságnál, és ez az, ami az egyének világlátását formálja; viszont mindkét esetben a gazdaság az, ami meghatározza az értelmező mátrixot. A diskurzus tehát meghatározza a fő célokat kitűző témát, értelmezésének útjait azonban nem.

Ezek azok az irányító elképzelések, amelyek a tények elemzésének és értelmezésének mátrixát formálják, a párbeszéd résztvevői pedig megvitathatják a vonatkozó nézőpontjaikat. Megkérdőjelezhetik az elképzelések bármelyikének fölényét vagy akár jogosultságát; és mindezek megvitatása által lehetőség nyílik arra, hogy közös álláspontra leljenek – a valószínűleg eltérő – értelmezési megközelítéseket illetően.

Tegyük fel, hogy a fejlődés keretét a törvényhozás és értelmezés esetén a gazdaság és kultúra alkotják. Ha elfogadjuk ezt a feltevést, akkor ezeket a mozgató erőket bele kell illesztenünk a döntéshozatal modelljeibe is – ezáltal pedig e modellek még összetettebbé válnak. Azt mondhatnánk, e témakörök árnyékot vetnek a vitára a politikai döntéshozatal síkján: éppen emiatt jelenik meg a harmadik dimenzió is, ami által megszületik egy sokszög alapú piramis – mely eredetileg a „mágikus háromszögből" eredeztethető, ahogyan az a 7-es ábrán is látható.

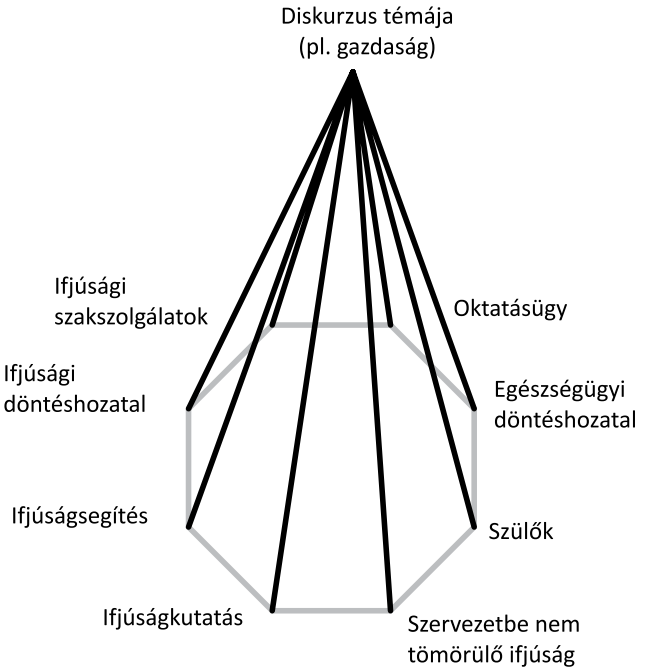

7. ábra: Az átfedő paradigma – A mágikus piramis

Ellenben mostanában egy másik megközelítés van jelen minden vitában: egyre lényegesebb minden egyes beavatkozás és politikai program igazolása, mérése, értékelése és felbecslése. Ez a statisztikák, az adatok és a párhuzamos értékelési eredmények hatalmas halmazához vezet, amelyből olyan újabb kutatási eredmények születhetnek, amelyek a szakpolitikai döntéshozás diszkussziójától eltérő narratíván alapulhatnak.[1] Éppen ezért lényeges megemlíteni, hogy ezen adatok és statisztikák jelentős mennyiségét az olyan kutatási területen kívüli cégek szolgáltatják, mint például piackutató vagy tanácsadó cégek. Sőt, a statisztikai hivatalok az általuk gyűjtött és számon tartott „tények" és ezek változóinak alapján (újra)meghatározzák az alapkoncepciókat – legyen szó munkaerőpiaci adatról vagy bevándorlói háttérről. Mindkét esetben megegyezés és meghatározás kérdése, hogy ki számít elhelyezkedettnek vagy munkanélkülinek, vagy ki rendelkezik bevándorlói háttérrel.

E fejlemény azzal a kihívással jár, hogy bár a politikai döntéshozatalban részt vevő szereplők és érdekelt felek megegyező megközelítésekkel vagy éppen versenyző koncepciókkal rendelkeznek, az „objektív" adatszolgáltatás mögött feszülő narratíva gyakran nem nyilvános, ezért nem is lehet ismert. Éppen ezért, amennyiben „objektív" adatokat vagy külső kutatási eredményeket használnak fel bi-

1 Robert Thompson hivatkozott e tényre a fiatalok részvételéről szóló budapesti konferencián 2012-ben.

zonyítékként a szükséges beavatkozásokért folytatott vitákban, akkor e „tények" és eredmények segíthetnek kidolgozni a szakpolitikafejlesztési politikai részleteit – anélkül, hogy az egyeztetésekben résztvevő bármelyik fél erről tudomást szerezne. Mindez azt feltételezi, hogy nemcsak a meglévő adatokról és értékelési eredményekről szükséges több ismeretet szerezni az együttműködésen alapulva, hanem a módszertanról, kutatási álláspontokról, valamint a sikerfaktorokról és azok változóiról is annak érdekében, hogy legalább a tárgyalt kérdések meghatározásának alapjai érthetővé váljanak. Máskülönben eltűnik a varázslat az egyébként rugalmas poliéderből: a mágia így fog elveszni az adatok értelmezése során. A korábbi ábrák logikáját követve elmondható, hogy ezeket az adatokat, statisztikákat, értékeléseket, stb. a döntéshozatali folyamat síkja fölötti újabb pontként is ismertethetnénk, mint árnyékot vető paradigmát, ami a diskurzus témaköréhez is kapcsolódik. Miután azonban a feltételezett objektív tények mögött rejlő narratíva ismeretlen számunkra, nem is tudnánk hová helyezni. Amennyiben a felhasznált adatok több különböző forrásból származnak (valószínűsíthetően eltérő mögöttes értelmezési koncepciókkal) akkor valójában több különböző ponton helyezkedhetnének el.

Időbeli változások

Tiszteletben kell tartanunk viszont a modell negyedik dimenzióját is: az időt. Az idő megjelenik az ifjúsági szakpolitika, az ifjúságsegítés, az ifjúságkutatás és más szereplők legfontosabb kérdéseiben. A mágikus piramisra vagy a poliéderre nem csak a döntéshozatal folyamatában (autoriter, részvételen alapuló, stb.) fellépő változások, valamint az ifjúságpolitika egyre szélesedő horizontális megközelítése hatnak, bár ezeket a folyamatokat egyúttal befolyásolják is. Az oktatás az, amely legfőbb kérdéseinek ténybeli változásai hatással vannak magára a társadalomra és a technológiai fejlesztésekre egyaránt. Az értelmezési mátrixban egyéb kérdések is megragadhatók, úgymint – mostanában – a migráció és a menekültek hulláma. A gender pedig egy másik ezek közül a témakörök közül, amelyet a kutatásban elemeznek, a pedagógiában dolgoznak rajta és a döntéshozatalban kezelik. Más olyan témakörök, amelyek az ifjúsági szakpolitikában végbemenő fontos változásokat határozzák meg, lehetnek még: vallás/szekularizáció, tolerancia, demokrácia, globalizáció, internalizáció, mobilitás és rugalmasság, valamint a fenntarthatóság. Úgy gondoljuk, ezek azok a fő problémák, amelyekkel az ifjúságpolitika foglalkozik.

Mindezeken túl pedig a technikai és technológiai fejlesztések változtatják meg a fiatalok fennálló helyzetét. A média nem csak abból a szempontból lényeges, hogy mindenki egyenlően érhesse el a webet, hanem a politika napirendjére hatást gyakorló témakörré vált. Tekintve többek között a fiatalok által előállított kulturális termékek jogi körülményeit; az online játékokba való menekülést; a felhasználók által létrehozott tartalmakat és az információk világában való eligazodást; a pszichológiai hatásokat; az erőszak új formáit, stb. Csupán néhány évvel ezelőtt ezek közül a témakörök közül egyiket sem tárgyalta az ifjúságsegítés vagy az ifjúságügyi szakpolitika – míg ma úgy tűnik, nagyobb fontossággal bírnak, mint az

olyan, 90-es években komoly jelentőséggel járó kérdések, mint fiatalok kulturális tevékenysége vagy a drogfogyasztás.
A vezérlő kérdések megváltozása hatással van a párbeszédben résztvevő felek megválasztására. Az ifjúságsegítés számára az olyan kihívások, mint a kísérő nélküli menekült gyermekek kérdése a poliéder más szakértőinek a bevonását is igényelhetik.
Végül, de nem utolsó sorban: a fiatalság definíciója, mint az ifjúságkutatás, ifjúságsegítés és ifjúságügyi szakpolitika alanya (vagy tárgya), önmagában jelentős hatással bír a mágikus poliéder szerkezetére. Bármiféle beavatkozás célcsoportja meghatározza azt is, milyen szakértelem közbeavatkozására van szükség. A végén tehát annak a mágikus geometrikus testnek a meghatározásához, amelynek az ifjúságügyi vitát kellene formálnia, fel kell tennünk a kérdést: mi is az ifjúság? És ki lehet alkalmasabb ennek a kérdésnek az eldöntésére, mint az ifjúságkutatás, ifjúságsegítés és szakpolitika – amelyek továbbra is a „mágikus háromszög" csúcsai maradnak, bármi is következzen ebből.

Hivatkozás

Chisholm L. (2006), "Youth research and the youth sector in Europe: perspectives, partnerships and promise", in Milmeister M. and Williamson H. (eds), *Dialogues and networks: organising exchanges between youth field actors*, Editions Phi, Luxembourg.

Tania de St. Croix

Kapcsolatépítés és állásfoglalás: az erőteljes állami irányítás és kontroll hatásai*

Bevezetés

Gyakran elhangzik az érv, miszerint az ifjúsági munkának nem csak elviekben, de stratégiailag is a szövetségek és partnerségek kiépítésére kell törekednie, hiszen kis területként önmagunkban korlátozott befolyással rendelkezünk. E fejezetben óvatosan ugyan, de a kapcsolatépítés szükségessége mellett foglalok állást, mindazonáltal hangsúlyozom, hogy kritikusan kell viszonyulni ahhoz, milyen szövetség kialakításán dolgozunk. A szövetség-építés politikus tett, ezért aztán az ifjúságsegítőknek – csakúgy, mint az ifjúságkutatóknak, ifjúságpolitikai döntéshozóknak és az ifjúsági munkát támogató pedagógusoknak – politikus döntéseket kell meghozniuk arról, hogy kivel lépjenek szövetségre és kivel nem.

Bár a kapcsolatépítés sajátságos körvonalai Európában és azon kívül valószínűleg eltérnek, a szövetségek kiépítésének politikus megközelítése azonban határokon átívelően releváns lehet – bár eltérő módokon és különböző hangsúlyokkal. Nézőpontom az angliai ifjúságsegítői és ifjúságkutatói munkám során alakult ki: egy olyan országban, ahol az ifjúságsegítést az elmúlt húsz évben egyértelműen a társadalmi kontroll pártfogása alá vonták. A formális ügynökségekkel kötött „partnerségek" elhomályosították az ifjúsági munka jellegzetességeit: azt az ifjúság érdekeit előtérbe helyező és informális aspektust, amely addig különlegessé tette és megkülönböztette a többi területtől (Davies 2005; IDYW 2011). A nagyobb befolyással rendelkező ügynökségekkel folytatott, gyakran kényszerítő kapcsolatok okán az ifjúsági munka inkább már a formális szociális munkára vagy a fősodratú oktatásra kezdett el hasonlítani: az ifjúságsegítőktől például elvárták, hogy a korábban informális foglalkozásokat akkreditált képzésekké alakítsák, ami a fiatalokat és az ifjúsági munkásokat egyaránt megterhelő, okvetlenkedő és hosszú adminisztratív folyamatokat, valamint formális ellenőrző eljárásokat vont maga után.

Ugyanezekről a tapasztalatokról számolt be a legtöbb junior részmunkaidős és önkéntes ifjúságsegítő a legújabb kutatásom során az angliai alulról építkező

*Eredeti megjelenés: ST. CROIX, T.: Building alliances, taking sides: the effects of strong governmental guidance and control, in.: SIURALA, L., COUSSÉE, F,. SOURRPAA, L., and WILLIAMSON, H. (2015; szerk.): *The history of youth work in Europe, Autonomy through dependency – histories of co-operation, conflict and innovation in youth work*, Volume 5, Council of Europe Publishing, Strasbourg

ifjúsági munkáról.[1] Habár ebben a környezetben sokszor valóban nehéznek tűnt szem előtt tartani az ifjúsági munka lényegét, az mégsem veszett el teljesen.
A következőkben azokat a legfrissebb jelenségeket tekintem át, melyek során az angliai ifjúsági munka nagy része formális szövetségeket vagy partnerségeket kötött intézményesült ügynökségekkel. Kapcsolódva a jelenlegi kutatásomhoz, olyan ifjúságsegítők történetein keresztül mutatom be a kapcsolatépítés dilemmáit és az ezzel járó feszültségeket – különös tekintettel egy utcai, felkereső ifjúságsegítő munkájára,aki egy ideig a rendőrséggel, majd nélkülük folytatta ifjúsági tevékenységét -. Gondolatmenetem végén a szövetség kiépítésének kritikus megközelítése mellett foglalok állást.

Az ifjúsági munka kritikus védelme

Mielőtt kifejteném, hogy a kapcsolatépítés alapvetően miért és hogyan értve politikai tevékenység, idézni szeretném az „Autonómia a függőségi helyezeten keresztül" című konferencia Lasse Siurala tollából származó háttérdokumentumának sorait:

> *Képes volt-e az ifjúsági munka szövetségeket építeni a fennmaradása érdekében? (…) E szövetségesek gyakran nagyobb szektorok vagy külső finanszírozók, ami egy újabb kérdést vet fel: milyen hátrányokkal járnak ezek a függőségi kapcsolatok? Példának okáért a szociális szektorral való szorosra fűzött kapcsolat nagyobb hangsúlyt vethet a marginalizált fiatalokkal és családjukkal folytatott munkára, ezáltal az ifjúsági munka úgy jelenik meg, mint a szociális munka eszköze – vagy éppen össze is téveszthető magával a szociális munkával. A szövetségek építése így az ifjúsági munka felhígulásához is hozzájárulhat.*

A finn tapasztalat itt egybevág az elmúlt két évtized, különösképp az új, 1997-2010 között működő munkáspárti kormányhoz köthető angliai tapasztalatokkal, amikor is az önkormányzatok gyakorta kötöttek szoros kapcsolatokat a formális szociális munka és az oktatás szférájával, valamint az ifjúsági bűnelkövetőkkel foglalkozó szervezetekkel és a rendőrséggel. E kapcsolatok folytán az ifjúsági dolgozók gyakran kiléptek az informális csoportkörnyezetből, amelyekben a fiatalok saját választásuk alapján részt vettek. Helyette olyan fiatalokkal való munkára irányították őket, akiket a külső szemlélő „rizikós egyéneknek" tekint – nem pedig a közösség olyan tagjainak, akiknek a problémái jó eséllyel szerkezeti és társadalmi okokra vezethetők vissza. A 2008-as gazdasági válságot követően a jóléti államot és önkéntes szektort érintő megszorítások különösen hátrányosan érintették az ifjúsági munka területét. Kiváltképpen az ifjúságsegítés nyílt formáit fenyegette

1 E fejezet a kvalitatív kutatásom eredményeiből merít, melynek során azt vizsgáltam, hogy az angliai részmunkaidős vagy önkéntes ifjúságsegítőknek milyen tapasztalataik vannak a 2010-14 között megváltozott szakpolitikai környezetben (de St Croix 2014). A kutatás 35, ifjúsági klubokban, valamint felkereső ifjúsági munkában tevékenykedő ifjúságsegítővel készített mélyinterjú és fókuszcsoportos beszélgetés eredményeit dolgozza fel. Emellett szakpolitikai elemzést, illetve a saját ifjúságsegítő gyakorlatom kritikus etnográfiai reflexióját is tartalmazza. A kutatás a Gazdasági és Társadalmi Kutatások Doktori Tanácsa PhD ösztöndíjának támogatával született meg.

bezárás, ahol a fiatalok szabadon mozoghattak (Miniszterelnöki Hivatal 2014; Unison 2014). Ezáltal az ifjúságsegítés leértékelődött: most már bármilyen környezetben alkalmazható eszköztárnak tekintik, nem pedig egy olyan meghatározott elméleti hátterrel rendelkező, különálló gyakorlatnak, amely abban a speciális környezetben zajlik, ahol a fiatalok megtalálhatóak.

Többek között ezek a változások vezettek az „Ifjúsági munka védelmében" (In Defence of Youth Work, IDYW) kampány megszületéséhez.[2] Az ifjúsági szakemberek, oktatók és kutatók azért hozták létre a mozgalmat, mert mély aggodalommal figyelték, milyen irányt vett az ifjúságsegítés. Az IDYW kampánya az évek során a maga természetes medrében folyt; időnként a helyi csoportok aktivitása és diskurzusa volt meghatározó, máskor egy népszerű honlap szerkesztése, az évenkénti konferencia és a helyi workshopok és szemináriumok jelentették a legfőbb tevékenységet. A mozgalom még a legcsendesebb időszakaiban is „olyan menedékhelyként szolgált" számos ifjúságsegítő számára, „ahol hangot adhattak a kritikus és eltérő véleményeknek, és kollektív támogatásukról bíztosíthatták egymást" (IDYW 2014).

Bár az IDYW az ifjúsági csoportokkal és szakszervezetekkel kötött szövetséget a szolgáltatásokat érintő megszorítások elleni kampányban, kritikus hangvétele az ifjúsági munkát illetően mindvégig megmaradt. Amikor az IDYW 2009-ben elindult, a költségvetési megszorítások már jó eséllyel elkerülhetetlenek voltak, ennek ellenére az ifjúsági munkát még mindig viszonylag megfelelően finanszírozták. A kapcsolatok megléte – gyakran a közös együttműködés és információmegosztás álcája alatt – gyakran e finanszírozás elérésének feltétele volt, így aztán sok helyi körzetben összevonták az ifjúsági munkát a szociális szolgáltatásokkal, az ifjúsági bűnelkövetőkkel valamint a szociális lakhatási lehetőségekkel foglalkozó szervezetekkel, továbbá iskolákkal, college-okkal. Az ifjúságsegítés formalizált, bürokratikus és célcsoport-orientált árucikké vált, amelyet most már nyilvánvalóan a társadalmi ellenőrzés keretrendszerébe, és annak felügyelete és szabályozása alá helyeztek. Számos ifjúsági szakember úgy vélte, az ifjúságsegítés kezdi elveszteni valódi identitását, az ifjúság szolidáris és informális megközelítését. Ebben a kontextusban jött létre az IDYW annak érdekében, hogy az ifjúságsegítést, mint kritikus, demokratikus és emancipációs gyakorlatot védelmezze: egy olyan praxist, ami a fiatalokkal a saját választásuknak és feltételeiknek megfelelően foglalkozik, továbbá hangsúlyozza a csoport- és közösségi munka fontosságát, illetve elősegíti a kollektív fellépés és demokratikus autonómia lehetőségét a fiataloknak és ifjúsági dolgozóknak egyaránt.

Az egyesült királyságbeli ifjúsági munka jelenlegi történetében megfigyelhető, hogy mi, ifjúságsegítők, az állami szervekkel kötött kapcsolatok folytán ahelyett, hogy a fiatalok oldalán maradtunk volna, esetenként az állami szervezetek oldalára kerültünk. Ezek a szövetségek gyakorlati szinten még csak hatékonynak sem tekinthetők, hiszen nem jelentettek védelmet a pénzügyi megszorítások ellen. Az ifjúsági munka Angliában jelentős mértékű leépítéssel nézett szembe annak ellenére, hogy integrált szolgáltatásokba olvasztották, illetve alávetette magát

2 Lásd http://indefenceofyouthwork.com és IDYW (2011; 2014)

az egyébként alkalmatlan ellenőrzéseknek és felügyeletnek. Meglehet, a megkérdőjelezhető kapcsolatok maguk is szerepet játszottak az angliai ifjúságsegítés pályájának lefelé ívelésében: voltak olyan területek, ahol már nem is volt igazán miért küzdeni, hiszen az ifjúsági munka lényege már elveszett addigra, amikorra a pénzügyi megszorítások bekövetkeztek.

Az ifjúsági munka első számú szövetségese

Mindannyiunkhoz, ifjúságsegítőkhöz, az ifjúsági munkát kutatással támogatókhoz, oktatókhoz, a képzésért és szabályozásért felelősökhöz szólok, amikor azt mondom: ebben a kontextusban mindannyiunknak állást kell foglalnunk, melyik oldalon állunk. Elismerem egyúttal azt is, hogy az állásfoglalás, vagy akár az, hogy adott helyzetben politikus döntést kell hozni, számos ifjúsági dolgozó, oktató és kutató számára kényelmetlen. Az ifjúságsegítésnek éppen e területein dolgozók vagyunk azok – igencsak helyesen – akiknek a meglévő közös dolgokra kell építenünk ahelyett, hogy az ellentéteinken rágódnánk. Ifjúságsegítők vagyunk: legyünk hát együttműködők, segítőkészek és optimisták; ünnepeljük ezen értékeinket! Ugyanakkor ezen túlmenően vannak más megőrzendő értékeink is: az ifjúság melletti szenvedélyes kiállás; hogy merünk kényes kérdéseket is feltenni; a kritikus reflexióra való hajlandóságunk, illetve a küzdő szellemünk.

Az apolitikus hozzáállás nem megvalósítható. Ha azt mondjuk, semlegesek maradunk, akkor éppen a status quo-t erősítjük meg és engedjük, hogy a legerősebb és leginkább privilegizált helyzetben levő csoportok kezében maradjon az irányítás (Freire 1985). Európában jelenleg azok a legerősebbek, akik gazdasági és katonai dominanciával rendelkeznek, illetve azt az elvet vallják, hogy mindent a piac logikája alapján kell megszervezni. Ha ez még nem elég indok az állásfoglalásra az ifjúságsegítők számára, akkor gondoljunk csak a szélsőjobboldali rasszista politikai pártok aggasztó feltörésére, amelyek jelenleg szerte a kontinensen politikai hatalomhoz jutnak. A helyi, nemzeti és nemzetközi kormányokkal való kapcsolatépítés a politika körébe tartozik; kormányaink eszméit és tetteit pedig akkor kell megfontolnunk, ha elhatározzuk magunkat az együttműködésről, illetve annak idejéről és módjáról.

Ez az elképzelés természetesen egy olyan sajátos politikai állásfoglalásban gyökerezik, amely radikálisan bírálja a neo-liberalizmust és az önkényuralmiságot, és ami ezzekkel szemben a szabadság, egyenlőség és szolidaritás mellett áll ki. Nem feltételezem, hogy minden ifjúsági dolgozó magáénak vallja e politikai állásfoglalást; mindig is ütköztetni fogjuk a véleményünket. Az „állásfoglalás" sohasem egyszerű folyamat.

Mindazonáltal az elsődleges szövetségesünk soha nem lehet más, mint az ifjúság; az ő oldalukon kell határozottan kiállnunk[3]. Különösen azokkal a fiatalokkal

3 E gondolatmenetem során hasonlóságokat vélek felfedezni Howard Sercombe (2010) érveivel, miszerint az ifjúsági munka azért különálló, mert az első számú ügyfelei a fiatalok. Abban az ifjúságsegítői hagyományban, ahol én is tevékenykedem, kerülik az „ügyfél" megnevezést a gyakran lekezelő és hatalommal átitatott konnotációi miatt. Ennek ellenére egyetértek azzal, hogy „a fiataloknak tudniuk kell, hogy vannak olyanok, akik egyértelműen értük dolgoznak, akik az ő oldalukon állnak, és nem cselekednének az érdekeik ellen, legyen bármi is a résztvevő szervezetek érdeke" (Sercombe 2010: 26).

kell kapcsolatokat kiépítenünk, akik a leginkább marginalizált helyzetben vannak ebben a neo-liberális világban. Természetesen még akkor is felmerülnek feszültségek, ha e kérdésben egyetértünk: vegyük például azt az eshetőséget, hogy mi történik akkor, ha egyes fiatalok elnyomóan viselkednek más fiatalokkal szemben? Mi történik a marginalizált fiatalokkal, ha félelmeiket és dühüket mások ellen fordítják? Mi a helyzet akkor, ha a fiatalok továbbra is igénybe vennének egy szolgáltatást, azonban az egyetlen elérhető finanszírozási forrás olyan változtatásokat követelne meg, amely felismerhetetlenné torzítaná az ifjúsági szolgáltatót? Az ifjúság nem homogén csoport, ezáltal mindig is lesznek feszültségek a szükségleteik kielégítése során. Ez azonban nem zárja ki az „állásfoglalás" jelentőségét: ráirányítja figyelmünket, hogy az ifjúságsegítőknek elsődleges szövetségesnek mindig is az ifjúságot, különösképpen a hatalomtól és befolyástól elzárt fiatalokat kell tekintenie.

Állásfoglalás a felügyelet ellen

Az elképzelés, miszerint az ifjúság jelenti az első számú szövetségesünket, segít bennünket annak kritikus mérlegelésében, milyen más kapcsolatokat kössünk, illetve milyeneket kerüljünk el. Ezt egy angliai, utcai környezetből származó ifjúságsegítői példával szeretném illusztrálni, különös tekintettel az ifjúsági dolgozók szerepeire és a felügyelettel szembeni kiállásra. Az utcai ifjúsági munka azért is mutat rá tisztán az „állásfoglalás" fontosságára, mert története során foglalkozott olyan fiatalokkal, akik más szolgáltatásokból kiszakadtak vagy marginalizálódtak. Az angol nyelvben az 'utca' gyakran a gond és bonyodalom metaforája. Az idejüket utcán vagy köztereken töltő fiatalokat olyan negatív kifejezesékkel illetik, mint: „taknyosok", „vandálok", „ringyók", „kapucnis bandák", „drogdílerek" és „ájulásig piálók". Foglalkozhatnak bármivel, az utcán idejüket töltő fiatalokat „őgyelgőnek" és „potenciális bajkeverőnek" tekintik. Miképpen a szociológus Roy Coleman (2005: 141) is megfogalmazta: „gyakorta egyszerűen a láthatóságukat tekintik problematikusnak, nem pedig a viselkedésüket".

Az idejüket utcán töltő fiatalok egy változatos csoport, és ennek számos oka van. Vannak köztük hajléktalanok; mások úgynevezett banda-tevékenységekben vesznek részt; megint mások a zűrös otthoni környezetből próbálnak elszabadulni, onnan, ahol kizsákmányolásnak lehetnek kitéve. Viszont olyan fiatalok is töltik idejüket az utcán, akik egyszerűen a szabadban szeretnének lenni a barátaikkal, mivel korlátozottan férnek hozzá más helyszínekhez, vagy éppen korlátozónak, kontrollálónak élik meg azt a környezetet, amihez hozzáférésük van. Bármi is legyen az indokuk az utcai időtöltésre, mi, ifjúságsegítők ott találkozunk a fiatalokkal, ahol megtalálhatóak és úgy döntenek, hogy láthatóvá teszik magukat. Nem kérdezősködve közelítünk feléjük, hanem megvárjuk, amíg készen állnak és megosztják velünk a saját történetüket.

Az idejüket utcán töltő igazi fiatalok csoportja igencsak sokféle. Ennek ellenére azonban olyan sztereotípiákkal igazolják az úgynevezett „ifjúsági zavargás" kriminalizációját, mint a bandák, az antiszociális viselkedés, drogok, alkohol és szex – ezért aztán felügyeleti és kontrolláló intézkedéseket vezetnek be, amelyek

aztán kéz a kézben járnak a közterületek privatizációjával. Ez nem kizárólag az Egyesült Királyságra jellemző, hanem nemzetközi jelenség. A következő idézet egy olyan ausztrál kutatásból származik, amely a fiatalok megfigyeléssel-ellenőrzéssel kapcsolatos nézeteit vizsgálta:

> *Engem és a haverjaimat mindig méregetnek a biztonsági őrök, meg tudja mik: azok a biztonsági kamerák. Nem akarunk bajt keverni, sem balhét csinálni; nem is csinálunk semmi rosszat. Mégis ez a mentalitás.*
>
> (Idézet egy fiataltól Wilson, Rose és Colvin tanulmányában 2010, 27)

A biztonsági kamerák és őrök csak egyes elemei a fiatalok összetett megfigyelésének Anglia utcáin. Akkor kapunk róla teljes képet, ha számba vesszük az olyan eljárásokat is, mint a kapucni és sapka tiltása; padok eltávolítása; kijárási tilalom az ifjúság számára; tilalmi zónák kialakítása, zavargás elleni törvénykezések, zéró tolerancia-elvű szabályozások; fallal körbevett és kapuval zárt lakónegyedek; privatizált bevásárlóközpontok és egyebek. Ez a fajta kormányzati mentalitás nemre, társadalmi osztályra és mindenekelőtt származásra nézve megkülönböztetéseket foganatosít: egy fekete fiatalt Angliában például hatszor nagyobb eséllyel állítanak és motoznak meg, ráadásul egyes körzetekben ez az arány még meredekebb is lehet (EHRC 2010). Az élet egyetlen területe sem mentesül a megfigyelés alól – az Egyesült Királyságban tavaly számos olyan esetről tudunk, melynek során a fedett rendőrségi nyomozók szexuális kapcsolatot létesítettek az általuk megfigyelt környezetvédelmi és szociális aktivistákkal, mely kapcsolatokból néhány esetben gyermek is született (Lewis és Evans 2013); míg manapság pedig a muzulmán közösségek, a muzulmán fiatalok és a velük dolgozók kerültek a kormányzati megfigyelés középpontjába (Khan 2013).

A megfigyelés megszokottá vált az ifjúság számára. Számos angol iskolában ujjlenyomatot vesznek növendékeiktől az elektromos szkennerek számára – látszólag az iskolai menzán történő fizetés meggyorsítása érdekében. Sok iskolában minden falon, minden osztályteremben, de még a mosdókban is kamera működik. Azonban a megfigyelés nemcsak a diákokra, hanem tanáraikra is egyaránt irányul. Olyannyira megszokottá vált a kamerák jelenléte, hogy sokan már nem is tiltakoznak ellene: magától értetődőnek tekintik. Ha valaki mégis szót emel, azt határozottan elutasítják: mesélte például néhány fiatal, akikkel dolgoztam, hogy az egyik iskolatársuk petíciót indított az ujjlenyomat-gyűjtés ellen, mire tanára azt összetépte (Mouth That Roars and Voice of Youth 2013).

Olybá tűnhet, minél több dologról szerzünk tudomást, a megfigyelés annál kevésbé válik meghökkentővé: önmaga jogosultságát támasztja alá úgy, hogy a növekvő ellenőrzés és kontroll oka és eredménye is egyben. Növekszik az utcán idejüket töltő ifjúság negatív megítélése is, ugyanis a megfigyelés és megítélés bensőségesen szoros kapcsolatban állnak. Lucas Introna (2003: 212), a technológia professzora fogalmazza meg jól: „A megfigyelés nem csupán átfogó bámészkodás a világban; mindig célja van, például annak a valamilyen megítélése, akire a megfigyelés irányul". Minél inkább megfigyelés alá vonják a fiatalokat, annál durvábban kritizálják őket, és minél durvábban ítélik meg őket, annál több megfigyelési intézkedés alkalmazása tűnik szükségesnek.

Minden okuk megvan azoknak a fiataloknak, akik gyanakvással tekintenek az autoritásra – joggal feltételezik, hogy sok felnőtt nem megbízható. Számos fiatal számára, kiváltképpen a fekete és/vagy muzulmán és/vagy munkásosztálybeli fiatalok körében a rendőrséget övezi elsődlegesen a bizalmatlanság. Az utcai ifjúságsegítők számára ezért is egyértelmű, hogy ha a fiatalok oldalára állnak, akkor nem működhetnek együtt a rendőrséggel.

Elkülönülés az establishmenttől?

Amikor az utcai ifjúsági munka az 1950-es és 60-as években kifejlődött Angliában, akkor az ifjúságsegítés többi formájától kifejezetten eltérőnek szánták – ezért kezdték el „különálló" ifjúságsegítésnek hívni, mert az utcai ifjúsági munka elkülönült minden, az ifjúság által ellenségesnek, irrelevánsnak vagy túlságosan intézményinek tekintett szervezettől (Goetschius és Tash 1967; Morse 1965). Az általam megkérdezett utcán dolgozó ifjúsági munkások szerte Angliában felvetették, hogy ez a „különállás" némely aspektusa még mindig érvényben van. Meséltek továbbá arról, hogy tevékenységük alapvetően a közösségre épül, és a fiatalok kívánságaira, ötleteire jóval szabadabban és rugalmasabban tudnak reagálni. Így fogalmazta meg kérdésemre három utcai ifjúságsegítő:

> *A „különálló" ifjúsági munkában több a szabadság. Úgy érzem, szabadabban mozoghatok, és több lehetőségem van a közösségért tenni.*
> *Ha az utcán végzed az ifjúsági munkát mint én, akkor te sem vagy hatalmi helyzetben.*
> *Egyes dolgok kijöhetnek a különálló munkából, de nem reklámozunk semmit.*
> *Úgy látom, ez az ifjúsági munka egyetlen pontja, ahol a fiatalok irányíthatnak, és nem túlzottan cél-orientált.*

Az utcai ifjúsági dolgozók és a fiatalok közti kapcsolat természetesen nem szükségszerűen olyannyira nyílt és egyenlő, mint ahogyan azt az ifjúságsegítők mondják; ahogyan maga a különálló ifjúsági munka is tekinthető a megfigyelés egyik formájának. Azonban ha összehasonlítjuk a múltbéli utcai ifjúsági munkát az ifjúságsegítés egyéb formáival – oktatás, szociális munka, szakpolitika –, akkor az utcai ifjúsági munka látszik a fiatalok igényeihez közelebbinek. Mindezekkel ellentétben viszont az elmúlt években megfigyelhettük, hogy az angol ifjúságsegítés a formalitás irányába mozdult el, és az utcán tevékenykedő ifjúságsegítők pedig állami célok beteljesítésén fáradoztak. Számos olyan dolgozóval beszéltem, akiknek bizonyítaniuk kellett, hogy az általuk segített fiatalok elhelyezkedtek, vagy hogy munkájukkal hozzájárultak a helyi bűnözés mértékének csökkenéséhez. Ilyen feltételek mellett az utcai ifjúságsegítés már nem válik el egyértelműen azoktól a rendszerektől, amelyektől korábban „elkülönült". A bűnözés csökkentését és az elhelyezkedést támogató finanszírozások eredményeképpen az ifjúsági munkások egyre növekvő mértékben vesznek részt a fiatalok formális megfigyelésében az utcán – ezáltal arra kényszerítve az ifjúsági dolgozókat és szervezeteket, hogy olyan kapcsolatokban vegyenek részt, amelyek megváltoztathatják az ifjúsági munka természetét.

Tracey története

Az alábbiakban egy olyan ifjúságsegítő történetét mutatom be, akinek a helyi hatóságokkal kiépített kapcsolata a rendőrséggel való kényszerű együttműködéshez vezetett, majd ennek következményeképpen szervezete mindkét szervvel megszakította a kapcsolatot. Bizonyos mértékig az ifjúságsegítők mindig is karnyújtásnyi távolságra tartották maguktól a rendőrséget – főleg az olyan terepeken, ahol a fekete és munkásosztálybeli ifjúság erőszakosnak, rasszistának és bántalmazónak tapasztalta meg a rendfenntartást. Voltak olyanok, akik alkalmanként, például egy közös focimeccs szervezésének erejéig működtek együtt a rendőrséggel, ennek ellenére továbbra sem volt jellemző, hogy az ifjúságsegítők és a rendőrök együtt róják az utcákat. Az 1998-as bűnözés és rendbontás elleni törvény elfogadását követően azonban az angliai és walesi helyi hatóságoktól elvárták, hogy innentől kezdve aktívabban vegyenek részt a bűnmegelőzésben. Ennek egyik következményeképpen sok hatóság elvárta a fizetett különálló ifjúsági munkásaitól, hogy szorosan együttműködjenek a rendőrséggel.

Tracey (akinek nem ez a valódi neve), részmunkaidőben egy észak-angliai város kisebb jótékonysági szervezetének koordinátoraként dolgozott, mint a helyi önkormányzat által fizetett utcai ifjúságsegítő. Bár korábban alkalmanként összefutott a helyi rendőrökkel, akikkel egyébként pozitív kapcsolatot is alakított ki, mégsem dolgoztak együtt. Egy év elteltével viszont, amikor eljött az ideje a szerződése megújításának, a helyi önkormányzat képviselője a tudomására hozta, hogy mostantól minden pénteken a rendőrséggel együttműködve kellene dolgoznia. Tracy mindezt így fogalmazta meg:

> *„Olyan volt, mintha azt mondták volna: „mi ezzel foglalkozunk, téged meg mi fizetünk, úgyhogy neked is ezt kell csinálnod". Az ember ilyenkor persze rögtön felkapja a vizet. Mer' úgy vagyok vele, hogy tulképp nem, egyáltalán nem vagyok benne biztos, hogy járőrözni akarok a rendőrökkel, mivel nem hinném, hogy ez erősítené a fiatalokkal meglévő kapcsolatainkat, és azon sem segítene sokat, ahogyan minket látnak".*

Tracey ifjúsági szervezetének szüksége volt arra a finanszírozásra, amelyre így is évek óta támaszkodtak, így aztán bár gyanakodva, de beleegyezett a közös munkába. Különösen azt ellenezte, amikor a péntek esti rendőrségi járőrözések során alkoholt koboztak el a fiataloktól, mivel az véleménye szerint nem képezte részét az ifjúságsegítő tevékenységének. A helyi hatóságok képviselőivel folytatott találkozókon továbbra is hangot adott az e társuláshoz kapcsolódó kételyeinek, de ahogy Tracey elmesélte, nem hallgatták meg, de még csak tiszteletben sem tartották. Végül aztán ő és a felettese, a kuratórium elnöke megegyeztek abban, hogy véget vetnek ennek a közös munkának:

> *„Mi ragaszkodtunk a saját álláspontukhoz, ők pedig erre: „nos, ha nem működtök együtt a továbbiakban, akkor berekesztjük a finanszírozásotokat: és a veletek között szerződéseket." Az viszont brilliáns volt, ahogyan a főnököm erre reagált: „Tulajdonképpen maguk itt azt mondják, hogy maguknál van a pénzes ládika kulcsa. Nekünk viszont ez a fajta munka nem felel meg;*

nem illeszkedik a célkitűzéseinkhez. Ezért aztán nem is folytatjuk." Szóval ez aztán tényleg nem volt semmi".

Egyre gyakrabban tapasztalható, hogy a finanszírozás Angliában nemcsak a projekt „sikerességétől" függ (és a siker kritériumai nagymértékben vitatottak, lásd Jon Ord tanulmányát), hanem a finanszírozást olyan feltételek teljesítéséhez kötik, mint például a rendőrséggel való együttműködés. Azzal, hogy Tracey-t alkalmazó ifjúsági szervezet a különállásáról döntött, megszüntettek egy meglehetősen békés kapcsolatot a helyi hatóságokkal, valamint elestek egy olyan pénzügyi forrástól, amelyből évek óta a működésüket fedezték. A visszalépés nagy döntésnek bizonyult, amit Tracey feszültséggel telinek élt meg, egyúttal viszont büszke volt az elveik melletti határozott kiállásra – végül pedig megtalálta a projekt fenntartásához szükséges alternatív forrást.

Tracey történetében az az inspiráló, hogy elénk tárja: az ifjúságsegítők– még azok is, akik nem tartják magukat kifejezetten politikus természetűeknek–, a finanszírozás és munkahelyi biztonságokkal kapcsolatos jogos aggodalmak korszakában is tudnak és akarnak az elveiknek megfelelően cselekedni. Ezen kívül ráirányítja a figyelmet az együttműködések kiépítésében rejlő hatalmi egyenlőtlenségekre is: ha az ifjúságsegítés nála nagyobb hatalommal rendelkező szervezetekkel lép szövetségre, akkor fennáll annak a veszélye, hogy alárendelik magukat a hatalommal rendelkező szervezet általános célkitűzéseinek. Ezekben a helyzetekben nehéz más döntést meghozni, mint az ilyesfajta kapcsolatoktól való visszalépést.

Konklúzió: a kritikus kapcsolatépítés

Tracey története nem egyedülálló; számos ifjúságsegítő osztotta meg velem az interjúk során azon döntését, miszerint nem működnek együtt a rendőrséggel, távolságot tartanak a helyi hatóságoktól, valamint a fiatalok személyes információit sem osztják meg az őket finanszírozó szervekkel. Önmagában egyikőjük sem ellenezte a szövetségek kiépítését; ám valójában azok alakították ki a legjobb kapcsolatokat a helyi közösségekkel, akik elutasították a kormányzati szervekkel való szoros együttműködést. Vegyük például Tracey szervezetét, amely a helyi egyházhoz kötődő szoros kapcsolata folytán nemcsak értékes morális és etikai támogatáshoz jutott, de az egyház a finanszírozásban is segített. Beszélgettem olyan másik szervezethez tartozó ifjúsági dolgozóval, aki jó kapcsolatokat ápolt a helyi LGBTQ közösséggel, aminek a tagjaival aztán együtt harcoltak a fiatalok adatainak a helyi önkormányzatok tisztségviselői felé való beszolgáltatása ellen.

Mindezért tehát azt mondom: szövetségeseink megválasztása politikus tett. A politika mindkét felet információval látja el: akikkel kapcsolatot keresünk, és akiket elutasítunk. Miképpen azt Tracey esete is bemutatja, folyamatos kritikai megközelítéssel kell gondolkodnunk a szövetségeseink lehetséges politikai vonatkozásairól. Ugyanígy érvényes az a megállapítás is, hogy míg a negatív kapcsolatok problémát okoznak az ifjúsági munkára és a fiatalokra nézve egyaránt, addig a pozitív szövetségesek megléte szükséges és fontos. Lezárásképpen azokat a fajta kapcsolatokat veszem sorra, amelyek az ifjúsági munkát megerősíthetik,

horizontját kiszélesíthetik. Ahogyan azt korábban is lefektettem, az első számú szövetségesünk maga az ifjúság, valamint a helyi ifjúsági szervezeteknek a régiójukban működő közösségi szervezetekkel kell kapcsolatot keresniük. De mi a helyzet a szomszédságon túl található szövetségesekkel?

Az ifjúságsegítők elsődleges és legjelentőségteljesebb szövetségüket más ifjúságsegítőkkel alakíthatják ki. Bár egyértelműnek és magától értetődőnek hangozhat, azonban az ifjúsági munka egyre nagyobb mértékű széttöredezettségének és individualizáltságának korában mégsem tekinthetjük kézenfekvőnek azt, hogy az ifjúságsegítők számára rendelkezésére áll az idő vagy a munkahelyi kultúra, amely lehetővé teszi az egymással való találkozásokat, a közös munkát vagy az egymás támogatásának lehetőségeit fejtegető közös gondolkodást. Elszigeteltségünket elősegíti és még tovább növeli a munkahelyeken és a szélesebb társadalomban fellelhető menedzserizmus és versenyszellem. A kutatásom során például az ifjúsági munkások elmesélték, milyen akadályokba ütköztek, amikor kapcsolatot kerestek más ifjúságsegítőkkel: indirekt módon az idő- vagy helyhiány miatt hiúsult meg a kapcsolatfelvétel; vagy direkt módon, mert nem engedélyezték a találkozásukat. Ráadásul a most bizniszorientáltan viselkedő ifjúsági szervezetek nemcsak a pénzügyi forrásokért, de a fiatalokért is harcot vívnak; így úgy tűnhet: ajánlatos ötleteinket inkább magunkban tartani, nehogy mások ellopják. Ennek fényében nem meglepő, hogy meglehetősen kevés ifjúságsegítő kommunikál rendszeresen más szervezetek dolgozóival különböző országokból. Az elégtelen kommunikáció okán az ifjúságsegítők úgy érezhetik, felmerült problémáik sajátosak és helyi jellegűek, holott valójában gyakran olyan széles hatókörű politikai intézkedéseknek köszönhetőek, amelyek szerte Angliában és azon kívül is éreztetik hatásukat.

Az ifjúságsegítők nagyon is szeretnek egymással eszmét cserélni. Ez volt az IDYW kampányhálózatának egyik legfontosabb szerepe: olyan virtuális és valós tereket hozott létre, ahol az ifjúsági munkások összetalálkozhatnak; kritikusak lehetnek, kifejthetik nézeteiket, megvizsgálhatják a saját helyzetüket, ötleteket oszthatnak meg – és ahol úgy általában sokkal kevésbé érzik magukat egyedül. Mivel ifjúságsegítőként, önkéntesként viszonylag alacsony státusszal rendelkezünk, ezért fontos megerősödnünk, hogy minél inkább szót emelhessünk a fiatalok és az ifjúsági munka mellett. Látjuk, hogy neo-liberális világunk velejárója az individualizáló, ezért még több erőfeszítést kell tennünk a kollektív munka és gondolkodás érdekében.

A kapcsolatépítés részeként kiemelten fontossá válnak azokat a terek, amelyeken belül lehetőség nyílik a nemzetközi tapasztalatcserére, illetve az ifjúsági dolgozók közötti szolidaritás kifejezésére. A bennünket helyi szinten érintő változások gyökerei a globális piacokban és globális törvényhozásban rejteznek, éppen ezért szükséges a helyzeteink határokon átívelő, még hatékonyabb megvitatása konferenciákon és csereprogramokon; könyvekben, jelentésekben; a közösségi médiában és egyéb más kreatív módokon.

A produktív kapcsolatokat illusztráló második példám azt mutatta, hogy az egyenlőség, a társadalmi igazságosság, szabadság és környezetmegóvás célkitűzéseiért küzdő aktivisták körében is kell keresnünk a szövetségeseinket. Az ifjúságsegítés azonban távol esik az aktivista tevékenységtől, hiszen a mi munkánk

ott kezdődik el, ahonnan a fiatalok is elindulnak; nem előzetes elképzelésekkel szólítjuk meg őket. Viszont mégiscsak van értelme az elnyomás és környezeti pusztítás ellen harcoló fiatalabbakkal és idősebbekkel szövetségre lépni. A közös értékek megléte mellett az ifjúságsegítőknek igen nagy hasznára válna elsajátítaniuk aktivista kollégáiktól a nem hierarchikus önszerveződés módozatait; megfigyelni, hogyan építkeznek alulról felfelé; valamint megragadni rugalmasságuk és alkalmazkodókészségük kulcsát. A tudásmegosztás jegyében az aktivista mozgalmak is megtanulhatják az ifjúsági területtől, miképpen indulhatnak ki az emberek aktuális helyzetéből ahelyett, hogy előzetes elképzelésekkel közelítenék meg őket, illetve megismerhetik, milyen a hosszú távú célokért való küzdelem a pillanatnyi győzelmek helyett.

A harmadik terület, ahol kapcsolataink megerősítésre várnak, a tanulás és a kutatás, ami az egyetemeket és kutató szervezeteket is magába foglalja. Nem volna azonban szerencsés kizárólag e felekre leszűkíteni a területet, ugyanis kiváltképpen az egyetemek, a kormányokhoz és ifjúsági szervezetekhez hasonlóan egyre gyakrabban válnak piac-orientálttá. Az ifjúságsegítők kölcsönösen támogató kapcsolatokat építhetnek progresszív emberekkel és egyetemek csoportjaival, mindeközben pedig az oktatás és kutatás alternatív területeiről is szövetségeseket szerezhetnek. Az egyetemi környezeten kívül is rálelhetünk azokra a kutatókra, akik a méltánytalan munkahelyi gyakorlatok kérdésével, a környezetszennyezéssel vagy a kizsákmányoló lakhatási szabályozásokkal foglalkoznak. Az oktatás területén is vannak alulról felfelé építkező hálózatok, az Egyesült Királyságban például egyre nagyobb népszerűségnek örvend a „Filozofiát a kocsmába!" mozgalom, melynek csoportjai a helyi kocsmában gyűlnek össze, hogy az érdeklődésükre számot tartó kérdéseket megvitassák. Továbbá számos olyan politikai oktatási hálózat létezik, amely az ifjúságsegítők értékei közül sokat magáénak vall. Például az IDYW tagjai oktatási eseményeket szerveztek a közösségi centrumok aktivistáival, hozzájárulva azoknak a radikális oktatási hálózatoknak a fejlődéséhez, amelyek tanárokkal, művészetpedagógusokkal és diákokkal együtt gondolkodva próbálnak rátalálni az oktatás alternatív megközelítéseire.

Amikor a kapcsolatépítés kritikus megközelítése mellett érvelek, nem azt próbálom sugallni, hogy a szövetségesek ne lennének fontosan. Éppen az ellenkezője; a szövetségesek ma már talán fontosabbak, mint valaha– azonban kizárólag abban az esetben, ha a megfelelő felekkel lépünk szövetségre. Miután az ifjúsági munka angliai helyzete megrendült, és számos képzett kollégámmal együtt a korábbinál formálisabb környezetben kényszerülünk dolgozni, az IDYW azt hangsúlyozza: építsünk kapcsolatokat a magukkal szemben kritikus, a magukra radikális és demokratikus oktatókként tekintő emberekkel, tehát az ifjúsági munka minden formájában dolgozókkal, a tanárokkal, szociális munkásokkal, ifjúságsegítőkkel, lakhatási lehetőségekkel foglalkozókkal, egyetemi előadókkal, kutatókkal és mindenki mással, akik elkötelezettek a kritikus dialógus folytatása mellett.

Az ifjúság a mi elsőszámú szövetségesünk. Ez azt is jelenti, hogy a fiatalok megélt valóságát kell szem előtt tartanunk a kapcsolatépítések során. Különös tekintettel a mai neoliberális, pénzközpontú világunk által háttérbe szorított fiatalok tapasztalataira kell odafigyelnünk. Az ifjúsági munka oltalmazása soha nem jelentheti

csupán egy múltbéli gyakorlat fenntartását. Az ifjúságsegítés védelmének a fiatalokban kell szövetségesekre lelnie, hogy építő változás következhessen be, és kihívást intézzünk a korunk életével kapcsolatos alapvető feltételezések ellen. Olyan szövetségesekkel válthatjuk ezt valóra, akikkel álmaink és törekvéseink közösek.

Hivatkozások

Cabinet Office (2014), *Local authority youth services survey 2013*, Cabinet Office, London.

Coleman R. (2005), "Surveillance in the city: primary definition and urban spatial order", *Crime Media Culture*, 1, pp. 131-48.

Davies B. (2005), *Youth work: a manifesto for our times*, National Youth Agency, Leicester.

EHRC (Equality and Human Rights Commission) (2010), *Stop and think: a critical review of the use of stop and search powers in England and Wales*, EHRC, Manchester.

Freire P. (1985), *The politics of education; culture, power and liberation*, Macmillan,
Houndmills.

Goetschius G. and Tash J. (1967), *Working with unattached youth*, Routledge and Kegan Paul, London.

IDYW (2011), *This is youth work: stories from practice*, Unison, London, available at http://indefenceofyouthwork.com/the-stories-project, accessed 24 October 2015.

IDYW (2014), *IDYW statement 2014*, available at http://indefenceofyouthwork.com/ idyw-statement-2014, accessed 24 October 2015.

Introna L. D. (2003), "Opinion. Workplace surveillance 'is' unethical and unfair", *Surveillance and Society* 1, 2, 210-16.

Khan M. G. (2013), *Young Muslims, pedagogy and Islam*, Policy Press, Bristol.

Lewis P. and Evans R. (2013), *Undercover: the true story of Britain's secret police*, Faber and Faber, London.

Morse M. (1965), *The Unattached*, Penguin, Harmondsworth.

Mouth That Roars and Voice of Youth (2013), *School and our rights* (film), available at http://voice-of-youth.org/2014/01/26/do-schools-respect-human-rights/ and www. oureverydaylives.tv/blog/school-and-our-rights/, both accessed 24 October 2015.

St Croix T. (de). (2014), "Passion and resistance: grassroots youth work in a changing policy context", PhD thesis, King's College London.

Sercombe H. (2010), *Youth work ethics*, Sage, London.

Taylor T. (2012), "From social education to positive youth development", in Coussée F. et al. (eds), *The history of youth work in Europe (Volume 3)*, Council of Europe, Strasbourg.

Unison (2014), *The damage. The UK's youth services: how cuts are removing opportunities for young people and damaging their lives*, Unison, London.

Wilson D., Rose J. and Colvin E. (2010), "Marginalised young people, surveillance and public space: a research report", Youth Affairs Council of Victoria and Clayton: School of Political and Social Enquiry, Monash University, Melbourne.

Laurent Besse – Marc Carletti

Az ifjúsági munka mint határok közti hiánypótló gyakorlat – a francia animáció történeti megközelítése*

Bevezető[1]

E fejezet a francia ifjúságsegítés és más szakmák kapcsolódásának történeti megközelítését adja, különös tekintettel az iskoláztatás, a társadalom és a kultúra, a sport és a szabadidő kérdéseire. Jelen vitaanyagban az ifjúsági terület (ifjúsági szektor), az ifjúságsegítés és a szociális szektor jobbára megegyező tárgyköreinek elemzésére hivatkozunk. Ugyanakkor nem szabad elfelejtenünk, hogy az európai országok politikáinak alakításában e fogalmak nyelvészeti és szociálpolitikai konstrukciókként jelennek meg, amelyek összhangjának mértéke és a sokféle nemzeti valósághoz kapcsolódó relevanciája számottevően eltérhet.

Franciaországban az ifjúságpolitika (*politiques de jeunesse*) tevékenysége tág értelemben véve – azaz az ifjúság életére kiható jelentős kormányzati intézkedések összességét tekintve – főként a 11 és 25 év közötti fiatalok életére irányul. E korhatár azonban egyre lejjebb tolódik, miután a francia helyi szabályozásokat gyakran a gyermek- és ifjúságpolitika (*politiques de l'enfance et de la jeunesse*) meghatározása alá sorolják. Az ifjúsági szakembereket valójában a gyerekekkel és más korcsoportokkal való foglalkozásra is képzik. Sőt, az „ifjúsági" és „közösségi" terület közötti megkülönböztetés a képzés, a gyakorlat és a szakmai identitások terén is sokkal kisebb, mint más országokban.[2]

A külföldi szemlélő számára talán az egyik legszembetűnőbb különbség a központi kormányzati irányítású ifjúságpolitika elleni hosszas (legalábbis az 1970-es évekig tartó) ellenállás lehet. Éppen ezért a francia ifjúsági szakpolitika megkülönböztető jegye az, hogy többnyire ágazatokon átnyúlik; másrészt pedig számos

* Eredeti megjelenés: BESSE, L., CARLETTI, M.: Youth work as interstitial practice between borders: a historical perspective on French animation, in.: SIURALA, L., COUSSÉE, F,. SOURRPAA, L., and WILLIAMSON, H. (2015; szerk.): *The history of youth work in Europe, Autonomy through dependency – histories of co-operation, conflict and innovation in youth work*, Volume 5, Council of Europe Publishing, Strasbourg

1 'interstice:' hézag; *fn* 1. a) hézag, (tér)köz, repedés, rés, likacs, keskeny nyílás (Angol-magyar Nagyszótár, Akadémiai Kiadó, 1998)

2 A francia ifjúságsegítők (*animateurs*) és gyógypedagógusok (éducateurs spécialisés) képzése a 6 éves alatti korosztály kivételével minden életkori csoporttal való munkára kiterjed.

olyan állami, valamint kormányzati szerven és adminisztrációs hivatalon keresztül működik, melyeket az alábbi viszonylag rövid listában vehetünk sorra: nemzeti oktatás (éducation nationale), szociális ügyek (affaires sociale), társadalmi kohézió (cohésion sociale), egészségügy (santé), kultúra, munka (travail), elhelyezkedés (emploi), városfejlesztés (ville), ifjúságügy (jeunesse), sport, szabadidős-tevékenységek (loisirs).Amikor fiatalokat érintő közfeladatról van szó, e területek mindegyike kapcsolódik az alábbiak összességéhez: a) törvényhozói és adminisztratív keretekhez és szervezeti módozatokhoz nemzeti és regionális/lokális szinten b) különböző állami, részben állami vagy magánszervek által végrehajtott tervekhez, intézkedésekhez és programokhoz c) az önkéntes és fizetett dolgozók besorolására vonatkozó munkaköri beosztásokhoz és kinevezésekhez. A könnyebb érthetőség és a tanulmány terjedelembeli kereteire való tekintettel az észrevételeink azokra a francia fogalmakra és szakpolitikákra fókuszálnak, amelyek a leginkább megfeleltethetők az angol youth work (ifjúsági munka), schooling/formal education (iskoláztatás és formális oktatás) sports (sportok), culture (kultúra) és social (társadalmi) fogalmaknak.

Az *ifjúságsegítés* és *ifjúsági szektor/terület* fogalmai némi bevezetést igényelnek. Az ifjúságsegítés szó szerinti megfelelői: a 'travail de jeunesse' (ifjúsági munka) vagy 'travail dans le domaine de la jeunesse' (szociális munka az ifjúság terén) a legtöbb francia beszélő számára ismeretlen megnevezések. Patricia Loncle e szemináriumsorozat első alkalmán elhangzott előadásával összhangban kijelenthetjük: az *ifjúságsegítés* Európa Tanács által megfogalmazott definíciója[3] olyan átfogó gyűjtőfogalom, amelybe a francia kontextus alapján számos szakmai megnevezés belefoglalható lenne. (Loncle 2009). Miképpen azt korábban Loncle is megállapította, megkülönböztethetünk *két nagy csoportot:* 1. az animátorokat (*animateurs*) – szociológusok, szociálpedagógusok, szabadidőszervezők, ifjúságügyesek, illetve 2. a gyógypedagógusokat (*éducateurs spécialisés)* mint a másik legfontosabb szakmai csoportot . Ezáltal rögzíthetjük, hogy az *animation* megnevezést és annak módosító kifejezéseit (lásd fent) majdhogynem az összes nemzetközi kontextusban meglehetősen pontosan „ifjúsági munká"-nak fordíthatjuk, bár a francia szakszókincs megnevezése nem kifejezetten a kedvezményezettekre, az ifjúságra utal,inkább azt ragadja meg, amit és ahogyan értük/velük tesznek (animáció és oktatás). Mert a „cselekvés" fogalma az emberekkel való foglalkozásban a francia megközelítésben valóban központi szerepet játszik – életkortól függetlenül, az ifjúságot is beleértve. Ami az *éducation spécialisée* és *éducateurs spécialisés* (gyógypedagógia *és gyógypedagógusok) megnevezéseit illeti, fordításban érdemes*

3 Az ifjúsági munka általános fogalom, amely a fiatalok által, a fiatalokkal és a fiatalokért végzett társadalmi, kulturális, oktatási és politikai tevékenységek széles körét foglalja magába. E tevékenységek egyre inkább kiterjednek a sportra és a fiataloknak nyújtott szolgáltatásokra is. Az ifjúsági munka az iskolán kívüli oktatás területéhez, valamint a szakképzett vagy önkéntes ifjúságsegítők és ifjúsági vezetők által vezetett különleges szabadidős tevékenységek körébe tartozik. Az ifjúsági munka megszervezése és végzése több különböző módon történhet (fiatalok által vezetett szervezetek, fiatalok érdekében tevékenykedő szervezetek és informális csoportok által, vagy ifjúsági szolgálatok és hatóságok révén), és helyi, regionális, országos vagy európai szinten, különböző formában valósul meg (pl. mindenki számára nyitott, csoportos, programhoz kötött, megkereső [*outreach*] jellegű vagy ifjúsági központtól független [*detached*]. (Európa Tanács, 2009)

megfontolnunk a „speciális (igényeknek megfelelő) ifjúságsegítő" terminust mint ésszerű *és* egyenértékű megfelelőt.
E fejezet legfőbb célkitűzése, hogy bemutassa az ifjúsági munkának mint önálló területnek a történeti perspektíváját. E terület fejlődését és kapcsolódási pontjait az iskoláztatással, a társadalmi igényekkel, a sporttal és a kulturális szektorral való összefonódása határozt*á*k meg. A *népművelés (éducation populaire*) és az ifjúsági munka (fr. *animation*) *a gyökereiktől egészen napjainkig a formális oktatással való folyamatos, bár gyakran feszült párbeszédben bukkant*ak fel és fejlődtek, majd az 1950-es évektől kezdve pedig már más szakmai területekre is kiterjedt a folyamat. A tanulmány első része azt mutatja be, hogy az *animáció* milyen történelmi szálakkal kapcsolódik az állami iskolák francia rendszeréhez, amit *éducation nationale*-ként (nemzeti oktatás) ismerünk. A második rész az animátori tevékenység eredetét és fejlődését írja le, különös tekintettel a társadalompolitikai, kulturális és a sport szférákhoz való kapcsolatára. A harmadik, összegző fejezet az animátori munkát érintő legfontosabb ügyekre világít rá annak érdekében, hogy szakmaként pozícionálja azt. Az animátorok kusza szakmai identitása azonban fenyegetőleg hathat az ifjúsági munka franciaországbeli megalapozására. Ugyanakkor a tanulmány amellett érvel, hogy a nála dominánsabb társszakmák közé szorított (Lebon, 2009b) animátori munka nem kizárólag gyengeségként értelmezhető, hanem egyúttal lehetőségként is. A szöveg feltételezi, hogy az ifjúsági munka egyik alapfunkciója éppen abból adódik, hogy az együttműködés szorosabbra fűzésével hidakat verjen (az egyre specializáltabb és egyre kevésbé rugalmas) szakmák közötti szakadékok felett.

Népművelés és animáció: az iskolával és azzal szemben

Madártávlatból szemlélve úgy tűnik, az animáció a népművelés *öröksége*. A francia népművelés történetében legalább három vonulatot vezethetünk vissza: az első a munkásosztály mozgalmaihoz köthető („szocialista"); a második a katolikus és más vallási szervezetekhez, egyházakhoz kapcsolódik; a harmadik vonulatot pedig nyilvánvalóan az erőteljes köztársasági/ laikus *áramlat* eszmeisége és politikai fellépése ihlette (Poujol 1981). Utóbbi valószínűleg a legeredetibb, amely jelentékeny hatással volt a másik kettő, különösképp a katolikus vonulatra. Programjait és tevékenység*é*t tekintve a francia republikanizmus legfőbb jellemzői között megkülönböztetett szerepet tölt be az iskola. Az e témakört tárgyaló rész fő célkitűzése, hogy rávilágítson az iskoláztatás jelentőségére az ifjúsági munka megjelenését és fejlődését illetően Franciaországban. Bemutatja továbbá azokat a konfliktusokat és együttműködési formákat, melyek ebből az örökségből eredeztethetőek. E döntésnek legalább *két* indoka van. Az egyik, hogy az iskolarendszer és a nonformális oktatási terület közötti kapcsolat a XIX. század óta más európai országokhoz képest feltehetően a francia kontextusban a legsajátosabb. Másrészt e kérdéskör ma kifejezetten időszerű, hiszen a francia iskolarendszer olyan jelentős reformokat él meg, amelyek egy része – vagy legalábbis egyes mellékhatásai – az ifjúsági munka területére is hatással lehetnek.

Az örök iskola (a francia forradalomtól az 1960-as évekig)

Az iskola nemzetépítésben betöltött szerepe számos országban közös. A francia példa eredetisége a XIX. század végétől központosított iskolarendszerben érhető tetten, amely az egész országban magával hozta az egységesített iskolaszerkezetet; az egységes nemzeti alaptantervet, valamint az olyan iskolákat, amelyeket 1889 óta központi állami köztisztviselőként, *képzett és alka*lmazott tanítók vezettek. A tanárokat a francia republikánus iskolarendszer kezdetétől fogva a *Köztársaság misszionáriusainak* tekintették, akik feladatuk szerint a katolikus befolyást voltak hivatottak ellensúlyozni, illetve a tudomány és haladás nevében a felvilágosodás *örökségének továbbvitelét hangsúlyozták.* A később „iskolaháborúnak" nevezett folyamatban a tanítók kötelessége nemcsak az írásbeliség (a három R) terjesztése volt, hanem az erkölcsi fejlesztés is. Az iskolatermeikben és azok falain kívül is tartottak tanfolyamokat felnőttek számára; tanítottak esti iskolában és népszerű konferenciákon adtak elő – tették mindezt (erőteljesen javasolt módon) ingyen. A XIX. század végén az egyik oktatásügyi (*instruction publique*) miniszter a tanítók „jószándéká*ra*" úgy hivatkozott, mint a tömegek oktatásának költségét fedező kimeríthetetlen forrásra (Mayeur 2004; Prost 2004).

A nem formális oktatási kezdeményezések, azaz a népművelés (*éducation populaire)* kezdeteitől fogva szorosan kötődtek ahhoz a formális oktatási rendszerhez, amelynek szekuláris és ingyenes iskolái biztosították az egyszerű ember számára az oktatást. Emiatt a *népművelés* területén elsősorban azok az alapoktatásban dolgozó tanítók és tanítónők működtek, akik az 1880-as évektől kezdve önként kezdtek el gyermekekkel és fiatalokkal foglalkozni, iskola utáni tevékenységek során és nyári t*áborokban. Az 1920-as évek végére rendkívül erős befolyást szereztek a máig legrégibb és legnagyobb kulturális szövetségben: az Oktatási Ligában (La Ligue de l'Enseignement*). A XX. század első felében az iskola utáni oktatás a népművelés (*éducation populaire) és az ifjúsági mozgalmak (mouvements de jeunesse)* területéhez tartozott. Programjaik köz*é tartoztak* az esti iskolák, nyári táborok, szabadidős tevékenységek és művészeti foglalkozások. Ennek eredményeképpen az iskola befolyása az iskolafalakon túlra, a nem formális/informális területre is kiterjedt, ahol a katolikus egyház, valamint jóval kisebb mértékben a protestáns felekezetek vagy izraelita szervezetek folytattak hasonló tevékenységeket, így versenyezve a világi kezdeményezésekkel.

Az önmagát a Köztársaság megtestesüléseként meghatározó *Ligue de l'Enseignement* (Oktatási Liga) a kulturális aktivitás melletti lobbiként, illetve egyfajta kormányzati szervként is működött – hiszen néhány kisebb *képzőművészeti* közigazgatási testületen kívül kormányzati szerv nem foglalkozott ifjúsági és kulturális tevékenységekkel. Az ifjúság kérdését illetően a kormány elutasította az olyasféle központosított totalitárius politikákat, amelyeket a nácik Németországban, a fasiszták pedig Olaszországban vezettek be az 1920-30-as években. E tekintetben Franciaország más európai országokhoz hasonlóan ragaszkodott liberális eszményképéhez. Mindez teret és szabadságot hagyott az egyesületi kezdeményezések számára, ahogyan lehetővé vált az ifjúsági és közösségi oktatásban részt vevő, egyre bővülő önkéntes szektor fejlődése is. A nácik elleni 1940-es vereség

és a diktatúra bevezetése (a Vichy- vagy Pétain-rezsim) hatalmas változást hozott. *Pétain* egyik legfőbb legyőzendő ellenségként az *állami iskolarendszert határozta meg: annak a köztársaságnak a szimbólumát és magját, melyet olyannyira gyűlölt. Így az Oktatási Ligát hamarosan betiltották. Annak* ellenére, hogy e rezsimet 1940-ben egy 84 éves férfi vezette, az ország megfiatalítása rögeszmévé vált. *É*ppen emiatt hoztak létre központosított ifjúságpolitikát egy vonatkozó szakminisztériummal együtt (*ministère de la Famille et de la Jeunesse*, majd később *Commissariat á la jeunesse*). Létrehozásuk olasz és német példák alapján történt, bár a Hitlerjugendnek megfelelő, kötelező érvényű ifjúsági mozgalom nem született meg. A katolikus szervezetek 1942-ig egyértelműen kivételezett helyzetben voltak (Halls 1981), viszont a legtöbb magánszervezet és társulásaik is aktívak maradtak. A Vichy-érában megszülető központi ifjúságpolitika a későbbi kormányzati kezdeményezésekre is rányomta a bélyegét: a Köztársaság egészen az 1960-as évekig bizalmatlansággal viszonyult minden olyan központi állami intézkedéshez, amely teljes körű irányítást kísérelt volna meg az ifjúságpolitika terén. Ez különösen igaz volt a laikus/világi mozgalmakra valamint az *Oktatási Ligára*: határozottan elutasították az Ifjúságügyi Minisztérium gondolatát azzal az indoklással, hogy az Oktatásügyi Minisztérium már létezik. A második világháborút követően az állam által fizetett tanítók százai (akik központi állami köztisztviselők voltak) voltak a *Ligá*hoz rendelve. A gyakorlatban mindez azt jelentette, hogy teljes állásban a Ligához kapcsolódó, az ifjúság számára iskola utáni vagy szünidős oktatási programokat biztosító szervezetekben dolgoztak. Azokban az időkben a tanítók képzésébe (a *főiskolán*) a jövőbeni szerepükre való felkészítéshez hozzátartozott az informális/nem formális oktatási képzés is – például az Aktív Oktatási Módszerek Központjában (CEMEA) az önkifejezési technikákról vagy a nyári táborokról tanultak. Ezáltal a formális oktatásban részt vevő oktatók szerepe a *népművelés központi elemévé vált.* 1945-ben megalakult egy Ifjúság és Sport elnevezésű kisebb közigazgatási szerv, amely működésében nyilvánvalóan a sport kapta a kiemelt szerepet. Később az Oktatási Minisztériumba olvasztották *és* – a Vichy-éra tapasztalatainak elkerülése érdekében - csekély hatáskörrel ruházták fel.

A 60-as évektől a 90-es évekig: az elfeledett iskola korszaka?

A 60-as évek fordulóján radikális változás következett be; egy olyan korszakban, amikor is a fiatalok lényeges társadalmi szereplőkké váltak, és mialatt Franciaország olyan folyamatokkal találta magát szembe, mint a háborút követő születésszám-növekedés, a nagymértékű urbanizáció, valamint a középiskolás iskolaelhagyók számának növekedése. A Teddy fiúk (*blousons noirs*) felbukkanása mellett érzékelhetővé vált az új városrészeket és szociális lakótelepeket fenyegető társadalmi vákuum miatti aggodalom (Cupers 2014), ezért váltak a képzett animátorok egyre szükségesebbé „a hézagok kitöltésére", hogy minden erejüket egy összetartó társadalom létrehozására összpontosítsák (Besse és Carletti 2015). Vita indult az önkéntes és professzionális *animáció közti ideális egyensúly kérdéséről. Bár csak lassan kezdtek el megjelenni a teljes állású animátorok*, a központi kormány, a helyi önkormányzatok és önkéntes szervezetek által nyújtott támogatás a

különböző ifjúsági klubok számára (*Maisons des Jeunes et de la Culture, clubs Léo Lagrage, clubs de jeunes*) megváltoztatta az ifjúsági munka képét Franciaországban (Besse 2014). A következőképpen ragadható meg az ezáltal bekövetkezett változás lényege:

- Az urbanizált és műveltebb társadalomban a tanárok új generációja megítélésüket tekintve a korábbinál alacsonyabb szakmai presztízzsel szembesült. Ennek következményeképpen elődeikhez képest kevésbé vettek részt a népművelésben és foglalkoztak animációval.
- A francia társadalom fő aktorai, közülük is legharciasabban az *animáció* támogatói megkérdőjelezték az iskola központi szerepét. (Labourie 1981).

E fejleményekkel magyarázható a francia nem formális és formális oktatás közötti választóvonal megléte, a 60-as évektől kezdve napjainkig. Az *animátorok* szakmai identitása *már a 60-as évektől kezdve részben a tanárok hanyatló modelljével szemben* formálódott meg. Az *animáció* az iskola falain kívül, az iskola nélkül, sőt: valójában az iskola ellenében született meg. Ez egyértelmű elmozdulás a megelőző időszaktól, amikor is a világi népművelő szervezetekben (*fédérations d'éducation populaire*) tanárok dolgoztak, míg ezek katolikus megfelelőit egyházi személyek vezették. Az *animáció* ezért Franciaországban megtartotta az intézményesség- és iskola-ellenes jellegét, ami megmagyarázza a két szektor közti együttműködés állandósult hiányát.

Az ifjúsági munka széttöredezett képe

Kérdésünk szempontjából más szerkezeti megkülönböztetések is lényegesek. Hogy tisztább képet alkothassunk *animátorok* mibenlétéről, lényeges kiemelnünk a Franciaországban láthatóan jól megalapozott szociális szakma, a speciális (igényeknek megfelelő) ifjúságsegítés (*éducation spécialisée*), valamint az ifjúságsegítés közötti jelenlegi megoszlások eredetét és vonatkozásait. E szakmák besorolása a szociális munka területén belül is problematikus (Carletti 2014). A francia ifjúsági munka pozícionálásában ugyanennyire lényeges tényező még a szociokulturális és kulturális szektorok közötti fokozatos megkülönböztetés a 70-es évektől kezdve egészen napjainkig.

Különösen lényeges a szakmai csoportok növekvő fontossága és súlya a Kulturális Minisztérium által végrehajtott francia közpolitikák és nem formális oktatási programok kapcsán. További kritikus politikai fellépést igényel az „ifjúság" és a „sportok" közötti egyre szélesedő életkorbeli eltérés az Ifjúságügyi- és Sportminisztériumban (*Ministère de la Jeunesse et des Sports)*, valamint a sportoktatás külön szakmai ágként való fejlesztése.

Animáció, mint szociális munka?

Franciaországban a két különböző ifjúságsegítői ág egymás melletti létezése megfelel annak a politikailag és társadalmilag létrehozott társadalmon belüli törésnek, amely a társadalmilag sikeresen beilleszkedettnek tekintett fiatalok és a nem beilleszkedett fiatalok között húzódik.

Az *animation és az éducation spécialisée* közötti különbség az 50-es és 60-as évekre vezethető vissza, amikor a nem formális oktatási területeken ifjúsággal dolgozók két kategóriája szakmává formálódott. Mindkét csoportnak vannak történeti kötődései a francia népoktatáshoz, ahogy közös ideológiai gyökerekkel is rendelkeznek; azonban *míg az éducation spécialisée* elméleti és intézményes keretét nagyrészben az egészségügyi és szociális ellátó szektorokhoz kapcsolódóan alakították ki, az *animáció* gyakorlati és teoretikus megközelítései közelebb állnak a *népműveléshez*. Bár gyakorta emlegetik a szociális szakmák közt, az animáció valójában mindig is homályos és vitatott kapcsolatot ápolt az *éducation spécialisée*-vel és a francia szociális munkával egészében.

Elsőként érdemes megjegyeznünk, hogy az oktatási terület számos vezető személye és kiemelkedő résztvevője, köztük a CEMEA társalapítója, Gisèle de Failly, elkötelezettek voltak az iskolán kívüli oktatás előremozdításában a kirekesztett fiatalok körében. Henri Joubrel, a cserkészmozgalom aktív vezetője a cserkészeti célkitűzések és módszerek alkalmazása mellett tett hitet.[4] A fogyatékossággal élő; szociálisan nehezen alkalmazkodó vagy veszélyeztetett fiatalok oktatása és jóléte iránt elkötelezett szakemberek közös hivatkozási pontjai a szemléletmódok széles skáláját ölelték fel, melyek kiegészítették a formális oktatási rendszer megközelítéseit. Felfedezhetők közöttük a cserkészmozgalom személyiség-építésre és az erkölcsi tartásra irányuló oktatási módszerei mellett olyan nagy hatású gondolkodók és pedagógusok, mint Rousseau (1712-78), Pestazzoli (1746-1827) vagy Célestin Freinet (1896-1966). Közös jellemzőjük az aktív ifjúságközpontú megközelítés, illetve az egyén és a közösség közötti kapcsolatokra helyezett hangsúly. Henri Joubrel, az első, 1947-ben alapított „szociálisan nehezen alkalmazkadó ifjúság" professzionális oktatóit tömörítő nemzeti szervezet, az ANEJI társalapítójaként (Chauvière 2009) megtestesítette az akkor kialakulóban levő speciális (igényeknek megfelelő) ifjúságsegítő szektor és az egyes ifjúsági szervezetek közötti kapcsolódási pontot. A XIX. és a XX. század korai időszakában, amikor is a szociális munka éppen csak megszületett a kormányzati és állami gépezeten belül, a kialakuló szociális ellátási ágazat és az ifjúsággal foglalkozó önkéntes szervezetek közötti együttműködés semmiképpen sem volt szokatlannak mondható. Az iskolarendszerrel kialakított kapcsolatok bizonyultak a legfontosabbnak, annál is inkább mivel annak ellenére, hogy az iskola fenntartja azon törekvését, miszerint minden gyermek számára elérhető, univerzális szolgáltatást nyújt – mégsem fordított kellő figyelmet a beilleszkedési nehézségekkel *küzdő gyermekek*re. Ennek következményeképpen a speciális szükségletekkel rendelkezők oktatását és ellátását nagyrészben a közfenntartású iskolákon kívülre, a harmadik szektorba száműzték (Chauvière and Fablet 2001). A XIX. század második felétől fogva katolikus vagy világi szervezetek által végrehajtott szociális és nevelésügyi kezdeményezések csak azután legitimálódtak, hogy e szervezetek az 1950-es évek végén az önálló szociális munka szektorához csatlakoztak.

Jelentékeny fejlődést elindító tanulmányában Jean-Claude Richez meggyőző történeti bizonyítékkal szolgál annak alátámasztására, hogy az 1930 és 1960 közötti

4 Lásd Joubrel Henri, *Le scoutisme dans l'éducation et la rééducation des jeunes*, Presses Universitaires de France, 1951.

időszak döntő fontosságú volt a népművelés *és a szociális munka területei közö*tti különbségek *növekedésében*. Az „elszalasztott lehetőségek" (Richez 2011) időszaka vezetett végül két állami részleg megszületéséhez jogalkot*ási*, *közigazgatási* és szakpolitikai keretekkel együtt nemzeti és lokális szinten: *létrejött az ifjúsági és sport (Jeunesse et Sports) valamint* a szociális ügyek (*Affaires sociales) igazgatósága*. Az *éducation populaire/jeunesse et sports* kifejezések *így aztán* a nyitott ifjúsági munkát fedték: az animátorral, az 1960-as években feltűnő vezető szakmai szereplővel a közé*p*pontban. Mindeközben pedig az *affaires sociales és az action sociale* elnevezések majdnem kizárólag a jóléti és szociális ellátás területeit fedték le, szoros intézményes és politikai kölcsönhatásban az egészségügyi szektorral és az igazságszolgáltatási rendszerrel. A fiatalokkal dolgozó számos szakember körében az *éducation spécialisée* elismerést és legitimációt nyert a nehéz körülmények között élő fiatalok között végzett munkában. Különösen az egészségügyben dolgozók körében volt ez így, ahol a pszichiátria mind az elméleti képzésben, mind a gyakorlatban fontossá vált az ifjúsági munkások számára. E változások vezettek oda, hogy az ifjúsági munkának két, egymás mellett élő gyakorlata alakult ki. Az *animáció* olyan globális, kollektív, közösségi alapú módszerekre fókuszál, amelyeknek széles értelemben vett oktatási céljai vannak. Az *éducation spécialisée* problémás fiatalokkal végzett, célzott munkát jelent, szoros kapcsolatban az igazság- és az egészségüggyel. A célzott prevencióval foglalkozó tevékenységek a 60'-as években a *prevenciós klubokban* (Peyre and Tétard 2006) öltöttek testet, az ifjúsági munka speciális formáit végző *utcai nevelők* és *speciális nevelők* munkájában. Az első kezdeményezések a 40'-es és az 50'-es években láttak napvilágot az egészségügy, az igazságszolgáltatás, a szabadelvű oktatás (lásd például Ferdinand Deligny munkásságát) és a szociális munka világából érkező önkéntesek által végzett utcai munka formájában. A célzottabb, prevenciót előtérbe helyező megközelítés hivatalosan 1972-ben jelent meg, amely elválasztotta a természetes prevenciót (*prévention naturelle*) amit az animátorok végeztek, a célzott prevenciótól (*prévention spécialisée*), amit célzott prevencióra szakosodott nevelők láttak el (Peyre and Tétard 2006). A célzott prevenció a szociális munka részévé vált a szociális szektoron belül. Az animátorok esete bonyolultabb volt, miután őket ritkán sorolták a szociális munkások közé az egymást követő egészségügyi és szociális tárcák és a helyi önkormányzatok. Habár a francia animátorok mindig is elláttak a társadalmi integrációval és ellenőrzéssel összefüggő feladatokat, fő célcsoportjaik mégsem csupán a problémás fiatalok voltak. A fiatalok egyes csoportjaira szakosodott „specialistákkal" szembe állítva gyakran csak „generalistáknak" hívták őket.

Fiatalokkal végzett munka: a szakértelem kora

Franciaországban a kormányzati agenda három autonóm szektor között tesz éles különbséget: 1. egészségügy 2. ifjúság és sport 3. kultúra és művészetek. Ebből fakadóan az iskolákban a fiatalokkal végzett nem formális oktatásnak számos egymás mellett élő hagyománya alakult ki. Az elmúlt évtizedekben a professzionális csoportok száma megnövekedett a három szektoron belül. Közülük sokan tettek

szert az ifjúsági munkában való jártasságra. Az ifjúsági szektor ma kormányzati szinten sokkal gyengébb, mint a sport-, a szociális- vagy az egészségügyi minisztérium.

A „megosztott oktatás" fogalma: a francia ifjúsági munka új korszaka?

A fiatalokkal terepen végzett munka gyakorlata akkor vált szükségessé, amikor az 1980-as éveket követően a francia fiatalok helyzete problémássá vált. A rendszeres nagyvárosi zavargások, a növekvő társadalmi egyenlőtlenség és az iskolai zavarok ahhoz vezettek, hogy ezen erőforrások át lettek csoportosítva bizonyos szektorokon átívelő, multidiszciplináris kezdeményezésekre.
2012-ben az Oktatásügyi Minisztérium ambiciózus reformprogramot indított a francia általános iskolákban eluralkodott strukturális társadalmi egyenlőtlenségek kezelésére. A reform célja az iskolahét jobb szervezése volt annak érdekében, hogy a sikeres tanulás mindenki számára elérhető legyen. Ennek érdekében csökkentették a tanórák számát és növelték a kulturális- és szabadidős programok arányát az iskolában. Az új törvény radikális változást hozott az animáció és az oktatási szektor viszonyában. Helyi önkormányzati szinten újra rendezte és erősítette a kapcsolatot a formális és a nem formális oktatás között a „megosztott oktatás" fogalma mentén. Fontos azonban megjegyezni, hogy a törvény hatása főként a 11 év alatti diákokat érintette. Bár az animáció mindig is foglalkozott gyerekekkel, fő célcsoportját a 11 és 25 év közöttiek jelentik, amitől ez a törvény eltérítette őket. A 10 000 főnél nagyobb településeken működik ugyan ifjúsági szolgálat, valamint léteznek a civil szféra és az önkormányzat között létesített programok, a professzionális ifjúsági munka nincs története csúcsán. Akárcsak más európai országokban, az animátoroknak itt is nehéz volt „önálló területet gyarmatosítaniuk" a maguk számára (Bradford 2004). A francia ifjúsági munkásoknak ma komplex stratégiákat kell kidolgozniuk, hogy megtalálják az útjukat más szektorok képzett szakemberei, a szektorokon átívelő programok és szakpolitikai célok között (Gillet 2001). Ez idáig túléltek, mint „hézagokat kitöltő" szereplők. Épp az volt mindig is a szerepük, hogy lehetővé tegyék az egymástól különböző társadalmi egységek között az együttműködést. Az összekapcsolódások korában holisztikus és folyamatorientált megközelítésük (Ord 2013) előnyükre válhat. Ennek apropóján Gillet bevezette a „mediakció" kifejezést, mint az animátorok azon kulcsfontosságú feladatát, ami a társadalom különböző csoportjai közötti közvetítést jelenti (Gillet 1996). Ebből a megközelítésből az ifjúsági munka „közbenső" pozíciójának „határ-pedagógia"-ként (Batsleer and Davies 2010:44) való elismerése érthetővé válik, sőt, talán szükségszerűvé is. Az ifjúsági munka közbenső kapacitása a közvetítésre abból a feltételezésből fakad, hogy nem más, mint „generalisták" összehangolt tevékenysége. Ilyen körülmények között az ifjúsági munka azon képessége, hogy számos formát ölthet, nem pusztán előnyt, hanem előfeltételt jelent társadalmi küldetésének, a mediációs gyakorlatnak a véghez viteléhez.

Hivatkozások

Batsleer J. and Davies B. (eds) (2010), What is youth work?, Learning Matters, Exeter.

Besnard P. (1978), "Notes de synthèse: L'animation socioculturelle", in La Revue française de pédagogie, 44, 1, pp. 129-42.

Besnard P. (1980), L'animation socioculturelle, PUF, Paris.

Besse L. (2014), Construire l'éducation populaire: naissance d'une politique de jeunesse (1958-1970), La Documentation française, Paris.

Beynier D.(2006), "Les métiers de l'intervention sociale. Un champ de plus en plus difficile à délimiter", Informations sociales, 133, 5, pp. 38-45.

Blum F. (2002), "Regards sur les mutations du travail social au XXe siècle", Le Mouvement Social, 199, 2, pp. 83-94.

Bradford S. (2004), Youth and society – Contemporary theory, policy and practice, Sage Publications, London.

Carletti M. (2014), "Le vocable animation dans les discours: sens et catégorisation", in Animation et intervention sociale: parcours, formations, enjeux, sous la direction de Jean-Luc Richelle, Carrières sociales éditions, Bordeaux.

Chauvière M. (2009), Enfance inadaptée. L'héritage de Vichy, L'Harmattan, Paris.

Chauvière M. and Fablet M. (2001), "L'instituteur et l'éducateur spécialisés: d'une différenciation historique à une coopération difficile", Revue française de pédagogie, 134, 1, pp. 71-85.

Cupers K. (2014), The social project: housing post-war France, University of Minnesota Press, Minneapolis, MN.

Davies B. (2008), A history of the youth service in England, The National Youth Agency, Leicester.

Douard O. (2002), "L'Animation et le tropisme du travail social," Leris.

Gillet J.-C., (1996), "Praxéologie de l'animation professionnelle". Recherche et formation, 23, pp. 119-34.

Gillet J.-C. (2001), Quelle théorie pour l'animation. De l'animation à l'animaction, available at http://jeanclaudegillet.free.fr/quelle_theorie_pour_animation.htm en ligne, accessed 25 October 2015.

Gillet J.-C. (2005), "L'Animation et ses analogies: perspectives internationales", in Agora débats/jeunesse, 39, 1, p. 12-24.

Gillet J.-C. (2006), L'Animation en questions, éditions Érès, Toulouse.

Halls V. (1981), The youth of Vichy France, Clarendon Press, Oxford.

IGAS (2006), "L'intervention sociale, un travail de proximité", rapport annuel, La Documentation française, Paris.

Ion J. (1986), "La fin du socio-culturel?", Les cahiers de l'animation, 56, pp. 56-67.

Labourie R. (1981), "Education populaire et animation socioculturelle", Les cahiers de l'animation, 34, p. 45-62.

Lapeyronnie D. (ed.) (2003), Quartiers en vacances: des opérations prévention été à Ville Vie Vacances 1982-2002, Editions de la DIV, Paris.

Lebon F. in collaboration with Lescure E. (de). (2007), Les animateurs socioculturels et de loisirs: morphologie d'un groupe professionnel (1982-2005), INJEP, Paris.

Lebon F. (2009a), "Animateur jeunesse: éducateur ou travailleur social?", intervention aux rencontres nationales des professionnels et élus à la jeunesse Neuj'Pro 2009, Vichy, 16 October.

Lebon F. (2009b), Les animateurs socioculturels, La Découverte, Paris.

Loncle P. (2009), "Youth work and policy in France", in Coussée F. et. al. (eds), The history of youth work in Europe and its relevance for today's youth work policy, Council of Europe Publishing, Strasbourg.

Ord J. (2013), "Mapping and analysing the terrain for youth and community work", Keynote speech for the RIA International Conference "Animation et intervention sociale, pour quels projets de société?", Paris, October 2013.

Mayeur F. (2004), Histoire générale de l'enseignement et de l'éducation en France. T. III De la Révolution à l'école républicaine 1789-1930, Perrin, Paris.

Peyre V. and Tétard F. (2006), Des éducateurs dans la rue. Histoire de la prévention spécialisée, La Découverte, Paris.

Poujol G. (1981), L'éducation populaire: histoires et pouvoirs, Editions ouvrières, Paris.

Poujol G. (2000), Éducation populaire: le tournant des années 70, L'Harmattan, Paris.

Prost A. (2004), Histoire générale de l'enseignement et de l'éducation en France. T. IV L'école et la famille dans une société en mutation depuis 1930, Perrin, Paris.
Richez J.C., "L'éducation populaire à l'épreuve du service social: les rendez-vous manqués (1930-1950), Gisèle de Failly et Nicole Lefort des Ylouses", Agora Débats jeunesse, No. 58, p. 55-72.

Christian Spatscheck

Életvilágok, távolságok és az állampolgárság: a szociálpedagógia és az ifjúságsegítés mint közvetítő szakmák*

Szociálpedagógia és ifjúsági munka: a fiatalok támogatása életvilágukban és a mindennapokban

Az ifjúságsegítés az oktatás és a Bildung[1] független harmadik ága, amely a családon, illetve az iskola és a szakoktatás területein kívül zajlik (Deinet és Sturzenhecker 2013; Thole és Pothmann 2012). Az informális oktatás megközelítése mentén haladva az ifjúságsegítés célja, hogy felhatalmazza és lehetővé tegye a fiatalok számára az egyéni és személyes autonómia kiépítésének felelősségteljes megközelítését csakúgy, mint a társadalmi és demokratikus részvételt, valamint a társadalmi szerepvállalást. Az ifjúságsegítés legfőbb elvei az önkéntes szerepvállalás; az ifjúság érdekei felé való orientáció; valamint a formális tantervek nélküli, részvételen alapuló fejlődés mentén jellemezhetők (Sturzenhecker 2004). Az ifjúsági munka nyílt tanulási környezetet biztosít többek között ifjúsági klubokban, valamint más keretek között működő, sajátos történelmi és társadalmi kontextusukból kifejlődő ifjúsági szervezetekben (Spatscheck 2009).

A németországi ifjúsági munka elméleti megközelítését gyakorta a szociálpedagógia elméleti modelljéhez kötik. A szociálpedagógia úgy tekinti az elméletet és gyakorlatot, mint az egyén és társadalom közötti kapcsolatot. Felismeri az e kapcsolatban megbúvó lehetséges konfliktusokat és társadalmi, valamint oktatási szempontú szakmai megoldások lehetőségét adja (Hamburger 2012: 14). Ebben az értelemben tehát elmozdul az egyénközpontú pedagógiától, olyan oktatási tevékenységeket dolgoz ki, amelyek képesek befolyásolni és for-

* Eredeti megjelenés: SPATSCHECK, C.: Lifeworlds, spaces and citizenship: social pedagogy and youth work as mediating professions in.: SIURALA, L., COUSSÉE, F,. SOURRPAA, L., and WILLIAMSON, H. (2015; szerk.): *The history of youth work in Europe, Autonomy through dependency – histories of co-operation, conflict and innovation in youth work*, Volume 5, Council of Europe Publishing, Strasbourg

1 A *Bildung* német kifejezés közvetlen átültetése nehézkes. A hozzá legközelebb álló jelentés az „oktatás és fejlődés" lehet, hiszen a *Bildung* az egyén azon növekedési és fejlődési folyamatára utal, amely az egyén saját belső erejéből és potenciáljából fakadóan a támogató környezet kontextusában jön létre.

málni a társadalmi feltételeket a célcsoport igényeire és a résztvevő társadalmi szereplőkre fókuszálva.
A szociálpedagógia újabb megközelítése hangsúlyozza a célcsoportok életvilágával összehangolt, szakmailag megfelelő kapcsolat kialakításának szükségességét. Emellett javasolja az egyének támogatását a mindennapi tevékenységeik során. Az életvilág-orientáció e modelljét főként a német szociálpedagógus, Hans Thiersch fogalmazta meg (Engelke, Borrmann and Spatscheck 2014: 429-45; Grunwald and Thiersch 2009; Thiersch 2005, 2011). A modell különös hangsúlyt fektet arra, hogy az emberek megértésre és támogatásra leljenek mindennapi életük vezetése során. Ez az elgondolás ma az egyik legfőbb vezető paradigmának tekinthető a szociálpedagógiai diskurzusban. Az „életvezetés" " (*Lebensführung*) fogalmát úgy értelmezi, mint az egyéni életvilágok és a hivatalos intézmények, szervezetek között folyamatban lévő kölcsönhatásokat. Ebben a kontextusban az életvilágok az emberek számára érthetőek – habár számunkra néha csak úgy válnak érthetővé, ha azokat az embert érintő összes hatás tekintetében vizsgáljuk. Az életvilág-szemlélet az átfogóbb megérthetőség érdekében a kritikus-hermeneutikai megközelítést alkalmazza. Úgy próbálja az egyéni cselekvéseket értelmezni, mint az élet irányítására a meglévő társadalmi kontextusban tett kísérleteket.
Implicit módon az életvilág-orientációjú szemlélet az alábbi, német szociálpedagógia diskurzusáig visszavezethető gondolatokat foglalja magában:

- A szociálpedagógus Klaus Mollenhauer szerint a szociálpedagógia elméletének és gyakorlatának aktívan részt kell vennie a „generációk közötti kapcsolat" (*Generationenverhältnis*) társadalom kontextusában megfogalmazott (Engelke, Borrmann és Spatscheck 2014: 379) támogató és produktív szemléletű előmozdításában.
- A szociálpedagógia a tényleges „oktatás szükségességének" (*Erziehungstatsache*) gondolata köré épül. Alapjai az antropológiai feltételeken, valamint az ember oktatás és ellátás iránti igényén nyugszanak. (Engelke, Borrmann és Spatscheck 2014: 375).
- A szociálpedagógia általánosságban a nevelés „társadalmi" (Gesellschaftsgebundenheit) oldalát hangsúlyozza. Az oktatás és fejlődés nem foghatók fel egyéni cselekvésként, hanem mindig a társadalomhoz való kapcsolatukban kell őket vizsgálni (Mollenhauer 2001: 19).
- A szociálpedagógus Herman Nohl szerint a szociálpedagógia kiindulási pontjának az embert kell tekinteni (*Subjektorientierung*). A szociálpedagógiának nem automatikusan a legbefolyásosabb szereplők érdekeinek megfelelően kell működnie, hanem az egyén fejlődési igényeiből, érdekeiből és potenciáljából kell kiindulnia. Figyelembe kell vennie továbbá az egyén személyes és társadalmi beágyazottságú fejlődését is (Engelke, Borrmann and Spatscheck 2014, 288).

Az ifjúsági kultúra, mint társadalmi jelenség

A szociálpedagógiai diskurzus az ifjúsági munka fő feladatának azon útkeresés jelzését tekinti, ahogyan (főként kulturális tevékenységek mentén) a fiatalok rátalálnak a saját helyükre a társadalmon belül. Az ifjúságsegítő szakmának alkalmassá kell válnia a fiatalok kulturális életvilágainak megértésére annak érdekében, hogy előrevivő fejlődést előidéző lehetőségeket tudjon teremteni az ifjúság szociális környezetén belül. Bár az ifjúsági kultúrák hosszú és folyamatos küzdelmet vívtak az önállóság és emancipáció elérése érdekében, mégis mindmáig a fiatalok mindennapjainak integráns részét képezik (Spatscheck 2006, 2013). Az ifjúságkutató Klaus Farin (2010) becslése alapján jelenleg nagyjából a fiatal generáció 70%-át befolyásolja az ifjúsági kultúra, míg 20%-uk kifejezetten az ifjúsági kultúra teljes körű tagjának vallja magát. Az ifjúsági kultúrák hosszú ideig a felnőttek kontrolláló befolyása elleni szubkulturális tiltakozásokat képviselték. Ugyanakkor, azok a korábban felforgatónak tekintett értékek, mint a kreativitás, innováció, aktivitás és provokáció, mostanra a „vállalkozó én"-hez (Bröckling 2007) szükséges, megbecsült tulajdonságokká váltak, amely által az ember képes versenyezni és megküzdeni a globalizált kapitalizmus teremtette kihívásokkal. A kontroll és lázadás hasonló elgondolásai eltűntek, helyükbe pedig a késő-kapitalizmusban megszületett új, normatív szabadság-ideál lépett. Egyes régi mechanizmusok azonban még mindig nem tűntek el teljesen. Az 50-es és 60-as években tapasztalt „hosszú loboncú" rock'n'roll-t hallgató fiatalok és a „cél nélküli rebellisek" jelensége okozta, gyakorta hisztérikus „morális pánik" (Cohen 1972) nem különbözik különösebben a mai, felnőttektől származó reakcióktól az olyan jelenségekre, mint például az „szókimondó" gengszter hip-hop; az erőszakos videojátékok, valamint a fiatalok (feltehetőleg) csekély érdeklődése az integráció, vagy éppen a kiegyensúlyozott és egészséges táplálkozás és élet iránt.

Az ifjúsági kultúrák újra és újra feltalálják önmagukat és a fősodratú társadalomtól való különbözőségüket esztétikai újításaikkal juttatják kifejezésre (Spatscheck 2006, 2013; Spatscheck et al. 1997). E kontextusban a következő elemeket különböztethetjük meg.

Zene

Az ifjúságkutatások alapján a 10-18 éves korosztály 98%-a állítja, hogy a zenehallgatás számukra napi időtöltés (Zinnecker et al. 2003: 144), míg 21%-uk maga is zenél (mpfs 2010: 9). A 10-18 éves korosztály többsége legfőképpen hip-hopot hallgat (Archiv and Gangway 2008), bár a több mint 60 éves „jó öreg rockzene" is előkelő helyet tölt be választásaik során. A metálzene különböző variációin kívül a fiatalok továbbra is szeretik az indie, (retro-)punk, emo és garage zenekarokat. A folkzene új fajtái jelennek meg, például a weird- és freak-folk. A technó pedig új műfajokra ágazik szét, mint például az elektro, a dubsteb, grime, drum and bass és gabba. A streamelés és letöltés; az új digitális formátumok; az okostelefonok és mobil eszközök mind arra adnak lehetőséget, hogy a felhasználók új módozatokat találjanak a zenéhez való hozzáféréshez.

Divat

Az ifjúsági divaton belül már nem határozhatók meg általános normák. A stílusok és kreációk sokfélesége nagymértékű szabadságot hozott magával, de a kreativitás és választás iránt is egyre növekvő igény támadt. Egyes kortárs csoportokban a különböző brandek még mindig központi jelentőséggel bírnak (Zinnecker et al. 2003: 154). Például a retro stílus a korábbi évtizedek divatjára friss szemmel és újdonsült érdeklődéssel tekint. A cosplay (costume play) vagy a visual kei újító módon közelít a divathoz és az öltözködéshez.

Test(sz)építés

A piercing, a tetoválás, a testmódosítás, a testépítés és a plasztikai sebészet során a test módosítására, szépítésére kerül sor – a test pedig ezáltal az ifjúság üzenetének hordozójává válik (Neuß és Große-Lohheide 2007; Shell 2010: 88). Gabriele Klein (2004) leírja, hogy a technozene nonverbális üzeneteit közvetlenül a tánc élményén keresztül közvetíti. Az új táncfajták: a „jerking," „krumping," a „Melbourne Shuffle" vagy éppen az olyan trendi sportok, mint a „parkour" [fizikai akadályokon keresztül eljutni egyik helyről a másikra – a szerk.] mind azt mutatják, hogy a kulturális elsajátítás a testen és a fizikális aktivitáson keresztül is megvalósítható.

Design

Az ifjúsági kultúrák maguk alakítják ki saját média design formátumaikat alkalmazásokon, weboldalakon, videóklipeken, animációkon, flyereken, magazinokon és lemezborítókon. Jól ismert képek és szimbólumok kerülnek így ki régi kontextusukból, hogy aztán új környezetbe illesszék őket. Az első szórólapok, poszterek és fanzine-ok mind fénymásoló üzletekben születtek. Ma már a négyszínű nyomtatás, a különleges vágásmódok és újító formák egyre megszokottabbá válnak (Riemel 2005). A nyomtatók és design technikák széles elterjedése vezetett a design média elképesztő népszerűségéhez.

Művészetek

A hip-hop kultúrában a „graffiti" és „tagelés" bevett kulturális forma. A rajzok és feliratok egy része nem hordoz közvetlen üzenetet, bár Baudrillard (1978: 30) a graffitit jelentőség nélküli jelentésnek tekinti, amely a közterületeket újra birtokba veheti. A városi design művészet újító és kreatív formái jelennek meg, a „street art"-tal együtt (Klitzke and Schmidt 2009). A technokultúrából a fénykivetítés, body art és tűzinstalláció, valamint a videó- és tárgyművészet új formái fejlődtek ki (Die Gestalten 1995).

Nyelv

A bricolage („csináld magad") elveit követve a kortárs csoportok is kifejlesztik a maguk nyelvezetét. A fogyasztási és médiatermékekről, drogokról vagy bármi más témáról szóló eszmecserébe játékos túlzások, megbélyegzések, megkülönböztetés-

sek és új szemantikai összefüggések vegyülnek (Baacke in Ferchhoff 1993: 139). Ezáltal a nyelv új változatai jelennek meg, mint például a "*Kiezdeutsch*" („városi stílus"), melyet a bevándorló háttérrel rendelkező ifjúság beszél, vagy az ironikusan "*Kanak-Sprak,*"-nak, azaz a kanak nyelvnek elkeresztelt beszéd.

Média

A médiatartalmakat a fiatalok aktív elsajátítás és networking során használják fel, majd hoznak létre belőlük új szociokulturális alkotásokat. A jelenlegi online közösségek is, mint az Instagram, Facebook vagy Whatsapp a felhasználóik általi közösségépítésre épülnek.

Drogok

Az ifjúsági kultúrák és a drogok kapcsolata hosszabb hagyományra tekint vissza. A drogok hatásai tetten érhetőek bizonyos zenei stílusokban és esztétikai elemekben egyaránt. Azonban az ifjúsági kultúrák egyes színterei és bizonyos drogtípusok közötti lineáris kapcsolatokról már nem fogalmazhatók meg általános megállapítások. Szembesülve azzal, hogy korunk nyugati társadalmaiban egyre többen akarnak fiatalosak lenni, az ifjúság számára egyre inkább fontossá válik, hogy kultúrájuk eszközeivel elhatárolják magukat a felnőttektől. Ezzel együtt az ifjúság újító szellemű marad, és továbbra is kutatja a lehetőségeket az innovatív ifjúsági kulturális tevékenységek fejlesztéséhez

Az ifjúsági kultúrák funkciói az ifjúsági életszakaszon belül

Az ifjúsági kultúrák számos forrást biztosítanak a fiatalok egyéni és szociális fejlődéséhez, miután az ifjúkort olyan fejlődési életszakasznak tekintjük, amely „második esélyt" ad a reszocializációra (Böhnisch 2012). Az ifjúsági kultúrák általában véve eszközt biztosítanak a kikapcsolódásra; a relaxációra; a fizikális és esztétikai élményekre; szexualitásra; orientációra; értelmezésre; kompetenciára; a kölcsönösség megélésére, valamint az identitás, az autonómia felismerésére és az igazság megtapasztalására (bővebben lásd Spatscheck 2006).
Egy konkrétabb aspektusból, az ifjúságsegítés által kínált lehetőségeken keresztül szemlélve az ifjúsági kultúrák alábbi funkcióit határozhatjuk meg(Spatscheck 2012a):

- Az ifjúság kérdése mindig is szorosan kapcsolódott egy a felnőttségbe való átlépést késleltető, védelmezett életszakasz gondolatához. E szakasz biztosította a fiatalok számára a kísérletezés; a saját életút kialakításának lehetőségét. A jelenlegi kutatások azonban azt mutatják, hogy a „társadalmi moratórium" időszaka kezd kikopni, hiszen a fiatalok ma már olyan társadalomban nőnek fel, ahol korán szembesülniük kell a kockázatokkal és a társadalmi kihívásokkal (Böhnisch and Schröer 2002). Az ifjúságsegítés nyilvánvalóan nem tudja megszabadítani a fiatalokat ezektől az új kihívásoktól, azonban képes időlegesen olyan védett környezetet biztosítani, amely lehetővé teszi a fiatalok

számára a személyes fejlődéssel való kísérletetezést. A kísérletezés szakasza magában foglalja a kockáztatás és a tévedés lehetőségét is, az ifjúságsegítésnek ezért olyan környezetet kell teremtenie, amely nélkülözi a felnőttek és egyes szervezetek óvatoskodó és tiltó „morális kétségbeesését".

- Az ifjúsági kultúrák tekinthetők esztétikai eszközökkel folytatott, egyéni fejlődésre és felszabadulásra tett kísérleteknek. Az ifjúsági munkának éppen ezeket az igényeket kell kielégítenie azáltal, hogy segít a fiataloknak rátaláni a fejlődéshez vezető lehetőségekre. Az ifjúságsegítés társadalmi-térbeli megközelítése olyan „befejezetlen" tereket biztosít, amelyeket a fiataloknak kell „birtokba venniük" (*angeeignet*) (Deinet and Krisch 2006). Ilyen terek létrehozhatók ifjúsági klubokban vagy köztereken, különösen e célra szervezett eseményeken. A birtokba vétel e folyamata értékes alkalom az informális oktatás és a motivált tanulás gyakorlására (Deinet and Reutlinger 2004, 2014). Az ifjúsági kultúrákkal kapcsolatos kutatások kimutatták, mennyire lényeges teret hagyni az esztétikai kifejezésnek.
- Az ifjúsági kultúrák lehetőséget biztosítanak a „jó életre" Az ifjúsági munka a fiatalok fejlődését afelé segíti, hogy tehetséges emberekké váljanak. Scherr (1977) fogalmazta meg az „egyénközpontú ifjúsági munka" szükségességét, mely támogatja a fiatalokat az útkeresésben, azáltal, hogy informális oktatás és a *Bildung* (oktatás és fejlődés) fő intézményévé válva segíti a fiatalokat potenciáljuk megtalálásában és fejlesztésében.
- Az ifjúsági kultúra fontos forrása lehet az egyéni habitus kialakításának, ezért az ifjúságsegítésnek nyitottan és támogató módon kell viszonyulnia az ifjúsági kultúrákhoz. Sőt, valójában annak lehetőségeit kell kutatnia, miképpen segítheti a fiatalokat társadalmi, kulturális, gazdasági és szimbolikus tőke megszerzésében az (in)formális oktatáson belül, más szervezetekkel együttműködve, valamint a helyi „oktatási színtereken".
- Az ifjúsági kultúrák társadalmunk növekvő sokféleséget tükrözik vissza. Sem elméletileg, sem gyakorlatilag nem alátámasztott többé a „*Leitkultur*" eszmét követni; egy olyan kultúráét, amely minden más kultúrát egy halmazba sorol – ahogyan az „integráció" fogalmát is a fősodratú kultúra nagy közös halmazába sorolja (Terkessidis 2010). Ehelyett új megállapodásokat kell kötnünk arról, miként is élhetünk együtt egy olyan társadalomban, ahol egyre növekednek a különbségek a nemzetiségi hovatartozás, gender, osztály, kor, képességek, szexuális irányultságok, stb. terén. Az ifjúsági munka a sokféleség kultúrája iránti keresés terévé, illetve a diverzitás oktatásának cselekvőjévé válhat. Annak érdekében, hogy az ifjúságsegítők megfelelően tudjanak ehhez hasonló helyzeteket értékelni, Nancy Fraser kölcsönösen összekapcsolt megközelítését kell szem előtt tartaniuk: a társadalmi igazságosság a különbségek figyelembevételét és a források újraelosztását jelenti (Fraser 2003). Következésképpen az ifjúsági munka alapjait egy olyan jogokon alapuló elméletre és gyakorlatra kívánja helyezni, amely az ember jogok és társadalmi fejlődés elveit követi (Ife 2009, 2012), valamint a társadalomban megjelenő jogok és kötelességek kiegyensúlyozására törekszik.

Ifjúságsegítés és állampolgári nevelés

Az ifjúsági munka és a szociálpedagógia keretei nyomán azt mondhatjuk, az ifjúság és az ifjúsági kultúrák nem vizsgálhatóak a társadalompolitikai környezetükön kívül szemlélve, sem pedig az állampolgárság politikai feltételeinek figyelembe vétele nélkül. A részvételnek kapcsolódnia kell az emberek életvilágához, érdeklődéséhez és potenciáljához. Éppen ezért a szociálpedagógia megpróbál az ember és a szociális környezete közé lépni. E területet szembenállás jellemzi, hiszen az egymással versengő érdekek között a politikának kell közvetítenie (Rancičre 2008).

A szociálpedagógia mint közbelépő gyakorlat olyan empirikus és életvilágorientált közvetítő tevékenység, amely kedvező fejlődési és tanulási feltételeket biztosít a különböző résztvevők közötti egyeztetéshez. A szociálpedagógia vagy ifjúságsegítés tevékenységei a gyakorlati állampolgári nevelés formáinak tekinthetők (Spatscheck 2011). E kapcsolat mindig a jelenkori szociopolitikai fejleményektől függ. Az erről folyó diskurzus egyes fő pontjait a következő részben tárgyaljuk.

A politikai rendszerek és egyéni életvilágok közötti kapcsolat jelenlegi helyzete

A politikaelmélet azt feltételezi, hogy maga a politika eltűnőben van, s ezért a rendszer „posztpolitika" felé tart (lásd Crouch 2005; Mouffe 2005). Különösen az európai országokban jellemző, hogy minden népességi csoportban csökkenő politikai érdeklődést és részvételt találunk, valamint egyre csökken az állampolgárok politikai tudása. A legtöbb európai társadalomban csökkenő társadalmi kohézióval, integrációval és szolidaritással szembesülünk (lásd Bauman 2000). Úgy tűnik, hogy az állampolgárság egész eszméje van veszélyben.

Ugyanakkor a társadalom rétegeinek egyre növekvő szétválását is tapasztalhatjuk. Egyre többen döbbennek rá saját marginalizált helyzetükre; arra, hogy „feleslegesnek" tekintik őket, és hogy a jelenlegi gazdaságban és társadalomban nincs helyük (Bude és Willisch 2007). Ilyen körülmények mellett a kölcsönös elismerés egyensúlya elveszik, és nem meglepő módon az érintett csoportok gyakran ellenséges véleményeket fogalmaznak meg a demokrácia és a politikai rendszer jelenlegi formája ellen, illetve szélsőséges és ellenséges nézetekre helyezkednek (Mouffe 2005).

Ennek ellenére a folyamatos politikai elkötelezettségnek is vannak jelei. Az ifjúságkutatások a célcsoport politikai érdeklődését kimutatva az állampolgári tiltakozások olyan formáinak létezésére hívják fel a figyelmet, mint például az „Occupy" mozgalom, vagy éppen a kalózpártok. Ezek az új pártformátumok bizonyítják, hogy az ifjúságot érdekli a politika – de a fiataloknak valószínűleg új kifejezésformákra van szükségük.

Taníthatók-e az állampolgári ismeretek? – A demokrácia elsajátítása életvilág-orientált megközelítésben

Az állampolgári ismeretek oktatását vizsgálva kijelenthető, hogy az életvilágok és rendszerek közötti feszültség új kihívásokkal és lehetőségekkel jár. A pedagógus Gert Biesta (2011) felveti egy olyan új politikai nevelés lehetőségét, amely az „állampolgári ismeretek oktatásától" a „demokrácia elsajátíttatása" felé mozdul el. Kétségbe vonja, hogy lehetséges volna csupán tudás és tények közvetítésével tanítani az állampolgárságot és a politikai rendszerrel való azonosulást. Azt javasolja, inkább az ifjúság jelenlegi, sürgető mindennapi gondjaiból kellene kiindulni. Következésképpen az életvilág-orientált projektekben a polgári ismeretek oktatását át kell formálni, hogy az közelebb kerüljön a célcsoportok mindennapi életéhez. Biesta az alábbi következtetéseket is levonja e megközelítés alkalmazásával kapcsolatban:

- Új kereteket kell teremten*i.* Biesta szociális tanulási megközelítése szerint e célra sokkal alkalmasabb a csoportokkal vagy szomszédos közösséggekkel való munka, mint az egyéni foglalkozások. Ez a tanulás térbeli orientációjához vezet (Deinet 2009; Kessl and Reutlinger 2007), valamint a kortárstanulás és a participatív pedagógia új formáihoz kapcsolódik.
- *Elmozdulás az „állampolgárság birtoklásától" az „állampolgárság gyakorlása" felé.* A demokrácia elsajátítása azt jelenti, hogy képesek vagyunk közös problémákra rálelni a tanulócsoportok között, valamint megkeresni a vita és a közös megoldási strarégiák legmegfelelőbb formáit. Ebben az értelemben tehát az állampolgári ismeretek oktatása azt jelenti, hogy újra felfedezzük az „agora" ideáját a célcsoportok mindennapi életében.
- *A bátorság és a kockázatvállalás lehetősége.* A nyitott tanulási környezet nyílt eredményekhez vezet. A pozitív hatások mellett eredményezhet azonban antidemokratikus véleményeket, előítéleteket vagy éppen bizonyos embercsoportok méltósága ellen irányuló állításokat. A közéleti nevelés valóban az állampolgárok demokratikus értékekről való meggyőzésével kecsegtet, ezzel együtt azonban a kudarc vagy az antidemokratikus nézetek támogatásának lehetősége is fennáll a fiatalok körében.

Ifjúságsegítés és állampolgári nevelés: a szociálpedagógia térbeli megközelítései

Az ifjúsági kultúrával és polgári oktatással kapcsolatos megfontolások miként illeszthetők be tehát az ifjúságsegítők munkájába? A szociálpedagógia térbeli megközelítésében találunk erre konkrét példát (Deinet 2009; Kessl és Reutlinger 2007; Spatscheck 2012b). Az ifjúság és annak kultúrája, valamint érdekei és lehetőségei az egyéni életvilágukon és térbeli kontextusukon belül érhetők tetten. A társadalmi terek olyan összefüggő berendezkedések, amelyek a résztvevő személyek szociális érintkezése során jönnek létre. A társadalmi tereknek hatásuk van, amit a társadalom szerkezete is jelez, bár az elsajátítás folyamata során e hatások változtathatók és fejleszthetők (Deinet and Reutlinger 2004, 2014). Az elsajá-

títást segítő tevékenységek egyaránt történhetnek szociális és egyéni fejlesztés keretében. Szükséges felismerni az ifjúsági munka szocio-térbeli jelentőségét és hatását (Deinet and Krisch 2006).
A társadalmi terek, életvilágok és társadalmi feltételek alapos megértéséhez segítséget jelent a rendszeres társadalmi-térbeli analízisek" alkalmazása a célcsoportokon belül (Deinet 2009; Krisch 2009; Spatscheck 2012b; Spatscheck and Wolf-Ostermann 2009). Az alábbi módszerek különösen sokat segíthetnek:[2]

- Strukturált séták, városi séták a célcsoportokkal annak érdekében, hogy jobban megértsék a napi tapasztalataikat;
- „Térképtű-módszer:" térképek és gombostűk használatával a célcsoportok megjelölnek helyeket és tereket, rámutatva azok különös tulajdonságaira;
- „Mentális" vagy „szubjektív" térképek rajzolása olyan „belső képekről," melyek egyéni életvilágbeli szituációkat ábrázolnak;
- „Kortárs csoportok" vagy „célcsoportok" táblázata: a résztvevő csoportok nézőpontjából információk és vélemények összegzése más csoportokról;
- Kvalitatív és kvantitatív módszerű, aktivizáló interjúk;
- Résztvevő-megfigyelések;
- Korábban megosztott és megvitatott jellemző élethelyzetek személyes fényképekkel való bemutatása;
- Idődiagramok készítése a különféle helyeken és szervezetekben eltöltött idő ábrázolására;
- Kulcsszemélyekkel és helyi életvilág-szakértőkkel készített interjú;
- Intézményekről szóló felmérések és elemzések a résztvevők vagy társaik nézőpontjából;
- Meglévő társadalmi adatok szekunder elemzése.

A csoportok a társadalom-térbeli elemzések eredményei alapján rámutathatnak a közös problémákra, illetve közös célokat és stratégiákat alakíthatnak ki a helyi társadalom fejlődése érdekében (Reutlinger 2008). Rendkívül hasznos már meglévő formátumokra építkezni (például fórumokra, world cafékra, közösségi workshopokra, nyílt terekre, stb.), valamint ugynacsak fontos a célcsoportokkal és támogató partnerekkel való egyeztetés a közös megoldásokról. Az ifjúság életvilágain belül kulcsfontosságúak az ifjúsági kultúrák és ezek potenciáljai, hisz azok pozitív forrásként, összekötő pontokként illeszthetők be a társadalom-térbeli analízisekbe.
A fiatalok életvilágai és ifjúsági kulturális tapasztalataik úgy köthetők össze tehát az állampolgárság kérdésével, ha azokat a mindennapok szintjén és a fiatalok személyes élményeivel átszőve tárgyaljuk. Az ifjúságsegítés a szociálpedagógia elveinek figyelembevételével olyan aktív szereplőként működhet, aki képes a fiatalok érdekeinek és szükségleteinek meghatározására, ezáltal pedig képes a politikát a vita fórumaként újjáéleszteni – régiók közötti és helyi szinten egyaránt. Ennek tükrében az ifjúsági munka megbízható és valódi elemévé válhat az ifjúság életvilág-orientált állampolgári oktatásának.

2 További módszerekért lásd Spatschek és Wolf-Ostermann 2009 vagy a német nyílt hozzáférésű folyóirat, a www.sozialraum.de módszerekkel kapcsolatos szekcióját.

Általánosságban az életvilág-orientáció megközelítései nem értelmezhetők olyan egyéni gyakorlatok gyanánt, amelyek alkalmassá tennék a fiatalokat arra, hogy megküzdjenek a kedvezőtlen társadalmi körülményekkel. A teljes hitelesség elérése érdekében az életvilág-orientált állampolgári ismeretek oktatását és az ifjúságsegítést egy látható és megtapasztalható ifjúságpolitikának kell támogatnia mind európai, mind nemzeti és helyi szinteken.
Ez a számos európai országban marginalizált szinten kezelt szocipolitikai kérdés újjáéledését is jelenheti (Böhnisch and Schröer 2011). Továbbá a politika köztársasági elemének eszméjét is feléleszheti, csakúgy mint azt az igényt, hogy a politika továbbra is az aktív civil társadalommal folytatott egyeztetések terepe legyen egy olyan demokráciában, ami méltó a nevére.

Hivatkozások

Archiv der Jugendkulturen and Gangway e.V. (eds) (2008), *HipHop in Berlin*, Archiv der Jugendkulturen, Berlin.

Baudrillard J. (1978), *Kool Killer oder der Aufstand der Zeichen*, Merve, Berlin.

Bauman Z. (2000), "Am I my brother's keeper?", in *European Journal of Social Work*, 3, 1, 5-11.

Biesta G. (2011), *Learning democracy in school and society*, Sense Publishers, Rotterdam.

Böhnisch L. (2012), *Sozialpädagogik der Lebensalter. Eine Einführung*, 6th edition, Juventa, Weinheim.

Böhnisch L. and Schöer W. (2011), *Blindflüge. Versuch über die Zukunft der Sozialen Arbeit*, Juventa, Weinheim.

Bröckling U. (2007), *Das Unternehmerische Selbst. Soziologie einer Subjektivierungsform*, Suhrkamp, Frankfurt am Main.

Bude H. and Willisch A. (eds) (2007), *Exklusion: die Debatte über die "Überflüssigen"*, Suhrkamp, Frankfurt am Main.

Cohen S. (1972), *Folk devils and moral panics*, MacGibbon and Kee, London.

Crouch C. (2005), *Post-democracy*, Polity, Cambridge.

Deinet U. (ed.) (2009), *Methodenbuch Sozialraum*, VS Verlag, Wiesbaden.

Deinet U. and Krisch R. (2006), *Der sozialräumliche Blick in der Jugendarbeit*, 2nd edn, VS Verlag, Wiesbaden.

Deinet U. and Reutlinger C. (eds) (2004), *Aneignung als Bildungskonzept der Sozialpädagogik. Beiträge zur Pädagogik des Kindes- und Jugendalters in Zeiten entgrenzter Lernorte*, VS Verlag, Wiesbaden.

Deinet U. and Reutlinger C. (eds) (2014), *Tätigkeit – Aneignung – Bildung. Positionierungen zwischen Virtualität und Gegenständlichkeit*, Springer VS, Wiesbaden.

Deinet U. and Sturzenhecker B. (eds) (2013), *Handbuch offene Kinder- und Jugendarbeit*, 4th edn, Springer VS, Wiesbaden.

Die Gestalten (1995), *Localizer 1.0 – The techno house book*, Die Gestalten Verlag, Berlin.

Engelke E., Borrmann S. and Spatscheck C. (2014), *Theorien der Sozialen Arbeit*, 6th edn, Lambertus, Freiburg i. Br.

Farin K. (2010), *Jugendkulturen heute*, essay, *APuZ*, 27, pp. 3-8.

Ferchhoff W. (1993), *Jugend an der Wende des 20. Jahrhunderts. Lebensformen und Lebensstile*, Leske und Budrich, Opladen.

Fraser N. (2003), "Soziale Gerechtigkeit im Zeitalter der Identitätspolitik", in Honneth A. and Fraser N., *Umverteilung oder Anerkennung? Eine politisch-philosophische Kontroverse,* Suhrkamp, Frankfurt am Main, pp. 13-128.

Hamburger F. (2012), *Einführung in die Sozialpädagogik*, 3rd edn, Kohlhammer, Stuttgart.

Grunwald K. and Thiersch H. (2009), "The concept of the 'lifeworld orientation' for social work and social care", *Journal of Social Work Practice*, 23, 131-46.

Ife J. (2009), *Human rights from below: Achieving rights through community development.* Cambridge University Press, Cambridge.

Ife J. (2012), *Human rights and social work: Towards rights-based practice,* 3rd edn, Cambridge University Press, Cambridge.

Kessl F. and Reutlinger C. (2007), *Sozialraum. Eine Einführung*, VS Verlag, Wiesbaden.
Klein G. (2004), *Electronic vibration. Pop Kultur Theorie*, VS Verlag, Wiesbaden.
Klitzke K. and Schmidt C. (eds) (2009), *Street art. Legenden zur Strasse*, Archiv der Jugendkulturen, Berlin.
Krisch R. (2009), *Sozialräumliche Methodik der Jugendarbeit. Aktivierende Zugänge und praxisleitende Verfahren*, Juventa, Weinheim.
Medienpädagogischer Forschungsverbund (mpfs) (2010), *JIM 2010 – Jugend, Information*, (Multi-) Media, Stuttgart.
Mollenhauer K. (2001), *Einführung in die Sozialpädagogik*, 10th edition, Beltz, Weinheim.
Mouffe C. (2005), *On the political*, Routledge, Abingdon/New York.
Neuß N. and Große-Loheide M. (eds) (2007), *Körper-Kult-Medien. Inszenierungen im Alltag und in der Medienbildung*, GMK, Bielefeld.
Rancičre J. (2008), *Zehn Thesen zur Politik*, diaphanes, Zürich.
Reutlinger C. (2008), *Raum und soziale Entwicklung*, Juventa, Weinheim.
Riemel M. (ed.) (2005), *Flyer Soziotope. Topographie einer Mediengattung*, Archiv der Jugendkulturen, Berlin.
Scherr A. (1997), *Subjektorientierte Jugendarbeit*, Juventa, Weinheim.
Shell Deutschland Holding (ed.) (2010), *Jugend 2010*, Fischer, Frankfurt am Main.
Spatscheck C. (2006), *Soziale Arbeit und Jugendkulturen. Jugendarbeit und die Dialektik von Herrschaft und Emanzipation im Kontext des Systemtheoretischen Paradigmas der Sozialen Arbeit*, Tectum, Marburg.
Spatscheck C. (2009), "The German perspective: youth work, integration and policy", in Verschelden G. et al. (eds), *The history of youth work in Europe and its relevance for youth policy today*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
Spatscheck C. (2011), "Lifeworld-oriented citizenship education – A paradox or a necessity?", NECE – Networking European Citizenship Education, Conference-Blog, Warsaw.
Spatscheck C. (2012a), "Society and youth cultures – Interpretations and conclusions for youth work", in Coussée F., Williamson H. and Verschelden G. (eds), *The history of youth work in Europe. Relevance for youth work policy*, Vol. 3, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
Spatscheck C. (2012b), "Socio-spatial approaches to social work", *Social Work & Society*, 10, 1.
Spatscheck C. (2013), "Jugendkulturelle Praxen", in Deinet U. and Sturzenhecker B. (eds), *Handbuch Offene Kinder- und Jugendarbeit*, 4th edn, Springer VS, Wiesbaden.
Spatscheck C. and Wolf-Ostermann K. (2009), "Social space analyses and the socio-spatial paradigm in social work", Working Paper 2009-1, School of Social Work, Lund University.
Spatscheck C. et al. (1997), *Happy nation?!? – Jugendmusikkulturen und Jugendarbeit in den 90er Jahren*, LIT, Münster.
Sturzenhecker B. (2004), "Strukturbedingungen von Jugendarbeit und ihre Funktionalität für Bildung", *Neue Praxis*, 34, 5, pp. 444-54.
Terkessidis M. (2010), *Interkultur*, Suhrkamp, Berlin.
Thiersch H. (2005), *Lebensweltorientierte Soziale* Arbeit, 6th edn, Juventa, Weinheim.
Thiersch H. (2011), "Lebensweltorientierung", in Otto H.-U. and Thiersch H. (eds), *Handbuch Soziale Arbeit*, Reinhardt, Munich.
Thole W. and Pothmann J. (2012), *Kinder- und Jugendarbeit. Eine Einführung*, Beltz Juventa, Weinheim.
Zinnecker J. et al. (2003), *Null Zoff & voll busy. Die erste Jugendgeneration des neuen Jahrhunderts*, Leske und Budrich, Opladen.